

СЛУЖБЕНИ

НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА

830

Službeni vjesnik SR
Makedonije

91001 Sk

fak

СТ

ЈУГОСЛАВИЈА

„СЛУЖБЕН ЛИСТ НА СФРЈ“ излегува во издание на српскохрватски, македонски, албански и унгарски јазик. — Огласи според тарифата. — Жиро-сметка на Службата на општествено книговодство 60802-603-1125

Петок, 16 јуни 1978

БЕЛГРАД

БРОЈ 32

ГОД. XXXIV

Цена на овој број е 36 динари. — Претплата за 1978 година изнесува 550 динари. — Редакција: Улица Јована Ристиќа бр. 1. Пошт. Факс 226. — Телефони: централа 650-155; Уредништво 651-883; Служба за претплата 651-732; Комерцијален сектор 651-671; Телекс 11756

484.

Врз основа на член 100 од Законот за измени и дополненија на Законот за службата во вооружените сили („Службен лист на СФРЈ“, бр. 5/78), Законодавно-правната комисија на Сојузниот собор на Собранието на СФРЈ, на 57. седница од 21 март 1978 година го утврди пречистениот текст на Законот за службата во вооружените сили.

Пречистениот текст на Законот за службата во вооружените сили ги опфаќа Законот за службата во вооружените сили („Службен лист на СФРЈ“, бр. 22/74) и Законот за измени и дополненија на Законот за службата во вооружените сили („Службен лист на СФРЈ“, бр. 5/78), во кои е означен денот на влегувањето во сила на тие закони.

АС бр. 525/9

21 март 1978 година

Белград

Претседател
на Законодавно-правната комисија
на Сојузниот собор на Собранието
на СФРЈ,

проф. д-р Миодраг Зечевиќ, с. р.

ЗАКОН

ЗА СЛУЖБАТА ВО ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ

(Пречистен текст)

ДЕЛ ПРВИ

ЗАДНИЧКИ ОДРЕДБИ ЗА СЛУЖБАТА ВО ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ

Глава I

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Како служба во вооружените сили на Социјалистичка Федеративна Република Југославија (во натамошниот текст: вооружените сили) се смета вршењето на воените и други должности во Југословенската народна армија (во натамошниот текст: ЈНА) и во територијалната одбрана.

Член 2

Службата во вооружените сили ја вршат државјаните на СФРЈ.

Државјаните на СФРЈ имаат право, под условите што се утврдени со закон, да стапуваат во служба во вооружените сили, да вршат воени и други должности, да стекнуваат чинови, односно класи, звања на воени старешини и други стручни звања и да напредуваат во службата.

Член 3

Лицата на служба во вооружените сили се воени лица и граѓански лица.

Воени лица, во смисла на овој закон, се: војниците, пиотниците на воени школи (во натамошниот текст: пиотници), активните воени лица и лицата во резервен состав додека се наоѓаат на воена должност во вооружените сили.

Активни воени лица се: помладите офицери, офицерите и воените службеници во активна служба на ЈНА.

Со овој закон се уредува службата на граѓанските лица во ЈНА.

Службата на граѓанските лица во територијалната одбрана се уредува со закон на републиката, односно на автономната покраина.

Член 4

Активните воени лица и граѓанските лица вршат служба во вооружените сили врз основа на со закон определени акти за засновање однос во службата во вооружените сили, а војниците и лицата во резервен состав — врз основа на воената обврска.

Член 5

Според односите во службата, лицата на служба во вооружените сили можат да бидат претпоставени и потчинети, а според чиновите и положбите — помлади и постари.

Претпоставениот е лице кое врз основа на закон и на други прописи и овластувања од надлежниот орган раководи и командува со единица или со установа на ЈНА, или со единица, со установа или со штаб на територијалната одбрана (во натамошниот текст: воена единица односно воена установа), односно раководи и им командува на лицата на служба во воената единица односно во воената установа.

Постариот, во смисла на овој закон, е лице кое има повисок чин, односно класа, а ако се од ист чин, односно класа, или без чин, односно класа — постариот е лице на повисока положба.

Член 6

Должности на воени старешини во вооружените сили вршат воените лица што имаат чин, односно класа.

По исклучок од одредбата на став 1 на овој член, во територијалната одбрана, а во војна и во ЈНА, должност на воен старешина може да врши и воено лице кое нема чин. Тоа лице има звање според должноста што ја врши (командир, командант, началник и сл.) и носи пропишана ознака на своето звање (член 63 став 2).

Член 7

При стапувањето во вооружените сили воените лица даваат свечена обврска:

„Јас (име и презиме) свечено се обврзувам дека ќе ги бранам независноста, уставниот поредок, неповредливоста и целокупноста на Социјалистичка

Федеративна Република Југославија и дека ќе го чувам и развивам братството и единството на нашите народи и народности. Секогаш совесно и дисциплинирано ќе ги извршувам обврските и должностите на бранител на својата самоуправна социјалистичка татковина и ќе бидам готов да се борам за нејзината слобода и чест, не жалејќи во таа борба да го дадам и својот живот.“

Војниците и питомците свечената обврска ја даваат усно, а помладите офицери, офицерите и воените службеници и писмено.

Еднаш дадената свечена обврска останува во сила трајно.

Глава II

СОСТАВ, ЧИНОВИ И КЛАСИ

1. Состав на вооружените сили

Член 8

Вооружените сили имаат постојан и резервен состав.

Член 9

Постојаниот состав на вооружените сили го сочинуваат војници, питомци, активни воени лица и граѓански лица.

Како војници се сметаат и морнарите.

Член 10

Резервниот состав на вооружените сили го сочинуваат војници-обврзници, резервни помлади офицери, резервни офицери и резервни воени службеници.

2. Чинови и класи во вооружените сили

Член 11

Чинови во вооружените сили се:

1) за војниците и питомците на средните воени школи: разводник, десетар, и помлад водник; за питомците на школите за резервни офицери: разводник, десетар, помлад водник и водник; за питомците на школите за активни офицери: разводник, десетар, помлад водник, водник и водник I класа;

2) за помладите офицери: водник, водник I класа, постар водник, постар водник I класа, заставник и заставник I класа;

3) за офицерите;

во родовите (освен во поморството) и во службите:

потпоручник
поручник
капетан
капетан I класа
мајор
потполковник
полковник
генерал-мајор
генерал-потполковник
генерал-полковник
генерал на армија

во поморството:

потпоручник
поручник на корвета
поручник на фрегата
капетан на корвета
капетан на фрегата
капетан на боен број
контраадмирал
вицеадмирал
адмирал
адмирал на флота

Член 12

Во вооружените сили постојат девет класи на воени службеници. Класите се обележуваат со римски броеви од IX до I.

Воени службеници можат да ѝ припаѓаат само на музичката служба.

По исклучок од одредбата на став 2 од овој член, воени службеници кои на денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се затечат во активна воена служба, можат да им припаѓаат и на други служби.

Член 13

Во поглед на старешинството, класите на воените службеници им одговараат на чиновите на помлади офицери и офицери, и тоа:

1) на чиновите на помлади офицери: постар водник I класа и заставник — класите: IX и VIII;
2) на чиновите на офицери: потпоручник, поручник, капетан, капетан I класа, мајор, потполковник и полковник — класите: VII, VI, V, IV, III, II и I.

Член 14

Лицето што нема државјанство на СФРЈ може да биде примено во вооружените сили и да стекнува чинови само кога Социјалистичка Федеративна Република Југославија е во воена состојба.

По престанувањето на воената состојба лицето од став 1 на овој член може да остане во постојан состав на вооружените сили ако стекне државјанство на СФРЈ.

Член 15

Врховниот командант на вооружените сили на Социјалистичка Федеративна Република Југославија (во натамошниот текст: Врховниот командант) може да го проведе во резервен состав на вооружените сили лицето што нема државјанство на СФРЈ кое во текот на службата во вооружените сили во воена состојба стекнало чин на воен старешина. Тоа лице се води во воената евиденција како воен старешина со почесен чин.

Врховниот командант може да му додели почесен чин и на лице што нема државјанство на СФРЈ кое не служело во вооружените сили ако има особени заслуги за вооружените сили.

Глава III

ПОПОЛНУВАЊЕ НА ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ (СТАПУВАЊЕ ВО СЛУЖБА И ПРОИЗВЕДУВАЊЕ НА ВОЕНИ ЛИЦА)

1. Општи одредби

Член 16

Државјани на СФРЈ влегуваат во служба во вооружените сили врз основа на актот од овластените органи за упатување во вооружените сили по основ на воена обврска или врз основа на актот за прием во активна воена служба, односно во воена школа.

Член 17

Регрутите-обврзници и лицата во резервен состав стапуваат во служба во вооружените сили врз основа на актот за упатување.

Приемот во активна воена служба се врши врз основа на актот за произведување во чин, односно во класа на активното воено лице, на договорот за активна воена служба на одредено време, или на друг акт за приемот во активна воена служба.

Член 18

Регрутите-обврзници и лицата во резервен состав се упатуваат во вооружените сили под условите и на начинот определен со сојузниот закон со кој се уредува воената обврска и со прописите донесени врз основа на законот.

Приемот на лица за школување во воените школи се врши под условите пропишани со сојузен закон со кој се уредува военото школство.

Приемот на лица во активна воена служба се врши под условите и на начинот определен со овој закон.

2. Прием во активна воена служба

Член 19

Во активна воена служба може да биде примен државјанин на СФРЈ кој е морално и политички подобен да врши должност на воен старешина ако ги исполнува овие општи услови:

- 1) да е способен за активна воена служба;
- 2) да не е осудуван за кривично дело против основите на социјалистичкото самоуправни општествено уредување и безбедноста на СФРЈ или за кривично дело сторено од користољубие или од други нечесни побуди иди за последните две години пред приемот во воена служба да не е осудуван за некое друго кривично дело на безусловна казна затвор;
- 3) против него да не се води кривична постапка за кривично дело за кое се гони по службена должност, а ако е резервен помлад офицер, офицер или воен службеник — против него да не се води постапка ни пред судот на честа;
- 4) да ја отслужил или на друг начин да ја регулирал обврската за служење воен рок, а жена да наполнила осумнаесет години живот;
- 5) да има потребна стручна подготовка за вршење воена служба.

Прием во активна воена служба се врши според потребата на службата, а во рамките на бројот на местата предвидени со формацијата.

При изборот на кандидати за прием во активна воена служба се води сметка за што посразмерна застапеност на републиките и на автономните покраини како и на народите и народностите на Југославија, во составот на старешинскиот кадар.

Член 20

Лице што ќе биде применено во активна воена служба станува активно воено лице со денот на стапувањето во служба врз основа на актот за приемот, односно на актот за произведување.

Питомец се произведува во чин, односно во класа со денот на завршувањето на школувањето и од тој ден станува активно воено лице.

Член 21

Лицата во резервен состав можат да се примаат во активна воена служба со конкурс и со огласување на формациските места за слободни.

По исклучок, кога тоа го бараат особени потреби на службата, лицата во резервен состав можат да се примаат во активна воена служба заради пополнување одделни формациски места што ќе ги определи сојузниот секретар за народна одбрана (во натамошниот текст: сојузниот секретар), и без конкурс, односно огласување на формациските места за слободни.

Во поглед на прием во активна воена служба според став 1 од овој член, сообразно се применуваат одредбите на чл. 426 до 428, 430, 431, 434, 438 и 439 од овој закон.

Член 22

Лицето во резервен состав што ги исполнува општите услови од член 19 на овој закон и има стручна подготовка за родот, односно за службата во која се прима, може да биде применено во активна воена служба и произведено во чин според стручната подготовка и годините на службата во граѓанството, ако тоа го бараат потребите на службата.

Член 23

Преведување на активен воен службеник во соодветен чин на активен помлад офицер или на офицер поради потреби на службата се врши по пат на конкурс врз кој сообразно се применуваат одредбите на чл. 426 до 428, 438 и 439 од овој закон.

Прием за активни помлади офицери

Член 24

Питомец на средна воена школа се прима во активна воена служба со акт за произведување во чин на водник кога ќе ја заврши таа школа.

За активен помлад офицер може да биде примен и резервен помлад офицер и војник-обврзник.

Член 25

Резервен помлад офицер може да биде примен во активна воена служба како активен помлад офицер на соодветниот чин, ако покрај општите услови од член 19 на овој закон ги исполнува и следните посебни услови:

- 1) да има поволна оценка за време на служењето на воениот рок или од воена вежба;
- 2) да положил испит за активен помлад офицер. Испитот од точка 2 на став 1 од овој член не го полага резервен помлад офицер кој има средна стручна подготовка за родот, односно за службата во која се прима, како и резервен помлад офицер кој порано бил во активна воена служба.

Член 26

Војник-обврзник може да биде примен во активна воена служба и да биде произведен во чин активен водник, ако, покрај општите услови од член 19 на овој закон, ги исполнува и следните посебни услови:

- 1) да има поволна оценка за време на служењето на воениот рок или од воена вежба;
- 2) да положил испит за активен помлад офицер. Испитот од точка 2 на став 1 од овој член не го полага војник-обврзник кој има средна стручна подготовка потребна за родот, односно за службата во која се прима.

Прием за активни офицери

Член 27

Питомец на школа за активни офицери, кога ќе ја заврши таа школа, се прима во активна служба со акт за произведување во чин потпоручник односно со акт за произведување во чин поручник — ако редовното школување во таа школа трае пет години.

За активен офицер може да биде примен и активен помлад офицер, активен воен службеник, питомец на школа за резервни офицери и лице во резервен состав.

Член 28

Активен помлад офицер и активен воен службеник од IX и VIII класа се произведува во чин поручник, ако, покрај условите од член 19 став 1 точ. 2 и 3 од овој закон, ги исполнува и следните посебни услови:

- 1) со вонредно школување да завршил воена академија;
- 2) да не е постар од 35 години;
- 3) да има последна редовна службена оценка најмалку „добар“.

За активен офицер може да биде примен активен помлад офицер и активен воен службеник од IX и VIII класа и произведен во чин поручник — кога ќе стекне висока стручна подготовка, односно во чин потпоручник — кога ќе стекне виша стручна подготовка, потребна за родот, односно за службата во која се прима, ако не е постар од 40

години и ако има последна редовна службена оценка најмалку „добар“.

Член 29

Активен воен службеник од VI и повисока класа може да биде преведен во соодветен чин на активен офицер, ако, покрај условите од член 19 став 1 точ. 2 и 3 од овој закон, има поволна последна редовна службена оценка и висока или виша стручна подготовка за родот, односно за службата во која се преведува.

Под условите од став 1 на овој член, активен воен службеник од VII класа може да биде произведен во чин поручник ако има висока стручна подготовка, а може да биде преведен во чин потпоручник ако има виша стручна подготовка за родот, односно за службата во која се прима.

На активен воен службеник кој се преведува во чин на офицер, времето поминато во соодветна класа на воен службеник се смета како време поминато во чинот во кој се преведува.

Член 30

Резервен офицер може да биде примен за активен офицер на соодветен чин ако ги исполнува условите од член 19 на овој закон и ако има висока стручна подготовка за родот, односно за службата во која се прима.

Под условите од став 1 на овој член, резервен офицер во чинот потпоручник се прима во активна воена служба во чин поручник.

Питолец на школа за резервни офицери, кој се прима во активна воена служба по завршувањето на школата за резервни офицери, се произведува во чин поручник ако има висока стручна подготовка за родот, односно за службата во која се прима.

Член 31

Војник-обврзник, резервен помлад офицер и резервен воен службеник од IX до VII класа, кој ги исполнува општите услови од член 19 на овој закон, може да биде примен за активен офицер и произведен во чин поручник ако не е постар од 40 години и ако има висока стручна подготовка за родот, односно за службата во која се прима.

Резервниот воен службеник од VI или повисока класа, кој ги исполнува условите од став 1 на овој член, се произведува во чин кој ѝ одговара на класата што ја има во моментот на приемот во службата.

Прием за активни воени службеници

Член 32

Питолец на Воена музичка школа се прима во активна воена служба со актот за произведување во IX класа на воен службеник, кога ќе ја заврши таа школа.

По исклучок од одредбата на став 1 на овој член, сојузниот секретар може со конкурсот за прием во Воена музичка школа да определи дека питолец на таа школа ќе биде примен во служба во ЈНА во друго својство.

Прием по договор

Член 33

Државјанин на СФРЈ што ги исполнува општите услови од член 19 на овој закон, може да се прими во активна воена служба на определено време, кое не може да биде подолго од девет години (договорен рок).

Приемот на лица во активна воена служба на определено време се врши со договор.

Со договорот за прием на лица во активна воена служба на определено време се утврдуваат чинот, должноста, местото на службувањето и трае-

њето на службата, а можат да се уредуваат и други права и обврски.

Договорот за прием на лица во активна воена служба на определено време го склучува сојузниот секретар или старешината што ќе го определи тој.

Член 34

На воени лица примени во активна воена служба на определено време не се однесуваат одредбите од овој закон за унапредување на активните воени лица.

Член 35

На воено лице примено во активна воена служба на определено време, службата му престанува со истекот на договорениот рок.

Активната воена служба на определено време престанува пред истекот на договорениот рок: во случај на трајна неспособност за служба во ЈНА, на болест во траење подолго од една година, на правосилна осуда на безусловна казна затвор во траење подолго од три месеци, на загуба на чин или по пресуда на воен дисциплински суд.

Активната воена служба на определено време може да престане пред истекот на договорениот рок по спогодба.

Член 36

Лицето кое во активна воена служба на определено време поминато девет години може да биде примено во активна воена служба во чинот што го имало за време на службата по договор, ако го бараат тоа посебните потреби на службата.

Лицето на кое ќе му престане активната воена служба на определено време, може да биде произведено, односно унапредено во чин на резервен помлад офицер, односно на резервен офицер што го имало за време на таа служба, освен во случајот да престане службата поради загуба на чинот или по пресуда на воен дисциплински суд.

3. Пополнување на територијалната одбрана со активни воени лица

Член 37

Пополнување на територијалната одбрана со активни воени лица се врши со распоредувањето на тие лица од составот на ЈНА во територијалната одбрана под условите и според постапката пропишани со овој закон.

4. Пополнување на резервниот состав на вооружените сили

Член 38

Пополнување на резервниот состав на вооружените сили со војници-обврзници се врши според одредбите од сојузниот закон со кој се уредува воената обврска.

Член 39

Резервниот состав на вооружените сили се пополнува со помлади офицери со произведувањето на војници-обврзници во чин резервен водник и со преведувањето на активни помлади офицери во резервен состав.

Во чин резервен водник може да биде произведен војникот-обврзник ако за време на служењето на воениот рок или на воената вежба е оценет како способен за вршење на должноста водник и ако е морално и политички подобен за вршење на должноста воен старешина.

Член 40

Резервниот состав на вооружените сили се пополнува со офицери со произведување на резервни

помлади офицери што завршиле школа за резервни офицери во чин резервен потпоручник и со преведување на активните офицери во резервен состав.

Во чин резервен потпоручник може да се произведе и лице кое на факултет завршило насока општонародна одбрана, ако според одредбите на законот со кој се уредува воената обврска, го регулирало служењето на воениот рок и ако во воена единица, односно воена установа, го поминало пропишаното време на должноста воен старешина и со успех ја вршело должноста на положбата офицер.

Лице кое завршило школа за внатрешни работи со чија програма е опфатена и програмата на школата за резервни офицери, може да се произведе во чин резервен потпоручник, ако според одредбите на законот со кој се уредува воената обврска го регулирало служењето на воениот рок и ако во воената единица, односно воената установа го поминало пропишаното време на должноста воен старешина и со успех ја вршело должноста на положбата офицер.

Член 41

Резервниот состав на вооружените сили се пополнува со воени службеници со преведување на активни воени службеници во резервен состав.

5. Преведување во друг род, односно служба

Член 42

Помлад офицер и офицер може по барање да биде преведен од еден род во друг род или служба и обратно, а воен службеник од една служба во друга, ако има стручна подготовка за родот или за службата во која се преведува и ако потребите од пополнување го бараат тоа.

Помлад офицер и офицер може да биде по потреба на службата преведен од еден род во друг род или служба и обратно, а воен службеник од една служба во друга, кога поради реорганизација на воените единици, односно на воените установи или од други причини се намалува бројот на формационските места во еден род, односно служба, а во друг род или служба постојат упразнети формационски места и потреба да се пополнат тие места, ако има стручна подготовка за родот, односно за службата во која се преведува.

За преведување на активен помлад офицер, на офицер и воен службеник по потреба на службата според став 2 на овој член потребна е согласност од лицето што се преведува.

Преведување на војници односно на војници-обврзници може да се врши само по потреба на службата.

Член 43

Заради стекнување стручна подготовка потребна за родот односно за службата во која се преведува, активен помлад офицер, офицер или воен службеник се упатува, по молба или по согласност, на преквалификација.

Стручна подготовка за друг род, односно за друга служба може да се стекне и со практична работа. Сојузниот секретар ги пропишува условите и начинот за стекнување на таа подготовка.

6. Произведување на помлади офицери и офицери во воена состојба

Член 44

Произведување на помлади офицери и на офицери во воена состојба може да се врши и ако не се исполнети условите пропишани со овој закон, со оглед на осведочената храброст, способност за командување и раководење, стручност и воени заслуги

на лицето што се произведува во чин на помлад офицер, односно на офицер.

Врховниот командант пропишува поблиски мерила и постапка за произведување на помлади офицери и офицери во воена состојба.

7. Надлежност за произведување на помлади офицери, офицери и на воени службеници

Член 45

Врховниот командант произведува во чин активен и резервен офицер.

Член 46

Сојузниот секретар произведува во чин активен помлад офицер и во класа на активен воен службеник.

Член 47

Во чин на резервен водник произведуваат:

- 1) во ЈНА — командант на полк и воен старешина од ист или од повисок ранг.
- 2) во територијалната одбрана — органот определен со републички, односно со покраински пропис.

Глава IV

ПОСЕБНИ ПРАВА И ДОЛЖНОСТИ НА ВОЕНИ ЛИЦА ВО ВРСКА СО СЛУЖБАТА

Член 48

Во врска со службата воените лица имаат право и должност особено:

- 1) творечки да ја применуваат, развиваат и усовршуваат концепцијата на општонародната одбрана во организацијата и во работата на воената единица, односно на воената установа;
- 2) да ја зајакнуваат внатрешната цврстина, морално-политичкото единство и борбената моќ на вооружените сили;
- 3) да работат врз зајакнување на безбедноста и на општествената самозаштита;
- 4) да ги чуваат и изградуваат другарските односи во воените единици и воените установи;
- 5) да ја зацврстуваат воената дисциплина;
- 6) да ја унапредуваат организацијата на животот и работата во воените единици и воените установи;
- 7) стручно да се усовршуваат и да обезбедуваат услови за стручно усовршување на војниците и на другите припадници на воена единица, односно на воена установа;
- 8) да го чуваат оружјето, воената опрема и другите материјални средства.

Правата и должностите од став 1 на овој член, како и другите права и должности, воените лица ги остваруваат со работа во воена единица, односно во воена установа и со давање мислења и предлози на претпоставените старешини.

Член 49

Активно воено лице може, под условите утврдени со закон, да заснове работен однос или да работи со надомест или награда надвор од воена единица, односно воена установа, или самостојно да врши дејност со личен труд или професионална дејност, само по одобрение од сојузниот секретар или од старешината овластен од него.

1. Состанок на воена единица, односно на воена установа

Член 50

Воените лица имаат право и должност на состанок на воена единица, односно на воена установа

да разгледуваат прашања од животот и работата на воената единица или на воената установа и да им даваат мислења и предлози на претпоставените старешини, на командите и на другите надлежни органи.

Член 51

Во воените единици заклучно до четата, на состанокот присуствуваат воени лица и граѓански лица на служба во воената единица.

Во командите на воените единици и во воените установи на состанокот присуствуваат воени лица и граѓански лица на служба во командата, односно во установата.

Член 52

Состанокот се свикнува по потреба.

Состанокот го свикнува и со него раководи старешината на воената единица или на воената установа, односно старешината на организационата единица на командата, односно на установата.

Старешината од став 2 на овој член на состанокот дава известувања за состојбата, задачите и за другите позначајни прашања од животот и работата на единицата или на установата, односно на организационата единица на командата или на установата, како и за позначајните прашања што се однесуваат на вооружените сили.

2. Извршување наредби

Член 53

Воените лица се должни да ги извршуваат наредбите од претпоставените старешини што се однесуваат на службата, освен ако е очигледно дека извршувањето на наредбите би претставувало кривично дело.

Под условите од став 1 на овој член, воените лица се должни да ги извршуваат и наредбите од постарите кога не е присутен претпоставениот старешина и кога е неопходно итно да се преземат мерки за извршување на неодложните и значајните службени задачи.

Со правилата на службата поблиску се определува кога воените лица, во смисла на став 2 на овој член, се должни да ги извршуваат и наредбите од постарите.

Ако прими наредба чие извршување би претставувало кривично дело, военото лице е должно за наредбата да го извести веднаш повисокиот претпоставен старешина или постариот од лицето што ја издало наредбата.

Член 54

Военото лице кое по заповед од надлежниот старешина врши определена должност на внатрешната, односно гарнизонската служба (дежурен, стражар, пожарен и сл.) не може да биде определено за тоа време да врши други работи што не се во врска со таа должност.

3. Посебни овластувања на воени лица

Член 55

Воените лица имаат право, во согласност со правилата на службата, да носат огнено оружје.

Во вршењето на стражарска и патролна служба, служба на дежурен и друга слична служба воените лица смеат да употребат оружје ако не можат поинаку:

1) да го заштитат животот на луѓето што ги обезбедуваат;

2) да одбијат напад или да ја отстранат непосредната опасност од напад на објектот што го обезбедуваат;

3) од себе да го одбијат непосредниот напад со кој се загрозува нивниот живот.

Военото лице врши служба во смисла на став 2 од овој член, кога според правилата на службата е должно да преземе мерки заради отстранување опасност од напад на животот на луѓето или на имотот.

Воените лица кои вршат служба под непосредно раководство на старешина можат да употребат оружје само по негова наредба.

Со правилата на службата поблиску се уредуваат постапката на воените лица при обезбедување на луѓето и на имотот и условите под кои военото лице може да употреби оружје во вршењето на службата.

Овластените воени лица на служба во воената безбедност и во воената полиција, во вршењето на работите на воената безбедност односно на воената полиција можат да употребат оружје и други средства на принуда под условите што со закон се пропишани за овластените службени лица на внатрешните работи.

Во вршењето на борбени задачи воените лица употребуваат огнено и друго оружје според правилата за борбените дејства.

4. Посебни должности на воени старешини

Член 56

Воените старешини се должни, припадниците на воената единица, односно на воената установа со која раководат да ги воспитуваат и обучуваат за одбрана на нашата социјалистичка заедница и на братството и единството на нашите народи и народности, да се грижат за нивниот живот и здравје, да го чуваат нивното достоинство и да им обезбедат остварување на правата што им припаѓаат според закон, да бараат од нив совесно извршување на наредбите што се однесуваат на службата, да им даваат помош во вршењето на службата и да го развиваат и зацврстуваат другарството во своите единици и установи.

Воениот старешина е должен при издавањето на наредба да води сметка за оспособеноста на военото лице за извршување на работите што произлегуваат од наредбата.

5. Поплаки и други подвесоци

Член 57

Воените лица имаат право да им поднесуваат на претпоставените старешини поплаки во врска со сите прашања од животот и работата во воената единица, односно во воената установа.

Правото на поплака против наредбата од претпоставениот старешина, не го ослободува военото лице од обврската да ја изврши наредбата.

Член 58

За поплаките на воените лица одлучува надлежниот воен старешина.

За поплака која е поднесена против воено лице одлучува старешината кој непосредно му е претпоставен на лицето против кого е поднесена поплаката.

Член 59

Претпоставениот старешина е должен поплаката да ја прими и да постапи во рамките на својата надлежност.

За одлуката по повод поплаката надлежниот претпоставен старешина е должен да го извести подносителот што е можно поскоро, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на поднесувањето на поплаката.

Член 60

Против одлуката за поплаката военото лице може да му изјави приговор на повисокиот претпоставен старешина.

За одлуката по повод приговорот, надлежниот старешина е должен да го извести подносителот на приговорот најдоцна во рок од 30 дена од денот на поднесувањето на приговорот.

Против одлуката по повод приговорот од став 1 на овој член не може да се води управен спор.

Член 61

Поблиски одредби за постапката по повод оплаки на воените лица пропишува Врховниот командант.

Врз барањата и другите поднесоци во управната постапка се применува сојузниот закон со кој се уредува општата управна постапка.

Во постапката за остварување на правата по основ на службата во вооружените сили не се плаќаат административни и судски такси за поднесоци, за решенија и за други акти и дејствија во постапката.

6. Должност за чување државна, воена, службена и деловна тајна

Член 62

Воените лица се должни да ја чуваат државната, воената, службената и деловната тајна.

Обврската за чување на државната, воената, службената и деловната тајна трае и по престанувањето на службата во вооружените сили.

Сојузниот секретар или старешината што ќе го определи тој, може да одобри, военото лице и лицето на кое му престанала службата во ЈНА да му соопшти на орган на самоуправувањето или на државен орган определен податок кој претставува тајна само ако го бара тоа јавниот интерес.

За лицето на служба во територијалната одбрана, како и за лицето на кое му престанала службата во територијалната одбрана, одобрението од став 3 на овој член го дава органот определен со републички, односно со покраински пропис.

7. Воена униформа

Член 63

Воените лица носат униформа.

Воената униформа, знакот за припадност на вооружените сили и ознаките за чиповите, односно за звањата се уредуваат со сојузен закон.

8. Домување во воена единица, односно во воена установа и оддалечување од местото на службувањето

Член 64

Војници, питомци и војници — обврзници за време на службата во ЈНА се должни да домуваат во воена единица, односно во воена установа.

Сојузниот секретар може да нареди дека другите воени лица на служба во ЈНА се должни привремено да престојуваат во воена единица, односно во воена установа, ако го бараат тоа особените потреби на службата (за време на готовност, на воени вежби, при преземање мерки против поголеми елементарни непогоди или други општи опасности и сл.).

Органот определен со прописот на републиката, односно на автономната покраина може под условите од став 2 на овој член да нареди дека воените лица на служба во територијалната одбрана се должни привремено да престојуваат во воена единица, односно во воена установа.

Со правилата на службата се утврдува внатрешниот ред во воена единица, односно во воена установа.

Член 65

Војници, питомци и војници — обврзници за време на воената служба можат да се оддалечуваат од воена единица, односно од воена установа под условите што ќе ги пропише сојузниот секретар.

Со прописот од став 1 на овој член се уредува и начинот на кој активно воено лице го известува претпоставениот старешина кога има намера да се оддалечи од местото на службувањето.

Член 66

Кога е прогласена општа или делумна мобилизација или кога е наредено преземање мерки на готовност, како и во други вонредни ситуации, војното лице не смее да се оддалечува од воената единица, односно од воената установа или од местото на службувањето без одобрение од претпоставениот старешина.

Врховниот командант го утврдува постоењето на вонредната ситуација од став 1 на овој член.

Член 67

Воено лице може да патува во странство по одобрение од надлежниот старешина.

Со прописот на сојузниот секретар ќе се определат случаите кога, поради посебни потреби на службата на воено лице нема да му се даде одобрение за патување во странство.

Со прописот од став 2 на овој член ќе се определи надлежноста на старешината за давање одобрение за патување на воено лице во странство.

9. Прием на странски одликувања и зачленување во странско здружение

Член 68

Воено лице може да прими странско одликување по одобрение од Врховниот командант или од старешината што ќе го овласти тој.

Воено лице може да стане член на странско стручно или друго здружение или на меѓународна организација само по одобрение од сојузниот секретар или од старешината што ќе го овласти тој.

10. Воена легитимација и воена книшка

Член 69

Активно воено лице има воена легитимација.

Воената легитимација служи за докажување на идентитетот на активното воено лице.

Активно воено лице кое по престанувањето на службата стекнува право на пензија или на паричен надомест (член 407), а до денот на престанувањето на службата наполнило 50 години возраст, ја задржува воената легитимација. Таа легитимација му служи за докажување на идентитетот во граѓанството.

Во воената легитимација можат да се внесуваат и податоци што се однесуваат на чинот на активно воено лице, на припадноста на определена воена единица односно воена установа и времето и местото на службувањето. За лицата од став 3 на овој член во воената легитимација се внесува податок за датумот на престанувањето на активната воена служба.

Поблиски прописи за воената легитимација, како и за посебната легитимација и за личната карта што се предвидени со женевските конвенции за заштита на жртви од војната, од 12 август 1949 година, донесува сојузниот секретар.

Војниците, питомците и лицата во резервен состав имаат воена книшка, пропишана со сојузниот закон со кој се уредува воената обврска.

Глава V

УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОЕНИ ЛИЦА

1. Унапредување на војници и на питомци

Член 70

Војник може да биде унапреден во чин разводник ако се истакне како добар војник и ако е оценет дека со успех може да ги врши должностите на разводник.

Разводник може да биде унапреден во чин десетар ако заврши курс за десетар или ако се истакне и ако биде оценет дека со успех може да ги врши должностите на десетар.

Десетар може да биде унапреден во чин помлад водник кога ќе заврши курс за помлад водник или ако биде оценет дека со успех може да ги врши должностите на помлад водник.

Член 71

Во чин резервен разводник може да биде унапреден војник — обврзник кој за време на служењето на воениот рок или на воена вежба ќе се истакне како добар војник и биде оценет дека со успех може да ги врши должностите на разводник.

Во чин резервен десетар може да биде унапреден резервен разводник кој ќе се истакне за време на служењето на воениот рок или на воена вежба и биде оценет дека со успех може да ги врши должностите на десетар.

Во чин резервен помлад водник може да биде унапреден резервен десетар кој ќе се истакне за време на служењето на воениот рок или на воена вежба и биде оценет дека со успех може да ги врши должностите на помлад водник.

Член 72

Питомци се унапредуваат зависно од времето поминато во школата и од успехот на школувањето. Се овластува сојузниот секретар да донесе поблиски прописи за унапредувањето на питомците.

2. Унапредување на активни воени лица

Општи услови за унапредување

Член 73

За унапредување во повисок чин, односно класа активното воено лице треба да ги исполнува следните општи услови:

- 1) да помине определено време во чинот, односно во класата;
- 2) за последниот период на оценување пред унапредувањето да има службена оценка најмалку „добар“, со тоа што за последните две години пред унапредувањето да не било оценето со недоволна оценка;
- 3) за последните две години пред унапредувањето да не е безусловно казнето за кривично дело со затвор;
- 4) во текот на последните две години пред унапредувањето да не било казнето за дисциплински престап на казна затвор или казна враќање на формацијското место од понизок чин, односно класа;
- 5) против него да не се води кривична постапка за кривично дело за кое се гони по службена должност или постапка пред воен дисциплински суд.

Поведувањето на кривична постапка претставува пречка за унапредување кога е донесено решение за спроведување истрага или е подигнат обвинителен

акт без спроведување истрага, а поведувањето на постапка пред воен дисциплински суд, кога е донесено решение за ставање под воен дисциплински суд.

Член 74

Ќе се смета дека не постоела пречка за унапредување во повисок чин предвидена во член 73 став 1 точ. 3 и 4 од овој закон ако во повторената постапка или, по барање за заштита на законитоста постапката биде запрена, биде донесена ослободувачка пресуда, обвинението биде одбиено, но не поради ненадлежноста на судот, или биде изречена казна поблага од казната од член 73 став 1 точка 3 од овој закон, односно дека не постоела пречка од член 73 став 1 точка 5 од овој закон, ако постапката биде запрена, биде донесена ослободувачка пресуда или обвинението биде одбиено, но не поради ненадлежноста на судот.

Во случаите од став 1 на овој член, активното воено лице кое ги исполнувало другите со закон пропишани услови за унапредување во повисок чин, ќе се унапреди во тој чин со денот кога ги исполнило другите услови за унапредување.

Унапредување на активни помлади офицери

Член 75

Во повисок чин на помлад офицер се унапредува активен помлад офицер кој ги исполнува општите услови за унапредување, кога ќе помине во чинот:

- 1) водник — 3 години;
- 2) водник I класа — 4 години;
- 3) постар водник — 5 години;
- 4) постар водник I класа — 6 години;
- 5) заставник — 6 години.

Унапредување на активни офицери

Член 76

Во чин поручник се унапредува активен офицер во чин потпоручник кој ги исполнува општите услови за унапредување, кога ќе помине во чинот потпоручник, и тоа:

- 1) една година — активен офицер кој има завршена воена академија во траење од четири години;
- 2) две години — активен офицер кој има завршена воена академија во траење од три години;
- 3) три години — активен офицер кој има виша стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа.

Член 77

Во чин капетан се унапредува активен офицер во чин поручник кој ги исполнува општите услови за унапредување, кога во чинот поручник ќе помине три години.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, активен офицер што е произведен во чин поручник врз основа на висока стручна подготовка стечена на факултет или на друга висока школа во граѓанството на која редовното школување трае десет или повеќе семестри, а се наоѓа во служба на која ѝ одговара неговата стручна подготовка, се унапредува во чин капетан кога во чинот поручник ќе помине две години.

Член 78

Во чин капетан I класа се унапредува активен офицер во чин капетан кој ги исполнува општите услови за унапредување, ако е поставен на местото за кое со формацијата е предвиден чин капетан I класа или повисок чин или чин капетан-капетан I класа кога во чинот капетан ќе помине

1) четири години — активен офицер кој има завршена воена академија, односно висока стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа,

2) шест години — активен офицер кој има виша стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа.

По исклучок од одредбата на точка 2 од став 1 на овој член, активен офицер во чин капетан кој има виша стручна подготовка и ги исполнува општите услови за унапредување, ако во единица заклучно со полк, односно со бригада е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин капетан I класа или повисок чин и ако во последното редовно оценување пред унапредувањето добил оценка „особено се истакнува“, се унапредува во чин капетан I класа, ако во чинот капетан помине пет години.

Активен офицер во чин капетан кој ги исполнува општите услови за унапредување, ќе се унапреди во чин капетан I класа, иако не е поставен на местото од став 1 на овој член, кога во чинот капетан ќе помине три години подолго отколку што е пропишано во став 1 од овој член.

По исклучок од одредбата на став 3 од овој член, активен офицер во чин капетан што ги исполнува општите услови за унапредување, ако се наоѓа на должност во единица заклучно со полк, односно со бригада и ако ја има стручната подготовка предвидена во точка 1 од став 1 на овој член и ако во последното редовно оценување пред унапредувањето добил службена оценка најмалку „се истакнува“, се унапредува во чин капетан I класа ако во чинот капетан помине четири години.

Член 79

Во чин мајор се унапредува активен офицер во чин капетан I класа кој ги исполнува општите услови за унапредување, ако е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин мајор или повисок чин, ако на таа должност поминал една година и ако во чинот капетан I класа поминал:

1) четири години — активен офицер кој има завршена воена академија, односно висока стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа,

2) шест години — активен офицер кој има виша стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа.

По исклучок од одредбата на точка 2 од став 1 на овој член, активен офицер во чин капетан I класа кој има виша стручна подготовка и ги исполнува општите услови за унапредување, ако во единица заклучно со полк, односно бригада е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин мајор или повисок чин, ако на таа должност поминал една година и ако во последното редовно оценување пред унапредувањето добил оценка „особено се истакнува“, се унапредува во чин мајор, ако во чинот капетан I класа помине пет години.

Активен офицер во чин капетан I класа кој ги исполнува општите услови за унапредување, а е поставен на формациското место капетан I класа, ако ја има стручната подготовка од точка 1, односно точка 2 на став 1 од овој член, ќе се унапреди во чин мајор ако во чинот капетан I класа помине четири години подолго отколку што е пропишано во ст. 1 и 2 на овој член.

Член 80

За унапредување во чин мајор активниот офицер е должен да положи испит за овој чин.

Активен офицер кој завршил командно-штабна академија или на неа рамна школа, се ослободува од полагање испит за чин мајор. Од полагањето на овој испит се ослободува и активен офицер кој завршил воена академија и кој е магистер, односно

специјалист или доктор на науките, во научната област која му одговара на родот односно на службата на која ѝ припаѓа.

Активен офицер кој е магистер, односно специјалист или доктор на науките во научната област која му одговара на родот, односно на службата на која ѝ припаѓа, а не завршил воена академија, полага испит за чин мајор според посебна програма.

Како специјалист во смисла на ст. 2 и 3 од овој член се смета активен офицер чија специјализација траела најмалку две години.

Член 81

Во чин потполковник се унапредува активен офицер во чин мајор кој ги исполнува општите услови за унапредување, ако е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин потполковник или повисок чин, ако на таа должност поминал една година и ако во чинот мајор поминал:

1) пет години — активен офицер кој има завршена воена академија односно висока стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа;

2) седум години — активен офицер кој има виша стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа.

По исклучок од одредбата на точка 2 на став 1 од овој член, активен офицер во чин мајор кој има виша стручна подготовка и ги исполнува општите услови за унапредување, ако во единица заклучно со полк, односно бригада е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин потполковник или повисок чин, ако на таа должност поминал една година и ако во последното редовно оценување пред унапредувањето добил оценка „особено се истакнува“, се унапредува во чин потполковник, ако во чинот мајор помине шест години.

Активен офицер во чин мајор кој ги исполнува општите услови за унапредување, а е поставен на местото за кое со формацијата е предвиден чин мајор—потполковник, може да биде унапреден во чин потполковник ако во чин мајор помине една година подолго отколку што е пропишано во ст. 1 и 2 на овој член и ако, со оглед на структурата на чиновите и бројот на формациските места, за чинот потполковник по родовите и службите постои можност за унапредување во чин потполковник.

Активен офицер во чин мајор кој ги исполнува општите услови за унапредување а не е унапреден бидејќи не ги исполнува условите од став 1 на овој член или не е унапреден според став 2 односно став 3 на овој член, се унапредува во чин потполковник ако во чин мајор помине пет години подолго од времето пропишано во став 1 на овој член.

Член 82

Во чин полковник може да биде унапреден активен офицер во чин потполковник кој ги исполнува општите услови за унапредување, ако иза завршена воена академија, односно висока стручна подготовка за родот, односно за службата на која ѝ припаѓа, ако е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин полковник, ако на таа должност поминал една година и ако во чинот потполковник помине пет години.

Член 83

Унапредувањето според член 81 став 3 и член 82 на овој закон, се врши според листите на кандидати за унапредување во чин потполковник, односно полковник, што се составуваат во Сојузниот секретаријат за народна одбрана. Во овие листи се внесуваат сите активни офицери што ги исполнуваат условите од член 81 став 3 и член 82 на овој закон.

Сојузниот секретар, на предлог од Воениот совет, го утврдува бројот на активните офицери во чин мајор, односно во чин потполковник, по родовите и по службите, кои можат да бидат унапредени според член 81 став 3 и член 82 на овој закон.

Активните офицери од листите на кандидати од став 1 на овој член кои можат да се унапредат во чин потполковник, односно во чин полковник, во смисла на став 2 од овој член, ги предлага комисијата што ја именува сојузниот секретар или старешината што ќе го овласти тој.

Член 84

Во чин генерал-мајор може да биде унапреден активен офицер во чин полковник кој ги исполнува општите услови за унапредување, ако има завршена Школа за народна одбрана, односно во службите висока стручна подготовка за службата на која ѝ припаѓа, ако е поставен на должност за која со формацијата е предвиден чин генерал-мајор, ако таа должност ја вршел најмалку една година и ако положил испит за чин генерал-мајор.

Во чин генерал-потполковник, односно генерал-полковник може да биде унапреден активен генерал-мајор, односно генерал-потполковник кој ги исполнува општите услови за унапредување, по едногодишно успешно вршење должност на генерал-потполковник, односно на генерал-полковник, ако во чинот генерал-мајор, односно генерал-потполковник поминал осум години.

Член 85

Ако активен офицер во чин капетан, капетан I класа или мајор, непосредно пред упатувањето на школување (член 294), односно пред разрешувањето од должност поради лекување и боледување (член 296) или пред ставањето на располагање според одредбите на член 297 став 1 точ. 1 и 2 од овој закон, бил поставен на формациско место со повисок чин или се наоѓал на должност во единица заклучно со полк, односно со бригада, се смета дека во поглед на условите за унапредување за време на школувањето, лекувањето и боледувањето, односно располагањето, е поставен на формациско место со повисок чин, односно дека е на должност во единица заклучно со полк, односно со бригада.

Ако активен офицер е поставен на место кое со формацијата е предвидено за граѓанско лице, се смета дека, во поглед на условите за унапредување, е поставен на формациско место на чинот што го има.

Ако активен офицер, заради унапредување во повисок чин, треба да помине определено време на местото за кое со формацијата е предвиден чин повисок од чинот што го има, во времето што го поминал на тоа формациско место се смета и времето поминато во својство на вршител на должноста непосредно пред поставувањето.

Унапредување на активни воени службеници

Член 86

Активен воен службеник кој ги исполнува општите услови за унапредување, се унапредува во повисока класа ако е поставен на формациското место предвидено за стручната подготовка што ја има и ако во класата поминал, и тоа:

1) активен воен службеник со средна стручна подготовка:

- во IX и VIII класа — по 4 години;
- во VII класа — 4 години;
- во VI и V класа — по 5 години;

2) активен воен службеник со виша стручна подготовка:

- во VII класа — 3 години;
- во VI класа — 4 години;
- во V класа — 4 години;
- во IV класа — 5 години;
- во III класа — 7 години;

3) активен воен службеник со висока стручна подготовка:

- во VI класа — 3 години;
- во V класа — 4 години;
- во IV класа — 4 години;
- во III класа — 6 години;
- во II класа — 7 години.

Активен воен службеник со виша, односно со висока стручна подготовка кој е поставен на формациското место за кое е предвиден понизок степен на стручна подготовка од онаа што ја има, се унапредува во повисока класа ако во одделна класа го помине времето пропишано во точка 1, односно точка 2 на став 1 од овој член за стручната подготовка што со формацијата е предвидена за тоа место.

Активен воен службеник кој ќе стекне стручна подготовка повисока од онаа што ја имал, се унапредува во почетната класа спрема стручната подготовка што ја стекнал ако е тоа поповолно за него, под услов таа стручна подготовка да ѝ одговара на службата во која се наоѓа и да е поставен на формациското место за кое се предвидува степенот на стручната подготовка што го стекнал.

Член 87

Активен воен службеник е должен за унапредување да положи испит, и тоа:

1) воен службеник со средна стручна подготовка — за VII класа,

2) воен службеник со виша и со висока стручна подготовка — за III класа.

Активен воен службеник кој е магистер односно специјалист или доктор на науките, во научната област која ѝ одговара на службата на која ѝ припаѓа, полага испит за III класа според посебна програма.

Член 88

Активен воен службеник може да напредува зависно од стручната подготовка која ѝ одговара на службата на која ѝ припаѓа, ако има:

- 1) средна стручна подготовка — до IV класа;
- 2) виша стручна подготовка — до II класа;
- 3) висока стручна подготовка — до I класа.

Активен воен службеник од член 86 став 2 на овој закон напредува до IV класа — ако е поставен на формациско место за кое е предвидена средна стручна подготовка, односно до II класа — ако е поставен на формациско место за кое е предвидена виша стручна подготовка.

Предвременно унапредување

Член 89

Активен помлад офицер и офицер кој постига вонредни успеси во работата и покажува особени способности, може да биде унапреден во непосредно повисок чин ако поминал две третини од времето што е пропишано со овој закон за одделни чинови, ако на должноста на повисок чин се наоѓал најмалку една година и ако положил испит за чинот кога е пропишан тој испит.

Поблиски мерила и постапка за унапредувањето на помлади офицери и офицери до чинот полковник, според став 1 на овој член, пропишува сојузниот секретар.

Вонредно унапредување**Член 90**

Активно воено лице може исклучително да биде унапредено во непосредно повисок чин, односно класа без оглед на условите за унапредување пропишани со овој закон, ако со долгогодишна совесна служба стекнало заслуги за вооружените сили или ако сторило дело од посебно значење за вооружените сили.

3. Унапредување на резервни помлади офицери, офицери и воени службеници**Член 91**

Резервен помлад офицер, офицер, односно воен службеник кој ги исполнува условите за унапредување пропишани со овој закон се унапредува во повисок чин, односно класа спрема потребата од пополнување на вооружените сили во воена состојба.

Член 92

За унапредување во повисок чин, односно класа резервен помлад офицер, офицер односно воен службеник треба да ги исполнува следните услови:

- 1) во чинот, односно во класата да го поминал времето пропишано во член 93 од овој закон;
- 2) за последните две години до унапредувањето да не е безусловно казнет за кривично дело со казна затвор;
- 3) со успех да завршил воена вежба или друга обука која во смисла на законот се смета како воена вежба;
- 4) против него да не се води кривична постапка ниту постапка пред судот на честа.

Член 93

За унапредување во повисок чин, резервен помлад офицер е должен во чинот во кој се наоѓа да го помине времето пропишано во член 75 од овој закон.

За унапредување во повисок чин резервен офицер е должен да помине во чинот, и тоа:

- 1) потпоручник — 4 години;
- 2) поручник — 4 години;
- 3) капетан — 5 години;
- 4) капетан I класа — 5 години;
- 5) мајор — 8 години.

За унапредување во повисока класа резервен воен службеник е должен во класата да го помине времето што според степенот на стручната подготовка е пропишано во член 86 од овој закон, а за унапредување во VI и во повисока класа — една година подолго од времето пропишано со одредбите од тој член.

Член 94

Резервен офицер со чин капетан I класа и мајор кој ги исполнува условите од чл. 92 и 93 став 2 на овој закон, може да биде унапреден во чин резервен мајор, односно резервен потполковник, ако според воената формација е распореден во вооружените сили и поставен на командна или раководна должност за која со формацијата е предвиден непосредно повисок чин од чинот што го има и ако на таа должност се наоѓал најмалку две години.

Резервен офицер може да биде унапреден до чинот потполковник, а за воени заслуги и во чин резервен полковник и во повисок чин.

Член 95

Резервен помлад офицер, офицер, односно воен службеник кој во активна воена служба поминал

во еден чин, односно класа најмалку две години, може да биде унапреден во повисок чин, односно класа иако не бил на воена вежба.

Врз основа на поволна оценка од една воена вежба, резервен помлад офицер, офицер, односно воен службеник може да биде и двапати унапреден, ако според воената формација е поставен на должност на повисок чин и ако ги исполнува другите услови за унапредување пропишани со овој закон.

Резервен офицер кој со воената формација е предвиден за определена воена раководна должност за која има потребна стручна подготовка, може, ако го бараат тоа потребите, да биде вонредно унапреден, без оглед на пропишаните услови за унапредување.

Член 96

Поблиски мерила за унапредување на резервни помлади офицери, офицери до чинот полковник и на воени службеници, како и за унапредување според член 95 став 3 на овој закон, определува сојузниот секретар.

Член 97

Резервен воен службеник може да напредува:

- 1) ако има средна или виша стручна подготовка — до IV класа;
- 2) ако има висока стручна подготовка — до II класа.

Резервен воен службеник може да биде унапреден во I класа само за воени заслуги.

4. Унапредување во воена состојба**Член 98**

Унапредување на помлади офицери, офицери и воени службеници во воена состојба може да се врши и ако не се исполнети условите пропишани со овој закон, а со оглед на храброста, способноста за команднување и раководење, како и за воени заслуги.

Врховниот командант пропишува поблиски мерила, постапка и надлежност за унапредување на помлади офицери, офицери и воени службеници според став 1 на овој член.

5. Надлежност за унапредување**Предлагање за унапредување****Член 99**

Унапредување на војници, помлади офицери, офицери и воени службеници се врши на предлог од надлежниот старешина.

Член 100

Предлог за унапредување во чинови на помлади офицери, во чинови на офицери до чинот полковник и во класи на воени службеници, се доставува преку претпоставените старешини до старешината надлежна за унапредување.

Секој старешина повисок од старешината што го поднел предлогот за унапредување ќе го одбие предлогот ако утврди дека лицето предложено за унапредување не ги исполнува условите за унапредување.

Предлог за унапредување во чин генерал-мајор и во повисок чин поднесува сојузниот секретар.

Член 101

Сојузниот секретар определува кој старешина е надлежен за поднесување предлог за унапредување на војници и на активни воени лица.

Предлозите за унапредување на резервни помлади офицери, офицери и воени службеници за чие унапредување се надлежни сојузниот секретар и старешините на ЈНА (чл. 103 и 104), надлежниот општински орган на управата ги доставува преку военотериторијалниот орган.

Со републички, односно со покраински пропис се уредуваат надлежностите и постапката за поднесување предлози за унапредување на резервни помлади офицери, офицери и воени службеници за чие унапредување е надлежен органот определен со републички, односно со покраински пропис (член 105).

Надлежност за унапредување

Член 102

Врховниот командант унапредува офицери во чин генерал-мајор и во повисок чин.

Член 103

Сојузниот секретар унапредува активни и резервни офицери во чин мајор, потполковник и полковник; активни и резервни воени службеници во III, II и I класа, како и активни помлади офицери, воени службеници и офицери до чинот полковник според чл. 89 и 90 на овој закон.

Член 104

Командант на армија и старешина од ист или повисок ранг и командант на воено подрачје што ќе ги определи сојузниот секретар, ги унапредуваат активните помлади офицери, активните офицери до чинот капетан I класа и активните воени службеници до IV класа, како и резервните офицери до чинот капетан I класа и резервните воени службеници од VIII до IV класа — што се распоредени во ЈНА.

Резервните помлади офицери и резервните воени службеници од IX класа распоредени во ЈНА ги унапредува старешината на првостепениот военотериторијален орган.

Активните воени лица од став 1 на овој член, распоредени во територијалната одбрана и упатени во државен орган, организација на здружениот труд или во друга организација, ги унапредува старешината од став 1 на овој член што ќе ги определи сојузниот секретар.

Член 105

Резервните помлади офицери, резервните офицери до чинот капетан I класа и резервните воени службеници до IV класа, кои се распоредени во територијалната одбрана и кои не се распоредени во вооружените сили, ги унапредува органот определен со републички, односно со покраински пропис.

Член 106

Војниците, односно војниците-обврзници во ЈНА ги унапредува старешината на положба командант на полк, на самостоен баталјон или на повисока положба, а во територијалната одбрана — органот определен со републички, односно со покраински пропис.

6. Полагање испит за чин, односно за класа

Член 107

Активен офицер и воен службеник му поднесуваат на претпоставениот старешина пријава за полагање испит за чин, односно за класа во годината што ѝ претходи на годината во која сакаат да полагаат испит.

Активен полковник не поднесува пријава за полагање испит за чин генерал-мајор. Овој испит го полага активен полковник што, на предлог од Воениот совет, ќе го определи сојузниот секретар.

Член 108

Полагање испит за чин мајор и за III класа на воен службеник се одобрува по две години поминати во чин капетан односно по две години поминати во V класа на воен службеник, а за VII класа на воен службеник по три години поминати во активна воена служба, но не пред да го заврши кандидатот приправничкиот стаж, ако таквиот стаж е задолжителен.

Член 109

Активен офицер на служба или активен воен службеник, кој има виша или висока стручна подготовка на својата служба, полага стручни предмети на испитот за чин мајор односно за III класа на воен службеник според програмата за соодветниот испит во граѓанството, ако постои таков испит.

Положен соодветен испит во граѓанството се признава како положен испит од стручните предмети кои се предвидени во програмата за испитот за чинот, односно за класата.

Активен офицер на правна служба и активен воен службеник—дипломиран правник полагаат стручен дел на испитот (правосуден испит) пред надлежната републичка, односно покраинска комисија.

Со закон се пропишува кој положен испит за чинот односно за класата се признава како положен стручен испит во граѓанството.

Член 110

Испитот се полага пред испитна комисија во ЈНА.

Испитната комисија е должна, во годината за која го пријавиле испитот, да ги повика на испитот сите лица на кои им е одобрено полагањето на испитот.

Член 111

Кандидатот кој не го положил испитот за чинот, односно за класата може испитот да го повтори повеќе пати, што ќе определи поблиску сојузниот секретар.

Член 112

Се овластува сојузниот секретар да донесе програма за испити за чин, односно за класа и поблиски прописи за постапката за пријавување и полагање на тие испити, за начинот на полагање на испитите и за составот на испитните комисии.

Глава VI

ОЦЕНУВАЊЕ, ОДЛИКУВАЊА И ПОФАЛБИ

1. Оценување

Член 113

Оценување на воени лица се врши заради утврдување на нивниот успех во службата, заради одлучување за напредување и за другите односи во службата, и заради поттикнување на стручно усовршување и поголемо залагање во службата.

Оценувањето е редовно и вонредно.

Член 114

Воено лице се оценува со поволна или неповолна оценка.

Поволни оценки за активно воено лице се: „задоволува“, „добар“, „се истакнува“ и „особено се истакнува“.

Член 115

Оценката му се соопштува на оценетиот.

Против оценката военото лице може да изјави жалба во рок од 15 дена од денот кога му е соопштената оценката.

Жалбата му се предава на првопретпоставениот старешина, а лицето во резервен состав може да му ја предаде жалбата и на општинскиот орган на управата надлежен за работите на народната одбрана.

Против оценката дадена по жалбата нема натамошно правно средство.

Оценување на војници

Член 116

Редовно оценување на војници се врши на 30 дена пред завршувањето на воениот рок.

Вонредно оценување на војници се врши кога треба да се донесе одлука за унапредување на војник во чин разводник, десетар или помлад водник и за определување на должноста старешина.

Член 117

Во оценката на војник се внесуваат податоци за оспособеноста на војникот за определена должност, за моралните и политичките квалитети, за дисциплинираноста и за физичката способност.

Член 118

За оценување на војник е надлежен првопретпоставениот старешина на положбата командир на чета, односно на самостоен вод или на повисока положба.

По жалбата одлучува старешината непосредно повисок од старешината што ја дал оценката.

Оценување на активни воени лица

Член 119

Активно воено лице се оценува редовно првпат по една година помината во активна воена служба, а потоа по секои три години до навршени десет години ефективна активна воена служба и секои четири години по навршени десет години ефективна активна воена служба.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, активно воено лице кое е неповолно оценето, редовно се оценува по истекот на една година од денот на оценувањето со неповолна оценка. Во овој рок редовно се оценува и активно воено лице кое е оценето со поволна оценка „задоволува“ ако со својата работа и залагање во извршувањето на поставените задачи, за тоа време, заслужило да добие повисока оценка.

Член 120

По исклучок од член 119 на овој закон, не се оценува активно воено лице:

1) кое има 30 години ефективна активна воена служба;

2) кое во периодот за кој се врши оценување на поминало на должност повеќе од дванаесет месеци (лице на боледување — лекување и лице отстрането од должност);

3) кое е неповолно оценето, а во периодот помеѓу две оценувања не поминало на должност повеќе од шест месеци.

Член 121

Редовно оценување на активни воени лица на школување во воени школи се врши на крајот од школувањето односно при отпуштањето од школата.

Член 122

Вонредно оценување на активни воени лица се врши кога треба да се донесе одлука во врска со односите во службата, ако од давањето на последната оценка поминало повеќе од една година, и тоа:

1) ако се предлага сменување на активно воено лице од должност поради тоа што не задоволело на должноста;

2) ако активно воено лице се преместува во друга воена единица, односно воена установа;

3) ако активно воено лице се упатува на школување.

Одредбата на точка 3 на став 1 од овој член не се однесува на активно воено лице кое при упатувањето на школување не се разрешува од должноста.

По исклучок од став 1 на овој член, вонредно оценување на активно воено лице кое било поволно оценето се врши и кога ќе се стекнат услови за донесување неповолна оценка (член 124), без оглед на времето кое поминало од оценувањето со поволна оценка.

Член 123

Како основ за давање службена оценка се земаат резултатите од работата на активно воено лице постигнати во периодот за кој се врши оценувањето. За стекнување увид во остварените резултати во работата на активно воено лице служат податоците добиени при редовните обиколки, анализи и оцени на состојбата на воената единица, односно на воената установа, како и податоците добиени со други форми на работа и раководење.

Во службената оценка на активно воено лице, покрај општите податоци, се внесуваат податоци за степенот на военостручно и општото знаење и на марксистичкото образование, за способноста за вршење на должноста, за посебните склоности за вршење на одделни должности, умешноста во работата, залагањето, успехите во работата и раководењето, морално-политичките квалитети, здравствената состојба, физичката способност и карактерните особини од значење за службата.

Службената оценка на активно воено лице кое се наоѓа на школување содржи оценка на личните квалитети и на успехот во текот на школувањето.

Службената оценка се завршува со заклучок со кој се констатира степенот на поволната оценка, односно дека оценката е неповолна.

Член 124

Активно воено лице се оценува со неповолна оценка:

1) ако се утврди дека состојбата на воената единица односно на воената установа со која командува и раководи е незадоволувачка, односно дека резултатите од трудот врз работите што ги врши се слаби, поради незалагање, немарен или неодговорен однос спрема службата или, пак, поради неспособност за вршење на должноста на која е поставено;

2) ако во периодот за кој се дава оценката првосилно е осудено поради кривично дело или дисциплински престап, сторен од нечесни побуди;

3) ако во периодот за кој се дава оценката прояви слаби морални и политички квалитети.

Член 125

Оценувањето на активно воено лице го врши претпоставениот старешина на положба командант на баталјон или на повисока положба. Ако тој старешина не му е непосредно претпоставен на активното воено лице што го оценува, тој службената оценка ја дава со претходно прибавено мислење од непосредно претпоставениот старешина на положба командир на чета.

Непосредно повисокиот претпоставен старешина по службена должност, во рок од еден месец од денот на соопштувањето на оценка против која не е изјавена жалба, ќе ја измени оценката што ја дал старешината од став 1 на овој член, ако најде дека оценката не е дадена во согласност со мерилата пропишани во чл. 123 и 124 од овој закон, ако оценката не им одговара во целост или во одделен дел на личните квалитети и резултати на трудот на оценетото лице или ако е очигледно дека заклучокот на оценката не е во согласност со содржината на оценката.

Против оценката од став 2 на овој член може да се изјави жалба.

Член 126

За жалба против оценка одлучува комисија што ја формира старешината непосредно повисок од старешината што ја дал оценката, ако е на положба на командант на полк, на рамна или на повисока положба.

Комисијата за одлучување по жалбата се состои од три члена. Членови на комисијата не можат да бидат старешините кои учествувале во давање на оценката против која е изјавена жалба. Претседателот на комисијата не може да биде помлад по чин од старешината што ја дал првостепената оценка, а другите членови на комисијата не можат да бидат помлади по чин од подносителот на жалбата.

Комисијата е должна да даде оценка по жалбата во рок од два месеца од денот на предавањето на жалбата.

Член 127

Оценката на активно воено лице се вложува во досието на персоналните податоци.

Оценување на лица во резервен состав

Член 128

Оценување на лица во резервен состав за време на службата во ЈНА се врши по завршувањето на воена вежба.

Одредбите на чл. 116 до 118 од овој закон за оценување на војници сообразно се применуваат и врз оценувањето на лица во резервен состав.

Донесување поблиски прописи

Член 129

Сојузниот секретар донесува поблиски прописи за давањето на службена оценка, за соопштувањето на оценката, за постапката по жалба и за евиденцијата на оценките и ги пропишува обрасците за службената оценка.

Член 130

Оценувањето на лица во резервен состав на служба во територијалната одбрана се врши според прописите на републиката, односно на автономната покраина, донесени во согласност со одредбите од овој закон за оценувањето.

2. Одликувања и пофалби

Член 131

На воени единици, односно на воени установи и воени лица можат да им се доделуваат одликувања и пофалби за особен успех постигнат во службата.

На воени лица можат да им се даваат значки како знак на признание за успешно извршување на доверена задача, како и спомен-медали и други обе-

лежја за учество во значајни настани од животот и работата на вооружените сили.

Член 132

Одликувањата се установуваат со сојузен закон. Спомен-медалите, значките и другите слични обележја ги установува Врховниот командант.

Член 133

Пофалбата може да биде усна и писмена.

Усна пофалба дава претпоставениот старешина, а писмена пофалба старешината на положба командир на чета, на рамна или на повисока положба, а во територијалната одбрана — органот определен со пропис на републиката, односно на автономната покраина.

Глава VII

СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ

1. Здравствена заштита

Општи одредби

Член 134

Војници, питомци и лица во резервен состав за време на служба во ЈНА имаат право на здравствена заштита во обемот утврден со овој закон. Лицата во резервен состав за време на службата во територијалната одбрана имаат право на здравствена заштита според прописите на републиката, односно на автономната покраина и други права во врска со заболување, повреда или смрт пропишани со овој закон.

Член 135

Воените стипендијанти (член 305 став 1) и членовите на нивното потесно семејство (брачен другар и деца) имаат право на здравствена заштита врз товар на средствата на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана во обемот во кој со сојузен закон е пропишана здравствената заштита на активните воени лица и на членовите на нивните семејства.

Здравствена заштита на војници, питомци и лица во резервен состав за време на служба во ЈНА

Член 136

Здравствената заштита на војници, питомци и на лица во резервен состав за време на службата во ЈНА ги опфаќа:

- 1) сите форми превентивна медицинска заштита;
- 2) лекарски прегледи, лекување и други видови медицинска помош во воени здравствени установи и во други здравствени установи;
- 3) лекарски прегледи и други видови медицинска помош заради следење и проверување на здравствената состојба;
- 4) давање лекови, помошен материјал кој служи за употреба на лекот и санитетски материјал потребен за лекување;
- 5) превенција, нега и лекување на заболени за би и на уста;
- 6) забно-техничка помош и забно-протетички средства;
- 7) ортопедски помагала.

Член 137

Војници, питомци и лица во резервен состав за време на службата во ЈНА, остваруваат здравствена заштита во воени здравствени установи.

По исклучок, лицата од став 1 на овој член можат да остваруваат здравствена заштита и во други здравствени установи:

- 1) ако во местото на службување нема воена здравствена установа;
- 2) ако воената здравствена установа не може да даде соодветни форми здравствена заштита;
- 3) во итни случаи.

Остварувањето на здравствената заштита од ст. 1 и 2 на овој член, освен во итни случаи, се врши според упатство од надлежен лекар.

Член 138

Војници и питомци не учествуваат во плаќањето на трошоците за здравствена заштита.

Член 139

На војници, питомци и лица во резервен состав за време на службата во ЈНА, што надлежниот лекар или старешината на воена единица, односно на воена установа ќе ги упати на лекарски преглед или на лекување во друго место, им се обезбедуваат патни трошоци според прописите за патните и други трошоци во ЈНА.

Посебни права во врска со заболување, повреда или смрт

Член 140

Војници, питомци и лица во резервен состав, по отпуштањето од вооружените сили, имаат право на здравствена заштита за повреди или заболувања што ги добиле за време на службата во вооружените сили.

Лицата од став 1 на овој член кај кои ќе се појави заболување по отпуштањето од вооружените сили, имаат право на здравствена заштита ако во рок од два месеца од денот на отпуштањето од вооружените сили му го пријават тоа заболување на надлежниот општински орган и ако воена лекарска комисија утврди дека односното заболување настанало за време на службата во вооружените сили.

Право на здравствена заштита според ст. 1 и 2 на овој член има и ученик на воена гимназија кој поради здравствена неспособност за активна воена служба ќе оствари право на парична помош за продолжување на школувањето (член 142 став 2) ако повредата или заболувањето настанало за време на школувањето во воената гимназија.

Член 141

Војници, питомци и лица во резервен состав, кои поради влошување на заболувањето што го имале пред стапувањето во вооружените сили ќе бидат отпуштени од вооружените сили, имаат право на здравствена заштита за тоа заболување до излекувањето односно до стабилизацијата на заболувањето, а најдолго две години од денот на отпуштањето од вооружените сили.

Право на здравствена заштита според став 1 на овој член има и ученик на воена гимназија кој поради влошување на заболувањето што го имал пред стапувањето во воена гимназија, ќе стане здравствено неспособен за активна воена служба и ќе оствари право на парична помош за продолжување на школувањето.

Член 142

Питомец кој поради здравствена неспособност за активна воена служба ќе биде отпуштен од школувањето, има право на парична помош за продолжување на школувањето во друга школа од ист степен.

Ученик на воена гимназија кој ќе биде огласен за здравствено неспособен за активна воена служба, може да го продолжи школувањето во воена гимназија или да оствари право на парична помош за продолжување на школувањето во друга школа од ист степен.

Износот на паричната помош од ст. 1 и 2 на овој член се утврдува зависно од имотната состојба на питомецот, односно на ученикот и од трошоците на школувањето.

Член 143

На семејство на војник, питомец или на лице во резервен состав, кое ќе погине или умре за време на службата во вооружените сили или умре во здравствена установа во која за време на службата во вооружените сили е упатен и задржан на лекување, како и на семејство на лицето од чл. 140 и 141 на овој закон ако тоа лице умре во здравствена установа, му припаѓа надомест на фактичните трошоци за превоз на посмртните останки до местото на погребот. Ако превозот на посмртните останки го извршило друго лице, надоместот на фактичните трошоци за превоз на посмртните останки му припаѓа на тоа лице.

Надомест од став 1 на овој член му припаѓа и на семејство, односно на лице што ќе изврши превоз на посмртните останки на ученик на воена гимназија кој ќе погине или умре за време на школувањето во воена гимназија.

Член 144

Надоместот на трошоците од член 143 на овој закон ги опфаќа:

1) трошоците за превоз на посмртните останки со воз или со брод до местото на погребот, а ако на таа релација не постои железнички или бродски сообраќај — фактичните трошоци за превоз со друго сообраќајно средство;

2) трошоците за превоз на посмртните останки до станица односно до лука или пристаниште, и во местото на погребот — од станицата односно од лука или пристаништето до местото каде што се врши погребот на посмртните останки;

3) патните трошоци за два придружника на посмртните останки;

4) други трошоци за превоз направени во смисла на општите прописи за условите и начинот на ископување и пренесување на мртвци.

Член 145

На семејство на војник, питомец или на лице во резервен состав, кое ќе погине или умре за време на службата во вооружените сили или умре во здравствена установа во која за време на службата во вооружените сили е упатено или задржано на лекување и по престанувањето на таа служба, му припаѓа надомест на погребните трошоци. Ако погребот на војник, питомец или на лице во резервен состав го извршило друго лице, надоместот на погребните трошоци му припаѓа на тоа лице.

Надомест на погребните трошоци му припаѓа и на семејство односно на лице кое ќе го погребне ученик на воена гимназија кој ќе погине или умре за време на школувањето во воената гимназија.

Надоместот на погребните трошоци од ст. 1 и 2 на овој член припаѓа во износ што го утврдило собранието на заедницата на воените осигуреници за случај на смрт на воен осигуреник.

2. Еднократна парична помош и други права во врска со оштетување на организмот или со смрт на воено лице

Член 146

Воено лице кое за време на мирновременска состојба во вршење служба или во врска со служ-

бата во вооружените сили, без своја вина, ќе добие рана, повреда или озледа, па поради тоа кај него ќе настапи оштетување на организмот од најмалку 20%, има право на еднакратна парична помош чија височина се определува според степенот на телесното оштетување. Степенот на телесното оштетување се утврдува според прописите за воените инвалиди.

Под условите од став 1 на овој член, еднакратната парична помош му припаѓа и на воено лице кај кое ќе настапи оштетување на организмот од најмалку 20% поради болест која настанала како непосредна последица од вршењето на воена служба.

Небрежноста нема да се смета како кривица во смисла на став 1 од овој член.

Ако воено лице ќе погине или умре од добиена рана, повреда или озледа, односно болест, под условите од ст. 1 и 2 на овој член, еднакратната парична помош му припаѓа на неговото семејство.

Еднакратна парична помош му припаѓа и на семејство на војник, односно питомец кој поради болест ќе умре за време на служењето на воениот рок, односно на школувањето.

Член 147

Под условите од член 146 ст. 1, 3 и 4 на овој закон, еднакратна парична помош му припаѓа и на лице, односно на семејство на лице кај кое ќе настапи оштетување на организмот, односно кое ќе го изгуби животот за време на заминувањето на служба во вооружените сили или за време на враќањето од таа служба.

Под условите од член 146 ст. 1, 3 и 4 на овој закон, еднакратна парична помош му припаѓа и на ученик, односно на семејство на ученик на воена гимназија кај кого ќе настапи оштетување на организмот, односно кој ќе го изгуби животот за време на школувањето во воена гимназија.

Член 148

Со исплата на еднакратна парична помош не се засега во останатите права што по други основи ги има лицето на кое му е исплатена таа помош, ниту исплатената помош се засметува во износот на надоместот на штетата што му припаѓа според општите прописи, ако со овој или со друг сојузен закон не е определено поинаку.

Член 149

Под вршење служба, во смисла на член 146 од овој закон, се подразбира вршењето на редовна или вонредна службена работа, како и на друга работа ако се врши по наредба од надлежниот старешина.

Под вршење должност во врска со службата се подразбира:

- 1) заминувањето на службена должност, односно враќањето од службена должност;
- 2) заминувањето на војник и питомец на отсуство и враќањето од отсуство;
- 3) престојот на војник односно на војник — обврзник или питомец во воена зграда, во кругот на касарна, аеродром, логор, полигон, на брод или на друго пловно средство на воената морнарица или на друго место каде што бил според правилата на службата или по наредба, односно одобрение од надлежниот старешина, како и во слободното време на одобрен излез од воената единица, односно воената установа, освен престојот на отсуство.

Член 150

Право на еднакратна парична помош имаат членовите на семејство на воено лице, и тоа:

- 1) брачниот другар;
- 2) децата родени во брак, вон од брак или посвоени, ако не се постари од 18 години, односно 26

години — ако се наоѓаат на школување, освен децата кои стекнале својство на работник во здружениот труд, а без оглед на годините возраст — ако се трајно и напивно неспособни за работа;

3) родителите, односно посвоителот и неговиот брачен другар;

4) очувот и маштеата;

5) браќата и сестрите — ако не се постари од 18 години, односно 26 години — ако се наоѓаат на редовно школување, а без оглед на годините возраст — ако се трајно и напивно неспособни за работа;

6) дедото и бабата.

Право на еднакратна парична помош нема брачниот другар кој неоправдано ја напуштил браќната заедница. Фактот дека брачниот другар неоправдано ја напуштил браќната заедница го утврдува судот од општа надлежност во вонпроцесна постапка.

Како деца во смисла на став 1 точка 2 од овој член се сметаат и пасиноците, внучињата и децата без родители што военото лице ги издржувало, ако ги исполнуваат условите во поглед на годините возраст на децата определени во таа точка.

Родителите, посвоителот и неговиот брачен другар, очувот и маштеата и браќата и сестрите имаат право на еднакратна парична помош ако загинало, односно умрено воено лице нема брачен другар ниту деца, или ако брачниот другар и децата немаат право на таа помош. По исклучок, родителите што загинало, односно умрено воено лице ги издржувало, имаат право на еднакратна парична помош кога тоа лице има само брачен другар.

Дедото и бабата имаат право на еднакратна парична помош ако загинало, односно умрено воено лице ги нема роднините од став 4 на овој член или ако тие роднини немаат право на еднакратна парична помош.

Член 151

Ако повеќе лица имаат право на еднакратна парична помош, вкупниот износ на помошта што им припаѓа се дели на еднакви делови.

Член 152

Степенот на телесното оштетување врз основа на кое се остварува правото на еднакратна парична помош од чл. 146 и 147 на овој закон се докажува со правосилно решение за признавање на својството мирновременски воен инвалид или со наод на воена лекарска комисија.

Постапката за доделување еднакратна парична помош се поведува по службена должност во случај на смрт на воено лице и на лице од член 147 на овој закон и во случај на добиена рана, повреда или озледа на регрут—обврзник, војник, војник—обврзник, питомец и ученик на воена гимназија.

Кога постапката за доделување еднакратна парична помош се поведува по барање, оваа помош може да се оствари ако барањето се поднесе во рок од три години од денот на добивањето на раната, повредата или озледата, односно од денот на настапувањето на заболувањето кое предизвикало оштетување на организмот.

Решение за правото на еднакратна парична помош донесува во ЈНА — старешината на положба командант на полк и на повисока, а во територијалната одбрана — органот определен со пропис на републиката, односно на автономната покраина.

Член 153

Брачниот другар на воено лице кое ќе загина или ќе умре од добиена рана, повреда или озледа, односно болест, под условите од член 146 ст. 1 и 2 на овој закон, кој нема право на семејна пензија, се упатува, по свое барање, на оспособување заради

стекнување стручна подготовка, ако во моментот на смртта на военото лице немал никаква стручна подготовка и не е во работен однос. Оспособувањето може да трае најдолго четири години.

Барањето од став 1 на овој член може да се поднесе во рок од две години од денот на смртта на военото лице.

3. Заеднички одредби

Член 154

Трошоците за здравствена заштита на војник, питомец и на лице во резервен состав за време на службата во ЈНА паѓаат врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана. Трошоците за здравствена заштита на војник, питомец и на лице во резервен состав за повреди и заболувања настанати за време на службата во ЈНА (член 140), за заболувања што се влошиле за време на службата во ЈНА (член 141), како и трошоците за оспособување на брачниот другар на воено лице на служба во ЈНА според член 153 од овој закон, паѓаат врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, ако тие права не им припаѓаат по некој друг основ.

Паричната помош од член 142 на овој закон, надоместите од чл. 143 и 158 на овој закон, како и еднократната парична помош од чл. 146 и 147 на овој закон, за лицата во ЈНА, паѓаат врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Член 155

Правата на лицата во резервен состав на служба во територијалната одбрана, односно на нивните семејства, кои се пропишани во чл. 140, 141, 143, 145, 146, 147 и 153 од овој закон се финансираат според пропис на републиката, односно на автономната покраина.

Член 156

Се овластува сојузниот секретар да донесе поблиски прописи за постапката за остварување здравствена заштита на војници, питомци, на лица во резервен состав на служба во ЈНА и на воени стипендизанти; за начинот на пропишување и издавање лекови, помошен и санитетски материјал; за индикациите за забно-технички и забно-протетички средства, за стандардите за материјалите од кои се изработуваат тие средства и за роковите на нивното траење; за остварувањето право на парична помош за продолжување на школувањето на питомци и ученици на воени гимназии што се отпуштаат од школување поради неспособност за активна воена служба; за постапката за остварување на правото на патни трошоци во врска со остварувањето на правата од здравствената заштита на војници, питомци и лица во резервен состав на служба во ЈНА; за постапката за остварување на правото на надомест на погребните трошоци и на трошоците за превоз на посмртните останки на војници, питомци, лица во резервен состав на служба во ЈНА и на ученици на воени гимназии; за условите за оспособување на брачниот другар на воено лице според член 153 од овој закон и за постапката за остварување на правото на еднократна парична помош на воени лица на служба во ЈНА, како и да ги пропише износите на еднократната парична помош за воени лица на служба во ЈНА, односно за лицата од член 147 на овој закон.

Прописите од став 1 на овој член за припадниците на територијалната одбрана и за лицата што се повикуваат на служба во територијалната одбрана ги донесува органот определен со пропис на републиката, односно на автономната покраина.

4. Здравствено осигурување на активни воени лица

Член 157

Здравственото осигурување на активните воени лица се уредува со посебен сојузен закон.

Член 158

Во случај на смрт на активно воено лице, на членовите на неговото семејство им припаѓа надомест на фактичните трошоци за превоз на посмртните останки до местото на погребот.

Надомест од став 1 од овој член му припаѓа и на активно воено лице во случај на смрт на член на неговото потесно семејство (на брачниот другар и на децата) или смрт на друг член на семејството што го издржувал и со кого живеел во заедничко домаќинство.

Надоместот од став 1 на овој член се утврдува на начинот пропишан во член 144 од овој закон.

5. Пензиско и инвалидско осигурување

Член 159

Пензиското и инвалидското осигурување на активните воени лица се уредува со посебен сојузен закон.

Воените лица ги имаат, во случај на телесно оштетување на организмот поради добиена рана, повреда, озледа или болест, правата утврдени со сојузниот закон за воените инвалиди.

Глава VIII

ОДГОВОРНОСТ НА ВОЕНИТЕ ЛИЦА

1. Кривична одговорност

Член 160

Воените лица одговараат за кривични дела според одредбите на кривичниот закон и на други закони.

2. Дисциплинска одговорност

Општи одредби

Член 161

Воено лице кое во вршењето на службата или во врска со вршењето на службата ќе ја повреди воената дисциплина одговара дисциплински за дисциплинска грешка или дисциплински престап.

Дисциплинската грешка е полесна повреда на воената дисциплина.

Дисциплинскиот престап е потешка повреда на воената дисциплина.

Член 162

Како повреда на воената дисциплина се смета постапување на воено лице кое е спротивно на обврската за вршење на воената должност установена со закон, со правилата на службата и со други прописи, со наредби и други акти на надлежните старешини, кои се однесуваат на службата, а особено:

1) неизвршување или одбивање извршување на наредба, повреда на авторитетот на претпоставен и постар, како и несовесно и небрежно вршење на службата или на обврската во службата;

2) неоправдано изостанување или самоволно оддалечување од воена единица или воена установа, односно од служба;

3) повреда на државна, воена, службена или деловна тајна, лекомисленост или недоволна будност во чувањето на воени списи или податоци;

4) злоупотреба на службената положба или прекорчување на службеното овластување;

5) поднесување неточни извештаи, прикривање или уништување службена исправа, книга или спис, фалсификување службени исправи или употреба на фалсификувани исправи;

6) преземање потребни мерки за чување на животот и здравјето на доверените луѓе, за осигурување или одржување во исправна состојба на објекти, предмети и средства што служат за борбена готовност и за уредно снабдување на воена единица односно воена установа;

7) небрежен однос спрема доверен имот, присвојување или нанесување штета на воен или на друг имот;

8) давање неточни податоци или документи кои се од влијание врз приемот во служба или врз напредувањето;

9) постапка со која се навредува достоинството на потчинети или помлади или се кршат правата што им припаѓаат според законот;

10) постапка во службата која му е спротивна на воениот ред или претставува повреда на прописите;

11) земање заем од војник, барање или примање подароци или некаква друга корист од потчинет или помлад или од кого и да е во врска со службата;

12) однесување во службата со кое потешко се навредува другарството;

13) секое друго дејствие или пропуштање на дејствие кое пречи или оневозможува правилно и брзо функционирање на службата.

Член 163

Како повреда на воената дисциплина, во смисла на овој закон, се смета секое постапување на воено лице и надвор од службата кое е несврзливо со должноста на воено лице, а особено;

1) извршување кривично дело од нечесни побуди;

2) пројавување национална, расна или верска нетрпеливост и истапување против самоуправниот социјалистички систем или против мерките за народна одбрана, политичките или стопанските мерки на државните и другите органи, коешто може да го слабее морално-политичкото единство на вооружените сили;

3) потешка повреда на јавниот морал;

4) извршување прекршок за кој, според овој закон, решава надлежниот воен орган;

5) секое друго постапување спротивно на прописите со кое му се штети на угледот на вооружените сили.

Член 164

Воено лице одговара дисциплински ако повреда на воената дисциплина ја сторило по своја вина (со умисла или од небрежност).

Член 165

На дисциплинска одговорност подлежат:

1) активните воени лица — до разрешувањето од активна воена служба;

2) питомците — од денот на стапувањето во воената школа;

3) војниците — за време на служењето на воениот рок;

4) регрутите—обврзници — од моментот на јавувањето во местото на собирање (на зборното место) означено во општиот или поединечниот позив или во воениот распоред;

5) лицата во резервен состав — од моментот на стапувањето во единица односно установа на вооружените сили ако се јавуваат непосредно, односно од моментот на јавувањето во местото на собирање (на

зборното место) означено во општиот или поединечниот позив или во воениот распоред до отпуштањето од единицата, односно од установата на вооружените сили.

Активните и резервните помлади офицери, офицери и воени службеници одговараат и по престанувањето на службата за дисциплински престапи извршени за време на службата во вооружените сили.

Член 166

За дисциплински грешки можат да се изречат следните дисциплински мерки:

- 1) опомена;
- 2) укор;
- 3) строг укор;
- 4) прекуредна работа до 3 смени;
- 5) забрана на излегување надвор од кругот на касарна до 4 дена;
- 6) војнички притвор до 30 дена;
- 7) загуба на чинот што го стекнал војник и питомец.

Дисциплинските мерки од став 1 на овој член не им се изрекуваат на питомците на средни воени школи. Спрема нив се применуваат воспитно-поправни мерки пропишани со сојузен закон со кој се уредува военото школство. Воспитно-поправната мерка исклучување од школа, што ќе биде применета спрема питомец на средна воена школа, повлекува загуба на чинот што го стекнал тој питомец.

Дисциплинската мерка прекуредна работа може да му се изрече само на војник, војник-обврзник и на питомец.

Дисциплинските мерки — забрана на излегување надвор од кругот на касарна и војнички притвор можат да им се изречат само на војници, војници-обврзници за време на службата во ЈНА и на питомци. Дисциплинската мерка војнички притвор не може да му се изрече на питомец кој во времето на извршувањето на дисциплинската повреда не наполнил 18 години возраст.

Член 167

За дисциплински престапи можат да се изречат следните дисциплински казни:

- 1) запирање во напредувањето во траење од 6 месеци до 3 години;
- 2) намалување на месечната плата за 5% до 10% во траење од еден до 12 месеци;
- 3) враќање на формациско место од непосредно понизок чин, односно од непосредно понизок степен на стручна подготовка во траење од една до две години;
- 4) затвор до 30 дена;
- 5) сменување од должност на воен старешина со забрана за повторно именување, односно поставување на таа должност во траење од една до три години;
- 6) загуба на служба на активно воено лице;
- 7) загуба на чин, односно класа.

Запирањето во напредувањето се смета од денот кога пресудата станала правосилна. Тоа време на казнетиот не му се смета за напредување во чинот, односно класата, положбата и платата.

Офицер не може да биде казнет со враќање на формациско место помлад офицер, а помлад офицер на формациско место војник.

Казната од точка 4 став 1 на овој член може да му се изрече само на резервен воен старешина.

Загубата на чин, односно класа повлекува загуба на служба на активно воено лице.

Член 168

При расправањето за одговорноста на војник, војник-обврзник или питомец поради дело против вооружените сили кое, според одредбите на кривичниот закон, може да се расправа во дисциплинска

постапка, како и при расправањето за нивната одговорност за прекршок кога во прекршочната постапка предметот ќе му се отстапи на воениот старешина, на сторителот, освен на питомец кој во време на извршувањето на делото, односно прекршокот не наполнил 18 години возраст, може да му се изрече дисциплинска казна затвор до 60 дена, ако ниедна од дисциплинските мерки што би можела да му се изрече според член 166 од овој закон не би ѝ одговарала на тежината на повредата или на степенот на неговата одговорност.

При расправањето за одговорноста на помлад офицер, офицер и воен службеник поради дело против вооружените сили кое, според одредбите на кривичниот закон, може да се расправи во дисциплинска постапка, како и при расправањето за нивната одговорност за прекршок, кога во прекршочната постапка предметот ќе му се отстапи на воениот старешина, на сторителот може да му се изрече дисциплинска казна затвор до 60 дена, ако ниедна од дисциплинските мерки што би можела да му се изрече според член 166 од овој закон или ниедна од дисциплинските казни што би можела да му се изрече според член 167 од овој закон, не би ѝ одговарала на тежината на повредата или на степенот на неговата одговорност.

Член 169

Дисциплинските мерки и казни за повреда на воената дисциплина се изрекуваат заради воспитно влијание врз сторителот на повредата и врз другите воени лица и заради заштитата на интересите на службата и на дисциплината.

Дисциплински мерки и казни за повреда на воената дисциплина се изрекуваат откако се исцрпени сите други воспитни мерки или ако тие не би ѝ одговарале на тежината на сторената повреда и на однесувањето на сторителот.

Дисциплинските мерки и казни за повреда на воената дисциплина се изрекуваат, по правило, постапно.

При изрекувањето на дисциплинска мерка или казна се земаат предвид тежината на повредата на воената дисциплина и последиците од таа повреда, степенот на одговорноста и побудите од кои е повредата сторена, околностите под кои е повредата извршена, поранешната работа и однесување, природата на работата на извршителот на повредата, височината на штетата, како и други олеснувачки и отежнувачки околности.

Член 170

Казната загуба на службата на активно воено лице и казната загуба на чинот можат да се изречат кога околностите под кои е сторен дисциплинскиот престап, или кога личните својства на сторителот, пројавени при извршувањето на дисциплинскиот престап, укажуваат дека задржувањето на сторителот во активна воена служба е штетно или дека сторителот е недостоен да има чин односно класа.

Член 171

Поведувањето и водењето на постапка поради дисциплинска грешка застарува за 3 месеци од денот кога е сторена грешката.

Поведувањето на постапка поради дисциплински престап застарува за 6 месеци од денот кога претпоставениот старешина узнае дека е сторен дисциплински престап, но постапката не може да се поведе ниту да се води ако од денот кога дисциплинскиот престап е сторен изминал рокот од една година.

По исклучок од одредбата на став 2 од овој член, поведувањето и водењето на постапка поради дис-

циплински престап давање неточни податоци или документи што се од влијание за прием или напредување во службата застарува за една година од денот кога претпоставениот старешина дознае дека е извршен тој престап.

По исклучок од одредбите од ст. 2 и 3 на овој член, ако со пресуда на Вишиот воен дисциплински суд, за сторен дисциплински престап, е изречена дисциплинска казна против која може да се поведе управен спор, постапката поради тој дисциплински престап може да се води и по истекот на рокот од став 1, односно став 2 на овој член, но не подоцна од две години од денот кога е сторен тој престап, односно кога претпоставениот старешина узнае дека е извршен дисциплински престап давање на неточни податоци.

Застареност на поведувањето и водењето на постапка поради дисциплински престап кој претставува и кривично дело настапува кога и застареноста на гонењето поради кривичното дело. Ако кривичната постапка е завршена поради тоа што делото претставува незначителна општествена опасност поради малото значење и поради незначителноста или отсушноста на штетни последици од делото, застареност на поведувањето и на водењето на постапка поради дисциплински престап настапува за една година од денот кога кривичната постапка е завршена со правосилна одлука, но постапка поради дисциплински престап не може да се поведе и води по настапувањето на застареноста на кривичното гонење.

Член 172

Застареност на извршувањето на дисциплинската казна настапува по истекот на 3 месеци од денот кога одлуката за дисциплинската казна станала правосилна, а застареност на извршувањето на дисциплинска мерка — кога ќе изминат 30 дена од денот кога е изречена дисциплинската мерка.

Застареноста на извршувањето на дисциплинската казна се прекинува со секое дејствие на надлежниот орган насочено кон извршување на дисциплинската казна.

Застареност на извршувањето на дисциплинската казна настапува во секој случај кога ќе измине двапати онолку време колку што е пропишано во став 1 на овој член.

Член 173

Врховниот командант може, по молба или по предлог, да ја намали, ублажи или прости секоја дисциплинска мерка и казна.

Сојузниот секретар и другите старешини определени со прописот од член 217 став 1 на овој закон можат, по молба или предлог, да ја намалат, ублажат или простат секоја дисциплинска мерка и казна, освен казната загуба на службата на активно воено лице и загуба на чинот, односно класата.

Член 174

Во поглед на лицето на кое му престанала активната воена служба поради казната загуба на чинот, односно класата или загуба на службата, ублажувањето или простувањето на казната ги има следните последици:

1) на лицето на кое казната загуба на чинот, односно класата му е ублажена на казна загуба на службата му се враќа поранешниот чин, односно класа, а лицето на кое казната загуба на чинот, односно класата му е ублажена на казна поблага од казната загуба на службата, или казната загуба на чинот, односно класата му е простена, се враќа, по свое барање, во активна воена служба во чинот, односно класата што ја имало;

2) лицето на кое казната загуба на службата му е ублажена или простена, се враќа, по свое барање, во активна воена служба.

Барањето за враќање во активна воена служба од став 1 на овој член може да се поднесе во рок од три месеци од денот на соопштувањето на актот за ублажување, односно простување на казната.

Ке се смета дека лицето од став 1 на овој член е вратено во активна воена служба од денот кога повторно ќе стапи во служба.

Член 175

На лицето на кое му е изречена дисциплинска мерка а кое во рок од една година од денот на издржаната или застарената дисциплинска мерка не ќе стори никаква дисциплинска повреда или потешко дело и на лицето на кое дисциплинската мерка му е простена, му се брише дисциплинската мерка од евиденцијата и се смета дека дисциплинската мерка не му е изречена.

На лицето што е казнето за дисциплински престап, освен со казните од член 167 став 1 точ. 6 и 7 на овој закон, како и на лицето на кое му е изречена дисциплинската казна од член 168 на овој закон, кое во рок од две години од денот на издржаната или застарената казна не ќе стори никаква дисциплинска повреда или потешко дело и на лицето на кое дисциплинската казна му е простена, му се брише казната од евиденцијата и се смета дека не е казнето.

Бришењето на дисциплинската мерка односно казна според ст. 1 и 2 на овој член се врши по службена должност.

Член 176

Старешината на воена единица, односно на воена установа е должен непрекинато да го следи применувањето на дисциплинските мерки и казни и да презема мерки за нивна правилна примена.

Старешината на положба командант на полк, или на повисока положба, може да именува комисија за разгледување на дисциплинските мерки и казни.

Комисијата од став 2 на овој член поднесува предлози за простување, намалување и ублажување на дисциплинските мерки и казни и други предлози и мислења во врска со тие мерки односно казни.

Член 177

За една или повеќе дисциплински повреди кои се расправаат едновременно, се изрекува само една дисциплинска мерка односно казна.

На воено лице не може за иста дисциплинска повреда да му биде изречена дисциплинска мерка од надлежниот старешина и казна од воен дисциплински суд.

Ако воениот дисциплински суд утврди дека дејствието на обвинетиот претставува дисциплинска грешка, ќе му изрече дисциплинска мерка.

Ако со дејствието со кое е извршено кривично дело е извршен и дисциплински престап, военото лице може да одговара и пред дисциплински суд за дисциплинскиот престап, ако го бараат тоа посебните интереси на службата. Постапката пред дисциплинскиот суд се води независно од текот и исходот на кривичната постапка.

Член 178

Дисциплинските престапи на војник, питомец, регрут-обврзник (член 165 став 1 точка 4) и на војник-обврзник кога се на воена вежба, се расправаат според прописите што важат за дисциплинските грешки.

Надлежност и постапка за расправање за одговорноста за дисциплински грешки

Член 179

Дисциплинските грешки ги расправаат надлежните старешини во пропишана постапка.

Член 180

Дисциплинските мерки: опомена, укор, строг укор и прекурдна работа до три смени, има право да им ги изрече на регрути-обврзници, војници, војници-обврзници и питомци претпоставениот старешина на положба командир на вод или на повисока положба.

Дисциплинските мерки: опомена, укор и строг укор има право да им ги изрече на офицери, помлади офицери и воени службеници претпоставениот старешина на положба командир на чета или на повисока положба.

Другите дисциплински мерки имаат право да ги изрекуваат:

1) командир на вод — забрана на излегување од кругот на касарна од еден ден;

2) командир на чета — забрана на излегување од кругот на касарна до два дена и војнички притвор до два дена;

3) командант на баталјон — забрана на излегување од кругот на касарна до 4 дена и војнички притвор до 7 дена;

4) командант на полк и командант на самостоен баталјон — забрана на излегување од кругот на касарна до 4 дена, војнички притвор до 15 дена и загуба на чинот разводник, десетар и помлад водник,

Член 181

Командант на бригада, командант на дивизија и воени старешини на повисока положба имаат право да ги изрекуваат сите дисциплински мерки пропишани со овој закон. Овие старешини расправаат и за одговорноста на војници, војници-обврзници и на питомци за делата од член 167 став 1 на овој закон.

Член 182

Овластувањата од чл. 180 и 181 на овој закон ги имаат и претпоставените старешини кои се наоѓаат на положби рамни на положбите наведени во тие одредби.

Кои положби се рамни на положбите од чл. 180 и 181 на овој закон, се определува со прописот од член 217 став 1 на овој закон.

Член 183

Дисциплинска мерка може да се изрече откако сторителот ќе се сослуша и ќе се прибават други докази за утврдување на дисциплинска повреда и одговорноста на сторителот.

Сослушувањето на сторителот на дисциплинска повреда се врши писмено — во записник или со писмена изјава. По исклучок, сослушување на регрут-обврзник, војник, војник-обврзник и питомец може да се врши усно.

Член 184

Старешина на положба командир на чета и на пониска положба може да изрече дисциплинска мерка војнички притвор следниот ден од денот кога узнае за грешката и за сторителот.

Член 185

Старешина на положба командир на чета или на повисока положба, офицер на должност дежурен во воена единица, односно воена установа и овластен старешина на воената полиција може да притвори

војник односно војник-обврзник кој потешко го нарушува редот во воената единица, односно воената установа или јавниот ред додека надлежниот старешина не расправи за дисциплинската одговорност на војникот односно војникот-обврзник, но најдолго до 48 часа.

Член 186

За изречената дисциплинска мерка војнички притвор и загуба на чинот што го стекнал војник или питомец и за секоја дисциплинска мерка изречена на други лица, старешината што ја изрекол мерката донесува писмена наредба.

Секој претпоставен старешина може по службена должност да ја оцени правилноста на одлуката за дисциплинска мерка во рок од 30 дена од денот на соопштувањето.

Член 187

Против одлуката за изречената дисциплинска мерка, односно казна затвор според одредбата од член 168 став 1 на овој закон, лицето кому мерката, односно казната затвор му е изречена, може да изјави жалба во рок од три дена од денот на соопштувањето на одлуката.

Жалбата не го задржува извршувањето на дисциплинската мерка, освен ако е изјавена против одлука со која е изречена дисциплинската мерка војнички притвор и губење на чинот што го стекнал војникот, односно питомецот.

По жалбата решава старешината непосредно повисок од оној што ја изрекол дисциплинската мерка, односно казната затвор.

Кога старешината решава по жалбата или ја цени правилноста на одлуката по службена должност, може изречената дисциплинска мерка, односно казна затвор, да ја потврди, намали или ублажи или да ја поништи одлуката.

Против второстепената одлука на старешината, како и против првостепената одлука против која не може да се изјави жалба, не може да се води управен спор, освен ако е изречена казната затвор од член 168 став 1 на овој закон.

Член 188

По исклучок од одредбата на член 187 став 2 од овој закон, старешината на положба командир на чета или на повисока полска може да нареди војникот кому е изречена дисциплинска мерка војнички притвор и кој потешко го нарушува редот во воената единица односно воената установа да започне да ја издржува таа мерка пред да одлучи надлежниот старешина за жалбата против изречената мерка.

Надлежност и постапка за расправање на одговорноста за дисциплински престапи

Член 189

За судење поради дисциплински престапи се надлежни воените дисциплински судови. Овие судови расправаат и за одговорноста на помлади офицери, офицери и воени службеници за делата од член 168 став 2 на овој закон.

Воени дисциплински судови се:

- 1) првостепените воени дисциплински судови;
- 2) Вишиот воен дисциплински суд.

Член 190

Првостепените воени дисциплински судови судат во прв степен за дисциплински престапи на активните воени лица и на резервните помлади офицери, офицери и воени службеници што ќе ги сторат за време на службата во вооружените сили.

Вишиот воен дисциплински суд одлучува за жалбите против одлуките на првостепените воени дисциплински судови.

Член 191

Првостепените воени дисциплински судови се основаат при одделни воени единици и воени установи.

Вишиот воен дисциплински суд е при Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Член 192

Воените дисциплински судови се состојат од претседател, потребен број судии и секретар.

Секретарот на судот му помага на претседателот на судот, односно на претседателот на советот во подготвување и водење на претресот и врши други стручни работи што ќе му ги определи претседателот на судот. Секретарот на судот мора да биде дипломиран правник.

При воениот дисциплински суд постојат воен дисциплински обвинител и потребен број негови заменици.

Член 193

Претседателот, судиите, воениот дисциплински обвинител и неговите заменици и секретарот на судот ги именуваат:

- 1) сојузниот секретар — за првостепените воени дисциплински судови при единиците и установите на ЈНА и за Вишиот воен дисциплински суд;
- 2) командантот на републичкиот, односно покраинскиот штаб на територијалната одбрана — за првостепените воени дисциплински судови во територијалната одбрана.

Претседателите на судовите, судиите, обвинителите и замениците на обвинителот се именуваат на две години.

Член 194

Воените дисциплински судови судат во совет од три судии, од кои едниот е претседател на советот.

Воените дисциплински судови донесуваат одлуки во форма на пресуда или решение.

Член 195

Постапката за расправање за дисциплински престап ја поведува со решение за извид во ЈНА старешината на положба командант на полк, на еднаква или повисока положба, а во територијалната одбрана — старешината определен со прописот од член 217 став 1 на овој закон.

По завршениот извид старешината кој ја повел постапката може, зависно од резултатите на извидот, да ја запре постапката, на сторителот да му изрече дисциплинска мерка или предметот да го достави до старешината надлежен за ставање на сторителот на дисциплински престап под воен дисциплински суд.

Овластувањето од став 2 на овој член го има и секој претпоставен старешина на оној старешина кој ја повел постапката.

Член 196

За ставањето на сторителот на дисциплински престап под воен дисциплински суд е надлежен во ЈНА — командантот на военото подрачје, командантот на армија и старешината рамен немф или на повисока положба, а во територијалната одбрана — командантот на републичкиот односно покраинскиот штаб на територијалната одбрана.

Член 197

Ако старешината надлежен за ставање под воен дисциплински суд најде дека е извршен дисциплински суд најде дека е извршен дисциплински суд.

лински престап, донесува решение со кое сторителот го става под воен дисциплински суд, и тоа решение со списите го доставува до надлежниот воен дисциплински обвинител заради поднесување обвинителен предлог до воениот дисциплински суд.

Член 198

На претресот пред воениот дисциплински суд обвинетиот може да има бранител.

Бранител на обвинетиот може да биде адвокат или помлад офицер, офицер или воен службеник.

Ако во текот на постапката би можело да дојде до откривање на воена тајна, претседателот на советот може да одлучи бранител да може да биде само активно воено лице.

На барање од обвинетиот, претседателот на советот за бранител ќе определи лице кое е дипломиран правник, ако според тежината на престапот или фактичната состојба најде дека таква одбрана е неопходна или ако оцени дека обвинетиот не е во состојба да се брани сам.

Член 199

Против одлуката од првостепениот воен дисциплински суд може да се изјави жалба до Вишиот воен дисциплински суд, во рок од 8 дена од денот на доставувањето на одлуката.

Жалба можат да изјават воениот дисциплински обвинител, обвинетиот и неговиот бранител освен ако обвинетиот изречно му се противи на тоа.

Жалбата го одлага извршувањето на пресудата. Одлуката за жалба Вишиот воен дисциплински суд ја донесува на седница на советот.

Член 200

Против пресудата од Вишиот воен дисциплински суд, со која е изречена дисциплинска казна: запирање во напредувањето, намалување на месечната плата, враќање на формациско место со понизок чин, односно со понизок степен на стручна подготовка или сменување од должноста на воен старешина со забрана за повторно именување, односно поставување на таа должноста, не може да се води управен спор.

Член 201

Извршување на казните поради дисциплински престапи наредува надлежниот воен старешина (член 217 став 1).

Член 202

Ако со овој закон не е определено поинаку, постапката поради дисциплински престап ќе се спроведува сообразно со одредбите од сојузниот закон со кој се уредува кривичната постапка.

Судови на честа

Член 203

Резервните помлади офицери, офицери и воени службеници одговараат пред судовите на честа за престапи сторени надвор од воената служба, со кои се штети угледот или грубо се запоставува должноста на резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник.

Член 204

Како престапи од член 203 на овој закон се сметаат особено:

1) извршувањето на кривично дело од нечесни побуди за кои резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник правосилно е осуден на казна што не повлекува загуба на чин, односно класа;

2) истапувањето против нашиот социјалистички и самоуправен систем, против братството и рамноправноста на народите и народностите и единството на земјата, како и против политичките, стопанските и воените мерки на државните и други органи што може негативно да влијае врз општонародната одбрана;

3) потешка повреда на работните обврски, односно друга повреда на работната дисциплина поради која е изречена дисциплинска мерка престанување на работниот однос;

4) потешката повреда на јавниот морал;

5) бегството од земјата или останување во странство без дозвола од надлежните органи;

6) грубото занемарување на должностите и обврските на резервните помлади офицери, офицери и воени службеници, што се пропишани со закон.

Член 205

Судовите на честа можат да им изрекуваат на сторителите на престапи дисциплински мерки — укор и строг укор и казни запирање во напредувањето во траење од една до пет години и загуба на чин, односно класа.

Казната загуба на чин односно класа, може да се изрече само ако со престапот е сторена потешка повреда на угледот на помлад офицер, офицер или воен службеник, а околностите под кои е сторен престапот или личните својства на сторителот пројавени при извршувањето на престапот укажуваат дека сторителот е недостоен да има чин односно класа.

Член 206

Судови на честа се:

1) првостепени судови на честа;

2) вишиот суд на честа.

Основањето, укинувањето, подрачјето и седиштето на судовите на честа се определуваат со пропис на републиката односно автономната покраина (член 217 став 2).

Член 207

За судењето е надлежен првостепениот суд на честа на чие подрачје резервниот помлад офицер, офицер, односно воен службеник има живеалиште во времето на ставањето под судот на честа.

Ако во извршување на престап учествувале како соучесници резервни помлади офицери, офицери, односно воени службеници кои имаат живеалиште на подрачјето на два или повеќе првостепени судови на честа, за судењето е надлежен судот кој ќе ја поведе постапката прв.

Член 208

Вишиот суд на честа е надлежен:

1) да одлучува за жалбите против одлуки на првостепените судови на честа, за барањето за заштита на законитоста и за барањето за вонредно ублажување на казната;

2) да ги решава судирите за надлежност помеѓу првостепените судови на честа;

3) да врши и други работи што со закон и со прописи донесени врз основа на закон му се ставени во надлежност на вишиот суд на честа.

Член 209

Судот на честа се состои од претседател, заменик-претседател и потребен број судии.

При судовите на честа постојат обвинител и потребен број заменици.

Функцијата претседател на судот на честа, заменик-претседател, судии, обвинител и негов заменик, е почесна и трае две години. Нив ги именува органот определен со пропис на републиката, односно на автономната покраина.

Член 210

Судовите на честа судат во совети. Еден член на советот може да биде активно воено лице а другите членови на советот се резервни помлади офицери, офицери или воени службеници.

Еден член на советот мора да биде дипломиран правник.

Судовите на честа донесуваат одлуки во форма на пресуда или решение.

Член 211

Обвинетиот може во текот на целата постапка да има бранител што ќе го одбере сам.

Ако претресот пред судот на честа се одржува во отсуство на обвинетиот поради тоа што обвинетиот е во бегство или не им е достиген на државните органи, судот на честа на обвинетиот ќе му постави бранител по службена должност. Судот на честа може да определи бранител по службена должност и кога смета дека на обвинетиот му е потребен бранител, а обвинетиот не зел бранител.

Член 212

Против одлуката од првостепениот суд на честа може да се изјави жалба до вишиот суд на честа, во рок од 8 дена од денот на доставувањето на одлуката.

Жалба можат да изјават обвинителот, обвинетиот и неговиот бранител, освен ако обвинетиот изречно му се противи на тоа.

Жалбата го одлага извршувањето на пресудата.

Против пресудата од вишиот суд на честа не може да се води управен спор.

Член 213

Правосилната одлука од судот на честа за казната загуба на чин резервен помлад офицер, офицер и воен службеник станува извршна кога ќе ја одобри Врховниот командант, односно старешина на што ќе го овласти тој.

Член 214

Врховниот командант може, по молба или предлог, да ја прости или ублажи дисциплинската казна или мерката изречена на резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник.

Член 215

Роковите на застареност за поведување и водење постапка за дисциплински престап (член 171), како и за извршување на казните за тие престапи (член 172), се однесуваат и на престапите на резервните помлади офицери, офицери и воени службеници.

Член 216

Ако со овој закон не е определено поинаку, постапката пред судовите на честа ќе се спроведува сообразно со одредбите од сојузниот закон со кој е уредна кривичната постапка.

Донесување поблиски прописи**Член 217**

Поблиски прописи за постапката и надлежноста за расправање за дисциплинските повреди, за извршувањето на дисциплински мерки и казни, за нивното извршување и евиденција, како и за организацијата, составот и работата на воените дисциплински судови, донесува Врховниот командант.

Со пропис на републиката, односно на автономната покраина се определуваат органите за поведување и водење на постапката и поблиску се уредува организацијата, составот и работата на судовите на

честа за резервните помлади офицери, офицери и воени службеници.

3. Одговорност за прекршоци**Член 218**

Воените лица одговараат за прекршоци според општите прописи за прекршоците, ако со овој закон не е пропишано поинаку.

Член 219

Воено лице кое ќе стори прекршок на место што е под контрола на воени органи одговара според одредбите од овој закон за дисциплинската одговорност.

Член 220

Ако постојат услови за задржување и приведување на лицето пропишани со закон, задржување односно приведувањето на военото лице ќе го изврши најблиската воена команда.

По исклучок од одредбата на став 1 на овој член, во итни случаи ако воената команда е оддалечена, задржување, односно приведување на воено лице може да изврши и друг овластен орган кој военото лице ќе го упати веднаш до најблиската воена единица, односно воена установа.

Член 221

За поведувањето на прекршочна постапка против воено лице, органот надлежен за водење на постапката ќе ја извести воената единица, односно воената установа на која ѝ припаѓа тоа лице.

Ако органот надлежен за водење на прекршочната постапка најде дека на военото лице за прекршокот сторен во тоа својство би требало да му се изрече казна затвор, предметот ќе му го отстапи на старешина на воената единица, односно на воената установа на која ѝ припаѓа тоа лице.

Ако во случајот од став 2 на овој член прекршокот го сторил војник, војник-обврзник или питомец за прекршокот решава претпоставениот старешина кој со прописите за дисциплинската одговорност на воените лица е овластен да изрече секоја дисциплинска мерка. Ако прекршокот го сторил помлад офицер, офицер или воен службеник, за прекршокот решава воениот дисциплински суд.

Претпоставениот старешина и воениот дисциплински суд решаваат за прекршокот од став 2 на овој член според прописите за дисциплинската одговорност на воените лица.

Член 222

Казната затвор изречена за прекршок што казнетиот го сторил пред стапувањето во вооружените сили нема да се изврши за времето додека казнетиот е на служење на воениот рок или на воена вежба. Ако казнетиот е во активна воена служба, казната затвор изречена за прекршок што го сторил пред стапувањето во таа служба ќе ја изврши воениот орган надлежен за извршување на дисциплинската казна затвор.

Парична казна изречена за прекршок што казнетиот го сторил пред стапувањето во вооружените сили, не се заменува со козна затвор и не се извршува за времето додека казнето се наоѓа на служење на воениот рок или на воена вежба.

Парична казна изречена за прекршок на активно воено лице не се заменува со казна затвор, туку се наплатува по присилен пат, ако активното воено лице не ја плати паричната казна во рокот што е определен со правосилното решение за прекршокот.

Казните што правосилно им се изречени на војници и на лица во резервен состав поради прекршо-

ци што ќе ги сторат за време на службата во вооружените сили, не можат да се извршат додека се наоѓаат тие на служба во вооружените сили, освен дисциплинската мерка односно казна што ја изрекол надлежниот воен орган (член 221 став 3).

4. Одговорност за стопански престапи

Член 223

Активно воено лице кое во својство на одговорно лице во воена единица, односно воена установа ќе стори стопански престап, одговара за тој престап според одредбите на овој закон за одговорноста за дисциплински престапи.

За стопанскиот престап од став 1 на овој член воениот дисциплински суд може на активно воено лице да му изрече некоја од дисциплинските казни пропишани со овој закон за дисциплински престапи или парична казна пропишана за стопански престап што го сторило тоа лице.

5. Материјална одговорност

Општи одредби

Член 224

Воено лице на служба во ЈНА е должно да ја надомести штетата која во врска со вршењето на службата ѝ ја сторило на Федерацијата намерно или со крајно невнимание.

Воените лица кои во врска со вршењето на службата во територијалната одбрана ќе ѝ сторат штета на општествено-политичката заедница односно на организација на здружениот труд, одговараат според општите прописи.

Член 225

За штетата што воено лице во врска со вршењето на службата ќе им ја стори на граѓани или на правни лица со својата незаконита или неправилна работа, одговара:

1) Федерацијата — ако штетата ја сторило воено лице во ЈНА;

2) републиката, автономната покраина или општината, односно организацијата на здружениот труд што ја организирила вежбата или друга обука на припадниците на територијалната одбрана — ако штетата ја сторило воено лице — припадник на територијалната одбрана.

За другите штети сторени во врска со вршењето на воената служба Федерацијата, општествено-политичката заедница и организацијата на здружениот труд одговараат според општите прописи за надомест на штета.

Федерацијата има право од военото лице да бара надомест на износот исплатен на трети лица во смисла на став 1 на овој член, само ако штетата ја сторило намерно или од крајно невнимание. Барањето на Федерацијата од военото лице да го бара тој надомест застапува во рок од 6 месеци од денот на исплатата.

Под условите од став 3 на овој член Федерацијата има право од военото лице да бара да ги надоместува идните износи што таа е должна периодично да ги исплатува врз основа на правосилна судска одлука.

Во поглед на правата на другите општествено-политички заедници и организациите на здружениот труд од военото лице да бараат надомест на исплатениот износ, се применуваат општите прописи.

Член 226

За барањето на граѓанин или на правно лице општествено-политичката заедница или организаци-

јата на здружениот труд да му ја надомести штетата, одлучува по тужба надлежниот суд.

Граѓанинот или правното лице пред да поднесе тужба против Федерацијата, должно е да постави барање за обештетување надвор од спорот до Сојузниот секретаријат за народна одбрана — Воено правобранителство на ЈНА.

Ако барањето не биде усвоено во целост или за него не се донесе одлука во рок од три месеци од денот на поднесувањето, оштетениот може да подигне тужба кај надлежниот суд.

Член 227

За поднесување барање и за поведување спор против Федерацијата од страна на граѓанин или правно лице заради надоместување на штета, воениот правобранител е должен да го извести лицето кому му се припишува одговорноста за штетата.

Начела на одговорност на воените лица во ЈНА

Член 228

Под штета сторена на Федерацијата (член 224 став 1) се подразбира, во смисла на овој закон, штета што воените лица ќе ја сторат по своја вина во врска со вршењето на службата на воениот имот или на друг имот во општествена сопственост, со кој управуваат органите на Федерацијата што немаат својство на правно лице.

Член 229

Воените лица одговараат само за фактичната штета.

Член 230

Височината на штетата се утврдува според пазарната вредност на уништениот или исчезнатиот предмет во времето кога штетата настанала, со намалување на вредноста поради редовна употреба на предметот. Така утврдената височина на штетата се намалува за вредноста на пресанатиот материјал, ако штетата настанала со уништување на предмети.

Ако пак е во прашање оштетен предмет што е поправен, височината на штетата ја сочинуваат трошоците на поправката и намалувањето на вредноста што е предизвикано од оштетувањето.

Член 231

Ако штетата е сторена со учество на повеќе воени лица, секое лице одговара за делот на штетата што го предизвикало.

Ако не може да се утврди делот на штетата што го предизвикале одделни сторители, се смета дека еднакво се одговорни и штетата ја надоместуваат во еднакви делови.

Ако штетата ја сториле повеќе воени лица со кривично дело, извршено со умисла, сторителите одговараат солидарно за штетата.

Член 232

Сметкопололагачите и ракувачите одговараат за штета на имотот што им е доверен на чување ако не докажат дека штетата ја сторило друго лице или дека штетата настанала случајно или поради виша сила.

Член 233

За надоместот на штетата што воено лице во врска со вршењето на службата ќе ѝ ја стори на Федерацијата одлучува воен старешина, а во случаите определени со овој закон — воен суд.

За одлучување за барањето на Федерацијата за надомест на износот исплатен на трети лица во смисла на член 225 став 1 точка 1 од овој закон, надлежен е воен суд.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, ако за штетата, покрај воено лице или граѓанско лице на служба во ЈНА, е одговорно и лице кое не е на служба во ЈНА, за штетата одлучува суд од општа надлежност.

Постапка за надомест на штетата во ЈНА

Член 234

Во постапката за надомест на штета, што ја водат воени старешини на ЈНА, се применуваат одредбите на сојузниот закон со кој се уредува управната постапка, ако со овој закон не е определено поинаку.

Член 235

Со прописот од член 241 на овој закон се определува кога воениот старешина надлежен за решавање за штетата е должен да определи комисија која ќе ги разгледа списите на предметот и ќе предложи начин на кој треба да се одлучи за штетата.

Член 236

Старешината надлежен за решавање за штетите, одлучува за надомест на штетата со решение.

Првостепеното решение со кое се обврзани повеќе лица да ја надоместат штетата што заедно ја сториле, може по повод жалба да се преиспитува на штета на жалителот и на штета на другите лица кои со истото решение се обврзани да ја надоместат штетата и ако тие не изјавиле жалба.

Првостепеното решение може по повод жалба да се поништи и во делот кој се однесува на другите лица обврзани со истото решение, иако тие не изјавиле жалба.

Првостепеното решение може по повод жалба да се поништи и со ново решение делумно или во целост да се обврзе да ја надомести штетата лице кое со првостепеното решение не било обврзано.

Во случајот од став 3 на овој член, со новото решение можат одговорните лица да се обврзат на поголем износ на надомест од износот на кој биле обврзани со поништеното решение.

Член 237

Воено лице кое со второстепеното решение или со првостепеното решение против кое не може да се изјави жалба е обврзано да ја надомести штетата може да изјави приговор дека не сака без одлука на воен суд да ја надомести во целост или делумно штетата, на која е обврзано со тоа решение.

Приговорот му се изјавува на органот кој го донел првостепеното решение за надомест на штетата во рок од 30 дена од денот на доставувањето на решението од став 1 на овој член.

Решението против кое е изјавен приговор од став 1 на овој член не може да се изврши во оној дел на кој се однесува приговорот.

Ненавремен, недозволен или од неовластено лице изјавен приговор се отфрла со решение од органот кому му е изјавен приговорот. Против конечното решение со кое е отфрлен приговорот, може да се води управен спор.

Ако е изјавен приговор според став 1 од овој член, предметот му се отстапува на воениот правобранител, кој, ако најде дека за тоа има основ, со тужба поведува спор пред воен суд.

Член 238

Воено лице кое е одговорно за штетата може од оправдани причини да биде делумно или во целост ослободено од обврската да ја надомести штетата, освен ако штетата е предизвикана намерно.

Ќе се смета дека постојат оправдани причини, во смисла на став 1 од овој член, ако штетата настанала

во вршењето на воена обука или вежба, поради значителни напори во вршењето на службата, поради сместување на предмети кое не им одговара на пропишаните услови или под околности кога штетата тешко можела да биде одбегната.

Решение за ослободување од обврската за надомест на штетата може да се донесе само во постапката која се води пред воени старешини.

Член 239

За одлучување за штетата се надлежни сојузниот секретар и старешините на воените единици, односно на воените установи. Старешините на воените единици, односно на воените установи можат да одлучуваат за штета во износ до 100.000 динари.

Член 240

Ако штетата не е наплатена за време од 5 години од денот кога наплатата почнала, можно е откажување на натамошната наплата. Од наплата на штетата можно е откажување и кога наплатата не почнала а поминале 10 години од денот на правосилноста на одлуката за надомест на штетата.

Решението за откажување од наплата на штетата го донесува сојузниот секретар или старешината што ќе го овласти тој.

Член 241

Сојузниот секретар поблиску ја определува надлежноста на старешините од член 239 на овој закон и начинот на работата на воените старешини при утврдување на височината на штетата и одговорноста за штетата.

6. Заштитни мерки

Член 242

На воен летач, на воздухопловнотехнички персонал што работи на воздухоплови, на воен падобранец, на воен нуркач, на воен персонал во поморството и морнаричкотехнички персонал што врши должност на брод и на друго пловно средство, на воен возач на моторно возило, како и на друго воено лице кое работи врз работи опасни за животот или за имотот или штетни за здравјето, кое ќе ги повреди правилата на службата што ја врши и на тој начин ќе ја загрози безбедноста на луѓето или на имотот, можат да му се изречат заштитни мерки определени со овој закон.

Член 243

Заштитни мерки се:

- 1) забрана на самостојно вршење определена должност во траење до шест месеци;
- 2) забрана на вршење определена должност во траење до шест месеци;
- 3) распоред на друга должност во траење до една година (преведување на пониска категорија воздухоплови, истоварување од брод, преведување на пониска категорија работи, распоред на друго работно место на кое службата не се врши под условите од член 242 од овој закон и сл.);
- 4) одземање воена возачка дозвола.

Член 244

За времетраењето на заштитната мерка забрана на самостојно вршење определена должност, воено лице може да ја врши должноста на која е назначено само под непосредна контрола на надлежниот старешина.

За времетраењето на заштитната мерка забрана на вршење определена должност, воено лице ги врши работите што ќе му ги определи претпоставениот старешина.

За времетраењето на заштитната мерка распоредување на друга должност, воено лице ја врши должноста на која е распоредено.

За времетраењето на заштитната мерка воено лице стручно се оспособува за должноста на која се наоѓало до изрекувањето на заштитната мерка.

Член 245

На воено лице кому му е изречена заштитната мерка забрана на вршење определена должност или распоредување на друга должност му припаѓаат правата што се врзани за работите односно за должноста што ја врши.

Член 246

Заштитната мерка одземање воена возачка дозвола ќе се изрече под условите за одземање возачка дозвола пропишани со законот со кој се уредува безбедноста на сообраќајот на патиштата.

Заштитната мерка одземање воена возачка дозвола може да му се изрече на воен возач кому, поради повторени повреди или поради потешка повреда на правилата на сообраќајот при управување со воено моторно возило или поради повреда на прописите со кои се уредува чувањето, одржувањето и употребата на воените моторни возила во дисциплинска постапка му е изречена дисциплинска мерка или казна.

Член 247

Во постапката за изрекување заштитни мерки, за нивното ублажување и намалување, за застареност на преземањето на тие мерки, како и во постапката по жалба, сообразно се применуваат одредбите од овој закон за одговорноста за дисциплински грешки, со тоа што против второстепената одлука, односно првостепената одлука против која не може да се изјави жалба а со која е изречена заштитна мерка, може да се поведе управен спор пред Врховниот воен суд во рок од 30 дена од денот на доставувањето на одлуката.

Ако најде дека престанале причините поради кои е изречена заштитната мерка од член 243 точ. 1 до 3 од овој закон, надлежниот старешина ќе го запре натамошното извршување на заштитната мерка.

Член 248

Се овластува сојузниот секретар да донесе подлиски прописи за заштитните мерки што можат да му се изречат на воено лице со оглед на должноста што ја врши и да ги определи старешините на единиците и установите во ЈНА кои можат да изрекуваат заштитни мерки.

Надлежноста за изрекување на заштитни мерки во територијалната одбрана се уредува со републички, односно со покраински пропис.

Глава IX

ЗАГУБА НА ЧИН И НА КЛАСА

Член 249

Воено лице и лице во резервен состав го губи чинот, односно класата:

- 1) ако му престане државјанството на СФРЈ;
- 2) ако со дисциплинска казна односно со пресуда на судот на честа е казнето со загуба на чинот, односно на класата;
- 3) ако со правосилна пресуда е осудено на казна затвор подолга од три години.

Лицето што ќе го загуби чинот односно класата ги губи сите права што се врзани за чинот, односно за класата.

По исклучок од одредбата на став 2 од овој член, корисникот на паричен надомест (член 407) што ќе го загуби чинот, односно класата според точ. 2 и 3 на став 1 од овој член, не го губи правото на тој надомест.

Член 250

На лицето кое загубило чин, односно класа врз основа на одредбите од член 249 став 1 точ. 2 и 3 од овој закон, може да му се врати чинот, односно класата ако тоа со особено залагање покаже дека тоа го заслужува, а делото поради кое го загубило чинот, односно класата не го сторило од нечесни побуди.

За враќање на чинот, односно класата според одредбата од став 1 на овој член решаваат:

1) Врховниот командант — ако се враќа чинот офицер;

2) сојузниот секретар — ако се враќа чинот помлад офицер или класата воен службеник.

Во војна, старешината надлежен за произведување може на лице кое го загубило чинот односно класата да му го врати чинот, односно класата за покажаната храброст или за други воени заслуги.

Член 251

Ако во случај на загуба на чинот, односно на класата врз основа на член 249 став 1 точ. 2 и 3 од овој закон, во повторената постапка или по барање за заштита на законитоста постапката биде запрена или биде донесена ослободувачка пресуда, обвинението биде одбиено но не поради ненадлежност на судот или биде изречена казна поблага од казната од член 249 став 1 точ. 2 и 3 на овој закон, ќе се смета дека чинот, односно класата не била ни загубена.

Ако на лице што го загубило чинот, односно класата според член 249 став 1 точ. 2 и 3 на овој закон со решение за вонредно ублажување на казната, му биде ублажена казната на казна помала од казните наведени во тие одредби, ќе му се врати, по барање, чинот односно класата.

Барањето од став 2 на овој член може да се поднесе во рок од три месеци од денот на доставувањето на одлуката за вонредно ублажување на казната.

Член 252

Лице кому му е вратен чинот, односно класата според чл. 250 и 251 став 2 од овој закон, може да биде примено во активна воена служба според одредбите на чл. 19 до 32 од овој закон.

II ДЕЛ

СЛУЖБА ВО ЈУГОСЛОВЕНСКАТА НАРОДНА АРМИЈА

Глава X

СОСТОЈБИ ВО СЛУЖБАТА НА АКТИВНИТЕ ВОЕНИ ЛИЦА

Член 253

Активно воено лице може во текот на служба-та да биде на должност, на приправнички стаж, на школување, на лекување, односно боледување, на располагање или отстрането од должноста.

1. Назначување на должност

Член 254

Активни воени лица се распоредуваат во воени единици и воени установи и се назначуваат на соодветни должности, односно на формалски места, според потребите на службата.

Член 255

На формациските места определени за офицери можат, по правило, да се назначуваат само офицери, на формациските места определени за воени службеници — само воени службеници, а на формациските места определени за помлади офицери — само помлади офицери.

Член 256

Активно воено лице се назначува на формациско место во родот односно службата на која ѝ припаѓа и во военовиденционата специјалност која му е определена според видот и степенот на стручната подготовка.

Активно воено лице кое е назначено на формациско место за кое со формацијата е предвидена општа воена специјалност, се смета дека е назначено на формациско место на својата военовиденционата специјалност.

Активен помлад офицер и офицер се назначува, по правило, на формациско место на својот чин, а активен воен службеник — на формациско место за кое е предвидена стручната подготовка што ја има.

Член 257

Активно воено лице што се истакнува со стручна подготовка или со способност за командовање и раководење, може да биде назначено на формациско место од повисок чин, односно на формациско место од повисок степен на стручна подготовка.

Активно воено лице кое е поставено според одредбата од став 1 на овој член може да се смени од формациското место на кое е поставено, ако се оцени дека не задоволито на должноста. Со прописот од член 304 на овој закон ќе се определи кога се смета дека активно воено лице не задоволито на должноста.

Листа на кандидати

Член 258

Заради назначување активни офицери на формациски места за кои е предвиден чин капетан I класа или повисок чин до чин генерал-мајор, постојат листи на кандидати.

Член 259

Листата на кандидати ја утврдува, по родовите и службите, командантот на армијата, односно старешина од ист ранг и командантот на военото подрачје, на предлог од комисија што ја именува тој старешина.

Сојузниот секретар определува кои листи на кандидати ќе се составуваат единствено во Сојузниот секретаријат за народна одбрана, врз основа на листите на кандидати од став 1 на овој член.

Член 260

Листата на кандидати за назначување на места за која со формацијата е предвиден чин генерал-мајор ја утврдува сојузниот секретар, на предлог од Воениот совет.

Член 261

При утврдувањето на листата на кандидати и при изборот на кандидатот од листата за назначување на формациско место на капетан I класа или на повисок чин до генерал-мајор, се имаат предвид службената оценка, работните и други квалитети и успехите во работата на активното воено лице, поминатото време на командни, односно на соодветни должности, неговите морално-политички квалитети, личните склоности и подобноста за одредена должност, степенот на стручната подготовка, годините

поминати во чинот, успехот постигнат на испитот за чинот за кој е пропишан тој испит и здравствената способност за вршење определена должност.

При установањето на листата на кандидати и при изборот за назначување се води сметка за што посразмерна застапеност на републиките и автономните покраини, како и на народите и народностите на Југославија, во старешинскиот кадар на повисоки командни и раководни должности.

Огласување на формациските места за слободни

Член 262

На определени формациски места во одделни воени установи активни воени лица можат да се назначуваат по пат на огласување на слободните формациски места.

За огласување на слободните формациски места од став 1 на овој член и за начинот на огласувањето одлучува сојузниот секретар или старешина определена со прописот од член 304 на овој закон.

Член 263

Во огласот за слободно формациско место се определува рокот до кој можат да се поднесуваат пријави за назначување, како и условите што кандидатот треба да ги исполнува за работа на формациското место кое се огласува за слободно.

Член 264

Изборот на кандидатот за назначување на формациско место што е огласено за слободно го врши старешина надлежен за назначување, на предлог од комисија што ја именува тој старешина.

За изборот на кандидат на местото што е огласено за слободно потребна е согласност од старешина надлежен за назначување на формациското место на кое се наоѓа кандидатот. Ако помеѓу овој старешина и старешина од став 1 на овој член не може да се постигне согласност, одлуката за изборот ја донесува нивниот заеднички непосредно претпоставен старешина.

Назначување во рамките на друг род односно служба

Член 265

По исклучок од одредбата на член 256 став 1 од овој закон, активно воено лице кое по укинувањето на организационата единица или на неговото формациско место или поради ограничената способност за трупна служба или за должноста што ја врши не може да биде назначено на друго формациско место во рамките на родот, односно на службата на која ѝ припаѓа а не може да биде упатено на преквалификација, може да биде назначено на формациско место во рамките на друг род, односно служба, ако во другиот род, односно служба постои упразнето формациско место.

Старешина надлежен за назначување е должен секоја година, во редовниот период за преместување, да ги разгледа причините поради кои активно воено лице е назначено во друг род односно служба и, ако тие причини престанале, да го назначи на формациско место во родот, односно во службата на која ѝ припаѓа а ако причините за назначување не престанале — да го предложи за упатување на преквалификација или за преведување по основ на стекнување стручна подготовка со практична работа.

Член 266

Активно воено лице може, по исклучок, да се назначи на формациско место од друга специјалност ако потребите на службата налагаат тоа формациско место да се пополни пред да се пополни

формациското место кое ѝ одговара на специјалноста на лицето што се назначува.

Старешината надлежен за назначување е должен секоја година, во редовниот период за преместување, да ги разгледа причините поради кои активното воено лице е назначено на формациското место на друга специјалност и, ако тие причини престанале, да го постави на формациското место на неговата специјалност.

Член 267

Офицер од родот што има специјалност определена врз основа на завршена школа за народна одбрана или командноштабна академија, може да биде назначен во друг род, на формациското место за соодветен чин и специјалност, ако тоа го бараат потребите на службата.

Назначување на формациско место за понизок чин

Член 268

Активно воено лице може да биде назначено на формациско место за непосредно понизок чин односно за непосредно понизок степен на стручна подготовка:

- 1) по потреба на службата;
- 2) поради недоволна оценка.

Активно воено лице се назначува на формациско место за непосредно понизок чин односно за непосредно понизок степен на стручна подготовка кога воениот дисциплински суд му изрекот таква казна.

Лицето назначено според точка 1 од став 1 на овој член ги задржува правата на својот чин односно класа.

Лицето назначено според точка 2 од став 1 и според став 2 од овој член ги има правата врзани за формациското место на кое е назначено.

Лицето назначено според точка 1 од став 1 на овој член може да остане на тоа место непрекинато најдолго три години.

Член 269

Активно воено лице се назначува по потреба на службата на формациско место за непосредно понизок чин односно за непосредно понизок степен на стручна подготовка:

- 1) кога ќе се укине формациското место или кога за формациското место на кое е назначено ќе се определи непосредно понизок чин односно непосредно понизок степен на стручна подготовка, ако не постои упразнето формациско место за соодветен чин односно степен на стручна подготовка на кое би можело да биде назначено или ако потребите на службата не дозволуваат веднаш да се премести во друга воена единица или воена установа;
- 2) кога е унапредено во повисок чин а не постои упразнето место за кое со формација е предвиден тој чин;

3) кога ќе стекне степен на соодветна стручна подготовка повисок од степенот на стручна подготовка определен за формациското место на кое е назначено, ако не постои упразнето формациско место кое му одговара на степенот на стручна подготовка што го стекнало;

4) кога по молба се преместува во друг гарнизон во кој не постои упразнето формациско место за соодветен чин односно степен на соодветна стручна подготовка, а постои упразнето формациско место за непосредно понизок чин односно непосредно понизок степен на стручна подготовка, ако за таквото назначување лицето дало согласност;

5) кога пополнувањето на одделни формациски места не може да се изврши поинаку, а потребите на службата налагаат тие места да се пополнат непосредно.

Активно воено лице кое е назначено по потребата на службата на формациско место за непосредно понизок чин односно за непосредно понизок степен на стручна подготовка поради причините наведени во точ. 1 до 3 и точка 5 на став 1 од овој член, има право на најниска голожајна плата која се пропишва за платите (член 339) е определена за формациското место за кое се предвидува чинот односно класата што ја има тоа лице, ако е тоа поповолно за него. Тоа лице ја задржува положајната плата што му припаѓала на формациското место на кое се наоѓало пред назначувањето на формациско место за непосредно понизок чин односно за непосредно понизок степен на стручна подготовка, ако на тоа формациско место се наоѓало најмалку три години и ако е тоа поповолно за него.

Член 270

Старешината надлежен за назначување е должен секоја година, во редовниот период за преместување, да ги разгледа причините поради кои активно воено лице е назначено на формациско место за непосредно понизок чин, односно за непосредно понизок степен на стручна подготовка, и, ако тие причини престанале, да го назначи на формациско место за соодветен чин, односно степен на стручна подготовка.

Алтернативно назначување

Член 271

По исклучок од член 255 на овој закон, ако одделни формациски места во рамките на родот, односно на службата не можат да се пополнат со категоријата активни воени лица која е определена во формацијата поради недостиг на тие лица, а местата треба неопходно да се пополнат, на тие места можат да се назначуваат активни воени лица од други категории на истиот род, односно служба или на тие места можат привремено да се распоредуваат питомци од школите за резервни офицери додека се на стаж или војници кои ја завршиле обуката и кои имаат чин.

Активно воено лице кое по укинувањето на организационата единица или на неговото формациско место не може да биде назначено на соодветно формациско место, може да биде назначено на работно место за граѓанско лице на служба во ЈНА за кое е предвиден ист степен на стручна подготовка што го има активното воено лице, ако постои такво упразнето место.

Старешината надлежен за назначување е должен секоја година, во редовниот период за преместување, да ги разгледа причините поради кои офицерот е назначен на место за воен службеник, односно за граѓанско лице на служба во ЈНА и, ако тие причини престанале, да го постави на формациско место за соодветен чин во родот, односно во службата на која ѝ припаѓа.

Член 272

Ако одделни формациски места во рамките на службата не можат да се пополнат со категоријата активни воени лица која е определена во формацијата поради недостиг на тие лица, а ни на начинот определен во член 271 од овој закон, на тие места можат, по исклучок, да се назначат граѓански лица на служба во ЈНА кои имаат соодветна стручна подготовка, ако за такво назначување дадат своја согласност.

Пополнувањето на формациските места според став 1 од овој член се врши со претходна согласност на сојузниот секретар или на старешината определен со прописот од член 304 на овој закон.

Вршител на должноста**Член 273**

Активно воено лице може, по потреба на службата, да биде определено за вршител на должноста на формациско место за повисок чин, односно за повисок степен на стручна подготовка. На положбата вршител на должноста за повисок чин, активно воено лице може да се наоѓа најдолго две години.

Застапник**Член 274**

На старешината што е привремено спречен да ја врши должноста, му се определува застапник.

Застапник може привремено да се определи и на упразнето формациско место. Застапникот може да ја врши должноста покрај својата редовна должност. Застапувањето може да трае најдолго шест месеци, а по одлука на второпрепоставениот старешина — до една година.

Привремено упатување на работа**Член 275**

Активно воено лице може да биде привремено упатено на работа во друга воена единица, односно воена установа во исто или во друго место на службување, заради застапување или поради други потреби на службата. Доделувањето на работа заради застапување може да трае најдолго една година во текот на пет години, а поради други причини — најдолго шест месеци во текот на две години.

Преместувања**Член 276**

Преместувања на активни воени лица, вклучувајќи ги и преместувањата по молба, како и распоредување на питомци по завршеното школување, се вршат според потребите на службата, а во рамките на места определени со формацијата.

Преместувањата и распоредувањето на лицата од став 1 на овој член се вршат, по правило, еднаш годишно во времето што ќе го определи сојузниот секретар (редовен период за преместување).

Преместувања и распоредување на активни воени лица од став 1 на овој член можат да се вршат и пред, односно по редовниот период за преместување, и тоа:

1) заради распоредување на питомците односно слушателите на воените школи по завршеното школување, или заради пополнување на одделни формациски места што ќе останат упразнети по упатувањето на одделни активни воени лица на школување, ако школувањето се завршува односно упатувањето на школување се врши пред, односно по редовниот период за преместување;

2) поради здравствената состојба на активно воено лице или на членовите на неговото семејство, а врз основа на оценка и мислење од надлежната военолекарска комисија;

3) поради неодложни потреби на службата.

Под неодложни потреби на службата од точка 3 на став 3 од овој член се подразбира формирањето на нова, односно укинувањето на постојната организациона единица или укинувањето на одделни формациски места, како и пополнувањето на одделни новоотворени или упразнети места во организационата единица.

Под преместување, во смисла на овој закон, се подразбира промена на местото на службувањето на активно воено лице врз основа на акт од надлежниот воен старешина која бара промена на живеалиштето.

Член 277

Активно воено лице може да се премести по молба ако во активна воена служба поминало шест години.

По шест години поминати во активна воена служба, активното воено лице може по молба да се премести ако во гарнизонот од кој бара преместување поминало три години.

Одредбите на ст. 1 и 2 од овој член не се однесуваат на молбите за преместување поради здравствената состојба на активно воено лице и на членовите на неговото семејство (член 281).

Член 278

Во гарнизоните или на должностите на кои службата се врши под отежнати услови, што ќе ги определи сојузниот секретар, активно воено лице може да остане на служба шест години, по кое време се преместува во друг гарнизон односно на друга должност.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, активно воено лице може да остане на служба во гарнизонот или на должност од став 1 на овој член и подолго од шест години, но најдолго осум години, ако го бараат тоа потребите на службата. Над осум години служба во тој гарнизон односно на таа должност активно воено лице може да остане само ако тоа сака и ако потребите на службата го дозволуваат тоа.

Во случаите од став 2 на овој член на активното воено лице му припаѓа посебен додаток чијашто височина се определува со прописот од член 339 на овој закон.

Член 279

Командните и раководните должности, што ќе ги определи Врховниот командант, активен офицер може да ги врши најдолго шест години, по кое време се преместува на друга должност или на иста должност во друга воена единица, односно воена установа. По исклучок, на иста должност во иста единица односно установа и подолго од шест години ако го бараат тоа потребите на службата може да остане:

- 1) офицерот што го назначува Врховниот командант — по решение на Врховниот командант;
- 2) офицерот што го назначува друг старешина — по решение на сојузниот секретар.

Член 280

Пред донесувањето на акт за преместување и назначување на друго формациско место, на активно воено лице ќе му се овозможи да се изјасни за претстојното преместување и назначување.

Член 281

Активни воени лица можат поради здравствените причини да се преместуваат ако надлежната военолекарска комисија утврди дека натамошниот престој во местото на службувањето поради природата на заболувањето на активно воено лице или на член на неговото семејство би бил за нив штетен, или ако во местото на службувањето не постојат услови за нивно лекување, а во местото во кое се преместува постојат можности да се назначи на соодветно формациско место.

Член 282

Во текот на службата во ЈНА, активно воено лице кое има семејство (брачен другар, деца) може да биде преместено најмногу шест пати, не земајќи ги предвид преместувањата поради организационо-формациски измени и промени во разместувањето на воените единици и преместувањата по молба.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, активно воено лице може да биде преместено и повеќе од шест пати — ако се согласи со тоа.

Член 283

Активно воено лице не може без своја согласност да биде преместено ако во рок од четири години може да му престане службата по потреба на службата (член 397 став 1 точка 3) или ако во тој рок ќе ги исполни условите за старосна пензија, освен ако се преместува во место во кое сака да живее по престанувањето на службата или ако се укинува или преформира воената единица односно воената установа во која е на служба, а нема соодветно упразнето формациско место на кое би се назначило во местото на службувањето.

Член 284

Брачниот другар на активно воено лице преместено по потреба на службата, на кој ќе му престане вработувањето поради ова преместување, а во местото во кое активното воено лице е преместено нема можности да се вработи на соодветно работно место, го задржува правото на пензиско и инвалидско осигурување и по престанувањето на вработување (во натамошниот текст: продолжено осигурување).

Како соодветно работно место, во смисла на став 1 од овој член, се смета работно место за чии работи се бара ист степен и вид на стручна подготовка што ја има брачниот другар или работно место на кое се вршат работи кои им одговараат на работите на работното место на кое се наоѓал брачниот другар до престанувањето на вработувањето поради преместување на активното воено лице.

Одредбата од став 1 на овој член не се однесува на брачниот другар кој е уживател на пензија или корисник на надомест (член 407).

Член 285

Придонесот за продолжено осигурување се уплатува, од средствата на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, во фондот за пензиско и инвалидско осигурување на работниците на надлежната заедница на социјалното осигурување.

Член 286

Правото на продолжено осигурување може да трае најдолго три години од денот на престанувањето на вработувањето. Тоа право престанува и пред истекот на овој рок ако брачниот другар на активно воено лице се вработи или оствари право на пензија, или одбие да се вработи на соодветно работно место (член 284 став 2) во местото во кое е преместено активно воено лице, односно ако одбие да се пријави на оглас за вработување на такво работно место, или ако биде осудено на безусловна казна затвор во траење подолго од шест месеци.

Брачниот другар на активно воено лице кому правото на продолжено осигурување му престанало поради вработување на определено време, има право на продолжено осигурување и по престанувањето на тоа вработување, до истекот на рокот од став 1 на овој член.

Член 287

На активно воено лице преместено по потреба на службата сојузниот секретар може, во границите на паричните средства определени во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, да му установи право на надомест поради престанување на вработувањето на неговиот брачен другар поради тоа преместување. Тој надомест не може да биде поголем од 70% од просечниот личен доход што го остварил брачниот другар во годината која ѝ претходела на годината во која му

престанало вработувањето и не може да трае подолго од три години, од денот на престанувањето на ова вработување односно подолго од шест години ако активното воено лице е преместено во гарнизон од член 278 на овој закон, а престанува и пред истекот на овој рок во случаите од член 286 на овој закон.

Распоредување во територијалната одбрана и упатување во други органи и организации

Член 288

Активно воено лице може да биде по потреба на службата распоредено во територијалната одбрана или упатено во друг државен орган, во организација на здружениот труд или во друга организација.

Актот за назначување активен офицер со чин генерал-мајор и со повисок чин во територијалната одбрана, го донесува Врховниот командант. Другите активни воени лица ги распоредува во територијалната одбрана, според став 1 од овој член, сојузниот секретар или старешината определен со прописот од член 304 на овој закон, на предлог од командантот на републичкиот (покраинскиот) штаб на територијалната одбрана, за пополнување на соодветното формациско место. Тие лица ги назначува командантот на републичкиот односно покраинскиот штаб на територијалната одбрана.

Актот за упатување на активно воено лице во друг државен орган, во организација на здружениот труд или во друга организација, според став 1 на овој член, го донесува Врховниот командант (член 489), односно сојузниот секретар или старешината определен со прописот од член 304 на овој закон, на предлог од надлежниот државен орган, односно од органот на управувањето на организација на здружениот труд или на друга организација, за пополнување на соодветното работно место.

Назначување според воената формација

Член 289

За назначување на положби според воената формација, одредбите на чл. 254 до 257 и на чл. 265 до 275 од овој закон се применуваат и врз резервни помлади офицери, офицери и воени службеници распоредени во ЈНА.

2. Приправнички стаж

Член 290

Заради стекнување практика потребна за самостојно вршење на должноста, на приправнички стаж се упатуваат активни офицери — лекари и дипломирани правници по завршениот факултет.

Под условите од став 1 на овој член, сојузниот секретар може да определи на приправнички стаж да се упатуваат и активни помлади офицери и офицери на родовите и другите служби.

Член 291

Приправничкиот стаж може да трае најдолго две години.

Член 292

Се смета дека за време на приправничкиот стаж активен помлад офицер и офицер е назначен на формациско место за својот чин.

Член 293

На приправничкиот стаж активни помлади офицери и офицери се оспособуваат за самостојно вршење на должноста според програмата што ја донесува сојузниот секретар или старешината што ќе го овласти тој.

3. Упатување на школување**Член 294**

Активно воено лице упатено на школување кое трае подолго од една година се разрешува од должноста.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, активно воено лице може да биде разрешено од должноста и кога е упатено на школување кое трае до една година, ако го бараат тоа посебни потреби на службата.

Активно воено лице упатено на школување заради преквалификација (член 43 став 1) се разрешува од должноста без оглед на траењето на школувањето.

Времето поминато на школување му се признава на активно воено лице како време поминато во активна воена служба. За тоа време активното воено лице ги има правата на својот чин, односно класа и напредува под условите пропишани со овој закон.

Член 295

Активен помлад офицер што е примен на школување во воена академија или во друга школа за активни офицери, ги има за време на школувањето сите права и обврски пропишани за питомците. Тоа лице го задржува чинот активен помлад офицер.

Ако помлад офицер од став 1 на овој член биде отпуштен од школата пред завршувањето на школувањето или ако школата не ја заврши, му се признава чинот што го стекнал во школата, а времето поминато во школата му се признава за напредување.

Активен помлад офицер што се наоѓа на школување во воена академија или во друга школа за активни офицери може да го загуби чинот или службата под условот и според постапката, што се пропишани за активните воени лица.

4. Лекување и боледување**Член 296**

Активно воено лице што се наоѓа на должноста, а поради болест не може да ги врши работите на формациското место, се разрешува од должноста ако болеста трае или ако надлежниот орган на здравствената служба предвидува дека болеста ќе трае подолго од шест месеци.

Под условите од став 1 на овој член му се регулира состојбата во службата и на активно воено лице кое се наоѓа на приправнички стаж или на школување.

Активно воено лице разрешено од должноста според ст. 1 и 2 на овој член, ги има за тоа време правата на својот чин, односно класа и напредува под условите пропишани со овој закон.

5. Ставање на располагање**Член 297**

Активно воено лице се става на располагање, и тоа:

- 1) ако по укинување на организационата единица или на неговото формациско место или поради други организационо-формациски измени не може да биде поставено на друго формациско место;
- 2) ако се оцени дека е ограничено способно за трупна служба или за должноста што ја врши, а не може да биде поставено на соодветна должноста;
- 3) ако се оцени дека на должноста не задоволува, а не може да биде поставено на друга должноста.

Активното воено лице ставено на располагање ги има за тоа време правата на својот чин, односно класа и напредува под условите пропишани со овој закон, а е должно да ги врши работите што ќе му ги определи претпоставениот старешина.

Член 298

Активно воено лице може да биде на располагање најдолго шест месеци од денот на разрешувањето од должноста.

6. Отстранување од должноста**Член 299**

Активно воено лице се отстранува од должноста:

- 1) за време додека се наоѓа во притвор;
- 2) за време на издржување на казната затвор поради кривично дело.

Активно воено лице може да биде отстрането од должноста ако против него е поведена кривична постапка или постапка поради дисциплински престап (член 195 став 1), а кривичното дело, односно дисциплинскиот престап е од таква природа што би било штетно за интересите на службата такво лице да остане и понатаму на должноста.

Лице кое е отстрането од должноста според став 2 на овој член може, по исклучок, да биде распоредено на работа во воената единица односно во воената установа во која се наоѓа на служба или во друга воена единица односно воена установа во местото на службувањето.

Член 300

Отстранувањето на активно воено лице од должноста трае до завршувањето на кривичната или дисциплинската постапка односно до завршувањето на издржувањето на казната затвор. Ако во текот на постапката се установи дека престанале причините поради кои е донесен актот за отстранување од должноста, надлежниот старешина ќе го утврди тоа со нов акт и ќе одлучи за состојбата во службата на тоа лице.

Времето за кое активно воено лице е отстрането од должноста не му се смета за напредување во службата.

Член 301

Ќе се смета дека активно воено лице и не било отстрането од должноста ако спрема него кривичната, односно дисциплинската постапка ќе биде запрена или кое со правосилна одлука на судот ќе биде ослободено од обвинението или обвинението ќе биде одбисно но не поради ненадлежност на судот, или во повторена постапка или во постапката по барање за заштита на законитоста ќе биде ослободено од обвинението, или во дисциплинската постапка ќе му биде изречена дисциплинска мерка.

7. Кадровски совети**Член 302**

Заради разгледување и давање мислења на надлежниот старешина за кадровските прашања на активните воени лица и на граѓанските лица на служба во ЈНА (назначувања, преместувања, упатување на школување, унапредувања, одликувања, ставање на располагање, престанување на служба и други односи во службата) постои кадровски совет, како советодавно тело на старешината.

Кадровски совети постојат во Сојузниот секретаријат за народна одбрана, во воените единици од ранг на полк или повисок и во воените установи.

Член 303

Кадровскиот совет го сочинуваат старешините што ќе ги именува старешината на воената единица, односно на воената установа. Во Сојузниот секретаријат за народна одбрана кадровските совети ги именува сојузниот секретар или старешината што ќе го определи тој.

Кадровскиот совет ги свикува и со него раководи старешината што ги именувал членовите на советот.

8. Донесување поблиски прописи

Член 304

Сојузниот секретар донесува поблиски прописи за распоредот, назначувањата и преместувањата на активните воени лица; за правото на надомест поради престанување на вработувањето на брачниот другар на активното воено лице преместено по потреба на службата; за постапката за остварување на правото на продолжено осигурување; за утврдувањето на листата на кандидати; за пополнувањето на упразнети места по пат на огласување на работните места за слободни; за упатувањето на школување; за распоредот на активните воени лица во територијалната одбрана и за упатувањето во други државни органи, организации на здружениот труд и во други организации и за организацијата и работата на кадровските совети.

Глава XI

ОБВРСКА ЗА СЛУЖЕЊЕ ВО ЈНА ПО ЗАВРШЕНОТО ШКОЛУВАЊЕ

Член 305

Заради пополнување на формациските места во ЈНА за кои е потребна стручна подготовка што не може да се добие во воените школи и заради пополнување на воените школи со питомци, Сојузниот секретаријат за народна одбрана може да им дава стипендии на студентите на виши и високи школи и факултети, и на учениците на гимназија и стручни школи, односно да организира школување во воена гимназија (воени стипендијанти).

Заради пополнување на определени формациски места во ЈНА, можат да се упатуваат на школување во школите од став 1 на овој член и активни воени лица.

Условите за стипендирање на студентите и на учениците за потребите на ЈНА и износите на стипендиите ги пропишува сојузниот секретар.

За стипендирањето и за обврската за стапување во служба во ЈНА стипендијантот е должен да склучи договор со воениот орган што ќе го определи сојузниот секретар.

Член 306

Питомецот, односно воениот стипендијант, што се школувал во воена гимназија или во друга школа врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана заради пополнување на ЈНА со активни воени лица, како и активното воено лице упатено на школување според член 305 став 2 на овој закон, по завршеното школување ја извршува обврската за служење во ЈНА како активно воено лице. По исклучок со договор се утврдува во кое својство таа обврска ќе ја изврши воениот стипендијант кој се школувал заради пополнување на службите во ЈНА.

Лицето од став 1 на овој член кое по своја вина не ја заврши школувањето или по завршеното школување не стапи во служба во ЈНА, должно е на федерацијата да ѝ ги надомести целокупните трошоци на школувањето и штетата која се тоа ѝ е сторена на федерацијата.

Сојузниот секретар пропишува што се смета како трошоци на школувањето во смисла на став 2 од овој член.

Член 307

Воениот стипендијант кој треба да ја извршува обврската за служење во ЈНА во својство на активно воено лице, по завршеното школување се прима на определено време во служба во ЈНА во својство на граѓанско лице до исполнување на условите за произведување во чин на активно воено лице.

Ако лицето од став 1 на овој член не ги исполни условите за произведување во чин на активно воено лице, се смета дека е примено во служба во ЈНА на неопределено време и обврската за служење во ЈНА што произлегува од стипендирањето, ја исполнува во својство на граѓанско лице на служба во ЈНА во местото во кое ќе биде упатено, ако со договорот за стипендирањето не е утврдено поинаку.

Член 308

Воениот стипендијант, додека не ја исполни обврската за служење во ЈНА по основ на школувањето, односно стипендирањето, не може да се вработи кај друг државен орган, организација на здружениот труд или друга организација, без согласност од сојузниот секретар или од старешината што ќе го овласти тој, ако е тоа предвидено со договорот за стипендирањето.

Член 309

Питомецот кој се школувал заради пополнување на ЈНА со активни воени лица и воениот стипендијант, освен воениот стипендијант кој се школувал заради пополнување на воените школи со питомци, по завршеното школување е должен да остане на служба во ЈНА двојно време на школувањето односно на стипендирањето, но не помалку од шест години.

Воениот стипендијант кој се школувал заради пополнување на воените школи со питомци, по завршеното школување е должен да остане на служба во ЈНА еднократно време на школувањето односно стипендирањето, но не помалку од три години. Оваа обврска ја извршува по завршеното школување во воената школа.

Активното воено лице упатено на школување според член 305 став 2 на овој закон, по завршеното школување е должно да остане на служба во ЈНА еднократно време на школувањето, но не помалку од три години.

По исклучок од ст. 1 и 2 на овој член, питомецот кој се школувал во воена школа за пилот, по завршеното школување е должен да остане на служба во ЈНА 15 години. Со оваа обврска е опфатена и обврската што тој питомец би ја имал по основ на школувањето во воена гимназија или друга школа заради пополнување на воените школи со питомци.

Член 310

Лицето кое за време на службата во ЈНА ќе заврши специјализација на која е упатено по молба или по согласност, должно е да остане на служба во ЈНА и онолку време колку што се наоѓало на таа специјализација. Ако тоа лице завршило специјализација во странство, должно е да остане на служба во ЈНА двократно време од траењето на специјализацијата.

Времето поминато на специјализација не се засметува во времето за исполнување на обврската од член 309 на овој закон.

Под специјализација во смисла на став 1 од овој член се подразбира и школувањето во Школата за народна одбрана, во командно-штабна академија и во друга соодветна воена школа, како и во воена школа во странство.

Глава XII

ПЛАТИ И ДРУГИ ПРИМАЊА

1. Плати и други примања на активните воени лица

Член 311

За вршењето на воената служба на активното воено лице му припаѓа плата, а под определени услови и посебни додатоци.

За посебните услови под кои се врши воената служба, на активното воено лице му припаѓа армиски додаток.

Плата

Член 312

Платата се определува според чинот, односно класата, формациското место, годините на служба поминати во чинот, односно во класата и по основ на минатиот труд на активните воени лица, а се состои од платата според чинот, односно класата, со периодски повишици и од положајната плата.

Член 313

Платата според чинот, односно класата на активното воено лице му се определува спрема чинот односно класата.

Зависно од годините што ќе ги помине во определен чин, односно класа, на активното воено лице му припаѓаат периодски повишици.

Бројот на периодските повишици и нивните износи се определуваат за секој чин, односно класа.

Времето кое активното воено лице ќе го помине на функција во странство на која не врши воена служба, не му се засметува за определување на периодски повишици во смисла на став 2 од овој член.

Дел од платата кој на активното воено лице му припаѓа по основ на минатиот труд се утврдува во рамките на платата според чинот, односно класата, и положајната плата, согласно со основите и мерилата, според кои се врши распределба на средствата за лични доходи по основ на минатиот труд на работниците во сојузните органи на управата.

Член 314

Положајната плата се определува спрема положајната група на формациското место на кое е назначено активното воено лице.

Формациските места се распоредуваат во положајни групи.

Распоредување на формациските места во положајни групи се утврдува со актот за формацијата, а врз основа на процената на работите што се вршат на тие места со оглед на чинот, односно класата која се предвидува за тоа место, на стручната подготовка, на сложеноста и значењето на работите и на одговорноста.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, на активното воено лице кое се назначува на формациското место што е распоредено во положајна група која за најмалку 3 положајни групи е повисока од положајната група на формациското место на кое се наоѓало тоа, му се одредува положајната плата што е предвидена за две непосредно повисоки положајни групи. По секои 12 месеци поминати на тоа формациско место, му се определува положајна плата на наредната повисока положајна група, сè додека не ја достигне положајната плата која е предвидена за положајната група на формациското место на кое е назначено.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, активното воено лице што се назначува на формациско место на својот чин, односно на степенот на стручната подготовка што ја има, кое е распоредено во пониска положајна група од положајната група на формациското место на кое се наоѓало — ја задржува положајната плата на тоа место ако се наоѓало на него најмалку три години.

Посебни додатоци

Член 315

За работа во определени единици или на определени формациски места, должности или работи, зависно од тежината, карактерот, условите и траењето на работата, и за формациските места за кои е потребна определена стручност, можат да се установаат посебни додатоци.

Ниво на платите на активните воени лица

Член 316

Платите на активните воени лица со посебни додатоци се утврдуваат на нивото на личните доходи на работниците во сојузните органи на управата, така што просекот на платите со посебните додатоци на активните офицери се утврдува според просекот на личните доходи на работниците со висока стручна подготовка, а просекот на платите со посебните додатоци на помладите офицери — на околу 70% од просекот на платите и посебните додатоци на активните офицери.

Армиски додаток

Член 317

Како посебни услови под кои се врши воената служба, во смисла на член 311 став 2 од овој закон, се сметаат особено: вежби, логорувања, маневри, дежурства, тревоги, работа подолга од полното работно време (член 359), преместувања, невозможност за избор на работно место и место на службување, вршење служба во сите услови и другите вонредни ситуации предизвикани од потребите на борбената готовност.

Вкупниот износ што се издвојува за армискиот додаток не може да биде поголем од 20% од средствата определени за платите на активните воени лица со посебни додатоци.

Заеднички одредби

Член 318

Платата, армискиот додаток и посебните додатоци припаѓаат од првиот ден на наредниот месец по добивањето право на нивно примање, а ако правото на плата или на додаток се добие во првиот ден во месецот, тогаш од тој ден.

Ако активното воено лице добива плата или посебен додаток со назначувањето на формациското место, платата односно посебниот додаток му припаѓа од денот на стапувањето на должност.

По исклучок, ако при унапредувањето во повисок чин, односно класа се признава и определено време наназад, плата на повисокиот чин, односно класа му припаѓа од првиот ден на наредниот месец од денот што се смета за унапредувањето.

Член 319

На лицето кое се произведува по завршувањето на воената школа му припаѓа плата и армиски до-

доток од денот на произведувањето, а на лицето кое се прима во активна воена служба по друг основ — од денот на стапувањето во служба.

Член 320

На вршителот на должноста му припаѓаат положајната плата и посебниот додаток што би му припаѓале да е поставен на формациското место на кое ја врши должноста.

Според одредбата од став 1 на овој член му се определуваат положајната плата и посебниот додаток и на застапникот ако е тоа за него поповолно, кога застапувањето трае подолго од еден месец, освен во случај на застапување на старешина кој користи годишен одмор.

Член 321

На активното воено лице му припаѓаат плата, армиски додаток и посебни додатоци во износите пропишани за чинот, односно класата што ја има и положбата на која се наоѓало до тогаш, за време на годишен одмор, наградно отсуство и друго одобрено отсуство, освен неплатено отсуство, додека се наоѓа на располагање и за време на школување и приправнички стаж кои траат до една година.

На активното воено лице кое се наоѓа на школување или на приправнички стаж во траење подолго од една година му припаѓаат плата и армиски додаток во износите пропишани за чинот, односно класата што ја има и положбата на која се наоѓало до упатувањето на школување или усовршување, односно на приправнички стаж, а посебни додатоци — ако за време на школувањето, односно на приправничкиот стаж ги исполнува условите пропишани за примање на тие додатоци.

Посебните додатоци чија височина зависи од извршената работа во текот на месецот се исплатуваат, во случаите од став 1 на овој член, во височина на просечниот износ на додатоците за последните три месеци.

Член 322

На активното воено лице на кое поради унапредувањето го повисок чин, односно класа би му припаѓал помал износ на платата според чинот, односно класата со периодските повишици и армискиот додаток од износот на платата според чинот, односно класата со периодските повишици и армискиот додаток што би го примало да не е унапредено, му припаѓа, додека е тоа поповолно за него, платата според чинот, односно класата со периодските повишици и армискиот додаток што би го примало да не е унапредено.

Одредбата од став 1 на овој член се однесува и на активното воено лице кое се прведува, односно произведува од една категорија во друга категорија воени лица.

Член 323

На активното воено лице против кое се води кривична постапка му се исплатува, додека се наоѓа во притвор, една третина, а ако издржува семејство — една половина од платата и од армискиот додаток што го примало пред ставањето во притвор.

На лицето од став 1 на овој член му се враќа запрениот дел од плата и од армискиот додаток ако со правосилна пресуда ќе биде запрена кривичната постапка, ако со правосилна пресуда ќе биде ослободено од обвинението, ако обвинението биде одбиено — но не поради ненадлежноста на судот, или ако во повторена постапка или по барање за заштита на законитоста биде ослободено од обвинението.

Член 324

На активното воено лице кое е осудено на казна затвор за кривично дело, а на кое не му престанала службата, за време на издржувањето на казната му припаѓа — една третина, а ако издржува семејство — една половина од платата и од армискиот додаток што според чинот, односно класата што ја има и положбата на која се наоѓало до поведувањето на кривичната постапка, би ги примало да не е осудено.

Член 325

На активното воено лице, на кое според чл. 323 и 324 на овој закон му се исплатува намалена плата, му припаѓа полна плата со армискиот додаток од денот на јавувањето во единицата, односно установата, по пуштањето од притвор, односно од издржувањето на казната.

Член 326

На активното воено лице отстрането од должноста според член 299 став 2 на овој закон, додека трае отстранувањето му припаѓа положајна плата што со прописот од член 339 на овој закон е определена за најниска положајна група на чинот, односно класата што ја има тоа лице. На тоа лице, додека трае отстранувањето, не му припаѓа посебниот додаток пропишан за формациското место на кое е назначено.

Времето поминато на отстранувањето од должноста (член 299) не се смета за стекнување периодска повишица.

Член 327

На активното воено лице не му припаѓаат платата, армискиот додаток и посебните додатоци за часовите, односно деновите во кои неоправдано изостанало од должноста.

Член 328

Платата и армискиот додаток му припаѓаат на активното воено лице до крајот на месецот во кој е распуштено од службата.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член на активното воено лице на кое службата ќе му престане според член 397 став 1 точка 7 на овој закон, кое се наоѓа во притвор, платата и армискиот додаток му течат до крајот на месецот во кој пресудата станала правосилна. Ако тоа лице самоволно ја напуштило службата, платата и армискиот додаток му течат до денот на напуштањето на службата.

Посебните додатоци му припаѓаат на активно воено лице до крајот на месецот во кој престанале условите пропишани за нивното примање.

Член 329

Ако платата, армискиот додаток и посебните додатоци се исплатуваат за определен број денови во месецот, дневниот износ на платата и на додатокот се утврдува така, што месечниот износ ќе се подели со бројот на работните денови во месецот и на деновите кои во поглед правото на плата според законот се издначуваат со работните денови.

Член 330

За побарувањата кон помлад офицер, офицер или воен службеник може да се стави забрана до една третина а за побарувањата по основ на законското издржување — до една половина на платата, армискиот додаток и на посебните додатоци.

Член 331

Како основ за плаќање придонеси од личниот доход на активно воено лице на школување во странство, се земаат платата, посебните додатоци и

армискиот додаток што му припаѓале непосредно пред упатувањето во странство.

Плати на активните воени лица во посебни случаи

Член 332

На активното воено лице распоредено во територијалната одбрана, односно упатено во друг државен орган, организација на здружениот труд или друга организација, му припаѓа плата според прописите кои важат за активните воени лица, со тоа што истата ја исплатува државниот орган, организацијата на здружениот труд, односно друга организација, од своите средства.

Ако органот, односно организацијата од став 1 на овој член не е во можност на активното воено лице да му обезбеди плата во износот што би му припаѓал според прописите што важат за активните воени лица, а надлежниот воен орган и покрај тоа, со оглед на потребите на службата, одлучи тоа лице да се упати, разликата помеѓу платата од став 1 на овој член и износот што му го исплатува државниот орган или организацијата на здружениот труд, односно друга организација, му ја исплатува Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Одредбите од ст. 1 и 2 на овој член се однесуваат и на активните воени лица на служба во воена установа од член 500 на овој закон.

Член 333

На активното воено лице што се наоѓа на служба во странство платата му се определува според прописите за личниот доход на службениците во дипломатските и конзуларните претставништва на Социјалистичка Федеративна Република Југославија во странство.

На активното воено лице од став 1 на овој член, сојузниот секретар може да му определи и посебен додаток, под условите од член 315 на овој закон.

Распоредувањето на активните воени лица, во смисла на прописот од став 1 на овој член, според чинот, должноста и работите што ги вршат тие лица, го врши сојузниот секретар.

Член 334

На активното воено лице што е упатено во странство заради школување или усовршување му припаѓа стипендија. Износот на стипендијата го определува сојузниот секретар, зависно од чинот, односно класата на активното воено лице, од земјата во која се упатува тоа, од видот и траењето на школувањето или усовршувањето.

Покрај стипендијата од став 1 на овој член, на активното воено лице, чие семејство е во Социјалистичка Федеративна Република Југославија, му припаѓа:

1) за време на престојот во странство до три месеци — полна плата според чинот со периодските повишици, полагајната плата на формациското место од кое е упатено и армискиот додаток.

2) за време на престојот во странство над три месеци — 75% од платата според чинот со периодските повишици, од полагајната плата на формациското место од кое е упатено и од армискиот додаток.

На лицето од став 1 на овој член кое нема семејство или семејството не му се наоѓа во Социјалистичка Федеративна Република Југославија, покрај стипендијата му припаѓа:

1) за време на престојот во странство до три месеци — 50% од платата според чинот со периодските

повишици, од полагајната плата на формациското место од кое е упатено и од армискиот додаток;

2) за време на престојот во странство над три месеци — 30% од платата според чинот со периодските повишици, од полагајната плата на формациското место од кое е упатено и од армискиот додаток.

Одредбите од ст. 2 и 3 на овој член се применуваат и врз лицата кои се упатуваат на школување, односно усовршување во странство, а не примаат стипендија од Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

По исклучок од одредбите на став 2 од овој член, на активното воено лице што е упатено во воена школа во странство му припаѓа, за времето поминато на школување, односно усовршување, полн износ на платата според чинот со периодските повишици, полагајната плата и армискиот додаток, што ги примало непосредно пред упатувањето во странство, ако во Социјалистичка Федеративна Република Југославија има семејство.

Награди

Член 335

За залагањето и успехите во работата на активното воено лице може да му се додели награда. За таа намена се планираат посебни средства во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

На активното воено лице може да му се додели посебна награда ако при извршувањето на определени задачи се изложило на посебни напори или на зголемени ризици.

Член 336

На активното воено лице може да му се додели годишна награда во границите на средствата одобрени за плати во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Испратнина

Член 337

На лице на кое му престанала активна воена служба му припаѓа испратнина ако во активна воена служба поминало најмалку една година. Испратнината му припаѓа и на лице на кое му престанала активната воена служба во која стапило според договор, ако во таа служба поминало најмалку три години.

Испратнина не му припаѓа на лице на кое службата му престанала според член 397 став 1 точка 7 на овој закон ниту на лице кое не ја исполнило обврската од чл. 309 и 310 на овој закон.

Член 338

Износот на испратнината се определува според платата и армискиот додаток, зависно од времето непрекинато поминато во ЈНА и од причините поради кои службата престанала.

Во случај на смрт на активно воено лице, испратнината му се исплатува на неговото семејство, ако никој од членовите на семејството нема право на еднократна парична помош според член 146 на овој закон. Одредбите од чл. 150 и 151 на овој закон се применуваат и при исплатата на испратнината на семејството.

Други одредби

Член 339

Се овластува сојузниот секретар да донесе поблиски прописи за платите, додатоците, наградите

и други парични примања на помлади офицери, офицери и воени службеници, предвидени со овој закон и да ги определи нивните износи во границите на средствата одобрени во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

2. Плати на резервните помлади офицери, офицери и воени службеници за време на службата во ЈНА

Член 340

На резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник, за време на воената вежба или кога по друг основ е повикан на служба во ЈНА, му припаѓа платата и армискиот додаток на активното воено лице од ист чин, односно класа и на формациското место на кое се наоѓа. На тоа лице му припаѓаат и посебни додатоци ако ги исполнува условите пропишани за нивното примање.

На резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник, кој во активната воена служба ги исполнил условите за периодски повишици, му припаѓаат тие повишици за време на воената вежба или кога по друг основ е повикан на служба во ЈНА.

На резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник кој е во работен однос или прима пензија, стипендија или материјално обезбедување за време на невработеност, за време на воена вежба или кога по друг основ е повикан на служба во ЈНА, му припаѓа надомест во височина на просечниот месечен личен доход за последните три месеци пред повикувањето на воена служба, односно износот на пензијата, стипендијата или материјалното обезбедување, ако е тоа поповољно за него.

Член 341

Како основица за утврдување на платата на резервниот помлад офицер, офицер или воен службеник (член 340) се земаат платата според чинот со периодските повишици, армискиот додаток и полагајната плата, пропишани за чинот, односно за класата на тоа лице и формациското место на кое се наоѓа, а посебните додатоци — ако тоа лице ги исполнува условите за примање на тие додатоци.

3. Примања на војниците и питомците

Член 342

На војниците и на питомците им припаѓаат парични примања чиј износ се определува според времето поминато во ЈНА, чинот и природата на задачите што ги извршуваат. Износите на тие примања ги определува сојузниот секретар во границите на средствата определени за таа цел во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

На паричните примања на војниците и на питомците не може да се стави забрана.

4. Надомест на патните и другите трошоци

Член 343

На активното воено лице, на војник и питомец им припаѓа надомест на трошоците за службено патување надвор од местото на службување. Тој надомест го опфаќа надоместот на трошоците за личен превоз, надомест на трошоците за сместување и исхрана во вид на дневница и надомест на другите трошоци направени заради извршување на службената работа.

Височината на дневницата за службено патување се определува зависно од трошоците за сместување и исхрана и од чинот, односно класата.

Член 344

Активното воено лице што е упатено надвор од местото на службување односно надвор од живеалиштето на неговото семејство на школување во траење до една година, на привремена работа или на работа на терен, има право на надомест за сместување и исхрана.

Надомест за работа на терен им припаѓа и на војник и на питомец.

Член 345

Активното воено лице, за време на службата на брод на воената морнарица, има право на надомест за зголемените трошоци на животот настани поради таа служба.

Член 346

Активното воено лице има право на надомест на трошоците кога е преместено од едно место на службување во друго. На овој надомест има право и лицето што од резервниот состав е примено во активна воена служба, ако е назначено во место надвор од дотогашното живеалиште.

Член 347

Лицето на кое ќе му престане активната воена служба има право на надомест на селидбените трошоци за селидба од местото на службување, односно од живеалиштето на семејството до местото во кое сака да се настани.

Право на надомест на трошоците од став 1 на овој член има семејството на умрено активно воено лице. Тоа право го има и семејството на умрено понзионирано воено лице, односно на лице кое примало паричен надомест, ако не е остварено додека било живо тоа лице.

Лицето од став 1 на овој член, на кое поради казна загуба на службата по пресуда од воен дисциплински суд, му престанала активната воена служба, има право на надомест на фактичните трошоци за личен превоз, за превоз на членовите на семејството и за превоз на покуќнината.

Правото за надомест на селидбените трошоци според ст. 1 до 3 на овој член може да се оствари во рок од пет години од денот на престанувањето на службата, односно од денот на смртта на активното воено лице. По исклучок, ако ова право не е остварено во рок од пет години поради невозможност за добивање стан во местото во кое тоа лице сака да се настани, правото на надомест на селидбените трошоци може да се оствари и по истекот на тој рок, но не откако ќе поминат десет години.

Лицето на кое му престанала службата заради загуба на чинот, односно класата нема право на надомест на селидбените трошоци.

Член 348

Активното воено лице што издржува семејство и со него живее во заедничко домаќинство, има право на надомест на трошоците поради одвоен живот од семејството, ако нема стан во местото во кое е преместено, односно ако нема стан во местото надвор од дотогашното живеалиште во кое е назначено по примањето во активна воена служба или е упатено на школување подолго од една година.

Надомест на трошоците поради одвоен живот од семејството не му припаѓа на активното воено лице додека прима надомест за работата на терен, надомест за службата на брод или друг надомест што му ги намирува зголемените трошоци поради одвоен живот од семејството.

Член 349

Активното воено лице кое во семејството се враќа од служба во странство на служба во земјата има право на надомест на трошоците за привремено сместување, ако нема или ако не може да му се обезбеди стан.

Член 350

Резервен помлад офицер, офицер или воен службеник кој е упатен на воена вежба надвор од своето живеалиште, односно надвор од живеалиштето на семејството, има право на надомест на трошоците за исхрана и на надомест на трошоците за сместување, ако за време на воената вежба не му е обезбедено бесплатно сместување.

Член 351

Резервен помлад офицер, офицер или воен службеник, кој за време на воена вежба е упатен на службено патување, на работа на терен надвор од местото во кое се наоѓа на воена вежба, или за време на воената вежба се наоѓа на брод на воената морнарица, наместо надомест според член 350 на овој закон има право, под условите пропишани за активните помлади офицери, офицери и воени службеници, на надомест на трошоците за службено патување, за работа на терен, односно на надомест според член 345 на овој закон, ако е поповолно тоа за него.

Член 352

Општите прописи за надоместите за службени патувања и селидби во странство на работниците на сојузните органи на управата сообразно се применуваат и врз активните воени лица.

Член 353

Височината на надоместот од чл. 344 до 349 на овој закон се определува зависно од зголемувањето на трошоците настанато во наведените случаи и од тоа дали односното лице издржува семејство и со него живее во заедничко домаќинство, а височината на надоместот од член 350 на овој закон — зависно од зголемувањето на трошоците настанато поради одвоен живот од семејството.

Член 354

Се орластува сојузниот секретар, во границите на средствата одобрени за таа намена во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана во согласност со начелата на прописите кои важат за работниците на сојузните органи на управата да го определи износот на надомест на патните и други трошоци предвидени со овој закон; да донесе поблиски прописи за доделувањето на тие надомести и, по потреба, да пропише и други надоместоци за вонредните трошоци настанати во врска со воената служба.

5. Опрема, исхрана и сместување на воените лица**Член 355**

На војниците, питомците и војниците-обврзници, кога се на воена служба во ЈНА, им припаѓа бесплатно лична опрема, храна и сместување.

На резервните помлади офицери и воени службеници од IX и VIII класа, додека како воени обврзници се наоѓаат во ЈНА, им припаѓа бесплатно лична опрема и сместување, а на резервните офицери и воени службеници од VII до I класа им припаѓа бесплатно лична опрема, а и сместување ако се должни привремено да престојуваат во воена единица, односно во воена установа.

На активните воени лица им припаѓа бесплатно сместување кога привремено престојуваат во воена единица, односно во воена установа, според пропишанот донесен врз основа на член 64 од овој закон.

За време на вршењето служба која предизвикува зголемени физички или психички напори, на активните воени лица (летачи, падобранци, подморничари, нуркачи, дежурни во воена единица или во воена установа и сл.) им припаѓа бесплатен оброк храна според нормата што ја пропишува сојузниот секретар.

Член 356

На питомец кој се произведува во чин активен помлад офицер или офицер, односно во класа на воен службеник и на лице кое првпат се прима во активна воена служба, му припаѓа надомест за набавка на униформа и други предмети на лична опрема.

На активно воено лице му припаѓа надомест за зголемено абеење на униформата, за измена на униформата кога е таа измена пропишана, и во други случаи кога активното воено лице, поради потребите на службата, е изложено на вонредни трошоци за набавка на униформата.

Поблиски прописи за примањата од член 355 на овој закон и за примањата од овој член, донесува сојузниот секретар.

Глава XIII**РАБОТНО ВРЕМЕ, ОДМОР И ОТСУСТВА****1. Работно време****Член 357**

Активните воени лица имаат право на ограничено работно време од 42 часа седмично (полно работно време).

Член 358

Активното воено лице кое работи на место под посебни услови, чие штетно дејство врз неговото здравје и способноста за воена служба не може во целост да се отстрани со заштитни мерки, има право на работно време пократко од 42 часа седмично.

Како посебни услови за работа се сметаат, особено: особено тешка и напорна работа, работа под зголемен или намален атмосферски притисок, работа во вода или во влага, работа изложена на јонизирачки зрачења, работа во атмосфера загадена со отровни гасови, отровен прав и сл., работа со нагривачки материјали, работа на летачкиот персонал, работа на подморничари, работа врз обезбедување на државната граница, работа врз спречување и лекување на туберкулозата, работа врз лекување душевни болни и работа во патолошко-анатомски просектури.

Член 359

По исклучок од одредбата на член 357 од овој закон, активно воено лице е должно да работи и подолго од полното работно време кога се наредени мерки на готовност, во случај на тревога во воената единица, односно во воената установа, за време на воени вежби, во случај на борба против елементарни непогоди, за време на дежурство или слични должности во воената единица, односно во воената установа и во околности кои бараат да се продолжи започнатата работа, чие запирање или прекинување би имало штетни последици за борбената готовност на воената единица, односно воената установа, или би нанело значителна материјална ште-

та или би го загрозувало животот и здравјето на воените лица или на другите граѓани.

По исклучок, воен старешина на положба на командант на полк или на повисока положба може да нареди активното воено лице до работи подолго од полното работно време поради други вонредни задачи на воената единица, односно на воената установа.

Член 360

Одредбите на сојузниот закон со кој се уредуваат меѓусебните односи на работниците во здружениот труд, што се однесуваат на скратеното работно време на работничките со дете до 8 месеци, односно до три години и на забраната за определување работно време подолго од полното работно време на одделни категории работници, сообразно се применуваат и врз воените лица.

Член 361

Сојузниот секретар ги утврдува посебните услови за работа за формациските места во ЈНА, колку тие влијаат врз здравјето на военото лице и неговата способност за воена служба, определува пократко работно време за тие места сразмерно на дејството на утврдените посебни услови за работа и поблиску определува кога надлежниот воен старешина од член 359 став 2 на овој закон може да нареди работа подолго од полното работно време.

2. Распоред на работното време

Член 362

Со правилата на службата се утврдува распоредот, почетокот и завршетокот на работното време во текот на денот или за подолг период, според условите за работа и природата на работата на воената единица, односно на воената установа.

При распоредувањето на работното време во текот на денот, на военото лице мора да му се обезбеди дневен одмор.

Член 363

Работното време помеѓу дваесет и два и пет часа на наредниот ден се смета како нокно работно време, а службата во тоа време — како служба ноќе.

Член 364

Во воените единици и во воените установи во кои службата се врши во смени, воените лица на една смена можат да вршат служба ноќе непрекинато најмногу една седмица.

Член 365

За службата ноќе не може да се определи воено лице на кое, според наодот на воено-лекарска комисија, службата ноќе би можела да му ја влоши здравствената состојба.

Член 366

Седмичното работно време не може да се распореди на дневно работно време, така што да се вогледе помалку од пет работни дена во седмицата.

Член 367

Ако природата на работата или организацијата на работата бараат, во воените единици и во воените установи работното време може да се распореди така што во определен временски период, во текот на годината, да изнесува повеќе од 7 часа дневно, а во другиот дел на тој период — пократко од полното работно време, со тоа што вкупното работно време во тој период да не биде, во просек, подолго од 42 часа седмично, при што мора да се обезбеди остварување на дневен и седмичен одмор според одредбите на овој закон.

Со прописот од член 361 на овој закон се уредува прераспределбата на работното време, согласно со одредбата од став 1 на овој член, во случај кога активно воено лице работело подолго од полното работно време по наредба од надлежниот старешина од причините наведени во член 359 став 2 на овој закон.

Член 368

Одредбите на сојузниот закон со кој се уредуваат меѓусебните односи на работниците во здружениот труд, што се однесуваат на работата ноќе на работниците помлади од 18 години и на работничките, и на работното време на работниците кои работат со неполно работно време во случај на воведување на петдневна работна седмица, сообразно се применуваат и врз активните воени лица.

3. Одмори и отсуства на воените лица

Дневни и седмични одмори

Член 369

Воено лице има право на одмор од триесет минути во текот на полно, еднократно дневно работно време, на дневен одмор најмалку од дваесет часа непрекинато помеѓу два последователни работни дена и на седмичен одмор од најмалку дваесет и четири часа непрекинато.

Со правилата на службата се утврдува распоредот на одморот во текот на дневната работа и седмичниот одмор, според потребите на службата и природата на задачите на воената единица, односно на воената установа.

Одредбата од став 1 на овој член за дневниот и седмичниот одмор не се однесува на активно воено лице кое е должно да работи подолго од полното работно време од причините пропишани во член 359 став 1 на овој закон.

Годишен одмор

Член 370

Активните воени лица имаат право на платен годишен одмор во траење од дваесет и пет до триесет работни дена.

Должината на годишниот одмор се определува според работниот стаж и условите под кои се врши службата.

На активно воено лице кое има повеќе од 30 години пензиски стаж или повеќе од 50 години возраст (маж), односно повеќе од 25 години пензиски стаж или повеќе од 50 години возраст (жена), може платениот годишен одмор да му се зголеми до десет работни дена.

Член 371

Годишниот одмор на активните воени лица трае:

- 1) со работен стаж до 10 години — 25 работни дена;
- 2) со работен стаж над 10 години — 30 работни дена.

Член 372

Право на годишен одмор во траење од триесет работни дена без оглед на должината на работниот стаж му припаѓа на активното воено лице:

- 1) носител на Партизанска споменица 1941;
- 2) одликувано со Орден на народен херој;
- 3) инвалид со 50% и поголем процент на неспособност за работа;
- 4) што врши детачка и падобранска служба и служба на границата;

5) качено на подморница, нуркач и поморски диверзант;

6) кое на работното место е изложено на дејство на зрачење или на хемиски материји штетни за здравјето, чие штетно дејство не може во целост да се отстрани со заштитни мерки;

7) кое работи исклучиво врз спречување и лекување на туберкулозата, со душевни болни и во патолошко-анатомски просектури.

Член 373

Активно воено лице упатено во територијалната одбрана, во друг државен орган, во организација на здружениот труд или во друга организација, во воена установа од член 500 од овој закон, или во странство има право на годишен одмор според прописите што важат за другите лица на работа во тие органи или организации, односно во воената установа или на работа во странство, ако е тоа поповолно за него.

Член 374

Активно воено лице го користи годишниот одмор, по правило, во непрекинато траење.

Лице кое врши особено тешки работи или работи штетни за здравјето, годишниот одмор може да го користи во два приближно еднакви дела.

Користење на годишен одмор во два дела може да им се одобри и на други активни воени лица ако го дозволуваат тоа потребите на службата.

Член 375

Активните воени лица користат годишен одмор во текот на целата година според планот што го утврдува старешината на воена единица, односно на воена установа.

Во воени единици и воени установи во кои приредбата на службата го дозволува тоа, активните воени лица можат да го користат годишниот одмор истовремено.

Член 376

На активно воено лице му се соопштува денот за почеток на користењето на годишниот одмор најдоцна 30 дена пред почетокот на користењето.

На барање од активно воено лице или поради потреби на службата, надлежниот старешина може да го измени времето за користење на годишниот одмор за одделни лица најдоцна 30 дена пред почетокот на користењето.

Редовно и вонредно отсуство

Член 377

На војник му припаѓа редовно отсуство од траење од 15 до 21 ден не сметајќи го времето потребно за пат. Питомец има право на редовно отсуство според прописите за воените школи.

Врховниот командант може да одобри пуштање војник на вонредно отсуство по потреба на службата или од други оправдани причини.

Член 378

Редовното отсуство изнесува:

- 1) за војниците на едногодишен воен рок — 15 дена;
- 2) за војниците на петнаесетмесечен воен рок — 18 дена;
- 3) за војниците на осумнаесетмесечен воен рок — 21 ден.

Отсуство поради приватни работи

Член 379

Воено лице има право на отсуство од траење од 7 работни дена во една календарска година поради приватни работи (при стапување во брак, при пораѓање на член на потесното семејство, смрт на член на потесното семејство и во други слични случаи).

Отсуство, поради приватни работи може да се одобри повеќе пати, со тоа што времето поминато на ова отсуство во траење над седум работни дена во тек на една календарска година се смета во годишен одмор, односно во редовно отсуство.

Неплатено отсуство

Член 380

Во оправдани случаи, поради неопходна приватна работа на активно воено лице може да му се одобри неплатено отсуство до 30 дена во една календарска година.

Наградно отсуство

Член 381

За особено залагање и успех во службата, на војник и на активно воено лице може да му се одобри наградно отсуство во траење до 30 дена во една календарска година.

Отсуство за закрепнување

Член 382

На воено лице кое врши особено тешки и за здравјето штетни работи му припаѓа годишно до 30 дена платено отсуство за закрепнување, и тоа: на лице кое врши летачка служба во единиците заклучно со авио-бригада, на наставник и инспектор на летање и на лице кое ги врши работите од член 372 точ. 5 до 7 на овој закон.

Отсуство за закрепнување од став 1 на овој член му припаѓа и на активно воено лице за кое надлежниот орган на здравствената служба ќе оцени дека му е неопходно заради превентивна здравствена заштита.

На активно воено лице кому му е одобрено отсуство за закрепнување според одредбата од став 1, односно став 2 од овој член, не му припаѓа зголемен годишен одмор според одредбата од член 370 став 3 од овој закон.

Платено отсуство за закрепнување се одобрува најрано по шест месеци поминати на должноста, односно на работите од став 1 на овој член.

Отсуство за учествување на спортски натпревари

Член 383

На воено лице може да му се одобри отсуство заради подготовки и учествување на спортски натпревари во земјата и во странство што ќе го определи сојузниот секретар. За натпревар во земјата може да се одобри отсуство до 30 дена во текот на една година, а за натпревар во странство — до 10 дена.

По исклучок од став 1 на овој член, на воено лице што е член на државна репрезентација, заради натпревар на олимписките игри и на светски првенства, по потреба, може да му се одобри отсуство во подолго траење.

На војник може да му се одобри отсуство од став 1 и 2 на овој член дури по завршетокот на основната воена обука.

Отсуство за полагање испити**Член 384**

Активно воено лице на кое му е одобрено полагање испит за чин, односно за класа има право на платено отсуство во траење од 30 дена заради подготвување за полагање на испитот за чин, односно за класа.

На активно воено лице кое вонредно се школува во воена школа, на факултет или во друга школа може да му се одобри отсуство за полагање испит во траење до 30 дена во текот на една календарска година.

Член 385

Отсуство заради подготвување испит за чин, односно за класа, му се одобрува на активно воено лице ако испитот го полага првпат.

Активно воено лице кое ќе се откаже од испитот, откако го искористило отсуството од став 1 на овој член, нема право на повторно отсуство заради подготвување за полагање испит.

Отсуство заради посетување семејство**Член 386**

Активно воено лице, освен лицата на школување, кое живее одвоено од семејството, има право на отсуство заради посетување на семејството во траење од 5 работни дена за секои 3 месеци поминати одвоено од семејството.

Отсуство за преселување**Член 387**

Активно воено лице кое е преместено има право на отсуство до 7 работни дена за преселување и сместување во нов гарнизон, а ако го преселува семејството со кое живее во заедничко домаќинство — до 10 работни дена.

Активно воено лице кое од оправдани причини не може да го пресели семејството при преместувањето во ново место на службување има право на отсуство до 7 работни дена за лично преселување, а при преселување на семејството најмногу уште 10 работни дена.

Други одредби**Член 388**

Времето потребно за пат, во траење до 4 дена вкупно за заминување и враќање, му се одобрува на воено лице за патување на редовно отсуство, отсуство заради посетување семејство и отсуство поради приватни работи.

Член 389

Општите прописи за отсуствата и за скратеното работно време на бремен жени и мајки се однесуваат и на жените во активна воена служба.

Член 390

Во годишен одмор не се засметува времето за кое активно воено лице отсуствувало од работа поради:

- 1) државни и воени празници;
- 2) лекување и боледување и во други случаи на привремена спреченост за работа кои се предвидени со прописите за здравственото осигурување на воени осигуреници;
- 3) вршење државни и јавни должности;

4) отсуство поради приватни работи до 7 работни дена, наградно отсуство, отсуство за закрепнување, отсуство за полагање испит, отсуство заради посетување семејство, отсуство за преселување и неплатено отсуство;

5) семестрален распуст кој активното воено лице го користи додека се наоѓа на редовно школување во воена школа, на факултет или во друга школа.

Во годишен одмор не се засметува ни времето за кое активното воено лице — жена отсуствувала од работата поради бременост и пораѓање.

Во редовно отсуство на војник не се засметува времето што ќе го помине тој на лекување и боледување, отсуство што му е одобрено поради приватни работи до 7 работни дена, наградно отсуство, отсуство за закрепнување и на вонредно отсуство.

Ако пред почетокот или за време на користењето на годишниот одмор настапи случај од точка 2 став 1 на овој член, се смета дека користењето на годишниот одмор или на негов дел е одложено односно прекинато и се користи кога ќе престанат причините поради кои е одложено или прекинато, ако не истекла календарската година за која се користи одморот.

Настанување на случај од точка 2 став 1 на овој член и лекување односно боледување на војник од став 3 на овој член, се докажува со потврда од воен лекар поединец или од воена, односно од друга здравствена установа.

Член 391

Сојузниот секретар, поради вонредните потреби на службата, може да нареди да се запре давањето или да се прекине користењето на годишен одмор и отсуство на воени лица. Од тие причини и старешините на воени единици и на воени установи, што ќе ги определи сојузниот секретар можат да го запрат давањето или да го прекинат користењето на годишниот одмор и отсуството на одделни воени лица.

Член 392

За одлучување за годишниот одмор и за отсуствата на активните воени лица е надлежен старешината од член 497 на овој закон а за војниците — старешината што има ранг на командир на чета или повисок ранг, ако за одделни случаи не е определено поинаку со овој закон.

Член 393

Ако користењето на годишен одмор, односно на негов дел е започнато на крајот на календарската година, тоа се продолжува без прекин и во наредната година.

Член 394

На активно воено лице кое поради причината наведена во член 391 на овој закон му е ускратено користењето на годишен одмор, му припаѓа надомест во износ на платата за бројот на деновите на неискористениот годишен одмор.

На активно воено лице на кое поради причината наведена во член 391 на овој закон му е прекинато користењето на годишниот одмор, му припаѓа надомест на фактичните трошоци што настанале со прекинувањето на годишниот одмор.

Член 395

На активно воено лице на кое треба да му престане службата од причините наведени во член 397 став 1 точ. 1 до 6 и став 2 точ. 1, 2 и 4 на овој закон, ќе му се обезбеди користење на годишниот одмор пред разрешувањето од службата.

На активно воено лице од став 1 на овој член кое по разрешувањето од служба стапува на работа во државен орган, во организација на здружениот

труд или во друга организација, ќе му се обезбеди користење на годишниот одмор пред разрешувањето од службата само ако државниот орган, организацијата на здружениот труд или друга организација не прифати да му обезбеди користење на годишниот одмор.

Член 396

Се овластува сојузниот секретар да донесе поблиски прописи: за зголемување на годишниот одмор на активните воени лица според одредбата од член 370 став 3 од овој закон: за условите кога, во смисла на чл. 372 и 382 на овој закон, се смета дека активното воено лице врши летачка и падобранска служба, односно служба на граница или дека е качено на подморница, дека врши должност на нуркач или на поморски диверзант, дека е изложено на дејство на зрачење или на хемиски материји штетни за здравјето; за времето и начинот на користење на годишниот одмор на активните воени лица и на редовното отсуство на војниците, како и поблиски прописи за другите отсуства предвидени со овој закон и да го определи износот на надоместот за користење на годишниот одмор на активните воени лица во границите на средствата одобрени во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за наредна одбрана.

Глава XIV

ПРЕСТАНУВАЊЕ НА АКТИВНА ВОЕНА СЛУЖБА

Причини за престанување на активна воена служба

Член 397

На активно воено лице му престанува службата:

1) ако врз основа на оцена и мислење од надлежниот орган на здравствената служба се утврди дека е трајно неспособно за служба во ЈНА.

2) ако се наоѓа на боледување или на лекување над две години непрекинато или со прекини подолго од 30 месеци за последните три години, а боледувањето не ќе му биде продолжено според член 402 став 5 на овој закон;

3) кога ќе истече времето предвидено во член 298 на овој закон, а не ќе биде поставено на определена должност;

4) ако е двапати едноподруго неповолно оценето;

5) по барање;

6) по пресуда на воен дисциплински суд;

7) ако го загуби чинот, односно класата.

На активно воено лице може да му престане службата;

1) кога ќе наполни 40 (маж) односно 35 (жена) години пензиски стаж;

2) кога ќе ги наполни годините на возраст пропишани во член 399 од овој закон, ако тоа го бараат потребите на службата;

3) поради преминување на работа надвор од ЈНА на барање од друг државен орган, организација на здружен труд, односно друга организација или заедница, ако тоа го дозволуваат потребите на службата и ако активното воено лице се согласи со тоа;

4) ако е избрано, именувано, односно поставено на самоуправни, јавна или друга функција, надвор од вооружените сили и ако даде согласност да ја врши таа функција.

По исклучок од став 2 на овој член, на активно воено лице службата може да му престане по одлука на Врховниот командант, кога го бараат тоа особени потреби на службата и интересите на вооружените сили.

По исклучок од одредбата на точка 2 став 2 од овој член, сојузниот секретар може да одлучи да му престане службата на активното воено лице кое не ги наполнило годините возраст пропишани во член 399 на овој закон, а ја исполнило обврската за служење во ЈНА во врска со школувањето, стипендирањето или специјализацијата, ако тоа го бараат потребите на службата и ако лицето се согласи со тоа.

Служба не може да престане по барање во случај на непосредна воена опасност или за време на воена состојба.

На лице кое е ставено на располагање според член 297 на овој закон може, по негово барање, да му престане службата според одредбата од точка 3 став 1 на овој член и пред истекот на времето предвидено во член 298 на овој закон.

Член 398

Оценување на здравствената способност, во смисла на член 397 став 1 точка 1 на овој закон, се врши по барање на активно воено лице или на негов претпоставен старешина на положба на командант на полк (самостоен баталјон), на него рамен и повисок старешина.

Командант на полк (самостоен баталјон), на него рамен и повисок старешина, должен е да упати на оценување на способноста за служба во ЈНА воено лице кое непрекинато се наоѓало на лекување, односно на боледување 12 месеци или со прекини 16 месеци вкупно за последните две години.

Член 399

На активно воено лице кое е ставено на располагање од причините пропишани во член 297 став 1 на овој закон, без негова согласност не може да му престане службата според член 397 став 1 точка 3 на овој закон, додека не ги наполни следните години возраст:

1) помлад офицер, офицер во чин потпоручник до потполковник и воен службеник XII до II класа — 50 години;

2) офицер во чин полковник и воен службеник I класа — 52 години;

3) офицер во чин генерал-мајор — 56 години;

4) офицер во чин генерал-потполковник — 58 години;

5) офицер во чин генерал-полковник — 60 години;

6) офицер во чин генерал на армија — 65 години.

Одредбите од став 1 на овој член не се однесуваат на активно воено лице ставено на располагање од причините пропишани во член 297 став 1 на овој закон, на кое му престанува службата според член 397 став 1 точка 3 на овој закон, ако одбие преквалификација (член 43).

На активно воено лице кое, во смисла на член 90 на овој закон, вонредно е унапредено по ставањето на располагање (член 297) или во текот на постапката за престанување на службата, годините на возраст пропишани во став 1 на овој член му се засметуваат според чинот што го имало тоа лице пред вонредното унапредување.

Член 400

Служба не може да му престане според член 397 став 1 точка 3 на овој закон на активно воено лице кое има 30 (маж), односно 25 (жена) години пензиски стаж ако е ставено на располагање според член 297 став 1 на овој закон, на активно воено лице кое се наоѓа на лекување или боледување, ниту на бремена жена и мајка пред да наполни 8 месеци по пораѓање, ако не стекнало право на пензија или на паричен надомест.

Служба не може да му престане ниту на активно воено лице од член 397 став 1 точка 4 на овој закон додека се наоѓа на лекување или боледување, ако не стекнало право на пензија.

Ако на активно воено лице службата му престанува од причината пропишана во член 397 став 1 точка 6 на овој закон, пресудата на воен дисциплински суд се задржува од извршување додека тоа лице се наоѓа на лекување или боледување ако не стекнало право на пензија.

Служба не може да му престане според одредбата на член 397 став 2 точка 2 од овој закон на активно воено лице кое има 30 (маж), односно 25 (жена) години пензиски стаж ако не стекнало право на пензија или на паричен надомест.

Член 401

Ако во случај на престанување на служба врз основа на член 397 став 1 точка 6 на овој закон, во повторена постапка или по барање за заштита на законитоста постапката ќе биде запрена или ако активното воено лице ќе биде ослободено од обвинението, или обвинението ќе биде одбиено но не поради ненадлежноста на судот, или ќе биде изречена казна поблага од казната загуба на служба, ќе се смета дека службата и не престанала.

Ќе се смета дека на активно воено лице службата не му престанала и во случаите од член 251 став 1 на овој закон, освен ако казната загуба на чин е заменета со казната загуба на служба на активно воено лице.

2. Постапка за престанување на активна воена служба

Член 402

Старешина на воена единица, односно на воена единица на положба на командант на полк (самостоен баталјон) на неа рамна или повисока положба, должен е да достави предлог за престанување на служба на активно воено лице за кое на стапила некоја од причините од член 397 став 1 на овој закон, до надлежниот старешина (член 490 став 1 точка 4), во рок од еден месец од денот на настанувањето на таа причина.

Во случај на престанување на служба предвидено во член 397 став 1 точ. 1 до 4 на овој закон, актот за престанување на службата мора да биде донесен во рок од три месеци од денот кога настанала причината за престанување на службата.

Во случај на престанување на служба предвидено во член 397 став 1 точ. 6 и 7 на овој закон, старешината надлежен за донесување акт за престанување на служба е должен да донесе таков акт во рок од два месеца од денот на приемот на извршната одлука за казната загуба на служба, односно загуба на чин.

Во случај на престанување на служба предвидено во член 397 став 2 точ. 3 и 4 на овој закон, старешината надлежен за донесување акт за престанување на служба донесува таков акт во рок од два месеца од денот на писмената согласност односно од денот на изборот или именувањето на активното воено лице.

По исклучок од став 2 на овој член, сојузниот секретар може да одлучи активното воено лице на кое треба да му престане службата според член 397 став 1 точка 2 на овој закон да се задржи во служба уште една година ако врз основа на оценка и мислење од надлежниот орган на здравствената служба ќе се утврди дека во тој рок ќе биде завршено лекувањето и дека тоа лице ќе биде способно за служба во ЈНА.

По исклучок од ст. 1 и 2 на овој член, акт за престанување на служба на лице од член 397 став 1 точка 4 на овој закон нема да се донесе ако коман-

дантот на армијата или воен старешина што има ист или повисок ранг одлучи тоа да се задржи во активна воена служба. Ако тоа лице биде неповољно оценето и во наредното оценување, актот за престанување на службата ќе се донесе во рокот предвиден во став 2 на овој член.

Член 403

Актот за престанување на служба по барање на активно воено лице мора да биде донесен во рок од два месеца од денот на поднесувањето на барањето.

По исклучок, кога особените потреби на службата го бараат тоа (ако е во прашање исклучително важно работно место, или лице кое има особена стручна подготовка или искуство или не може да му се најде соодветна замена), активно воено лице од став 1 на овој член може да биде задржано во ЈНА најдолго една година од денот на поднесувањето на барањето за престанување на службата, освен ако барањето е поднесено поради исполнувањето на условите за старосна пензија.

Актот за престанување на служба по барање на активно воено лице кое не ја исполнило обврската за служење во ЈНА во врска со школување, стипендирање или специјализација, може да биде донесен пред исполнувањето на оваа обврска, ако потребите на службата го дозволуваат тоа.

Во случај на престанување на служба според став 3 на овој член, федерацијата има право од лицето на кое му престанала службата да бара надомест на трошоците за школување, стипендирање или специјализација, сразмерно на неизвршениот дел од неговата обврска.

Член 404

На активно воено лице за кое е донесен акт за престанување на службата, службата му престанува со разрешувањето.

Лицето за кое е донесен акт за престанување на служба врз основа на член 397 став 1 точ. 1 до 6, став 2 точ. 1 и 2 и ст. 3 и 4 на овој закон, се разрешува од службата по истекот на три месеци од денот кога му е доставен актот. На свое барање тоа лице може да биде разрешено од службата и порано, ако интересот на службата го дозволува тоа.

Лицето за кое е донесен акт за престанување на служба врз основа на член 397 став 1 точка 7 на овој закон, мора да биде разрешено од службата во рок од 30 дена од денот кога неговиот непосредно претпоставен старешина го примил актот за престанување на службата.

Во случај од член 397 став 2 точ. 3 и 4 на овој закон, активното воено лице се разрешува од службата со денот определен во актот за престанување на службата.

Член 405

Службата во постојаниот состав се смета до денот на разрешувањето.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, на активно воено лице, кое е отстрането од должност според член 299 став 1 на овој закон, на кое службата му престанува врз основа на член 397 став 1 точ. 6 и 7 на овој закон, службата му се смета до денот кога пресудата, односно одлуката за загуба на чин станала извршна, а ако тоа лице самоволно ја напуштило службата, службата се смета до денот на напуштањето на службата.

Член 406

На активно воено лице на служба во гарнизон во кој службата се врши под отежнати услови (член 278, не може без негова согласност да му престане службата од причините наведени во член 397 став 2 точ. 1 и 2 на овој закон, или поради истекот на времето предвидено во член 298 на овој закон ако е ставено на располагање од причините пред-

видени во член 297 став 1 на овој закон, пред да добие стан во местото во кое има намера да живее по престанувањето на службата, под услов во тоа место да се градат или на друг начин да се прибавуваат станови за потреби на воените единици, односно на воените установи и молбата за доделување стан во тоа место да ја поднело најдоцна во рок од 3 години пред да ги исполнило условите за старосна пензија, односно пред да ги наполни годините пропишани во член 399 на овој закон за чинот, односно за класата што ја има.

3. Посебни права на лице по престанување на активна воена служба

Паричен надомест

Член 407

Лицето кое ги наполнило годините на возраст од член 399 на овој закон, на кое му престанала активната воена служба според одредбите на член 397 став 1 точ. 2 и 3 и став 2 точка 2 од овој закон, како и лицето кому таа служба му престанала според одредбата на член 397 став 3 од овој закон, има право на месечен паричен надомест поради престанување на службата по потреба на службата (во натамошниот текст: паричен надомест), ако во моментот на престанувањето на активна воена служба нема 40 (маж) односно 35 (жена) години пензиски стаж, а во активна воена служба поминало најмалку 25 години.

Лице на кое му престанала активната воена служба според одредбите на член 397 став 1 точка 3 и став 4 на овој закон, со негова согласност пред наполнетите години на возраст од член 399 од овој закон, има право на паричен надомест ако до денот на престанувањето на активната воена служба поминало во ЈНА најмалку 25 години и ако има најмалку 30 години пензиски стаж.

Член 408

Височината на паричниот надомест изнесува 85%, а на носител на Партизанска споменица 1941 и на лице одликувано со Орден на народен херој му припаѓа 100% од основот за определување на тој надомест.

По исклучок од одредбата од став 1 на овој член, на лицето на кое му престанала активна воена служба, според одредбата на член 397 став 3 од овој закон, височината на паричниот надомест му се определува според годините на пензискиот стаж остварен до денот на престанувањето на активната воена служба, на начин на кој се определува височината на старосната пензија според прописите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Како основ за определување на паричен надомест се земаат примањата кои му припаѓале на лицето од член 407 на овој закон (во натамошниот текст: корисник на надомест според чинот односно класата и положбата според прописите за платите на активните воени лица за декември во годината која ѝ претходи на годината во која ќе го оствари правото на паричен надомест, односно примањата кои, според истиот чин, односно класа и положба, би му припаѓале во декември во годината која ѝ претходи на годината во која го прима паричниот надомест.

Ако корисник на надомест за последните 5 години, или ако е тоа поповољно за него, за кои и да било десет последователни години, активна воена служба, примал и некои посебни додатоци според прописите за платите на активните воени лица, тие додатоци во просечен месечен износ влегуваат во основот за определување на паричниот надомест. Посебните додатоци се пресметуваат на вредноста

што, според прописите за платите на активните воени лица, ја имале во декември во годината која ѝ претходи на годината во која се остварува правото на паричен надомест односно во која се прима паричниот надомест.

Ако се изменат видовите, условите и елементите на посебните додатоци, определени со прописите за платите на активните воени лица, посебните додатоци се пресметуваат на начин што ќе го пропише сојузниот секретар, во согласност со прописите за платите на активните воени лица.

Ако просечните животни трошоци почувствително пораснат во првата половина на календарската година, паричниот надомест определен според ст. 3 и 4 на овој член може по 30 јуни да се усогласи со движењето на просечните животни трошоци во Социјалистичка Федеративна Република Југославија на начин што ќе го пропише сојузниот секретар, имајќи предвид како, во врска со тој пораст на животните трошоци, се усогласуваат пензиите на воените осигуреници.

Член 409

Паричен надомест припаѓа од првиот ден на наредниот месец од месецот во кој престанала активната воена служба.

Член 410

На корисник на надомест му престанува правото на паричен надомест:

- 1) кога ќе биде повторно примен во активна воена служба;
- 2) кога ќе оствари право на пензија;
- 3) кога ќе наполни 40 (маж), односно 35 (жена) години пензиски стаж;
- 4) кога ќе наполни 60 (маж), односно 55 (жена) години возраст;
- 5) со заминување во странство на постојан престој.

По исклучок, корисник на надомест кој во време на наполнувањето на годините возраст од точка 4 став 1 на овој член не наполнил пензиски стаж од 40 (маж) односно 35 (жена) години според прописите за пензиското осигурување на воените осигуреници, го задржува правото на паричен надомест додека не го наполни тој пензиски стаж, но најдолго до наполнетите 65 (маж), односно 60 (жена) години возраст.

Како постојан престој во странство, во смисла на точка 5 став 1 на овој член, се смета ислетувањето од Социјалистичка Федеративна Република Југославија или престојот во странство подолг од 10 години.

Корисник на надомест кој престојува во странство подолго од една година или кој ќе се вработи во странство, за тоа време нема право на паричен надомест.

Член 411

Посебниот стаж што, според прописите за пензиското осигурување, се смета во зголемено траење, при утврдувањето на пензиски стаж во смисла на член 407 став 1 и член 410 став 1 точка 3 на овој закон, се смета во ефективно траење.

Член 412

На корисник на надоместот не му припаѓа паричен надомест кога ќе се вработи или кога самостојно врши професионална дејност, односно самостојна дејност со личен труд со средства во сопственост на граѓани, по основа на која е пензиски осигурен, како и за време на воена вежба во вооружените сили ако за тоа време му припаѓа надомест, односно плата според прописите за надоместот, односно за платата за време на воена вежба.

Член 413

За време на издржувањето на казната затвор поради кривично дело, на корисник на надомест му припаѓа една третина од паричниот надомест, а ако издржува семејство — една половина од паричниот надомест.

Член 414

Сојузниот секретар ја определува воената единица, односно воената установа за решавање за правото на паричен надомест.

Член 415

Корисник на надомест е должен фактите или околностите кои влијаат врз промената или престанувањето на правото на паричен надомест, да ѝ ги пријави на воената единица, односно на воената установа од член 414 на овој закон во рок од 15 дена од денот кога тие факти или околности настапиле.

Член 416

Паричниот надомест се исплатува врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Социјално осигурување на корисник на надомест

Член 417

Корисник на надомест има право на пензиско, инвалидско и здравствено осигурување и право на детски додаток и друга детска заштита, под истите услови како и активно воено лице, а му припаѓа и правото на надомест за закрепнување под истите услови како и на уживател на старосна пензија воен осигуреник.

Право на здравствено и пензиско осигурување имаат и членовите на семејството на корисникот на надомест во обемот и под условите како и членовите на семејство на активно воено лице.

Во случај на смрт на корисник на надомест, членовите на неговото семејство стекнуваат право на семејна пензија под истите услови како корисникот на надомест во моментот на смртта да бил во активна воена служба.

Член 418

Придонеси за социјално осигурување на корисник на надомест се пресметуваат од основницата што ја преставуваат вкупните примања кои служат како основ за определување на паричен надомест (член 408).

Придонеси за социјално осигурување и други придонеси на корисник на надомест се плаќаат според прописите кои важат за активните воени лица.

Право на оспособување за друга служба

Член 419

Лице на кое активната воена служба му престанала според член 397 став 1 точка 2 на овој закон ако не стекнало право на пензија или на паричен надомест, како и лице на кое му престанала таа служба според одредбата од член 397 став 4 на овој закон, ако не стекнало право на пензија, има право на оспособување за друга служба со стекнување стручна подготовка која му одговара на степенот на неговата воена стручна подготовка, ако има стручна подготовка само за воена служба. Оспособувањето може да трае најдолго пет години. За време на оспособувањето тоа лице ги задржува правата од работниот однос, освен платата.

Се овластува сојузниот секретар да донесе подлиски прописи за оспособувањето на лицата од став 1 на овој член.

Глава XV

СЛУЖБА НА ГРАЃАНСКИ ЛИЦА ВО ЈНА

1. Прием во служба

Член 420

Прием на граѓански лица во служба во ЈНА се врши, спрема потребата на службата, во рамките на работните места кои се предвидени за граѓански лица на служба во ЈНА (во натамошниот текст: граѓански лица).

Член 421

Граѓанско лице може да биде примено во служба во ЈНА ако ги исполнува општите услови пропишани со сојузен закон со кој се уредуваат меѓусебните односи на работниците во здружениот труд и посебните услови што ќе ги пропише сојузниот секретар.

Посебни услови се пропишуваат спрема особеностите на работниот процес и работите кои се вршат на работно место а содржат барања што граѓанското лице треба да ги исполнува во поглед на стручните и другите способности потребни за вршење работи на работното место (стручна подготовка и искуство, организациони способности, години живот, посебни здравствени услови, психо-физички способности и др.).

Посебни услови за определени работни места можат да се пропишат со сојузен закон или со пропис на Сојузниот извршен совет.

При приемот во служба на граѓанско лице се цени и неговата морална и политичка подобност за вршење служба во ЈНА.

Член 422

Граѓанско лице се прима во служба во ЈНА на неопределено време.

По исклучок, прием во служба на определено време може да се врши во случаите кои се пропишани со овој закон.

Член 423

Ако одделни работни места не можат да се пополнат со преместување на граѓански лица со соодветна подготовка кои се наоѓаат на служба во ЈНА или со воени стипендијанти, пополнувањето се врши со прием во служба на лица од граѓанството.

Член 424

Пополнување на работни места со прием во служба на лица од граѓанство се врши:

- 1) со конкурс;
- 2) со огласување слободни работни места;
- 3) со непосреден прием во служба.

Одлука за пополнување на работно место може да се отповика до доставувањето на решението за прием во служба. Работното место, за кое е отповикана одлука за пополнување, не може да се пополнува во рок од шест месеци од денот на отповикувањето на одлуката за пополнување, освен ако пополнувањето се врши со преместување на граѓански лица или со воени стипендијанти.

Член 425

Со конкурс се пополнуваат работните места предвидени за граѓански лица на раководни должности за кои се бара висока стручна подготовка, освен во случајот од член 432 на овој закон.

Член 426

Конкурсот мора да биде објавен.

Конкурсот се објавува во јавните средства за информирање.

Огласот за конкурс содржи услови за прием во служба и рок за поднесување пријава кој не може да биде пократок од 10 дена ниту подолг од 3 месеци, сметајќи од денот на објавувањето на конкурсот. Ако приемот во служба е обусловен со пробна работа, огласот содржи и податоци за тоа.

Член 427

Конкурсот го спроведува конкурсната комисија. Конкурсната комисија ги разгледува поднесените пријави и го утврдува редоследот во листата на кандидати според условите кои ги исполнуваат одделни кандидати (стручна подготовка, работно искуство, стручни и други работи и други факти кои влијаат врз утврдувањето на редоследот во листата на кандидати).

Конкурсната комисија за својата работа води записник.

Член 428

Надлежниот старешина врши избор на лица за прием во служба помеѓу кандидатите предложени на листата на кандидати.

За извршениот избор писмено се известуваат сите кандидати кои учествувале на конкурсот во рок од 10 дена од денот кога е извршен изборот, со поука дека имаат право да ги разгледуваат конкурсните материјали.

Член 429

Ако на конкурс не се пријават кандидати или се пријават а не ги исполнуваат условите определени во огласот за конкурс, старешината надлежен за прием во служба ќе одлучи дали конкурсот ќе се повторува или работното место привремено ќе се пополни со лице кое не ги исполнува сите услови од огласот за конкурс. Ако пополнувањето се врши со лице кое не ги исполнува сите услови од огласот за конкурс, таквото лице се прима во служба на определено време додека работното место не ќе се пополни преку конкурс, но најдолго за една година. На ова лице службата му престанува осмиот ден од денот на пополнувањето на работното место со лице со соодветна стручна подготовка.

Ако привремено пополнетото работно место не се пополни со лице со соодветна стручна подготовка во рок од една година, се смета дека граѓанското лице од став 1 на овој член е примено во служба на неопределено време.

Член 430

Огласување на слободни работни места се врши преку јавните средства за информирање.

Огласот за слободно работно место содржи услови за прием во служба, ако приемот е обусловен со пробна работа, и податок за тоа, и рок до кога можат да се поднесат пријави, кој не може да биде пократок од три ниту подолг од триесет дена од денот на објавувањето на огласот.

Работните места пријавени на органот на службата за вработување на работниците се сметаат како огласени за слободни во смисла на став 1 од овој член.

Член 431

Комисијата за прием во служба утврдува кој од кандидатите ги исполнува условите за пополнување на работните места огласени како слободни и предлага редослед на кандидатите за прием во служба. За својата работа комисијата води записник.

Надлежниот старешина врши избор за прием во служба помеѓу кандидатите кои ги предложила комисијата.

За извршениот избор се известуваат лицата кои се јавиле заради прием во служба во рок од десет дена од денот кога е извршен изборот, со поука

дека можат да им се дадат на увид податоците за лицата кои се избрани.

Член 432

Со непосреден прием во служба се пополнуваат одделни работни места, ако го налагаат тоа интересите на безбедноста. Таквите места ги утврдува сојузниот секретар.

Комисијата за прием во служба утврдува дали кандидатот за работно место од став 1 на овој член ги исполнува потребните услови за прием.

Непосредно се примаат во служба и лицата кои, спрема договорот за стипендирање, се обврзани да стапат во служба во ЈНА, и лицата од член 475 на овој закон.

Член 433

Прием на граѓанско лице во служба на определено време се врши:

1) ако извршувањето на работата според својата природа трае определено време (работи во ложилници и во складови за огревен материјал; градежни работи во тек на градежна сезона; работи во градини и работи врз одржување зелени површини; и други слични работи кои траат определено време во текот на годината);

2) ако привремено се зголеми обемот на работата, така што работите не можат да ги завршат лицата, на служба во воена единица односно во воена установа;

3) ако треба да се замени лице кое е на лекување (боледување), кое е упатено на служење воен рок, и во други случаи кога треба да се замени привремено отсутно граѓанско лице или активно воено лице;

4) ако пополнувањето се врши со примена на член 429 став 1 од овој закон;

5) ако, во смисла на член 272 од овој закон, се прима во служба и поставува на место кое со формацијата е предвидено за активно воено лице а надлежниот старешина одлучи тоа формациско место привремено да се пополни со граѓанско лице;

6) ако се прима на стажирање, на специјализација или на усовршување, под условите утврдени со закон.

На граѓанско лице примено во служба на определено време му престанува службата во ЈНА со денот на завршувањето на работата, со истекот на определениот рок, со денот на враќањето на отсутното лице на работа и со пополнување на формациското место со активно воено лице, за што граѓанското лице мора да биде писмено известено при стапувањето во служба. Ако не може однапред да се утврди денот на престанувањето на службата, службата престанува осмиот ден од денот на настапувањето на причината за престанување на службата.

На граѓанско лице примено во служба на определено време заради вршење работи во странство и на граѓанско лице примено во служба на определено време заради замена на привремено отсутно граѓанско лице или на активно воено лице упатено на работа во странство, му престанува службата во ЈНА со денот на завршувањето на работата во странство, односно со денот на враќањето на отсутното лице од работа во странство, со тоа што службата на определено време во овие случаи не може да трае подолго од четири години.

Ако граѓанско лице од точка 5 на став 1 од овој член се задржи во служба над две години на исто работно место, ќе се смета дека е примено во служба на неопределено време.

Член 434

Под еднакви услови првенство при изборот за прием во служба има брачниот другар на активното воено лице и на граѓанското лице преместено по

потреба на службата кому што поради тоа преместување му престанува вработувањето, кандидатот чијшто прием во служба не бара зголемување на расходите на воената единица, односно на воената установа поради патни и други трошоци или надомест поради двоен живот, а потоа кандидатот кој е резервен помлад офицер, офицер или воен службеник, а не е уживател на пензија или корисник на надомест.

Член 435

Во воена единица или во воена установа во која се наоѓа работното место кое се пополнува, може да се врши проверување на стручните и на други работни способности на лицето кое ги исполнува условите за прием во служба и пред неговиот прием во служба во ЈНА (аудиција, писмена работа и други форми на претходно проверување на способностите).

Член 436

Ако како услов за прием во служба се бара пробна работа, таа работа може да трае онолку време колку што е најнужно за да се утврди способноста за вршење работи на работното место, но не подолго од три месеци.

Со пробната работа се утврдува дали работните способности на лицето кое се прима во служба (стручна подготовка, работна умешност, работни навики и сл.) ги задоволуваат барањата на работното место на кое се поставува, односно дали тоа лице може успешно да ги исполнува работните задачи на тоа работно место.

Надлежниот старешина, спрема работите на работното место, утврдува за кое работно место како посебен услов за прием во служба ќе се бара пробна работа; го определува начинот на вршење, должината на траењето, како и начинот на следење и оценување на извршувањето на задачите определени за пробна работа.

Граѓанското лице кое не ги изврши успешно барањата на пробната работа, не ги исполнува условите за натамошна служба во ЈНА. На тоа лице службата му трае до денот кога решението, кое е донесено врз основа на оценка на резултатите на пробната работа, станало конечно.

Граѓанско лице на пробна работа, кое смета дека работата на определено место не им одговара на неговите работни способности, има право во секое време во текот на пробната работа, и без објаснување да престане да работи, за што го известува претставениот старешина. На тоа лице службата му престанува со денот кога престанало да работи.

Член 437

Ако за пополнување на одделни работни места се бараат посебни здравствени услови или посебни психо-физички способности, преглед на кандидатите, кои според другите услови доаѓаат предвид за прием во служба, се врши во воена здравствена установа или врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана во друга здравствена установа.

Член 438

Прием во служба се врши со решение на надлежниот старешина.

Лице, за кое е донесено решение за прием во служба, стапува на работа откако решението за прием во служба ќе стане конечно.

По исклучок, по желба на применото лице, може да се одобри тоа да стапи на работа и пред да стане конечно решението за прием во служба.

Лицето од став 2 на овој член мора да биде писмено известено за приемот во служба и за денот кога мора да стапи на работа.

Со денот на почетокот на работата, се стекнуваат правата и се преземаат обврските по основ на службата.

Ако лицето за кое е донесено решение за прием во служба без оправдана причина не стапи на работа во утврдениот ден, се смета дека не сака да стапи во служба во ЈНА.

Ако се поништи пропишаната постапка за пополнување на работно место, односно ако се поништи одлуката за извршениот избор за пополнување, на граѓанското лице кое стапило на работа, му престанува службата со денот на доставувањето на актот за поништување на постапката, односно на одлуката за извршениот избор за пополнување.

Член 439

Кандидат за пополнување на работно место, кој смета дека е повредена пропишаната постапка за пополнување на работно место, а повредата можела суштествено да влијае врз одлуката за избор на кандидатот, или дека примениот кандидат не ги исполнува предвидените услови, може да изјави жалба во рок од осум дена од денот на доставувањето на известувањето за извршениот избор на кандидатот.

Ако надлежниот старешина кој решава по жалба установи дека е повредена пропишаната постапка за пополнување на работно место, а повредата на постапката можела суштествено да влијае врз одлуката за избор на кандидатот, ќе ја поништи постапката и одлуката за избор на кандидатот, а ако установи дека избраниот кандидат не ги исполнува утврдените услови — ќе ја поништи само одлуката за неговиот избор.

Одлуката од став 2 на овој член надлежниот старешина е должен да ја донесе во рок од 30 дена од денот на истекот на рокот за поднесување жалба.

Против одлука на надлежниот старешина донесена по жалба како и против првостепенa одлука против која не може да се изјави жалба, кандидатот за пополнување на работно место може да поведе управен спор пред Врховниот воен суд. Ако Врховниот воен суд установи дека е повредена пропишаната постапка за пополнување на работно место, а повредата на постапката би можела суштествено да влијае врз одлуката за избор на кандидатот, ќе ја поништи постапката и одлуката за избор на кандидатот, а ако установи дека избраниот кандидат не ги исполнува утврдените услови — ќе ја поништи само одлуката за неговиот избор.

Против одлука на надлежниот старешина донесена во постапката за пополнување на работно место на начинот пропишан во член 424 став 1 точка 3 на овој закон не може да се води управен спор.

Член 440

Граѓанско лице кое е примено во служба во ЈНА се поставува на работно место чии работи ќе ги врши. Ако работите на работното место ги вршат повеќе лица, со распоред се утврдува кои работи или кој дел од работи на работното место ќе вршат одделни лица.

Поставување се врши со решение на надлежниот старешина, а распоред со наредба на старешината на воена единица, односно на воена установа или на лице што ќе го определи тој.

2. Посебни должности

Член 441

Граѓанското лице е должно, работите и задачите кои му се доверени, да ги извршува совесно

и уредно, придржувајќи се кон законите и кон други прописи и кон упатства од надлежниот старшина.

Одредбите на член 53 од овој закон за извршување на наредбите на воените лице се применуваат и врз граѓанските лица.

Член 442

Граѓанско лице не може да работи кај друг државен орган, организација на здружениот труд или друга организација, ако е тоа несврзливо со неговата редовна должност, односно со природата на работите што ги врши на своето редовно работно место.

3. Преместување

Член 443

Граѓанско лице може во текот на службата да се преместува на друго работно место по потреба на службата, ако преместувањето не бара промена на местото на службување, ако поради преместувањето не се намалува месечниот износ на основната плата и ако за работното место поради чие пополнување се врши преместување се бараат услови во поглед на степенот и видот на стручната подготовка кои му одговараат на степенот и видот на стручната подготовка на граѓанското лице, односно ако работите на работното место на кое граѓанското лице се преместува им одговараат на работите на работното место на кое се наоѓало тоа до преместувањето.

За преместување кое бара промена на местото на службување или преместување на друго работно место со кое се намалува месечниот износ на основната плата, или за вршењето на работите на работно место се бара повисок или понизок степен на стручна подготовка или друг вид на стручна подготовка од онаа што ја има граѓанското лице, односно ако работите на работното место на кое се преместува не им одговараат на работите на работното место на кое се наоѓало до преместувањето, потребна е согласност од тоа лице.

По исклучок од став 2 на овој член, согласност од граѓанско лице за преместување во друго место не е потребна ако промената на местото на службување се врши поради промена во разместувањето на воена единица, односно на воена установа, а таквото преместување не бара промена на местото на домување на граѓанското лице.

Граѓанско лице кое е ставено на располагање според член 473 став 3 на овој закон, може да се премести во друго место по потреба на службата ако воената единица, односно воената установа во која се наоѓа, се преместува во друго место или се расформира, под услов во местото во кое се наоѓа на служба да не може да се распореди на друго работно место ниту може да му се обезбеди соодветно работно место надвор од ЈНА. Преместеното лице се враќа, ако тоа го сака, во поранешното место на службување штом ќе се укаже можност да се распореди на соодветно работно место.

Пред донесувањето на актот за преместување граѓанското лице ќе се сослуша.

Одредбите на ст. 1 и 2 на овој член за преместување во друго место не се однесуваат на граѓанско лице кое е вработено во воени единици, односно во воени установи чија дејност бара работите на работното место да се вршат надвор од седиштето на воената единица, односно на воената установа (теренска работа).

Член 444

Граѓанско лице може по молба да биде преместено во друго место или во друга воена единица или во воена установа во исто место, или на друго работно место во воената единица, односно во воената установа во која е на служба, ако постои мож-

ност за поставување на соодветно работно место и потреба тоа место да се пополни.

Член 445

Во исклучителни околности (недостиг на суровини или на друг материјал, застапување на отсутно граѓанско лице или на воено лице и други неодојливи случаи) граѓанско лице може да биде привремено распоредено, без негова согласност, на работно место на кое се вршат работи за кои е потребна пониска стручна подготовка од онаа што ја има, и тоа само онолку време колку што трае таа околност. Жалбата против такво решение не го одлага извршувањето на решението.

Член 446

Привремено доделување на работа во друга воена единица, односно воена установа или надвор од местото на службување, се врши според одредбите од член 275 на овој закон.

4. Стручно усовршување

Член 447

Граѓанско лице може во текот на службата, зависно од потребите на службата и од паричните средства што се одобрени за тоа, да се упати на стручно усовршување или на дополнително образование (семинари, курсеви, дошколување, специјализација и сл.).

Стручно усовршување на курсеви или на друг погоден начин може да се врши и пред прием во служба, ако е тоа неопходно за вршење работи на одделни работни места.

Член 448

Граѓанско лице полага стручен испит според прописите со кои е уредено полагањето на стручни испити на работниците во сојузните органи на управата. Ако со тие прописи не е уредено полагањето на стручни испити, граѓанското лице полага стручен испит според пропис на републиката, односно на автономната покраина на чија територија се наоѓа неговото место на службување.

Трошоците за полагање стручен испит на граѓанско лице паѓаат врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Член 449

Граѓанско лице кое ќе се оспособи за работи што според својата сложеност бараат да ги вршат квалификувани, односно висококвалификувани работници, може во ЈНА да полага испит за степен на стручното образование на квалификуван, односно висококвалификуван работник. Испит може да полага само лице кое е поставено на работно место на кое се бара посебно знаење потребно за одржување воена техника и вооружување.

Сојузниот секретар може, ако го бараат тоа потребите на службата, да воведува стручни звања за лицата од став 1 на овој член.

Со пропис на сојузниот секретар можат да се воведуваат и други звања според природата на работите што граѓанските лица ги вршат во ЈНА.

5. Работно време

Член 450

Одредбите од чл. 357 до 368 на овој закон за работното време на воените лица се однесуваат и на граѓанските лица.

Кога, во согласност со член 367 став 1 на овој закон, се врши прераспределба на работното време,

за граѓанските лица може да се определи прекин во вршењето на служба до 60 работни дена во календарска година, под услов полното работно време во периодот на прераспределбата да не преоѓа во просек 42 часа седмично.

Член 451

Работното време на граѓански лица кои изведуваат настава во воени школи и на уметничкиот персонал во домовите на ЈНА и во други воени установи што ќе ги определи сојузниот секретар го опфаќа и потребното време за подготвување.

Бремето за подготвување од став 1 на овој член му е рамно на времето за подготвување во школите во граѓанството со иста или слична програма на настава за соодветни предмети, односно на времето кое се дава за подготвување на уметничкиот персонал со соодветни квалификации во граѓанството.

Член 452

Граѓанско лице (здравствен персонал) во воена здравствена установа дежура според распоредот што ќе го утврди старешината на установата. За дежурство ноќе (помеѓу дваесет и два и пет часот наредниот ден) не може да се определува жена за време на бременост, односно со дете од една година возраст.

Деведесет минути дежурство од став 1 на овој член се сведува на еден час ефективна работа. Лицето кое дежурало 24 часа се ослободува од дежурство за наредните 24 часа.

Дежурството е посебен услов за работа кој се зема предвид при определувањето на платата.

Член 453

Ако обемот на работите го бара тоа или ако постои потреба од работа до полното работно време на работните места на кои работат лица со скратено работно време, граѓанско лице може да биде примено во служба со пократко работно време од работното време што со сојузниот закон со кој се уредуваат меѓусебните односи на работниците во здружениот труд е утврдено како полно работно време. Таквото лице може, заради остварување на полното работно време, истовремено да работи во две или повеќе воени единици, односно во воени установи или организации на здружениот труд.

Ако на оглас, односно на конкурс не ќе се пријават кандидати кои ги исполнуваат бараните услови, на работните места од став 1 на овој член можат да се примаат лица кои работат со полно работно време. Вака пополнетите работни места се сметаат и натаму како непополнети и се огласуваат како слободни, односно се објавува конкурс најдоцна секои шест месеци сè додека не ќе се пополнат со лице кое не е вработено или кое со тоа остварува полно работно време. На лице со полно работно време, кое е примено во служба, му престанува службата со денот на стапувањето на работа на лицето примено по оглас, односно по конкурс.

6. Одмори и отсуства

Член 454

Граѓанско лице има право на годишен одмор во траење од 18 до 30 работни дена. Најмалиот број денови на годишен одмор ќе му се определи на граѓанско лице според пропис на републиката, односно на автономната покраина на чија територија е на служба, ако е тоа поповолно за него.

Граѓанско лице стекнува право на користење годишен одмор по шест месеци непрекината служба и има право да го користи во секоја календарска година.

Должината на годишниот одмор во границите од став 1 на овој член зависи од работниот стаж, од работното место, од условите за работа и од посебните социјални услови под кои живее граѓанското лице.

Одредбите од чл. 369, 370 став 3, член 372 точ. 1 до 3 и точ. 6 и 7, чл. 374, до 376, 379 до 383, 384 став 2, чл. 386 до 394 и член 396 на овој закон за одморите и отсуствата на воените лица се применуваат и врз граѓанските лица. По исклучок, на граѓанското лице може да му се одобри неплатено отсуство и подолго од 30 дена во една календарска година, ако го дозволуваат тоа потребите на службата, но не подолго од 90 дена.

На граѓанско лице, на кое службата му престанува по негово барање или без негова согласност со право на отказан рок, му се обезбедува користење на годишен одмор, ако стекнало право на него, во текот на отказниот рок, ако организацијата на здружениот труд во која стапува на работа не прифатила да му обезбеди користење на годишен одмор.

Член 455

Граѓанско лице што е примено на служба на определено време има право на платен одмор ако службата траела најмалку четири месеци непрекинато.

Одморот од став 1 на овој член се користи непосредно пред престанувањето на службата, односно на крајот на годината, а се определува на тој начин што за секои два месеца непрекината служба се одобруваат три дена одмор.

Лицето од став 1 на овој член има право на платен одмор според прописот на републиката, односно на автономната покраина, ако е тоа поповолно за него.

7. Плати и додатоци

Член 456

За вршењето на службата на граѓанското лице му припаѓа плата.

Платата се состои од основна плата, а под определени услови и од додатоци.

Платата се исплатува месечно наназад.

Член 457

Основната плата му се определува на граѓанското лице во границите на рамковниот износ утврден за работното место на кое е поставено или за групата работни места во која се наоѓа работното место на кое е поставено.

Рамковните износи за определување на основната плата се утврдуваат спрема значењето и сложеноста на работите на работното место и степенот и видот на стручната подготовка потребна за вршење на тие работи. Во границите на рамковниот износ основната плата се определува спрема обемот и сложеноста на работите на работното место, работното искуство потребно за вршење на тие работи и степенот и видот на стручната подготовка на граѓанското лице што ги врши тие работи.

Рамковните износи за определување на платата од став 2 на овој член се утврдуваат така што основната плата на граѓанското лице со додатоците што му припаѓаат, освен додатокот што се определува според условите на работата во ЈНА, да биде во согласност со личните доходи на работниците од иста стручност кои работат на соодветни работи во организациите на здружен труд, во местото во кое е воената единица, односно воената установа.

На работните места на кои е можно да се мери ефектот, платата може да се определи и спрема ефектот.

На истакнатите стручњаци и на други лица кои се неопходни за ЈНА, може со договор да им се определи основна плата независно од утврдените рамковни износи за истите или слични работни места.

Член 458

Додатоците му се определуваат на граѓанското лице според условите на работата во ЈНА, условите на работата на работното место и по основ на минатиот труд.

Член 459

Дел од паричните средства наменети за плати на граѓанските лица може да се издвои заради наградување за залагање и успех во работата, на начин што ќе го пропише сојузниот секретар.

Член 460

Основната плата не може да му се намали на граѓанското лице додека се наоѓа на работното место за кое му е определена таа плата.

Член 461

На граѓанското лице што е преместено по молба, му се определува основна плата во износ кој му одговара на износот на основната плата на граѓанското лице што работи врз истите или слични работи.

Член 462

На граѓанско лице, привремено распоредено на друго работно место, или привремено доделено на работа во друга воена единица, односно воена установа, ако привремената работа трае подолго од 30 работни дена, му се определува основна плата за време на привремената работа спрема работното место чии работи привремено ги врши, ако е тоа поповолно за него.

Член 463

Врз граѓански лица кои вршат служба надвор од границата на Социјалистичка Федеративна Република Југославија или се упатени во странство заради усовршување, согласно се применуваат одредбите за платите на активните воени лица кои се наоѓаат во странство, или платата им се определува со примена на член 457 став 5 од овој закон.

Член 464

На граѓанско лице му припаѓа плата за дните на државни и воени празници и за дните на одмор и отсуство, ако со овој или со друг закон не е определено поинаку.

За часови на ноќно работно време, работа подолга од полното работно време и работа во денови на празници, на граѓанското лице платата му се зголемува според мерилата и на начин на кој по овие основи се врши распределба на средствата за лични доходи и други примања на работниците во сојузните органи на управата.

На граѓанското лице не му припаѓа плата за работа подолга од полното работно време и за работа во денови на празници ако таа работа е наредена поради несреќа (пожар, поплава, земјотрес и др.) што ќе ѝ се случи или непосредно ѝ се заканува на воената единица, односно на воената установа во која е на служба или поради приправноста на таа воена единица односно воена установа.

Граѓанско лице, што е привремено спречено за работа поради болест, го остварува за тоа време правото на надомест според прописите кои важат за осигурениците-работници во местото во кое е на служба.

На граѓанско лице не му припаѓа плата за часовите, односно дните, во кои неоправдано изостанало од работното место.

Ако платата се исплатува за определен број денови во месецот, дневниот износ на платата се утврдува така што месечниот износ на платата ќе се подели со бројот на работните дни во месецот и дните кои, во поглед на правото на плата, според закон се изедначуваат со работните дни.

Член 465

На граѓанско лице кое е отстрането од должноста според член 299 од овој закон, освен за време на издржување казна затвор, а не е распоредено на работа на друго работно место, му се исплатува една половина од платата. На лице, кое е отстрането од должноста, а е распоредено на работа на друго работно место, му припаѓа плата на работното место на кое е распоредено.

Ако настапат причините од член 301 од овој закон поради кои се смета дека граѓанско лице и не било отстрането од должноста, му припаѓа разликата до полниот износ на платата на работното место од кое е отстрането.

Како основ за определување на платата, односно разликата до полниот износ се зема платата што на граѓанското лице му е определена според решението, а за лицата што се плаќаат според ефект просекот на платата по час остварен во тримесечниот период непосредно пред отстранувањето од должноста.

За време на издржување казна затвор на граѓанско лице не му припаѓа плата.

8. Други права

Член 466

На граѓанско лице што работи врз работи и на работно место на кои, поради природата на работата, мора да има посебна облека и обувки, или облеката и обувките се трошат повеќе отколку обично, му се даваат бесплатно на користење работна облека и обувки. Работната облека и обувките можат да му се дадат бесплатно на користење на граѓанско лице на работа во определени воени установи, ако го бара тоа потребата на службата.

Член 467

Граѓанско лице што е поставено на работно место на кое извршувањето на работите е врзано со зголемена опасност од повреди и заболувања, се подложува на периодични здравствени прегледи, според посебен пропис што го донесува сојузниот секретар.

9. Престанување на службата

Член 468

На граѓанско лице службата му престанува по барање, со негова согласност, без негова согласност и по силата на закон.

Член 469

Граѓанско лице кое сака да му престане службата поднесува писмено барање до првиот претпоставен старешина.

Барањето за престанување на службата не мора да се образложува.

Надлежниот старешина е должен да го задоволи барањето за престанување на службата. По исклучок, за граѓанско лице кое во врска со школување, стипендирање или специјализација е обврзано да остане определено време во службата во ЈНА, актот за престанување на службата, по негово барање, може да биде донесен пред истекот на обврската, ако го дозволуваат тоа потребите на службата. Во тој случај федерацијата има право да бара надоместок на трошоците за школување, стипен-

дирање или специјализација сразмерно на неизвршениот дел од обврската.

Член 470

На граѓанско лице кое самоволно ќе ја напушти службата или ако барало престанување на службата, па ќе ја напушти службата пред истекот на отказниот рок, му престанува службата. Се смета дека самоволно ја напуштило службата и граѓанско лице кое неоправдано ќе изостане од работното место седум или повеќе работни дни еднопосредно.

Самоволното напуштање на службата се утврдува со решението за престанување на службата. Службата престанува со денот на самоволното напуштање на службата. Жалбата против решението за престанување на службата не го одлага неговото извршување.

Лице што самоволно ќе ја напушти службата е должно да ѝ ја надомести на федерацијата штетата што ја предизвикало со таквата постапка.

Член 471

Освен случаите кои со овој закон се предвидени како причини за престанување на службата, на граѓанско лице може да му престане службата со негова согласност.

Член 472

На граѓанско лице може да му престане службата без негова согласност:

1) ако се укине работното место на кое е поставено, а се исполнети условите од член 473 став 1 на овој закон;

2) ако се утврди дека работната способност на граѓанското лице не ги задоволува барањата на работното место на кое е поставено;

3) ако одбие да постапи според конечното решение за поставувањето, односно за пресметувањето на друго работно место за кое се бараат услови кои му одговараат на степенот и видот на стручната подготовка на граѓанското лице, односно на работното место чии работи им одговараат на работите што граѓанското лице ги вршело до поставувањето, односно до преместувањето или ако не се јави на конкурс за повторен избор на работното место на кое се наоѓало до тогаш;

4) кога ќе ги исполни условите за лична пензија;

5) ако при приемот во службата премолчило или дало неточни податоци во поглед на условите утврдени со закон или со прописот донесен врз основа на закон за прием во службата и стапување на определено работно место, ако тие податоци биле од влијание врз приемот во службата.

По исклучок од став 1 на овој член, на граѓанско лице службата може да му престане по одлука на сојузниот секретар, кога го бараат тоа особените потреби на службата и интересите на ЈНА.

На граѓанско лице му престанува службата според точка 2 став 1 од овој член ако не постои потреба од пополнување на друго соодветно работно место во единиците, односно установите на ЈНА во местото во кое се наоѓа на служба или ако одбие да се оспособи за работи на друго работно место.

По исклучок од одредбата на став 3 од овој член, на граѓанско лице кое не ги задоволува барањата на работното место поради тоа што со сојузен закон или со пропис на Сојузниот извршен совет, за работното место на кое се наоѓа, се бара друга стручна подготовка или повисок степен на стручна подготовка од истата струка, од оној што го има тој, службата може да му престане под условите од член 473 став 1 на овој закон.

Член 473

На граѓанското лице од член 472 став 1 точка 1 на овој закон, не може да му престане службата без негова согласност, освен ако не постапи според решението за поставување на друго работно место во истата воена единица, односно воена установа или во друга воена единица, односно воена установа во истиот гарнизон, што им одговара на неговите стручни и работни способности, или на работно место на кое се вршат работи што им одговараат на работите на работното место што е укинато; или ако го одбие понуденото работно место надвор од ЈНА, во истото место, што им одговара на неговите стручни и работни способности, односно работно место на кое се вршат работи што им одговараат на работите на работното место што е укинато; или ако одбие да конкурира, односно да поднесе барање за вработување на такви работни места; или ако одбие да се оспособи за вршење работи на друго работно место.

По исклучок, од причините предвидени во член 472 став 1 точка 2 и став 2 на овој закон, не може да му престане службата без согласност на граѓанско лице кое има 30 (маж), односно 25 (жена) години пензиски стаж или 25 години ефективна служба во ЈНА, освен под условите од став 1 на овој член.

Лицето од ст. 1 и 2 на овој член на кое не може да му престане службата без негова согласност, се става на располагање кое трае додека не ќе се распореди на друго работно место или додека не ќе настапи причина за престанување на службата. За тоа време граѓанското лице врши работи што ќе му ги определи надлежниот старешина, а му припаѓа плата спрема работното место на кое се наоѓало до денот кога е ставено на располагање.

Одредбите од ст. 1 и 2 на овој член не се однесуваат на граѓанското лице уживател на пензија, ниту на граѓанското лице корисник на надомест.

Член 474

Се смета дека во смисла на член 472 став 1 точка 1 од овој закон работното место е укинато:

1) ако поради формациски измени се укине работното место на кое граѓанското лице е поставено (намалување на бројот на работни места или измена на пропишаните нормативи врз основа на кои било установено работното место на кое граѓанското лице е поставено);

2) ако граѓанското лице не се согласи со преместување кога воената единица, односно воената установа во која се наоѓа на служба, се преместува во друго место.

Ако во воената единица, односно воената установа или во нивната организациона единица (одделение, отсек и сл.) поради формациски измени се намалува бројот на граѓански лица на работното место, службата им престанува на оние граѓански лица за кои старешината на воената единица, односно на воената установа, на предлог од комисијата што ја формирал тој старешина, ќе утврди дека претставуваат вишок. При давањето на предлогот комисијата првенствено води сметка за работните квалитети на тие лица, и за други околности.

Член 475

Граѓанското лице на кое му престанала службата поради укинување на работното место (член 474), има право повторно да стапи во служба во воената единица, односно воената установа во која било на служба, ако во рок од една година од денот кога му престанала службата повторно се воведе укинатото работно место.

Лицето од став 1 на овој член писмено се повикува во определен рок да се врати во службата. Ако ова лица не се одзове на позивот се смета дека не сака да се врати во службата, а работното

место се пополнува на начинот определен со овој закон.

Решението за престанување на службата задолжително содржи поука за начинот на остварување на правото на повторно стапување во служба (ст. 1 и 2).

Член 476

Фактот дека граѓанското лице не ги задоволува барањата на работното место на кое се наоѓа со оглед на неговите работни способности, го утврдува комисијата што ја формира старешината на воената единица, односно на воената установа.

Комисијата се формира од редот на стручњаци од иста струка и најмалку со ист степен на стручна подготовка која се бара за работата на работното место на кое се наоѓа граѓанското лице чија работна способност се утврдува. За членови на комисијата можат да се именуваат лица надвор од составот на воената единица односно на воената установа, ако такви нема во единицата, односно установата.

Комисијата од став 1 на овој член не се формира во случај на престанување на службата на граѓанското лице од член 472 став 4 од овој закон.

Член 477

На граѓанското лице на кое треба да му престане службата без негова согласност според член 472 став 1 точ. 1 и 2 на овој закон, не може да му се издаде решение за престанување на службата додека според наод од лекар е привремено здравствено спречено односно неспособно за работа, додека е на стручно усовершување или специјализација на која го упатил надлежниот старешина, додека е на годишен одмор, воена вежба или на служење воен рок и додека граѓанското лице — жена е бремена, односно со дете до осум месеци возраст.

Член 478

Граѓанското лице на кое службата му престанува по барање, со негова согласност или без согласност, има должност и право да остане на работа од 30 дена до 6 месеци (отказан рок), зависно од работниот стаж, ако граѓанското лице и старешината на воената единица, односно на воената установа, не се договорат поинаку.

Отказниот рок се смета од денот на поднесувањето на барањето за престанување на службата, односно од денот на доставувањето на првостепеното решение за престанување на службата. По исклучок, ако службата престанува според член 472 став 1 точка 3 од овој закон, отказниот рок се смета од денот на доставувањето на првостепеното решение за поставување, односно преместување.

На граѓанското лице, на кое службата му престанува поради исполнување на условите за пензија, решение за престанување на службата може да му се достави така што отказниот рок да истекува најрано со денот на исполнувањето на условите за стекнување право на пензија.

Во текот на отказниот рок граѓанското лице има право во редовното работно време да излегува заради барање друго вработување. Отсуствувањето по овој основ може да трае дванаесет часа седмично, а по исклучок, ако е тоа неопходно, и подолго, за што одлучува надлежниот старешина.

Член 479

Старешината на воена единица, односно на воена установа е должен да ги испита сите можности и да преземе потребни мерки заради вработување надвор од ЈНА на граѓанските лица кои, од причините наведени во член 472 став 1 точ. 1 и 2 на овој закон, се јавуваат како вишок во воената единица, односно воената установа.

Граѓанското лице кое поради укинување на работното место на кое се наоѓало е ставено на располагање според член 473 став 3 од овој закон, има под еднакви услови, право на првенство при вработувањето надвор од ЈНА.

Сојузниот секретаријат за народна одбрана, во рамките на средствата наменети за таа цел, може да учествува во финансирање на вработувањето на граѓанските лица на кои службата во ЈНА им престанува според член 472 став 1 точ. 1 и 2 од овој закон.

Член 480

Граѓанското лице чие работно место се укинува може, пред врачувањето на решението за престанување на службата, да се упати на најужно оспособување за вршење други работи (преквалификација).

Граѓанското лице од став 1 на овој член кое вршело работи врзани исклучиво за воената техника, вооружување или други слични работи, ќе се упати на преквалификација ако поради потесната специјалност, по престанувањето на службата, му е отежната можноста за вработување надвор од ЈНА на работи за кои се бара стручна подготовка рампа на степенот на стручната подготовка, односно на квалификацијата што ја има тоа.

Поблиски прописи за начинот и траењето на преквалификацијата на граѓанските лица за вршење работи надвор од ЈНА според ст. 1 и 2 од овој член донесува сојузниот секретар, во согласност со начинот и траењето на оспособувањето на работниците во организациите на здружениот труд.

Член 481

На граѓанското лице на кое со негова согласност ќе му престане службата според член 472 став 1 точка 1 од овој закон, му припаѓа испратнина:

1) во височина на двомесечна плата, ако има над 10 години служба во ЈНА, од што последните 5 години непрекинато;

2) во височина на четиримесечна плата, ако има над 20 години служба во ЈНА, од што последните 10 години непрекинато.

На граѓанското лице, на кое службата му престанува од причините наведени во член 472 став 1 точ. 1 и 2 и став 2 на овој закон, ако не сака да го користи правото на отказан рок или службата по негова желба му престанува пред истекот на отказниот рок, му припаѓа испратнина во износ од 50% од платата што би ја примало во текот на отказниот рок, односно на дел од неискористениот отказан рок.

На граѓанското лице, што ги исполнува условите според ст. 1 и 2 од овој член, му припаѓа испратнина од обата овие става.

На граѓанското лице, на кое му престанува службата поради исполнување на условите за пензија, му припаѓа испратнина во износ од една до четири месечни плати, зависно од годините ефективна служба поминати во ЈНА.

Во случај на смрт на граѓанското лице, испратнината што би му се исплатила според одредбите од став 4 на овој член му се исплатува на неговото семејство ако никој од членовите на семејството нема право на еднаквата парична помош.

Член 482

На граѓанското лице му престанува службата по силата на закон:

1) ако на начинот пропишан со закон е утврдено дека е напълно неспособно за работа — со денот на доставувањето на правосилното решение за утврдената неспособност до воената единица, односно воената установа во која е на служба;

2) ако со одредбите на закон, односно со правосилна одлука на судот или на друг орган, му е забрането да ги врши работите на работното место на кое работи — со денот на доставувањето на правосилната одлука до воената единица, односно воената установа во која е на служба;

3) ако биде осудено на казна затвор во траење подолго од 6 месеци — со денот на стапувањето на издржување казна;

4) ако му биде изречена мерка за безбедност, воспитна или заштитна мерка во траење подолго од шест месеци — со денот на примената на мерката;

5) ако е казнето со отпуштање од службата во ЈНА — со денот на доставувањето на извршната пресуда.

Член 483

Решението за престанување на службата на граѓанско лице мора да биде писмено, со образложение. Во спротивно, ќе се смета дека решение за престанување на службата не е донесено.

10. Посебни одредби

Член 484

Врз граѓанските лица се применуваат следните одредби од овој закон што се однесуваат на воените лица:

1) за состанокот на воената единица односно воената установа (чл. 50 до 52);

2) за поплаките и другите поднесоци (чл. 57 до 60 и член 61 ст. 2 и 3);

3) за чувањето на државна, воена, службена и деловна тајна (член 62);

4) за патувањето во странство, за примањето на странско одликување и за зачленувањето во странско здружение (член 67 став 1 и член 68);

5) за одликувањата и пофалбите (чл. 131 и 133);

6) за еднократната парична помош и за другите права во врска со оштетување на организмот или со смртта на активното воено лице (член 148 ст. 1 до 4, член 147 став 1 и чл. 148 до 153);

7) за правото на членовите на семејството на умреното активно воено лице, односно за правото на активното воено лице во случај на смрт на член од потесното семејство, на надомест на трошоците за превоз на посмртните останки до местото на погребот, ако граѓанското лице е преместено по потреба на службата (член 158);

8) за наградите (чл. 335 и 336);

9) за надоместите на патните и други трошоци на активните воени лица (чл. 343 до 349 и чл. 352 и 353) освен за надоместот на селидбените трошоци за селидба до местото во кое сака да се настани по престанувањето на службата во ЈНА ако граѓанското лице во местото во кое му престанала службата во ЈНА не било преместено по потреба на службата;

10) за правото на бесплатно сместување кога привремено престојува во воената единица, односно воената установа, ако на граѓанското лице по овој основ не му се зголемува платата и за правото на бесплатен оброк храна за време на вршењето на службата која предизвикува зголемени физички или психички напори (член 355 ст. 3 и 4);

11) за дисциплинската одговорност на активните воени лица (чл. 161 до 164, член 165 став 2, чл. 166 и 169, чл. 171 до 173, чл. 175 до 177, чл. 179 до 183, чл. 186 и 187, чл. 189 до 199, чл. 201 и 202 и член 505), со тоа: што на граѓанските лица за дисциплински престапи можат да им се изрекуваат следните дисциплински казни: укор, строг укор, распоред на друго работно место што ѝ одговара на стручната под-

готовка на граѓанското лице, намалување на месечната плата за 5% до 10% во траењето од еден до 12 месеци или отпуштање од службата во ЈНА; што бранител на обвинетото граѓанско лице пред воениот дисциплински суд може да биде и граѓанско лице; што одредбите на член 174 од овој закон сообразно се применуваат во поглед на граѓанското лице на кое му престанала службата поради казната отпуштање од служба во ЈНА и што управен спор не може да се води против пресуда на Вишиот воен дисциплински суд ако е изречена дисциплинската казна: укор, строг укор, распоред на друго работно место што ѝ одговара на стручната подготовка на граѓанското лице или намалување на месечната плата;

12) за одговорноста за стопански престапи (чл. 223);

13) за материјалната одговорност (чл. 224 до 243);

14) за отстранувањето од должноста (чл. 299 до 301).

Одредбите на подзаконските прописи донесени за спроведувањето на одредбите од став 1 на овој член, сообразно се применуваат и врз граѓанските лица.

Член 485

Сојузниот секретар или старешината што ќе го овласти тој, може, по молба или по предлог, да ја намали, ублажи или прости секоја дисциплинска мерка или казна изречена на граѓанското лице.

Член 486

Кога кадровскиот совет на воена единица, односно на воена установа (член 302) ги разгледува прашањата кои се однесуваат на граѓански лица, синдикалната организација има право да определи во советот свој претставник.

Кога надлежниот старешина одлучува за обемот на правата на граѓанските лица, должен е пред донесувањето на решението да прибави мислење од комисијата, што ја формира за таа цел.

Синдикалната организација има право да предложи еден член на комисијата од став 2 на овој член.

Член 487

Синдикалната организација може граѓанско лице, по негово барање или согласност, да го застапува во остварувањето на неговите права од работниот однос. И во решавањето на други прашања, кои се однесуваат на граѓанските лица, се користи иницијативата на синдикатот.

Член 488

Сојузниот секретар донесува поблиски прописи за спроведувањето на одредбите од овој закон кои се однесуваат на граѓанските лица: за пополнувањето за одморите и отсуствата, за платата, за додатоците, за наградите и исплатнината и за поблиските услови за нивното определување, односно доделување, за утврдувањето на нормите на работниот ефект и за плаќањето според ефект, за надоместот за време на привремена спреченост за работа која, согласно со општите прописи, се исплатува врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, за стручното образование и усовршување, за должината на отказните рокови, за обврската на граѓанското лице да работи подолго од полното работно време, за работните места на кои се даваат на бесплатно користење работна облека и обувки, за видот на работната облека и обувките и за роковите на нивното траење, и за другите прашања од односите во службата што во сојузните органи на управата се уредуваат со општи акти на органите.

Глава XVI

НАДЛЕЖНОСТ ЗА РЕШАВАЊЕ НА ОДНОСИТЕ ВО СЛУЖБАТА И ЗА ДОНЕСУВАЊЕ ДРУГИ АКТИ ВО ЈНА

1. Надлежност за решавање на односите во службата

Член 489

Врховниот командант решава за поставување, преместување, прием во активна воена служба и престанување на службата на генерали.

Член 490

Сојузниот секретар и старешините на определени воени единици и воени установи на ЈНА решаваат:

1) за прием на резервни помлади офицери, офицери до чин полковник и воени службеници во активна воена служба;

2) за преведување воени службеници во соодветни чинови на помлади офицери, односно офицери и за пренедување според член 42 од овој закон;

3) за поставување и преместување и други состојби во службата на помлади офицери, на офицери до чин полковник и на воени службеници;

4) за престанување на службата на активни помлади офицери, офицери до чин полковник и воени службеници.

Сојузниот секретар со посебен пропис ќе ги определи старешините кои ќе вршат одделни работи од став 1 на овој член.

Член 491

Акт за разрешување од службата на лицето за кое е донесен акт за престанување на службата, донесува претпоставениот старешина на положба командант на полк или на повисока положба.

Член 492

Актите за произведување, поставување и преместување на активни воени лица и за унапредување на помлади офицери, офицери и воени службеници не се образложуваат. Причините мораат да се наведат само ако се одбива барањето, односно молбата на активно воено лице, освен ако се одбива барањето за унапредување во чин на полковник и во повисок чин, или за вонредно и предвремено унапредување.

Жалбата против актите за поставување, преместување, ставање на располагање и отстранување од должноста не го задржува нивното извршување. Против актот за поставување и преместување, како и против актот за вонредно и предвремено унапредување, не може да се води управен спор.

Член 493

Сојузниот секретар и старешините на определени единици и установи на ЈНА донесуваат за граѓанските лица акти за прием во службата, поставување, определување на платата, престанување на службата и за други односи во службата, ако со општите прописи за тоа не е предвидена надлежност на Сојузниот извршен совет.

Сојузниот секретар со посебен пропис ќе ги определи старешините надлежни за донесување на актите од став 1 на овој член.

Член 494

Актите за односите во службата на воените лица и на граѓанските лица, кои содржат доверливи податоци, им се соопштуваат на тие лица со потпис. Денот на соопштувањето се смета како ден на доставување во смисла на прописите со кои се уредува управната постапка.

Член 495

Ако граѓанско лице смета дека со конечниот акт, со кој е одлучено за неговите права и должности од односите во службата, му е повредено правото може, заради остварување на тоа право, да поведе управен спор пред Врховниот воен суд.

Член 496

Надлежноста за решавање за односите во службата на воените лица во војна ја пропишува Врховниот командант.

2. Надлежност за донесување други акти

Член 497

Ако со закон или пропис донесен врз основа на закон не е определена надлежност на друг орган, за решавање во управните работи во прв степен стварно е надлежен старешината на воена единица, односно на воена установа, на положба командант на самостоен баталјон (дивизион), командант на полк или старешина на воена единица или воена установа, со на нив рамна или повисока положба, за кого со формацијата е предвиден чин потполковник или повисок чин.

Член 498

За донесувањето решение во управната постапка месно е надлежен старешината на воената единица, односно воената установа во која се наоѓа во службата лицето за чие право, односно обврска се решава.

Ако се решава за правото односно обврската на старешината на воената единица, односно воената установа од став 1 на овој член, или ако тој старешина според закон треба да биде изземен од решавањето од други причини, за донесување решение месно е надлежен старешината на повисоката воена единица, односно воена установа кој му е непосредно претпоставен.

Член 499

За жалбата во управните работи против решението на старешината од чл. 497 и 498 на овој закон решава старешината на воената единица, односно на воената установа непосредно претпоставен на старешината што го донел првостепеното решение.

Глава XVII

ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ ЗА СЛУЖБАТА ВО ОПРЕДЕЛЕНИ ВОЕНИ УСТАНОВИ

Член 500

Сојузниот секретар може да пропише дека воените лица и граѓанските лица на служба во определени воени установи на ЈНА (во натамошниот текст: работниот колектив) чија дејност има производен, услужен или друг сличен карактер, имаат права и должности, во согласност со карактерот и задачата на воената установа, да стекнуваат доход, да одлучуваат за внатрешната организација, за распределбата на доходот и за други прашања определени со прописите донесени врз основа на овој закон.

Сојузниот секретар ги определува воените установи во кои се применуваат одредбите на оваа глава и поблиску го уредува остварувањето на правата од став 1 на овој член.

Член 501

Работниот колектив, со свои општи акти, определува за кои прашања од член 500 на овој закон одлучува непосредно, а кои му ги доверува на советот на воената установа и на други органи на управувањето.

Општите акти од став 1 на овој член работниот колектив ги донесува на состанок на воената установа.

Член 502

Ако сојузниот секретар или старешината што ќе го овласти тој утврди дека општиот акт на воената установа не е во согласност со закон или со задачата за чие извршување воената установа е основана, ќе бара од воената установа општиот акт да се усогласи со законот, односно со задачата на воената установа.

Ако воената установа не го усогласи општиот акт со законот или со задачата за чие извршување воената установа е основана, сојузниот секретар ќе го укине тој акт и со свој акт ќе го замени општиот акт на воената установа.

Сојузниот секретар може со прописот од член 500 на овој закон да определи одделен општ акт на воената установа до подлежи на претходна согласност на сојузниот секретар или на старешината што ќе го овласти тој.

Член 503

Старешината на воената установа од член 500 на овој закон го поставува сојузниот секретар, односно друг старешина надлежен според прописите за поставување на воените, односно граѓанските лица.

Старешината на воената установа за својата работа му одговара на сојузниот секретар односно на старешината што ќе го овласти тој. За извршување на општите акти на воената установа, на одлуките и заклучоците на советот и на другите органи на управувањето на воената установа, старешината на воената установа одговара и пред работниот колектив, пред советот на установата, односно пред другите органи на управувањето на воената установа.

Старешината на воената установа има право да го запре извршувањето на општ акт на воената установа, на одлука и заклучок на органот на управување ако најде дека се незаконити или дека не се во согласност со задачата на воената установа.

Ако работниот колектив, односно органот на управување остане при општиот акт, одлуката или заклучокот од став 3 на овој член, старешината на воената установа го известува за тоа сојузниот секретар кој постапува во смисла на член 502 ст. 1 и 2 на овој закон.

Член 504

Сојузниот секретар или друг старешина надлежен за поставување, ги определува активните воени лица за работните места во воената установа од член 500 на овој закон кои се пополнуваат со тие лица.

Член 505

За жалбите против одлуките на старешината на воената установа од член 500 на овој закон, освен за жалбите против одлуките со кои им се изречени дисциплински мерки на воените лица, односно казна затвор според член 168 од овој закон, решава советот на установата.

III ДЕЛ

Глава XVIII

ПРЕОДНИ ОДРЕДБИ

Член 506

Питомец на Никола за активни офицери кој до 11 февруари 1978 година стекнал чин постар водник го земаат во предвид при определувањето под условите прописани со овој закон.

Член 507

Воените службеници кои до 12 мај 1974 година им припаѓале на други служби (член 12 став 3), остануваат и понатаму во тие служби и на нив се однесуваат одредбите од овој закон.

Воените службеници од став 1 на овој член кои поради ограничениот број места определени со формацијата за пополнување со активни воени службеници не можат да се постават во рамките на службата на која ѝ припаѓаат, по исклучок од одредбите на член 271 став 1 од овој закон можат да се постават во рамките на друга служба, ако за такво поставување дадат согласност.

Барањата за прием односно преведување во класа на активен воен службеник кои не се завршени до 12 мај 1974 година, ќе се решат според одредбите од Законот за Југословенската народна армија.

Член 508

Активни помлади офицери во чин заставник кои ги исполнуваат општите услови за унапредување пропишани со овој закон (член 73), а кои до 12 мај 1974 година поминале во чин заставник шест или повеќе години, се унапредуваат во чин заставник I класа со 12 мај 1974 година. Времето поминато во чин заставник подолго од шест години се смета како време поминато во чин заставник I класа.

Член 509

Одредбите од член 75 точ. 3 и 4, член 78 став 1 точ. 1 и 2 и став 4, член 81 став 1 точ. 1 и 2 и став 3 и член 86 став 1 точка 1 алинеи 2 и 3, точка 2 алинеи 3 и 5 и точка 3 алинеи 2 и 4 на овој закон за продолжување на времето во чиновите: постар водник, постар водник I класа, капетан и мајор односно во класите на воени службеници: VII, VI, V, IV и III, заради унапредување во повисок чин односно класа ќе се применат врз активните помлади офицери и активните офицери односно активните воени службеници што по тие чинов односно класи ќе се затечат на 1 јануари 1981 година или по тој ден ќе стекнат некој од тие чинов односно класи.

Член 510

Одредбите од член 76 точка 3, член 77 став 1 и член 78 став 1 точка 2 и ст. 2 и 3 на овој закон се однесуваат и на активните офицери кои имаат средна стручна подготовка, односно и на активните офицери што во чин потпоручник се произведени по положениот испит за чин активен потпоручник, а кои ќе се затечат во активна воена служба на 12 мај 1974 година.

По исклучок од чл. 79, 81 и 108 на овој закон, на активен офицер со чин капетан I класа кој има средна стручна подготовка, му се одобрува полагање испит за чин мајор ако е внесен во листата на кандидатите за поставување на формациското место за кое е предвиден чин мајор. Тој офицер се унапредува во чин мајор и потполковник кога ќе ги исполни и другите услови што со овој закон се пропишани за активните офицери кои имаат виша стручна подготовка.

Член 511

Активен офицер на службата со висока стручна подготовка што положи испит за чин капетан на службата според програмата за испити за офицер на службата со висока стручна подготовка, не полага испит за чин мајор.

Член 512

Активните офицери кои стапиле во Југословенската армија до 15 мај 1945 година напредуваат под условите што се пропишани со овој закон за активните офицери кои завршиле воена академија.

Член 513

Активните воени службеници со нижа стручна подготовка, кои на денот на влегувањето во сила на Законот за Југословенската народна армија се затекле во класите XII до VIII, ги задржуваат тие класи и напредуваат под условите пропишани во чл. 514 до 516 и во член 518 на овој закон.

Во поглед на старешинството, на чиновите водник, водник I класа и постар водник им одговараат XII, XI и X класа на воените службеници.

Одредбите од чл. 28 и 86 став 3 на овој закон се однесуваат и на активните воени службеници XII, XI и X класа.

Член 514

Активен воен службеник со нижа стручна подготовка кој се затекол во служба на денот на влегувањето во сила на Законот за Југословенската народна армија, може да напредува до VIII класа.

Активен воен службеник со нижа стручна подготовка кој ги исполнува општите услови за унапредување, се унапредува во повисока класа ако помине:

- 1) во XII и XI класа — по 4 години,
- 2) во X и IX класа — по 5 години.

За унапредување во IX класа, активен воен службеник со нижа стручна подготовка е должен да положи испит.

По исклучок, активен воен службеник со нижа стручна подготовка кој во VIII класа поминал најмалку шест години, може да напредува до VI класа, ако има последна редовна службена оценка „се истакнува“ и ако положи испит за активен воен службеник VII класа. Тоа лице е должно да помине во VII класа три години.

Член 515

По исклучок од одредбата на член 514 став 1 на овој закон, активен воен службеник со нижа стручна подготовка, кој стапил во Југословенската армија до 15 мај 1945 година, напредува до IV класа, со тоа што е должен во класите од XII до X да го помине времето предвидено во член 514 став 2 на овој закон, а во класите од IX до V — времето предвидено во член 86 став 1 точка 1 на овој закон.

Активен воен службеник со средна стручна подготовка кој стапил во Југословенската армија до 15 мај 1945 година, напредува до III класа. Тоа лице може да биде унапредено во III класа ако во IV класа помине 5 години и ако се наоѓа на место за кое во формацијата е предвидена виша или висока стручна подготовка.

По исклучок од член 86 став 1 точ. 1 и 2 на овој закон, активен воен службеник што стапил во Југословенската армија до 15 мај 1945 година, должен е да помине во VI и V класа по 3 години ако има средна стручна подготовка, односно во VI класа 3 години ако има виша стручна подготовка.

Член 516

Одредбите од чл. 509 и 513 на овој закон се однесуваат и на лицата што учествувале во активна и организирана работа во Народноослободителната борба и на кои таа работа им е признаена во стаж на осигурување од страна на надлежниот орган.

Член 517

Активен воен службеник кој положил стручен испит за воен службеник во рамките на стручната

подготовка што ја има, не го полага испитот за класа пропишан во чл. 87 и 514 став 3 на овој закон,

Активен воен службеник од член 515 на овој закон, кој до влегувањето во сила на Законот за Југословенската народна армија положил стручен испит во рамките на стручната подготовка што ја има, не полага испит за VII односно III класа.

Член 518

Воен службеник на музичката служба што според член 290 став 2 од Законот за Југословенската народна армија бил должен да полага стручен испит за воен службеник XII класа, не може да биде унапреден во повисока класа додека не го положи испитот за воен службеник VII класа од член 87 на овој закон, а воен службеник што положил стручен испит за воен службеник XII класа додека не положи дополнителен испит.

Член 519

Резервен воен службеник со нижа стручна подготовка може да напредува до VIII класа, а се унапредува под условите од член 92 точ. 2 до 4 и член 95 ст. 1 и 2 на овој закон, со тоа што е должен во одделни класи да го помине времето пропишано во член 514 став 2 на овој закон.

Воените службеници од став 1 на овој член ги унапредува старешината од член 104 став 2 на овој закон, односно органот определен со републички односно покраински пропис во смисла на член 105 на овој закон.

Член 520

На активен помлад офицер кој на 12 мај 1974 година се наоѓал на школување во воена академија или во друга школа за активни офицери, времето поминато на тоа школување се смета како време поминато во активна воена служба.

Како време поминато во активна воена служба се смета и времето што на школување во воена академија или во друга школа за активни офицери го поминале лицата кои како активни подофицири биле упатени на тоа школување до 12 мај 1974 година.

Член 521

Активно воено лице кое до 11 февруари 1978 година е ставено на располагање поради потребата на службата по основ на навршувањето на годините на живот пропишани со одредбите од член 399 на овој закон, или по своја согласност или барање, останува на располагање додека не ќе му се регулира состојбата во службата на друг начин пропишан со овој закон односно додека не ќе истече времето пропишано во член 298 на овој закон.

Активното воено лице од став 1 на овој член на кое ќе му престане службата според одредбата од член 397 став 1 точка 3 на овој закон стекнува право на паричен надомест односно право на оспособување за друга служба, под условите што важеле до 11 февруари 1978 година.

Член 522

Врз активните воени лица и питомците кои на 12 мај 1974 година се затекле во ЈНА, во поглед на траењето на обврската за останување на служба во ЈНА (член 309), се применуваат прописите што важеле во времето на нивното стапување на школување.

Одредбата на став 1 на овој член се однесува и на воените стипендијанти затечени во тоа својство со денот на влегувањето во сила на овој закон.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, траењето на обврската за останување на служба во ЈНА на активните воени лица и на питомците што се шкодувале во воените школи за пилоти, се определува според одредбите на член 309 став 4 од овој закон.

Член 523

По исклучок од одредбата на член 314 од овој закон, на активно воено лице — учесник на Народноослободителната војна, кое во војната или најмалку пет години по Војната вршело должност повисока од должноста на која се затекло на 1 јануари 1972 година, сојузниот секретар може да му определи положајна плата на повисока положајна група од положајната плата што би му припаѓала според формациското место на кое е затечено.

Член 524

Активно воено лице кое до 12 мај 1974 година ги исполнило условите за стекнување повисока положајна плата според одредбите од Законот за Југословенската народна армија и прописите донесени врз основа на тој закон, има право на положајна плата според тие прописи.

Член 525

Одредбата на член 355 став 2 од овој закон се однесува и на резервните воени службеници XII, XI и X класа.

Член 526

Корисникот на паричен надомест на кој до 11 февруари 1978 година му престанала активната воена служба по одлука од Врховниот командант поради особените потреби на службата и интересите на вооружените сили, и кој до тој ден остварил право на паричен надомест, го задржува правото на износот на паричниот надомест што му припаѓал до тогаш.

Член 527

По исклучок од одредбата на член 412 од овој закон, корисникот на надомест кој на 11 февруари 1978 година бил вработен или вршел професионална дејност односно самостојна дејност со личен труд со средства во сопственост на граѓани, по основ на која е пензиски осигурен, има право на паричен надомест во износот што му припаѓал до тој ден, додека му трае тоа вработување односно додека ја врши таа дејност.

Член 528

Лице кое до 12 мај 1974 година според член 262 од Законот за Југословенската народна армија имало право на оспособување за друга служба со стекнување на стручна подготовка, може да го оствари тоа право под условите од тој член и прописите донесени врз основа на тој член.

Член 529

На граѓанско лице кое е примено на служба во ЈНА од друг орган поради пренесување на работите од надлежноста на тој орган во надлежност на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, времето што го поминало во тој орган на работите што се пренесени во надлежност на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, му се изедначува, заради остварување на правата според овој закон, со времето поминато на служба во ЈНА.

485.

Врз основа на член 22 од Законот за измени и дополненија на Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 58/76), Законодавно-правната комисија на Сојузниот собор на Собранието на СФРЈ на 57. седница од 21 март 1978 година, го утврди пречистениот текст на Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Пречистениот текст на Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници ги опфаќа: Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 67/72), Законот за измени и дополненија на Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/76), Законот за измени и дополненија на Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 58/76), и Исправката на Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 9/78), во кои е означен денот на влегувањето во сила на тие закони.

АС бр. 368/11
21 март 1978 година
Белград

Претседател
на Законодавно-правната
комисија
на Сојузниот собор на Собранието на СФРЈ,
проф. д-р Миодраг Зечевиќ, с. р.

ЗАКОН

ЗА ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО ОСИГУРУВАЊЕ НА ВОЕНИТЕ ОСИГУРЕНИЦИ

(Пречистен текст)

ДЕЛ ПРВИ

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Воени осигуреници задолжително се осигуруваат на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 2

(1) Со пензиското осигурување се обезбедува право на старосна пензија по определено време поминато на работа и по пополнување определени години живот.

(2) Со пензиското осигурување им се обезбедува право на определени членови на семејството на семејна пензија по смртта на воен осигуреник односно уживател на старосна или инвалидска пензија според овој закон.

Член 3

Со инвалидското осигурување се обезбедуваат за случај на инвалидност и телесно оштетување правата утврдени со овој закон.

Член 4

Пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат според начелата на заемност и солидарност на осигуреници во Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници (во натамошниот текст: Заедницата на воените осигуреници).

Член 5

Правата од пензиското и инвалидското осигурување се стекнуваат со исполнување на условите определени со овој закон.

Член 6

(1) Правата од пензиското осигурување се определуваат зависно од работниот придонес, од траењето на осигурувањето и од други мерила утврдени со овој закон, а за семејната пензија — и од бројот на лицата што имаат право на таа пензија.

(2) Правата од инвалидското осигурување што се стекнуваат врз основа на инвалидност се определуваат спрема причината на инвалидността, годините на живот на осигуреникот и неговиот работен придонес, а правата што се стекнуваат по основот на телесното оштетување — спрема причината и степенот на телесното оштетување.

Член 7

За работа на особено тешки и за здравјето штетни работи и за вршење на други дејности определени со закон, се обезбедува стекнување на права под посебни услови.

Член 8

Пензиите, паричните надомести за телесно оштетување и други парични примања се усогласуваат со економските движења заради зачувување и зголемување на нивната реална вредност.

Член 9

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување се лични права и не можат да се пренесуваат врз друго лице ниту можат да се наследат.

(2) Правата од пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници не можат да застарат.

Член 10

(1) Никој не може да ги намали ниту да ги ограничи правата што припаѓаат според овој закон.

(2) Стечениите права според овој закон можат да престанат само во случаите определени со сојузен закон.

(3) Пензијата може да биде предмет на извршување и обезбедување до една третина, а за побарување на издржување утврдено со судска одлука или со порамнување — до половината од износот на пензијата.

(4) Паричниот надомест за телесно оштетување и додатокот за помош и нега не можат да бидат предмет на извршување и обезбедување заради наплата на побарување.

Член 11

(1) Средствата за пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат со придонеси за пензиско и инвалидско осигурување, од буџетот на федерацијата за обврските што настануваат со остварување на правото на пензија на воените осигуреници — борци од Народноослободителната војна и други категории борци и за дополнително финансирање на пензиското и инвалидското осигурување според овој закон, и со други приходи утврдени со овој закон.

(2) Од средствата, обезбедени во смисла на став 1 од овој член, се формира Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Заедницата на воените осигуреници (во натамошниот текст: Фондот).

Член 12

Обврските на Заедницата на воените осигуреници по основот на пензиското и инвалидското осигурување се извршуваат врз товар на Фондот.

ДЕЛ ВТОРИ

ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Глава I

ВОЕНИ ОСИГУРЕНИЦИ

Член 13

Воени осигуреници, во смисла на овој закон, се лица кои:

(1) имаат својство на активни воени лица според законот со кој се уредува воената служба;

(2) имаат право на паричен надомест поради престанување на активната воена служба според законот со кој се уредува воената служба.

Член 14

Лице на кое му престанало својството на воен осигуреник, а кое во моментот на престанувањето на својството на воен осигуреник ги исполнувало условите за стекнување на правата според овој закон, ги стекнува правата од пензиското и инвалидското осигурување според тоа својство, ако со овој закон не е пропишано поинаку.

Глава II

СТАРОСНА ПЕНЗИЈА

1. Услови за стекнување пензија

Член 15

(1) Право на старосна пензија стекнува воен осигуреник — маж со исполнети 60 години живот односно воен осигуреник — жена со исполнети 55 години живот и најмалку 20 години пензиски стаж.

(2) Право на старосна пензија стекнува воен осигуреник — маж со исполнети 40 години пензиски стаж односно воен осигуреник — жена со исполнети 35 години пензиски стаж, без оглед на годините на живот.

Член 16

На воен осигуреник кој за време на траењето на активната воена служба вршел определени должности на кои времето поминато на работа му се смета во стаж на осигурување со наполемено траење пропишаната старосна граница за стекнување пензија сразмерно му се намалува според одредбите на овој закон.

2. Определување височина на пензијата

Член 17

(1) Старосната пензија на воен осигуреник се определува од пензискиот основ.

(2) Пензискиот основ го сочинуваат платата што припаѓа за соодветен чин односно класа во последниот месец, во декември, пред престанување на својството на воен осигуреник и просечниот месечен износ на посебните додатоци остварени во определено време.

(3) Како соодветен чин се зема чинот односно класата што воен осигуреник ја има во моментот на престанување на активната воена служба.

(4) Како плата на чинот односно на класата се зема платата што ја сочинуваат примањата што според прописите за платите на активните воени лица му припаѓаат на активно воено лице, по основ на чинот или класата, на положбата односно на функцијата и армискиот додаток (во натамошниот текст: плата на чинот).

(5) Посебните додатоци се земаат во просечен месечен износ на додатоците што според прописите за платите на активните воени лица воениот осигуреник ги остварил во активна воена служба во последните 5 години или, ако тоа за него е поповолно, во кои и да се 10 години еднопосредно. При утврдувањето на просечниот месечен износ тие додатоци се пресметуваат на вредноста што, според прописите за посебни додатоци на активните воени лица, ја имале кон крајот на годината од која се зема платата на чинот за утврдување на пензискиот основ.

(6) Ако се изменат видовите, условите и другите елементи на посебните додатоци определени со прописите за платите на активните воени лица, посебните додатоци се пресметуваат на начин што, во согласност со прописите за платите на активните воени лица, ќе го пропише сојузниот секретар за народна одбрана.

Член 18

(1) Височината на пензијата се определува во процент од пензискиот основ според должината на пензискиот стаж и изнесува: за 20 години пензиски стаж на воен осигуреник — маж 55%, а на воен осигуреник — жена 57,5% од пензискиот основ и се зголемува за по 2,5% од пензискиот основ за секоја натамошна наполнета година до наполнети 30 години пензиски стаж. За секоја наполнета година пензиски стаж над 30 години пензијата се зголемува за по 0,5% од пензискиот основ.

(2) Највисоката пензија изнесува 85% од пензискиот основ.

Член 19

Воен осигуреник кој остварувал личен доход најмалку во периодот од кој, според прописите за пензиското осигурување на работниците, се зема личниот доход за определување на пензискиот основ има право да бара, наместо според чл. 17 и 18 од овој закон, да му се определи пензија според прописите што важат на подрачјето на заедницата на пензиското и инвалидското осигурување на работниците на кое го остварил последниот личен доход (во натамошниот текст: заедницата на осигурувањето на работниците).

Член 20

За определување на височината на пензијата според овој закон се земаат предвид само годините на пензиски стаж наполнети до престанување својството на воен осигуреник, ако со овој закон не е определено поинаку.

Член 21

(1) На воен осигуреник односно уживател на старосна и инвалидска пензија што има особени заслуги за изградбата на вооружените сили на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, односно особени заслуги на полето на револуционерната, политичката, научната, културната или друга општествена дејност, може, по исклучок, да му се признае старосна пензија, без оглед дали се исполнети условите за стекнување на правото на пензија според овој закон. На таков воен осигуреник, односно уживател на старосна и инвалидска пензија може да му се определи пензија во износ поголем од оној што би му припаѓал според одредбите на овој закон.

(2) За исклучително признавање и определување на старосна пензија решава Сојузниот извршен совет, на предлог од сојузниот секретар за народна одбрана.

(3) Критериумите за исклучително признавање и определување на старосната пензија од став 1 на овој член ги пропишува Сојузниот извршен совет.

Глава III

ИНВАЛИДНОСТ И ТЕЛЕСНО ОШТЕТУВАЊЕ

1. Основи за стекнување права

Член 22

Основи за стекнување права од инвалидското осигурување се:

- 1) инвалидност;
- 2) телесно оштетување.

Член 23

Инвалидност според овој закон настапува кога на воен осигуреник ќе му престане службата поради утврдена трајна неспособност за активна воена служба поради болест, повреда вон од работата, несреќа при работата или професионална болест.

Член 24

Телесно оштетување е загуба, оштетување или неспособност на одделни органи или на делови на телото од најмалку 30% — ако е предизвикано со несреќа при работата или со професионална болест, односно од најмалку 50% — ако е предизвикано со болест или со повреда вон од работата, што ја ограничуваат подвижноста, ја отежнуваат нормалната активност на организмот и условуваат поголеми напори во остварувањето на животните потреби, без оглед дали предизвикуваат инвалидност.

Член 25

(1) Телесните оштетувања се распоредуваат според тежината во осум степени, и тоа:

Степен	Телесно оштетување
1.	100%
2.	90%
3.	80%
4.	70%
5.	60%
6.	50%
7.	40%
8.	30%

(2) Во поглед на утврдувањето и распоредувањето на телесните оштетувања се применуваат одредбите на сојузниот закон со кој се уредени основните права од пензиското и инвалидското осигурување а што се однесуваат на листите на телесните оштетувања.

2. Услови за стекнување права

Член 26

(1) Ако основот за стекнување права од инвалидско осигурување настапил поради болест или повреда вон од работа, тие права се стекнуваат по наполнет определен пензиски стаж, и тоа зависно од сразмерот помеѓу стабот што воениот осигуреник го наполнил до денот на настапувањето на основот за стекнување на правата од инвалидското осигурување и стабот што тој можел да го наполни до тој ден (во натамошниот текст: можен работен век).

(2) Како можен работен век се зема:

1) периодот од денот на произведување во чин односно класа до настапување на основот за стекнување права — за воени осигуреници што во активна воена служба се примени непосредно по завршење на воена академија или друга воена школа за активни офицери, подофицири и воени службеници;

2) периодот од наполнување на годините на живот потребни со пропишаното траење на редовното школување да се стекне стручната подготовка од највисок степен што воениот осигуреник ја има на до настапување на основот за стекнување права — за воени осигуреници што не се опфатени со одредбата на точка 1 од овој став.

(3) На воените осигуреници — борци на Народноослободителната војна и други категории борци, ако тоа за нив е поповолно, почетокот на можниот работен век наместо според став 2 на овој член им се смета од денот од кога непрекинато до 15 мај 1945 година им е признаено времето во посебен стаж во двојно траење.

Член 27

(1) Воен осигуреник кај кого основот за стекнување права од инвалидското осигурување ќе настапи поради болест или повреда вон од работата, ги стекнува тие права ако вкупниот пензиски стаж изнесува најмалку една третина од можниот работен век, од што најмалку 40 месеци мораат да бидат стаж на осигурување наполнет во последните 5 години пред настапување на основот за стекнување права или 30 месеци во последните 10 години пред настапување на основот за стекнување права.

(2) Воен осигуреник на кого од можниот работен век три четвртини или повеќе му се покриени со вкупен пензиски стаж, стекнува права од инвалидското осигурување без оглед на должината на стажажот во осигурувањето непосредно пред настапувањето на основот за стекнување права.

(3) Воен осигуреник кај кого основот за стекнување права ќе настапи до наполнети 30 години живот а не ги исполнува условите од ст. 1 и 2 на овој член, стекнува права од инвалидското осигурување ако наполнил стаж на осигурување од најмалку 1 година и на денот на настапување на тој основ бил во активна воена служба.

(4) Кога една третина од можниот работен век изнесува помалку од 3 години, а вкупниот пензиски стаж е помал од 3 години, воениот осигуреник стекнува права од инвалидското осигурување ако наполнил стаж на осигурување од најмалку една година и на денот на настапувањето на основот за стекнување права бил во активна воена служба.

Член 28

При утврдување на периодот од последните 5 односно 10 години пред настапување на основот за стекнување права во кој мора да биде наполнет одреден стаж на осигурување во смисла на член 27 став 1 од овој закон, во тој период не се сметаат периодите што воениот осигуреник ги поминал вон осигурување, а за кои:

1) бил уредно пријавен кај заводот за вработување на работниците, а се пријавил во рок од 30 дена по престанување на работниот однос. Во овој случај се продолжува периодот наназад најмногу за 24 месеци за секој одделен случај прекинување на осигурувањето;

2) бил на отслужување на воен рок во Југословенската народна армија;

3) осигуреник — жена го прекинала осигурувањето заради неа на дете до 15 години или постаро на кое поради целосна и трајна неспособност му е потребна постојана нега и помош, или заради неа на три деца што ги исполнуваат условите за стекнување и уживање на семејна пензија според овој закон.

Член 29

Воен осигуреник кај кого основот за стекнување права од инвалидското осигурување настанал поради несреќа при работата или професионална болест,

ги стекнува тие права без оглед на должината на пензискиот стаж односно на стажажот на осигурување наполнет пред настапувањето на тој основ.

Член 30

(1) Како несреќа при работата се смета секоја повреда на воениот осигуреник предизвикана со непосредно и краткотрајно механичко, физикално или хемиско дејство и повреда предизвикана со нагли промени на положбата на телото, со ненадејно оптоварување на телото или со други ненадејни промени на физиолошката состојба на организмот, ако таква повреда причински е врзана за вршењето на службата на воениот осигуреник.

(2) Како несреќа при работата се смета и заболување на воениот осигуреник што настапило непосредно и како исклучива последица од некој несреќен случај или од виша сила за време на вршење на воена должност.

(3) Како несреќа при работата се смета и повреда предизвикана на начин предвиден во став 1 на овој член, што воениот осигуреник ќе ја претрпи:

1) на редовен пат од станот до местото на службувањето или од местото на службувањето до станот;

2) на пат преземен заради стапување на служба;

3) на пат нареден заради извршување на службени задачи.

Член 31

(1) Како несреќа при работата се смета и повреда предизвикана на начин предвиден во член 30 став 1 на овој закон, што воениот осигуреник ќе ја претрпи во врска со користење на правото на здравствена заштита што му припаѓа според прописите за здравственото осигурување на воените осигуреници, и тоа:

1) на редовен пат од станот односно местото на службувањето до местото каде што се врши лекарски преглед односно лекување, подразбирајќи и медицинска рехабилитација, за време на престојување на тоа место или при враќање, ако е повикан или упатен на преглед односно на лекување или без покана, односно упатување а користи неопходна итна лекарска помош или ако од страна на надлежен орган е определен да придружува болен упатен на преглед или на лекување во друго место;

2) на редовен пат од станот, местото на службување или местото каде што се врши преглед или лекување до воена установа, организација на здружениот труд или друга организација каде што набавува пропишани протези или други ортопедски помошни справи, за време на престојување во тие установи односно во тие организации или при враќање;

3) вршејќи практични работи или вежби за време на медицинска рехабилитација.

(2) Одредбите на став 1 од овој член се применуваат и кога воен осигуреник, кој е воен инвалид, користи здравствена заштита или одделни видови на таа заштита според прописите за воените инвалиди.

Член 32

(1) Воен осигуреник ги стекнува правата предвидени со овој закон како да претрпел несреќа при работата и ако за време на траењето на својството на воен осигуреник настапи повреда предизвикана на начин предвиден во член 30 став 1 на овој закон:

1) во вршење на определени политички и општествени функции и на самоуправни и граѓански права;

2) во вршење на определени јавни функции или граѓански должности по покана на државните органи;

3) на организирани јавни акции и јавни работи и акции преземени заради спасување животи на граѓани или отстранување на материјална штета што му се заканува на општествен имот или на имот на граѓани, на кои на осигурениците — работници претрпена повреда им се смета како несреќа при работата;

4) во големи елементарни несреќи што погаѓаат цели населби или пошироки подрачја.

(2) Собранието на Заедницата на воените осигуреници со пропис ги определува случаите од став 1 точ. 1 и 2 на овој член.

Член 33

(1) Професионални болести се определени болести предизвикани со подолго непосредно влијание на процесот на работата и условите на работата на определени работни места или работи што ги вршат воени осигуреници.

(2) Во поглед утврдувањето на професионалните болести, работите на кои тие се појавуваат и условите под кои одделни болести се сметаат за професионални болести, се применуваат одредбите на сојузниот закон со кој се уредени основните права од пензиското и инвалидското осигурување што се однесуваат на листите на професионалните болести.

Член 34

(1) Покрај несреќата при работата од член 30 на овој закон и професионалните болести од член 33 на овој закон, како несреќа при работата односно професионална болест се сметаат и болестите од кои воени осигуреници заболуваат во врска со вршење на службени воени задачи, определени со пропис што го донесува сојузниот секретар за народна одбрана.

(2) Како несреќа при работата се смета и болест што воениот осигуреник ја добил како учесник во Народноослободителната борба во состав на партизанските одреди на Југославија, на Народноослободителната војска на Југославија и на Југословенската народна армија, ако таа болест предизвикала неспособност за служба во Југословенската народна армија, а постоењето на болеста било пријавено до 31 декември 1951 година.

3. Инвалидска пензија

Член 35

Воен осигуреник кај кого ќе настапи инвалидност според овој закон стекнува право на инвалидска пензија.

Член 36

(1) Како основ за определување на инвалидска пензија се зема пензискиот основ што служи за определување на старосна пензија според овој закон.

(2) Ако воен осигуреник што стекнува право на инвалидска пензија со стаж на осигурување помал од пет години примал некои посебни додатоци според прописите за платите на активните воени лица, просекот на тие додатоци што се земаат предвид за утврдување на пензискиот основ се пресметува, по исклучок од член 17 став 5 на овој закон, според времето што таков воен осигуреник вкупно го поминал во осигурување до денот на настапување на инвалидност.

Член 37

(1) Височината на инвалидската пензија се определува зависно од причината на инвалидност.

(2) Ако инвалидност е предизвикана со несреќа при работата или со професионална болест, инвалидската пензија се определува во височина од 85% од пензискиот основ, без оглед на должината на наполнетиот пензиски стаж.

(3) Ако инвалидност е предизвикана со болест или со повреда вон работата, инвалидската пензија се определува во процент од пензискиот основ. Процентот за определување на височината на инвалидската пензија зависи од покриеноста на можниот работен век (член 26 ст. 2 и 3) со признаен пензиски стаж, и тоа:

1) ако признаениот пензиски стаж го покрива можниот работен век во целост, инвалидската пензија изнесува 85% од пензискиот основ;

2) ако признаениот пензиски стаж покрива половина или помалку од половината на можниот работен век, височината на инвалидската пензија се определува според должината на пензискиот стаж во процентот со кој се определува и старосната пензија (член 18). Ако инвалидската пензија се стекнува со пензиски стаж помал од 20 години, пензијата се определува во процентот што е утврден за 20 години пензиски стаж;

3) ако признаениот пензиски стаж покрива повеќе од половината на можниот работен век, но не го покрива во целост, височината на инвалидската пензија се определува така што износот на пензијата во височина од 85% од пензискиот основ за секоја година работен век што не е покриена со пензиски стаж се намалува со коефициент што му одговара на сразмерот помеѓу работниот век и признаениот пензиски стаж. Така утврдениот процент не може да биде помал од процентот што би припаѓал според должината на признаениот пензиски стаж според точка 2 на овој став.

(4) Ако инвалидската пензија се определува од пензиски основ утврден според остварениот личен доход во смисла на член 19 од овој закон, височината на таа пензија се определува со примена на прописите според кои се утврдува пензискиот основ.

(5) На воени осигуреници — воени инвалиди од I до VI група, што најмалку половина од периодот од 15 мај 1945 година до настапување на инвалидност според овој закон поминале на работа признава се стаж на осигурување, им се определува инвалидска пензија во височина од 85% од пензискиот основ, без оглед на должината на наполнетиот пензиски стаж.

Член 38

(1) Воен осигуреник што ќе стекне право на инвалидска пензија, може да бара да му се утврди категорија на инвалидност според прописите за инвалидското осигурување што важат за осигурениците — работници на подрачјето на заедницата на пензиското и инвалидското осигурување на работниците на кое воениот осигуреник има живеалиште (во натамошниот текст: надлежната заедница).

(2) Ако врз основа на утврдената категорија на инвалидност воениот осигуреник исполнува услови за стекнување право на професионална рехабилитација и вработување според прописите што на подрачјето и на надлежната заедница се применуваат за осигурениците — работници, воениот осигуреник, наместо инвалидска пензија според овој закон, може да бара да користи право на професионална рехабилитација и вработување според тие прописи. Во тој случај воениот осигуреник стекнува својство на трудов инвалид.

(3) Трудовиот инвалид од став 2 на овој член може да бара воспоставување на правата на инва-

лидска пензија што според овој закон му припаѓале во моментот на престанување на активната воена служба, и тоа во следните случаи:

- 1) за време на чекање на почетокот на спроведувањето на професионалната рехабилитација;
- 2) ако во текот на користењето на правата на професионална рехабилитација настапи промена (влошување или нов случај) на инвалидноста утврдена во смисла на став 2 од овој член, или ако професионалната рехабилитација не биде успешно завршена;
- 3) за време на чекање на вработување;
- 4) ако во текот на новото вработување настапи промена (влошување или нов случај) на инвалидноста утврдена во смисла на став 2 од овој член, која повлекува промена на работното место, професионална рехабилитација или стекнување инвалидска пензија според прописите што важат на подрачјето на надлежната заедница, и во случај на престанување на новото вработување;
- 5) ако стекне право на старосна пензија или ја оствари таа пензија според прописите што важат на подрачјето на надлежната заедница.
- (4) Врз уживател на инвалидска пензија повторно воспоставена според став 3 на овој член не се применува одредбата на став 2 од овој член.

4. Паричен надомест за телесно оштетување

Член 39

- (1) Воен осигуреник кај кого ќе настапи телесно оштетување стекнува право на паричен надомест за телесно оштетување без оглед на тоа дали тоа оштетување предизвикува инвалидност.
- (2) Право на паричен надомест за телесно оштетување стекнува воениот осигуреник независно од тоа дали стекнува и користи и некое друго право според овој закон.
- (3) Воен осигуреник што стекнал право на паричен надомест за телесно оштетување според овој закон го задржува тоа право и кога ќе стекне својство на трудов инвалид во смисла на член 38 став 2 од овој закон.

Член 40

- (1) Право на паричен надомест за телесно оштетување по основ на телесно оштетување воениот осигуреник стекнува само ако оштетувањето настапило во текот на осигурувањето.
- (2) По исклучок од одредбата на став 1 од овој член ако пред стапување во активна воена служба постоело оштетување на едно око, уво, рака или нога, па подоцна настапило оштетување и на другиот ист орган што, во смисла на овој закон, претставува телесно оштетување, воениот осигуреник стекнува право на паричен надомест за телесно оштетување за оштетувањето на обата тие органи.

Член 41

- (1) Основот за определување на височината на паричниот надомест за телесно оштетување го сочинува најниската плата на чинот што, според прописите за платите на активните воени лица, припаѓа за чинот водник во јануари во годината во која се остварува правото на паричен надомест за телесно оштетување.
- (2) Височината на паричниот надомест за телесно оштетување, стечен по основ на телесно оштетување предизвикано со несреќа при работата или со професионална болест, се определува во процент од основот, зависно од степенот на телесното оштетување, и тоа:

Ако телесното оштетување е од

Паричниот надомест за телесно оштетување изнесува од основот

1. степен	10%
2. степен	9%
3. степен	8%
4. степен	7%
5. степен	6%
6. степен	5%
7. степен	4%
8. степен	3%

(3) Височината на паричниот надомест за телесно оштетување, стечен по основ на телесно оштетување предизвикано со болест или со повреда вон од работата, се определува во височина од 50% од износот што припаѓа за ист степен на телесно оштетување предизвикано со несреќа при работата или со професионална болест.

Член 42

- (1) Паричниот надомест за телесно оштетување се определува според степенот на телесното оштетување во време на настапувањето на тоа оштетување.
- (2) На уживателот на паричниот надомест за телесно оштетување кај кого ќе настапи промена на телесното оштетување врз основа на кое стекнал право на паричен надомест за телесно оштетување, таа промена се зема предвид за определување нов степен на телесно оштетување и соодветен износ на паричниот надомест за телесно оштетување.
- (3) Ако кај воениот осигуреник кај кого настапило телесно оштетување под 30% односно 50%, дојде до влошување така што телесното оштетување да изнесува 30% или повеќе односно 50% или повеќе, воениот осигуреник стекнува право на паричен надомест за телесно оштетување ако во моментот на настапување на влошувањето ги исполнува условите за стекнување право на паричен надомест за телесно оштетување според овој закон.
- (4) Нов степен на телесно оштетување од ст. 2 и 3 на овој член се определува врз основа на новата состојба на вкупното телесно оштетување настаната по промената односно по влошувањето.

Глава IV

ДОДАТОК ЗА ПОМОШ И НЕГА

Член 43

- (1) Право на додаток за помош и нега имаат уживателите на инвалидска пензија на кои во време на настапувањето на инвалидноста за основни животни потреби им е неопходна постојана помош и нега од друго лице или кај кои таква потреба ќе настапи по остварување на правото на инвалидска пензија.
- (2) Право на додаток за помош и нега имаат и уживателите на старосна пензија и воениите осигуреници што според законот со кој се уредува воената служба имаат право на месечен паричен надомест поради престанување на активната воена служба по потреба на службата, на кои поради трајна здравствена неспособност за основни животни потреби им е неопходна постојана помош и нега од друго лице.
- (3) Право на додаток за помош и нега имаат и децата на воени осигуреници, односно на уживатели на старосна и инвалидска пензија, попречени во физичкиот и психичкиот развој што со школување и со

професионална рехабилитација не можат да се оспособат за живот и работа, а на кои за основните животни потреби им е неопходна постојана помош и нега од друго лице.

(4) Собранието на Заедницата на воените осигуреници може да установи додаток за помош и нега и за уживателите на семејна пензија.

(5) Право на додаток за помош и нега припаѓа само ако такво право не се користи според прописите за воените инвалиди.

Член 44

Височината и начинот на користење на додатокот од член 43 ст. 1, 2 и 3 на овој закон, и установувањето, условите за стекнување, височината и начинот на користење на додатокот од член 43 став 4 на овој закон ги определува Собранието на Заедницата на воените осигуреници, земајќи ги предвид прописите со кои осигурениците — работници се утврдени слични права.

Глава V

СЕМЕЈНА ПЕНЗИЈА

1. Осигурени членови на семејството

Член 45

(1) Членови на семејството, осигурени на семејна пензија во случај на смрт на воениот осигуреник, се:

- 1) брачниот другар;
- 2) децата на воениот осигуреник (родени во брак или вон од брак, посвоени и пасиноци);
- 3) децата без родители (внучиња, браќа и сестри и други деца што воениот осигуреник ги издржувал, ако се без обата родители или ако имаат еден или обата родители, а овие се на полно и трајно неспособни за работа);
- 4) родителите на воениот осигуреник (татко и мајка, очув и маштеа и посвоител) што ги издржувал тој.

(2) Ако правото на семејна пензија е условено со издржување на членовите на семејството од страна на воениот осигуреник, е потребно:

(1) сите извори на сопствените приходи на таквиот член на семејството да не се доволни за неговото издржување;

2) воениот осигуреник до својата смрт да издржувал таков член на семејството живејќи со него во заедничко домаќинство или да му обезбедувал средства за издржување ако членот на семејството живеел надвор од неговото домаќинство.

(3) Собранието на Заедницата на воените осигуреници, согласно со одредбата на став 2 на овој член, ги определува поблиските услови под кои се смета дека воениот осигуреник издржува членови на семејството.

2. Услови за стекнување семејна пензија

а) Општи услови

Член 46

(1) Членовите на семејството на умрен воен осигуреник стекнуваат право на семејна пензија:

1) ако воениот осигуреник имал најмалку 5 години стаж на осигурување, од што најмалку 40 месеци во последните 5 години пред смртта;

2) ако воениот осигуреник имал најмалку 10 години вкупен пензиски стаж, од што најмалку 5 го-

дини стаж на осигурување во последните 10 години пред смртта;

3) ако воениот осигуреник имал најмалку 20 години вкупен пензиски стаж;

4) ако смртта на воениот осигуреник настапила од последици на несреќа при работата или професионална болест — без оглед на должината на стажот;

5) ако воениот осигуреник ги имал годините на стаж и годините на живот што се пропишани за стекнување старосна или инвалидска пензија.

(2) Членовите на семејството на умрен уживател на право на старосна или инвалидска пензија според овој закон односно на умрен уживател на право во врска со професионална рехабилитација и вработување остварени во смисла на член 38 став 2 на овој закон (во натамошниот текст: уживателот на правото) стекнуваат право на семејна пензија.

(3) При определување дали е исполнет потребниот стаж од став 1 точ. 1 и 2 на овој член, се применуваат одредбите на член 28 од овој закон.

Член 47

(1) Правото на семејна пензија му припаѓа првенствено на брачниот другар, на децата на воениот осигуреник односно уживателот на правото и на внучињата без родители што ги издржувал тој (во натамошниот текст: членови на потесното семејство).

(2) На родителите на воениот осигуреник односно на уживателот на правото и на децата без родители, освен внучињата, што ги издржувал тој (во натамошниот текст: членови на поширокото семејство), им припаѓа право на семејна пензија ако нема членови на потесното семејство, а ако ги има — само ако пензијата што им припаѓа на членовите на потесното семејство не го достигнува полниот износ на основот за семејна пензија.

б) Посебни услови што треба да ги исполнуваат членовите на семејството на воениот осигуреник

Брачен другар

Член 48

(1) Вдовица стекнува право на семејна пензија ако до смртта на брачниот другар, според кој ѝ припаѓа тоа право, наполнила 45 години живот.

(2) Вдовица која до смртта на брачниот другар наполнила 40 години живот стекнува право на семејна пензија кога ќе наполни 45 години живот.

Член 49

(1) Вдовица која не ги наполнила пропишаните години живот стекнува право на семејна пензија:

1) ако до смртта на брачниот другар била на полно неспособна за стопанисување или таква неспособност настапила во рок од една година од денот на смртта на брачниот другар;

2) ако по смртта на брачниот другар останале едно или повеќе деца што имаат право на семејна пензија според тој брачен другар, а вдовицата ги врши родителските должности спрема тие деца. Вдовицата која во текот на траењето на правото по тој основ ќе стане на полно неспособна за стопанисување го задржува правото на семејна пензија додека таквата неспособност трае.

(2) Право на семејна пензија има вдовица ако детето на воениот осигуреник односно на уживателот на правото е родено по негова смрт. Ова право ѝ припаѓа на вдовицата од денот на смртта на воениот осигуреник односно на уживателот на правото.

(3) Вдовица која во текот на траењето на правото на семејна пензија, стечено според став 1 на овој член, ќе наполни 45 години живот го задржува тоа право трајно, а ако на вдовица тоа право ѝ престане пред наполнети 45 години живот, но по наполнети 40 години живот, може повторно да го оствари кога ќе наполни 45 години живот.

Член 50

(1) Вдовица која не наполнила 45 години живот до смртта на брачниот другар а не стекнала право на семејна пензија по друг основ и не е во работен однос ниту врши професионална дејност, односно дејност со личен труд со средства на трудот во сопственост на граѓани, има право на испратнина.

(2) Вдовицата од став 1 на овој член, според овој закон, има право на материјално обезбедување ако во рок од 90 дена до смртта на воениот осигуреник му се пријавила на заводот за вработување заради вработување и ако исполнува определени услови во поглед на имотната состојба.

(3) Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги утврдува височината на испратнината, имотните услови за стекнување материјално обезбедување и височината на материјалното обезбедување и поблиските услови за остварување, користење и траење на користењето на тие права.

Член 51

(1) Вдовица која поради преместување на брачниот другар не била во можност со вработување да си осигури стекнување на право на пензија и која како корисник на материјално обезбедување според овој закон ќе наполни 40 години живот, може да стекне право на семејна пензија кога ќе наполни 45 години живот, ако нема сопствени приходи доволни за издржување.

(2) Собранието на Заедницата на воените осигуреници утврдува поблиски услови за стекнување на правото на семејна пензија од став 1 на овој член.

Член 52

(1) Вдовец стекнува право на семејна пензија:

1) ако до смртта на брачниот другар, според кој тоа право му припаѓа, наполнил 60 години живот;

2) ако е помлад од 60 години, а бил полно неспособен за стопанисување до смртта на брачниот другар или таквата неспособност настанала во рок од една година од денот на смртта на брачниот другар;

3) ако по смртта на брачниот другар останале едно или повеќе деца што имаат право на семејна пензија според тој брачен другар, а вдовецот ги врши родителските должности спрема тие деца. Вдовецот кој во текот на траењето на правото на семејна пензија по тој основ ќе стане полно неспособен за стопанисување, го задржува правото на семејна пензија додека таквата неспособност трае.

(2) Вдовец кој во текот на траењето на правото на семејна пензија, стечено според став 1 точ. 2 и 3 на овој член, ќе наполни 60 години живот, го задржува тоа право трајно.

Член 53

(1) Брачниот другар чиј брак е разведен без негова кривица, стекнува право на семејна пензија под условите од чл. 48, 49 и 52 на овој закон, ако со судска одлука му е утврдено право на издржување.

(2) Ако брачниот другар од подоцнежниот брак има право на семејна пензија, брачниот другар од став 1 на овој член стекнува право на семејна пензија како соживател.

Деца

Член 54

(1) Дете родено во брак или вон од брак, посвоено и пасинок и дете без родители (член 45 став 1 точка 3) стекнува право на семејна пензија и тоа право му припаѓа до наполнети 15 години живот, а ако е на редовно школување — за сето време на редовното школување, но најдоцна до наполнети 26 години живот.

(2) Ако школувањето е прекинато поради болест, право на семејна пензија детето може да стекне односно тоа му припаѓа и за време на боледување до наполнети 26 години живот, а над тие години — најмногу уште за онолку време колку што поради болест изгубило од редовното школување, ако редовното школување е продолжено пред наполнети 26 години живот.

(3) Ако детето стане полно и трајно неспособно за работа до возраста до која на децата според овој закон им се обезбедува право на семејна пензија или за време на траењето на правото на семејна пензија во смисла на овој член, тоа право му се продолжува за времето додека таквата неспособност трае. Ако таквата неспособност настане по возраста до која на децата им се обезбедува право на семејна пензија, а пред смртта на воениот осигуреник односно на уживателот на правото, детето стекнува право на семејна пензија ако воениот осигуреник односно уживателот на правото го издржувал до својата смрт.

(4) Детето стекнува право на семејна пензија и ако другиот родител има својство на осигуреник.

Член 55

(1) Роковите за стекнување односно траење на правото на семејна пензија за време на редовно школување на детето од член 54 на овој закон, можат да се продолжат ако поради преместување на воениот осигуреник детето ја загуби учебната година поради промена на јазичното подрачје или поради разлика во планот и програмата на наставата во друго училиште.

(2) Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги определува поблиските услови под кои можат да се продолжат роковите и траењето на новите рокови за стекнување на правото на семејна пензија во случаите од став 1 на овој член.

Член 56

Под условите од член 54 на овој закон, пасинок и дете без родители имаат право на семејна пензија ако исполнуваат и посебен услов, и тоа:

1) пасинок — ако воениот осигуреник односно уживателот на правото го издржувал сам или заедно со брачниот другар во своето домаќинство;

2) внуче, брат и сестра — ако немаат сопствени приходи доволни за издржување;

3) друго дете без родители — ако нема сопствени приходи доволни за издржување, а воениот осигуреник односно уживателот на правото го издржувал во своето домаќинство најмалку три години пред својата смрт или за покусо време ако смртта е предизвикана со несреќа при работата или вон работата.

Родители

Член 57

(1) Родителот (член 45 став 1 точка 4) кога воениот осигуреник односно уживателот на правото го издржувал до својата смрт, има право на семејна пензија:

1) ако до смртта на воениот осигуреник односно на уживателот на правото наполнил, и тоа: мајката 45 години живот а таткото 60 години живот;

2) ако е помлад од 45 години (мајка) односно 60 години (татко), но до смртта на воениот осигуреник односно на уживателот на правото бил на полно неспособен за стопанисување.

(2) Ако родителот во текот на траењето на правото на семејна пензија наполни 45 (мајка) односно 60 години живот (татко) ја задржува пензијата трајно.

Заедничка одредба

Член 58

Како целосна неспособност за работа односно за стопанисување, од која зависи правото на семејна пензија, се смета: кај децата — неспособноста за самостоен живот и работа, а кај другите лица — неспособноста што оневозможува со стопанисување да си обезбедат средства за издржување.

3. Определување на височината на семејната пензија

Член 59

(1) Семејната пензија се определува од основот што го сочинува:

1) по смртта на воен осигуреник — инвалидската пензија што на воениот осигуреник би му припаѓала во случај на инвалидност поради болест да стекнал право на таква пензија;

2) по смртта на воен осигуреник што умрел поради несреќа при работата или професионална болест — старосната пензија определена во височина од 85% од пензискиот основ;

3) по смртта на уживател на старосна пензија — пензијата што на уживателот во моментот на смртта му припаѓала или, ако тоа за уживателот на семејната пензија е поповолно, инвалидската пензија што на уживателот би му припаѓала, наместо старосна пензија да е определена инвалидска пензија во случај на инвалидност поради болест;

4) по смртта на уживател на инвалидска пензија — пензијата што му припаѓала во моментот на смртта;

5) по смртта на воен осигуреник кој стекнал својство на трудов инвалид (член 38 став 2) — инвалидската пензија што му припаѓала или би му припаѓала, во моментот на престанување на активната воена служба да остварил право на таа пензија, ако членовите на семејството не остварат семејна пензија според прописите на заедницата на осигурувањето на работниците.

(2) Како најмал основ за определување на семејна пензија се зема старосната пензија пресметана според овој закон за пензиски стаж од 20 години.

Член 60

Височината на семејната пензија се определува од основот за семејната пензија а според бројот на членовите на семејството што имаат право на пензија, и тоа:

1) ако пензијата им припаѓа само на членови на потесно семејство или само на членови на пошироко семејство — во следните проценти:

За еден член	За два члена	За три члена	За четири или повеќе членови
70%	80%	90%	100%

2) ако пензијата им припаѓа на членови на потесно и на членови на пошироко семејство, на членовите на потесното семејство им се определува семејната пензија според точка 1 на овој член, а на членовите на поширокото семејство им припаѓа остатокот до полниот износ на семејната пензија.

Член 61

(1) На членовите на семејството на воен осигуреник односно на уживател на старосна и инвалидска пензија што имал особени заслуги за изградбата на вооружените сили на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, односно особени заслуги на полето на револуционерната, политичката, научната, културната или друга општествена дејност, може, по исклучок, да им се признае семејна пензија, без оглед дали се исполнети условите за стекнување на право на семејна пензија според овој закон, како и да им се определи семејна пензија во износ поголем од оној што би им припаѓал според одредбите на овој закон.

(2) За исклучително признавање и определување на семејна пензија решава Сојузниот извршен совет, на предлог од сојузниот секретар за народна одбрана.

(3) Критериумите за исклучително признавање и определување на семејната пензија од став 1 на овој член ги пропишува Сојузниот извршен совет.

Член 62

Ако право на семејна пензија имаат разведенiот брачен другар и брачниот другар од новиот брак на воениот осигуреник односно на уживателот на правото, се определува една семејна пензија во височина која припаѓа за еден член на семејството.

Член 63

(1) Собранието на Заедницата на воените осигуреници може да установи заштитен додаток за уживателите на семејна пензија заради обезбедување минимални приходи доволни за издржување.

(2) Со одлуката со која се установува заштитен додаток во смисла на став 1 од овој член се утврдуваат најнискиот износ на семејна пензија, граничниот износ од кој се определува заштитниот додаток, условите за стекнување, височината и начинот на користење на додатокот.

Глава VI

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ПЕНЗИИТЕ И НА ДРУГИТЕ ПРИМАЊА СО ЕКОНОМСКИТЕ ДВИЖЕЊА

Член 64

(1) Пензиите определени според овој закон се усогласуваат во почетокот на секоја календарска година со пензиите определени во претходната година.

(2) Усогласувањето на пензиите се врши така што како нов пензиски основ за порано остварените пензии се зема платата на соодветниот чин од која се определуваат пензиите остварени во претходната година.

(3) Посебните додатоци што се земени предвид при утврдување на пензискиот основ влегуваат во новиот пензиски основ, пресметани на вредноста што ја имале кон крајот на годината од која се зема платата на чинот што го сочинува новиот пензиски основ, со примена на прописите донесени во смисла на член 17 став 6 од овој закон.

(4) Ако структурата на платата на чинот, според која врз основа на прописите за платите на активните воени лица се утврдува новиот пензиски основ, е изменета во однос на поранешните прописи за платите на активните воени лица, изменетите износи на платата на чинот се земаат за утврдување на новиот пензиски основ на начин што, во согласност со тие прописи, ќе го пропише сојузниот секретар за народна одбрана.

(5) Ако со законот со кој се уредува воената служба се укине одделен чин, односно класа, износите на платата на чинот што се земаат за утврдување на новиот пензиски основ ги пропишува сојузниот секретар за народна одбрана.

Член 65

(1) Ако просечното ниво на платите на активните воени лица од декември на онаа година што ѝ претходи на годината во која се врши усогласување на пензиите според овој закон го надминува за 5% или повеќе просечното ниво на платите според кои определените пензии се остварени во претходната година, сите порано остварени пензии се усогласуваат, согласно член 64 на овој закон, со пензиите остварени во годината во која се врши усогласување.

(2) Ако просечните животни трошоци поосетно пораснат во првата половина на календарската година, пензиите усогласени според член 64 од овој закон и според став 1 од овој член и пензиите со кои е извршено тоа усогласување можат по 30 јуни да се усогласат со движењето на просечните животни трошоци во Социјалистичка Федеративна Република Југославија имајќи предвид како во врска со тој пораст на животните трошоци во републиките и во автономните покраини се усогласуваат пензиите на осигурениците — работници.

Член 66

(1) Одлука за усогласување на пензиите, во смисла на чл. 64 и 65 од овој закон, донесува Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

(2) Сојузниот секретар за народна одбрана го утврдува движењето на платите во смисла на член 65 од овој закон и за тоа го известува Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

Член 67

Паричниот надомест за телесно оштетување се усогласува во почетокот на секоја календарска година според износот на платата што во таа година служи како основ за определување на височината на паричниот надомест за телесно оштетување.

Член 68

Пензиите и другите права што, во смисла на овој закон, се определени со примена на прописите на заедницата на осигурувањето на работниците, се усогласуваат со примена на тие прописи.

Глава VII

КОРИСТЕЊЕ И ПРЕСТАНУВАЊЕ НА ПРАВАТА

Член 69

(1) Пензијата припаѓа од денот на исполнување на условите за стекнување право на пензија, ако барање за остварување на пензија е поднесено во рок од шест месеци од денот на исполнувањето на тие услови.

(2) Ако барањето за остварување на пензија е поднесено по истекот на рокот од став 1 на овој член, пензијата припаѓа од првиот ден на наредниот месец по поднесувањето на барањето и за шест месеци назазад.

Член 70

Исплатата на пензијата што припаѓа според член 69 на овој закон почнува да тече од првиот нареден ден од денот до кој на воениот осигуреник му е исплатена плата или личен доход односно надомест на плата или на личен доход по основ на здравственото осигурување, или паричен надомест

(член 13 точка 2), односно до кој на уживателот на пензија по друг основ му е исплатена пензија.

Член 71

(1) На уживател на старосна, инвалидска или семејна пензија што ќе се вработи, исплатувањето на пензијата се врши според прописите што важат на подрачјето на надлежната заедница.

(2) На уживател на инвалидска пензија што ќе стапи во работен однос или врши професионална дејност, односно самостојна дејност со личен труд со средства на трудот во сопственост на граѓани по основ на која е пензиски осигурен, му се исплатуваат 50% од пензијата, ако тоа за него е поповолно отколку според одредбата на став 1 од овој член. Вкупниот износ на делот на пензијата од овој став и на остварениот личен доход од работниот однос односно од остварениот приход по основ на вршење на професионална дејност, односно самостојна дејност со личен труд со средства на трудот во сопственост на граѓани, не може да биде поголем од највисокиот износ на личниот доход утврден со општествениот договор на подрачјето на републиката односно на автономната покраина на кое уживателот на пензијата има живеалиште.

(3) По исклучок од одредбите на ст. 1 и 2 од овој член, на уживател на пензија што ќе се вработи во странство или кој таму врши самостојна дејност му се запира за тоа време исплатата на пензијата.

Член 72

(1) Ако семејна пензија им припаѓа само на членови на потесно или само на членови на пошироко семејство, а некои од нив живеат одвоено, вкупната семејна пензија се дели на рамни делови.

(2) Ако пензијата им припаѓа и на членови на потесно и на членови на пошироко семејство, а некои од нив живеат одвоено, семејната пензија претходно ќе се подели на дел што им припаѓа на членовите на потесното семејство и на дел што им припаѓа на членовите на поширокото семејство, па секој дел натаму се распоредува на рамни делови.

(3) Поделба на пензијата според овој член се врши и кога на некој од соуживателите на семејната пензија ќе му се запре исплатата на пензијата што му припаѓа, во целост или делум, во смисла на член 71 од овој закон, и за време мирување на правото што му припаѓа на одделен член на семејството (член 75 став 2).

Член 73

(1) Ако семејна пензија уживаат два или повеќе членови на семејството па на некој од нив му престане правото на пензија или некој од нив го загуби правото на пензија, на преостанатите членови што имаат право на семејна пензија повторно им се определува височина на пензијата. Така определената пензија припаѓа од денот од кој на некој од соуживателите ќе му престане правото на пензија.

(2) Ако исплатувањето на семејна пензија биде запрено или ако правото што му припаѓа на одделен член на семејството мирува, не се врши повторно определување на семејната пензија.

(3) Ако на вдовица поради вработување или користење на лична пензија ѝ се запре исплатувањето на семејната пензија што ѝ припаѓа, на другите членови на потесното семејство им се исплатува за тоа време семејна пензија во височина која се определува како вдовицата да нема право на семејна пензија.

Член 74

(1) Право на паричен надомест за телесно оштетување му припаѓа на воениот осигуреник од

денот на настапувањето на телесното оштетување, ако барањето за остварување на паричниот надомест за телесно оштетување е поднесено во рок од шест месеци од денот на настапување на телесното оштетување.

(2) Ако барањето за остварување на паричниот надомест за телесно оштетување е поднесено по истекот на рокот од став 1 на овој член, паричниот надомест за телесно оштетување припаѓа од првиот ден на наредниот месец по поднесувањето на барањето и за шест месеци назазад.

(3) Ако во степенот на телесното оштетување настапат промени поради кои, според овој закон, утврденото право на паричен надомест за телесно оштетување се менува, право на нов износ на паричниот надомест за телесно оштетување припаѓа од првиот ден на наредниот месец по денот на настанатата промена, со примена на одредбите од ст. 1 и 2 на овој член.

Член 75

(1) Воен осигуреник што во време на настапување на инвалидност исполнува услови и за инвалидска и за старосна пензија според овој закон, може да оствари право на инвалидска пензија или право на старосна пензија, по сопствен избор.

(2) Ако воен осигуреник, член на семејството на воен осигуреник или уживател на пензија стекне право на две или повеќе пензии според овој или според овој закон и по основ на пензиско и инвалидско осигурување кај друга заедница на осигурување, може да ужива само една од тие пензии, по сопствен избор.

(3) Ако воен осигуреник за ист случај на телесно оштетување стекне право на паричен надомест за телесно оштетување според овој закон и право на инвалиднина според прописите со кои се уредуваат правата на мирновремените воени инвалиди, може да ужива само едно од тие права, по сопствен избор.

Член 76

(1) Правото на пензија и правата по основ на инвалидско осигурување престануваат со смртта на уживателот.

(2) Правото на семејна пензија престанува кога поради настанатата промена повеќе не постојат посебните услови од кои зависи стекнувањето и траењето на тоа право.

(3) Правото на паричен надомест за телесно оштетување престанува кога поради промената во степенот на телесното оштетување повеќе не постои основот за стекнување паричен надомест за телесно оштетување според овој закон.

Член 77

(1) Правото на семејна пензија го губи со стапување во брак:

1) вдовица помлада од 45 години, освен ако тоа право го стекнала или го задржала поради целосна неспособност за стопанисување;

2) дете на воен осигуреник и дете без родители без оглед дали стапиле во брак пред или по смртта на воениот осигуреник односно на уживателот на правото, освен ако тоа право го стекнале или го задржале поради целосна и трајна неспособност за работа или ако тие и нивните брачни другари се наоѓаат на редовно школување.

(2) На вдовица што со стапување во нов брак го загубила правото на семејна пензија а според брачниот другар од новиот брак не стекла право на семејна пензија, ѝ се воспоставува правото на поранешната семејна пензија под услов во моментот на престанување на новиот брак да има едно или повеќе деца од првиот брак што уживаат се-

мејна пензија, а таа спрема тие деца ги врши родителските должности.

Член 78

Брачниот другар го губи правото на семејна пензија ако, по смртта на брачниот другар според кој тоа право му припаѓа, бракот биде поништен или разведен со правосилна судска пресуда поради кривица на брачниот другар уживател на семејната пензија.

Член 79

Воениот осигуреник не може да стекне права од инвалидското осигурување, а уживателот на прага од инвалидското осигурување ги губи тие права, ако свесно предизвикал инвалидност или телесно оштетување со намера да користи права по основ на инвалидско осигурување.

Член 80

Правата според овој закон се губат ако повеќе не се исполнети условите во поглед на стабот за стекнување на тие права поради намалување на пензискиот стаж поради околности поради кои определените периоди на пензиски стаж не се сметаат според прописите што важеле на 31 декември 1972 година.

Член 81

(1) Уживателот на правата, определени според овој закон, е должен на Службата за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници (во натамошниот текст: Стручната служба) да ѝ ја пријави секоја промена настаната во личноста или во стварните околности што влијаат врз тие права, врз користењето или врз обемот на користење на тие права.

(2) Пријава мора да се поднесе во рок од 8 дена од денот на настанатата промена.

Член 82

(1) Пензија, паричен надомест за телесно оштетување и додаток за помош и нега се определуваат во месечен износ и втасуваат за исплата однапред, првиот ден на секој календарски месец.

(2) Втасаните месечни износи на пензија, на паричен надомест за телесно оштетување и на додаток за помош и нега што не можеле да бидат исплатени поради околности што ги предизвикал уживателот на тие права, дополнително ќе се исплатат по најмногу за три години назазад, сметајќи од денот кога уживателот на тие права ќе поднесе барања за исплата.

Член 83

(1) Исплата во странство на пензија и на други права определени според овој закон, на уживател што ќе се исели заради постојан престој во странство, ако со меѓународен договор не е определено поинаку или не постои реципроцитет, може да му се одобри само ако причините за такво иселување се оправдани со оглед на семејните, здравствените и материјалните прилики на уживателот.

(2) Одена за постоење на оправдани причини за одобрение на исплатата во смисла на став 1 од овој член и одобрение за исплата дава органот што ќе го определи Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

Член 84

Правата што врз основа на овој закон се стекнуваат според прописите на заедницата на осигурувањето на работниците, се користат со примена на тие прописи.

Глава VIII

ПЕНЗИСКИ СТАЖ

Член 85

Пензиски стаж, во смисла на овој закон, го опфаќа времето поминато во осигурување пред и по почетокот на применувањето на овој закон (во натамошниот текст: стаж на осигурување) и периодите поминати вон од осигурување што се сметаат во пензиски стаж (во натамошниот текст: посебен стаж).

1. Стаж на осигурување

Член 86

Во стаж на осигурување се смета времето што воениот осигуреник го поминал во осигурување според овој закон.

Член 87

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето што воениот осигуреник, пред стекнувањето на својството воен осигуреник според овој закон, го поминал во работен однос или на друга работа за кое бил пензиски осигурен.

(2) Стажот на осигурувањето од став 1 на овој член се смета:

1) ако е наполнет до денот на почетокот на применувањето на овој закон — според прописите што важеле на 31 декември 1972 година;

2) ако е наполнет по почетокот на применувањето на овој закон — според прописите според кои тоа време се признава во стаж на осигурување.

Член 88

Во стаж на осигурување не се смета времето што во текот на траењето на осигурувањето според овој закон го поминал воениот осигуреник:

1) на неплатено отсуство подолго од 30 дена во одделна календарска година;

2) на отстранување од должност што траело подолго од 30 дена а за тоа време не е распореден на работа според прописите со кои се уредува воената служба, ако службата му престанала од причините поради кои воениот осигуреник бил отстранет од должноста;

3) во притвор што траел подолго од 30 дена, освен ако кривичната постапка со правосилна одлука била запрена или ако воениот осигуреник бил ослободен од обвинението или обвинението било одбиено но не поради ненадлежност;

4) на издржување казна затвор ако поради кривично дело е осуден на казна затвор подолго од 30 дена.

Член 89

(1) На воените осигуреници им се сметаат секои 12 месеци ефективно поминати на определени должности како 18 месеци стаж на осигурување, и тоа:

1) во подморничката служба — на сите должности на подморници во опрема;

2) во летачката служба — на должности на активен пилот, извидувач, радист, воздухопловец, стрелец, авиомеханичар, аерофотограф или на други должности на кои вршеле летачка служба или како припадници на орган на санитетската служба на испитување и тренирање на летачите или на испитување на заштитната опрема во барокоморите односно во авионите — ако при таквото испитување и тренирање летале најмалку 90 часови годишно;

3) во падобранската служба — на должности на активен падобранец;

4) на должности на поморски диверзант.

(2) Условите под кои се смета дека воениот осигуреник врши летачка или падобранска служба односно должност на поморски диверзант се утврдуваат според прописите со кои се уредува воената служба.

Член 90

На воените осигуреници им се сметаат секои 12 месеци ефективно поминати на определени работи како 16 месеци стаж на осигурување, и тоа:

1) во вршење работи на работното место член на специјален опитен екипаж за испитување на вооружувањето во фазата на освојувањето на производството и на завршни опити и испитувања, ако на опитите и испитувањата поминат просечно најмалку половина од вкупното годишно работно време;

2) во вршење работи на радиолошка, биолошка и хемиска заштита во лабораториски и полигонски услови, на работни места што ќе ги утврди сојузниот секретар за народна одбрана;

3) во вршење работи на контрарадиоизвидна служба и работи на криптографија.

Член 91

На воените осигуреници им се сметаат како 15 месеци стаж на осигурување секои 12 месеци ефективно поминати во вршење работи на работни места кај радарски уреди на кои се изложени на радарски зрачења, и тоа на осигурениците што вршат поправка, посложени дотерувања и испитувања, или работат како инструктори — наставници за поправка на радарски уреди, ако на тие работи поминат просечно најмалку три четвртини од вкупното годишно работно време.

Член 92

(1) На воените осигуреници им се сметаат секои 12 месеци ефективно поминати на должности во трупа како 15 месеци стаж на осигурување.

(2) Како должности во трупа, во смисла на став 1 на овој член, се подразбираат должностите во воените единици заклучно со дивизија и соодветна единица, и должностите во воените единици вон од дивизијата и во воените установи, во кои службата на воените осигуреници се врши под трупни услови, а што ќе ги определи Сојузниот извршен совет.

Член 93

На воените осигуреници кои како уживатели на паричен надомест за телесно оштетување според овој закон за телесно оштетување од 1 до 6 степен или како воени инвалиди од I до VI група поминале во активна воена служба вкупно најмалку 5 години работејќи со полно работно време, секои 12 месеци таква работа им се сметаат како 15 месеци стаж на осигурување.

Член 94

(1) На воениот осигуреник кој во воена единица или во воена установа врши работи на работно место на кое на осигурениците — работници во организациите на здружен труд или во други организации односно во државните органи стажот на осигурување им се смета со наголемено траење, а кое не е опфатено во чл. 89 до 91 на овој закон, времето поминато на такво работно место му се смета во стаж на осигурување со наголемено траење, на начин и во обем како што тоа време им се смета на осигурениците — работници на подрачјето на заедницата на осигурувањето на работниците на кое се наоѓа таквото работно место.

(2) На воениот осигуреник што се наоѓа на работа во организација на здружен труд или во друга организација односно државен орган и работи на работно место на кое на осигуреникот — работник стажот на осигурување му се смета со наголемено траење, времето поминато на таа работа му се смета, според овој закон, во стаж на осигурување со наголемено траење, на начин и во обем како што тоа време му се смета на осигуреникот — работник кој работи на такво работно место.

Член 93

На воениот осигуреник на кој во пензискиот стаж му е признаен стаж на осигурување со наголемено траење (член 87 став 2 точка 1 и чл. 89 до 94), пропишаната старосна граница за стекнување пензија според овој закон, му се намалува:

1) по една година за секои две години поминати во вршење на должности односно работи на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 18 месеци;

2) по една година за секои три години поминати во вршење на должности односно работи на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 16 месеци;

3) по една година за секои четири години поминати во вршење на должности односно работи на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 15 месеци;

4) по една година за секои шест години поминати во вршење на должности односно работи на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 14 месеци.

2. Посебен стаж

Член 96

Во посебен стаж на воените осигуреници им се смета времето поминато вон од осигурување што, според прописите за пензиското осигурување на осигурениците — работници им се смета во пензискиот стаж како посебен стаж.

Глава IX

ЕВИДЕНЦИЈА

Член 97

(1) Заради спроведување на пензиското и инвалидското осигурување се устројува матична евиденција за воените осигуреници и уживатели на пензии (во натамошниот текст: матичната евиденција).

(2) Матичната евиденција се организира така што податоците што во неа се регистрирани да можат да се користат и за други потреби на социјално осигурување.

Член 98

Матичната евиденција ја организира, устројува и води Стручната служба.

Член 99

(1) Во матичната евиденција се регистрираат податоците: за прием во активна воена служба (пријава за осигурување); за пензискиот стаж, платата и посебните додатоци односно личниот доход, што служат за утврдување на пензискиот основ; за износите на пензиските примања; за стапувањето на работа на уживателот на пензијата; за несреќа при работата и за други факти потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување и за спроведување на тоа осигурување.

(2) Податоците за платата и за посебните додатоци односно за личниот доход и пензискиот стаж, регистрирани во матичната евиденција, се сметаат како податоци запишани во јавна исправа.

Член 100

(1) Податоците за матичната евиденција, со поднесување на пропишаните пријави, ги обезбедуваат државните органи, организациите на здружениот труд и други организации (во натамошниот текст: организациите), воените единици и воените установи — за воените осигуреници и уживатели на правата според овој закон, што кај нив се на служба односно работа, воените осигуреници и уживателите на правата од пензиското и инвалидското осигурување, а воените единици и воените установи — и за корисниците на правата на паричен надомест (член 13 точка 2).

(2) Воените единици и воените установи и организациите се должни на Стручната служба веднаш да ѝ го пријават стапувањето на работа на воениот осигуреник и на уживателот на пензија според овој закон и секој случај на несреќа при работата на тие лица.

(3) Пријавите во врска со член 99 став 1 на овој закон и пријавите од ст. 1 и 2 на овој член се поднесуваат на начин и во рокот што ќе го пропише сојузниот секретар за народна одбрана.

(4) Воените единици и воените установи, организациите и Стручната служба се должни уредно да ги водат пропишаните евиденции за воените осигуреници и уживателите на пензија според овој закон.

Член 101

Воените единици и воените установи во кои постојат должности и работни места на кои, според овој закон, времето поминато на работа се смета во стаж на осигурување со наголемено траење, се должни за работите и за лицата што ги вршат тие работи на тие должности односно работни места да водат евиденција на начин што ќе го определи сојузниот секретар за народна одбрана.

Член 102

(1) Стажот на осигурување, платите и посебните додатоци односно личните доходи што воениот осигуреник ги остварил во претходната календарска година ги утврдува воената единица, воената установа односно организацијата кај која воениот осигуреник е на служба односно на работа.

(2) Основот од кој се определува надоместот на платата односно на личниот доход за време на привремена спреченост за работа според прописите за здравственото осигурување и основот од кој се определува паричниот надомест поради престанување на воената служба на воените осигуреници од член 13 точка 2 на овој закон, како и стажот на осигурување што воениот осигуреник го остварил во претходната година за време на примањето на надоместот, ги утврдува исплатувачот на надоместот.

Член 103

(1) Воените единици, воените установи и организациите се должни на воениот осигуреник да му дадат писмено известување за фактите утврдени во смисла на член 100 на овој закон.

(2) Воениот осигуреник кој не е задоволен со фактите утврдени според став 1 на овој член, има право во рок од 15 дена од денот на приемот на известувањето да бара од давателот на известувањето да донесе решение за утврдените факти. Ова решение давателот на известувањето е должен да го донесе во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето.

(3) Против решението од став 2 на овој член, освен против решение на Сојузниот секретаријат за

народна одбрана, воениот осигуреник има право, во рок од 15 дена од денот на доставувањето на решението, да поднесе:

1) жалба до воената единица односно до воената установа која, според прописите за надлежноста на воените единици односно на воените установи, е надлежна за решавање по жалбите во управни работи, ако решението за утврдените факти го донела воена единица односно воена установа;

2) приговор до органот надлежен според статутот односно според соодветниот општ акт на организацијата, ако решението за утврдените факти го донела организацијата.

(4) Воената единица или воената установа до која е поднесена жалбата односно органот до кој е поднесен приговорот е должна, во рок од 30 дена од денот на приемот на жалбата односно на приговорот, да донесе решение.

(5) Решението на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, донесено според став 2 на овој член и решението од став 4 на овој член, е конечно и против него може да се води управен спор.

(6) Известувањето од став 1 и решението од ст. 2 и 4 на овој член содржат поука за правното средство што воениот осигуреник може да го користи заради заштита на своите права.

Член 104

(1) Ако Стручната служба во рамките на ревизијата, со увид на самото место, со преглед на евиденцијата или на друг начин, најде дека податоците доставени за матичната евиденција се неточно утврдени или дека утврдувањето на тие податоци не е извршено врз основа на податоците што ги содржи пропишаната евиденција или дека е извршено врз основа на невистинити податоци внесени во тие евиденции, таа, во рок од 90 дена од денот на приемот на податоците, ќе му ги соопшти своите забелешки на давателот на податоците заради исправка на дадените податоци односно поведување на постапка за утврдување на вистинитоста на податоците внесени во евиденцијата.

(2) Исправката односно своето мислење за забелешките од став 1 на овој член, со соодветната документација, давателот на податоците е должен да ги достави до Стручната служба во рок од 30 дена од денот на приемот на забелешките.

(3) Ако Стручната служба, по спроведената постапка според ст. 1 и 2 на овој член, најде дека доставените податоци не се утврдени во согласност со важечките прописи, таа, во рок од 90 дена од денот на приемот на исправката односно на мислењето на давателот на податоците, поднесува барање за поведување постапка односно тужба, и тоа:

1) до органот што е надлежен за решавање во управни работи против одлуки на давателот на податоците — барање за поведување постапка заради утврдување на стажот на осигурување, на платата и на посебните додатоци односно на личниот доход кои според овој закон се земаат предвид за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување — ако е во прашање воен осигуреник кој е на служба во воена единица или во воена установа, или кој остварува паричен надомест (член 13 став 2);

2) до судот од општа надлежност — тужба заради утврдување на личниот доход односно на стажот на осигурување што според важечките прописи се земаат предвид за утврдување на правата од пензиското и инвалидското осигурување — ако е во прашање воен осигуреник кој е на работа во организација.

(4) За извршената исправка се известува воениот осигуреник кој за заштита на своите интереси може да се користи со правните средства од член 103 на овој закон.

Член 105

Податоците за конечно утврдениот стаж на осигурувањето, за платата и посебните додатоци односно за личниот доход, се регистрираат во матичната евиденција.

Член 106

(1) Сојузниот секретар за народна одбрана, во согласност со овој закон и со прописите за матичната евиденција за осигурениците и уживателите на пензии, ги пропишува: елементите што се регистрираат во матичната евиденција; организирањето, устројувањето и водењето на матичната евиденција; начинот на обезбедување, пријавување и доставување на податоци за матичната евиденција и роковите за нејзиното устројување и поднесување на пропишаните пријави.

(2) Со прописот од став 1 на овој член се определуваат начинот и постапката за утврдување на пензискиот стаж, на платата и на посебните додатоци односно на личниот доход што воениот осигуреник ги остварил до денот на почетокот на применувањето на овој закон.

Глава X

ПОСТАПКА ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВАТА

1. Решавање за правото на пензиско и инвалидско осигурување

Член 107

(1) Право на пензиско и инвалидско осигурување според овој закон може да оствари лице на кое му е признаено својство на воен осигуреник.

(2) Својството на воен осигуреник го утврдува Стручната служба врз основа на пријава за осигурување поднесена според прописите за матичната евиденција.

Член 108

Својството на воен осигуреник се запишува во матичната евиденција.

2. Решавање за правата од пензиското и инвалидското осигурување

Член 109

(1) За правата на воените осигуреници од пензиското и инвалидското осигурување и за правата на членовите на семејствата на воените осигуреници од пензиското осигурување се решава по постапката утврдена со овој закон и со статутот односно со други општи акти на Заедницата на воените осигуреници.

(2) За правата од пензиското осигурување на воениот осигуреник кој во смисла на член 38 на овој закон, стекнал својство на трудов инвалид, решава органот на надлежната заедница по постапката утврдена со прописите на таа заедница.

(3) Кога правата според овој закон се определуваат односно се стекнуваат и определуваат со примена на прописите што важат за осигурениците — работници, Собранието на Заедницата на воените осигуреници, по исклучок од став 1 на овој член, може да предвиди за тие права да решава заедницата на осигурувањето на работниците по постапката што важи во таа заедница, а врз основа на претходно склучена меѓусебна спогодба.

(4) Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги утврдува роковите за користење на правото на избор заради повторно определување на пензијата според платата на чинот односно според остварениот личен доход (чл. 19 и 164).

Член 110

(1) Постапката за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се поведува на барање на воениот осигуреник или на член на семејството на воениот осигуреник.

(2) За правата на воениот осигуреник и на член на семејството на воениот осигуреник од пензиското и инвалидското осигурување решава Стручната служба.

(3) По жалбите против решението на Стручната служба за правата од пензиското и инвалидското осигурување решава органот определен со статутот на Заедницата на воениот осигуреници.

(4) Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

(5) Ако Стручната служба утврди дека воениот осигуреник или член на семејството на воениот осигуреник има право на пензија или друго право од пензиското и инвалидското осигурување, но не може веднаш да се определи точниот износ што му припаѓа или постапката не може да се оконча поради решавање на некое претходно прашање, ќе определи со заклучок на поднесувачот на барањето привремено да му се исплатува аконтација според податоците со кои располага додека не се утврди точниот износ што му припаѓа.

(6) Одредбите на став 5 на овој член се применуваат и во постапката за донесување ново решение која се води по укинувањето на решението во вршење на ревизија.

Член 111

(1) Решението на Стручната служба за правата од пензиското и инвалидското осигурување подлежи на ревизија.

(2) Ревизијата ја врши органот што со статутот на Заедницата на воениот осигуреници е определен за решавање по жалбите против решенијата на Стручната служба.

(3) Ревизијата не го одлага извршувањето на решението.

(4) Ако против решението на Стручната служба е изјавена жалба, за ревизијата и жалбата се решава со исто решение.

(5) Ако ревизијата на решението што станало конечно поради тоа што не е изјавена жалба, не биде извршена во рок од три месеци од денот на истекот на рокот за жалба, се смета дека ревизијата е извршена и дека е дадена согласност на решението.

(6) Во вршењето на ревизијата надлежниот орган може на првостепеното решение да даде согласност, може да го измени или да го поништи односно укине.

(7) Кога во вршењето на ревизијата решението на Стручната служба е укинуто или поништено, Стручната служба донесува ново решение. Новото решение подлежи на ревизија, во која се испитува само тоа дали новото решение е во согласност со причините поради кои поранешното решение на Стручната служба е поништено или укинуто.

Член 112

(1) Против решението донесено по жалбата, како и против решението донесено во вршење на ревизијата, ако со него е изменето решението на Стручната служба, може да се води управен спор.

(2) Против решението со кое во вршењето на ревизијата решението на Стручната служба е укинуто или поништено, не може да се води управен спор. Управен спор не може да се води ниту против решението донесено по жалба ако со тоа решение во вршење на ревизија решението на Стручната служба е укинуто или поништено.

(3) Управниот спор се поведува со тужба кај Врховниот воен суд.

Член 113

(1) Ако по донесувањето на решение против кое нема редовно правно средство во управната постапка, се узнае за нови факти, или се најде или стекне можност да се употребат нови докази што, сами или во врска со веќе изведените и употребените докази, би можеле да доведат до поинакво решение да бидат тие факти односно докази изнесени или употребени во поранешната постапка, по исклучок од условите што во тие случаи според сојузниот пропис со кој се уредува општата управна постапка се бараат за поведување обнова на постапката, може да се поведе обнова на постапката во работите од пензиското и инвалидското осигурување и кога во поранешната постапка е пропуштено да се изнесе некој од тие факти односно докази. Обновата на постапката во овој случај се поведува без оглед на роковите што се предвидени со сојузниот пропис со кој се уредува општата управна постапка за барање обнова на постапката односно поведување на таа постапка. Обновата на постапката се поведува на барање на странката или по службена должност.

(2) Ако барањето за обнова на постапката е поднесено односно постапката за обнова е поведена во рок од пет години од денот на доставувањето на решението до странката, во постапката за обнова се применуваат прописите што важеле во времето на донесувањето на решението. Ако барањето е поднесено односно постапката за обнова е поведена по истекот на тој рок, во постапката за обнова се применуваат прописите што важат во времето на поднесувањето на барањето за обнова на постапката односно во времето на поведувањето на таа постапка по службена должност.

(3) Правата утврдени со решението донесено во постапката, обновена во смисла на став 1 на овој член, припаѓаат од првиот ден на наредниот месец од денот на поднесувањето на барањето за обнова на постапката односно од денот на донесувањето на решението во обновената постапка поведена по службена должност.

(4) Правосилното решение може да се измени со ново решение ако со првото решение е повреден законот на штета на странката или ако по некое правно прашање подоцна е заземено становиште поповољно за странката.

(5) Ново решение ќе се донесе и ако се узнае за факти што се од влијание врз правото на странката, а кои настапиле по донесувањето на решението.

(6) Правото што ѝ припаѓа на странката по решението, донесено во смисла на ст. 4 и 5 на овој член, тече од првиот ден на наредниот месец од денот кога странката поднела барање за поведување на постапката, а ако постапката е поведена по службена должност — од првиот ден на наредниот месец од денот на донесувањето на новото решение.

(7) Ако по донесувањето на конечното решение повторно се решава за правото на странката врз основа на фактите од став 5 на овој член, при донесувањето на новото решение ќе се применат прописите што важат во времето на поведувањето на постапката.

Член 114

(1) Кога за решавање за правото според овој закон е потребно да се утврди трајна здравствена неспособност поради која настапува инвалидност кај воениот осигуреник, телесно оштетување или постоење на потреба од постојана помош и нега од страна на друго лице, наод, оценка и мислење за утврдување на тие факти дава во првостепена постапка надлежната виша военолекарска комисија, а во второстепена постапка — главната военолекарска комисија.

(2) Военолекарската комисија од став 1 на овој член дава наод, оценка и мислење за постоењето на неспособност за работа односно за стопанисување на

членови на семејството на воениот осигуреник и на членови на семејството на уживателот на правата од која зависи правото на семејна пензија, како и за постоење на попреченост во физичкиот и психичкиот развој на детето на воен осигуреник односно на уживател на старосна и инвалидска пензија, за неможност на негово оспособување за живот и работа со школување и со професионална рехабилитација и за потребата од постојана помош и нега на тоа дете од страна на друго лице.

(3) Сојузниот секретар за народна одбрана донесува поблиски прописи за формирањето, составот и работата на военополицарската комисија во вршењето на работите од ст. 1 и 2 на овој член.

Член 115

Во постапката за решавање за правата според овој закон ќе се применуваат сојузните прописи за општата управна постапка, ако со овој закон и со статутот или со друг општ акт на Заедницата на воените осигуреници не е определено поинаку.

ДЕЛ ТРЕТИ

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ И ДЕТСКА ЗАШТИТА

Глава XI

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Член 116

Уживателите на пензија и членовите на нивните семејства се осигуруваат на здравствена заштита и други права од здравственото осигурување според посебен сојузен закон.

Член 117

На уживателите на паричен надомест за телесно оштетување според овој закон на кои по друг основ не им се обезбедува здравствена заштита во рамките на здравственото осигурување, им се обезбедуваат, врз товар на средствата на здравственото осигурување на воените осигуреници, само оние видови здравствена заштита опфатени со прописите со кои е уредено здравственото осигурување на воените осигуреници што се потребни за телесните оштетувања врз основа на кои стекнале право на паричен надомест за телесно оштетување.

Глава XII

ДОДАТОК НА ДЕЦА И НЕПОСРЕДНА ДЕТСКА ЗАШТИТА

Член 118

Правото на додаток на деца и правото на други форми на детска заштита уживателите на старосна и инвалидска пензија и децата уживатели на семејна пензија ги остваруваат според сојузен закон.

ДЕЛ ЧЕТВРТИ

Глава XIII

РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ИНВАЛИДНИ ДЕЦА

Член 119

(1) Право на професионална рехабилитација имаат деца на воените осигуреници и на уживателите на старосна или инвалидска пензија, како и децата — уживатели на семејна пензија според овој закон, ако рехабилитацијата им е потребна заради

оспособување за самостоен живот и работа и ако постои веројатност дека со рехабилитацијата можат да се оспособат.

(2) Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги определува со своја одлука случаите во кои и условите под кои стекнуваат право на професионална рехабилитација децата од став 1 на овој член, начинот на остварување и спроведување на таа рехабилитација, како и правата што припаѓаат во врска со користењето на правото на рехабилитација.

(3) Средствата за остварување на правата според одредбите на овој член се обезбедуваат во рамките на средствата на Фондот.

Член 120

Правата на професионална рехабилитација на децата од член 119 на овој закон се обезбедуваат само ако таква или слична заштита не им се обезбедува на тие деца според прописите што важат на територијата на која е живеалиштето на детето на кое му е потребна таквата заштита.

ДЕЛ ПЕТИ

Глава XIV

ПОСЕБНИ УСЛОВИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ И ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРАВАТА ОД ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО ОСИГУРУВАЊЕ НА БОРЦИТЕ

Член 121

Одредбите на сојузниот закон со кој се уредува стекнувањето и определувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување на борците од Народноослободителната војна и на други категории борци и на членовите на нивните семејства, и во врска со тоа обезбедувањето средства за покривање на зголемените обврски на Фондот, се применуваат и врз правата што според овој закон им припаѓаат на воените осигуреници на кои им е признаено својството на борци.

Член 122

За утврдување на својството на борци од Народноослободителната војна или на борци од други категории, врз воените осигуреници се применуваат, во поглед на условите, начинот и постапката, прописите што се применуваат врз другите осигуреници — работници.

ДЕЛ ШЕСТИ

ОРГАНИЗАЦИЈА И ФИНАНСИРАЊЕ

Глава XV

ОРГАНИЗАЦИЈА

Член 123

Заедницата на воените осигуреници е самоуправни организација кај која се остваруваат правата и се обезбедуваат средства за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Член 124

(1) Заедницата на воените осигуреници се формира како единствена заедница на сите војни осигуреници и уживатели на пензија според овој закон.

(2) Заедницата на воените осигуреници има својство на правно лице.

(3) Седиштето на Заедницата на воените осигуреници е во Белград.

Член 125

Воените осигуреници и уживателите на пензии учествуваат во спроведувањето на социјалното осигурување непосредно или преку делегати и делегации во гарнизонски и меѓугарнизонски собранија и во Собранието на Заедницата на воените осигуреници, како и во други форми на организирање на воените осигуреници и на уживателите на пензии.

Член 126

(1) Гарнизонски собранија се формираат во места во кои постои гарнизон или во места во кои има најмалку 50 воени осигуреници и уживатели на пензии.

(2) Гарнизонските собранија ги сочинуваат делегатите на воените осигуреници и уживатели на пензии кои се избираат за период од четири години.

(3) По исклучок од одредбата на став 2 на овој член, со статутот на Заедницата на воените осигуреници може да се определи одделни гарнизонски собранија да ги сочинуваат сите воени осигуреници и уживатели на пензии што живеат во местата за кои се формираат тие собранија.

Член 127

(1) Меѓугарнизонски собранија се формираат за подрачје на повеќе гарнизонски собранија заради разгледување на прашања од заеднички интерес за воените осигуреници и за уживателите на пензии што живеат на тоа подрачје.

(2) Меѓугарнизонските собранија ги сочинуваат делегатите делегирани од гарнизонските собранија за период од четири години.

Член 128

(1) Орган на управувањето со Заедницата на воените осигуреници е Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

(2) Собранието на Заедницата на воените осигуреници сочинуваат делегатите делегирани од меѓугарнизонските собранија за период од четири години.

(3) Собранието на Заедницата на воените осигуреници може да формира одбори и комисии за извршување на определени задачи.

(4) Собранието на Заедницата на воените осигуреници работи според деловникот што самото го донесува.

Член 129

Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги врши особено овие работи:

1) го донесува статутот и општите акти за чие донесување е овластено со сојузен закон;

2) ја утврдува програмата за работа во врска со спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување и презема односно предлага мерки за унапредување на заштитата на осигурениците и на уживателите на пензија;

3) дава насоки за користење на средствата на Фондот и за што поефикасно спроведување на пензиското и инвалидското осигурување;

4) ја предлага, согласно со овој закон, височината на средствата потребни за пензиското и инвалидското осигурување и за тоа ја поднесува потребната документација;

5) го донесува финансискиот план и ја усвојува завршната сметка на Фондот;

6) го претресува годишниот извештај на Стручната служба за спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување;

7) одлучува за соработка со други заедници, органи и организации во работите од заеднички интерес;

8) одлучува за употребата на средствата наменети за подобрување на материјалната положба на уживателите на пензии што за тие цели се издвоени во Фондот (член 142 став 2);

9) ги утврдува надоместите на патните и превозните и други трошоци на осигурениците и уживателите на правата во врска со остварувањето на правата според овој закон.

Член 130

(1) Со статутот на Заедницата на воените осигуреници поблиску се уредуваат: формирањето, правата и должностите на гарнизонските и меѓугарнизонските собранија и на Собранието на Заедницата на воените осигуреници и на нивните органи и другите форми на организирање на воените осигуреници и уживателите на пензии; составот, изборот, отповикот и одговорноста на делегатите на гарнизонските и меѓугарнизонските собранија и на Собранието на Заедницата на воените осигуреници и нивните органи, како и други прашања значајни за работата на Заедницата на воените осигуреници и на нејзините органи и за обезбедувањето на што попозитивно учество на воените осигуреници и уживателите на пензии во самоуправувањето.

(2) Статутот на Заедницата на воените осигуреници го донесува Собранието на Заедницата на воените осигуреници, во согласност со сојузниот секретар за народна одбрана.

Член 131

Општите акти на Собранието на Заедницата на воените осигуреници се објавуваат во „Службен лист на СФРЈ“.

Член 132

Работите на Заедницата на воените осигуреници во врска со спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување ги врши Стручната служба што ја организира и обезбедува Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Член 133

(1) Работите за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници Стручната служба ги врши врз основа на законот и други прописи, статутот и општите акти на Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

(2) Раководителот на Стручната служба по својата положба е член на извршниот орган на Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

Член 134

Стручната служба ги врши особено следните работи:

1) ракува со Фондот, согласно со одлуките и насоките на Собранието на Заедницата на воените осигуреници, и одговара за наменското користење на средствата на Фондот заради обезбедување на правилно остварување на правата на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства;

2) ги врши работите во врска со остварувањето на правата на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства, согласно со статутот и со другите општи акти на Заедницата на воените осигуреници;

3) ги извршува односно обезбедува извршување на одлуките и заклучоците на Собранието на Заедницата на воените осигуреници и на нејзините органи;

4) води книговодство и евиденција во врска со работењето на Фондот и со спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници;

5) врши и други работи во врска со спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници што ѝ се ставени во надлежност со законот, со статутот и со други општи акти на Заедницата на воените осигуреници.

Член 135

(1) Средства потребни на Стручната служба во врска со спроведувањето на пензиското и инва-

лидското осигурување се обезбедуваат во рамките на средствата за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

(2) Додека не се обезбедат потребните средства во рамките на средствата за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници, средствата за работата на Стручната служба во врска со спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Глава XVI

ФИНАНСИРАЊЕ

1. Извори на средствата

Член 136

(1) Средствата за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници се обезбедуваат со придонесите за пензиско и инвалидско осигурување, од буџетот на федерацијата за обврските што настануваат со остварување на правата на пензија на воените осигуреници — борци од Народноослободителната војна и други категории борци и за дополнително финансирање на пензиското и инвалидското осигурување според овој закон, и со други приходи утврдени со сојузен закон.

(2) Придонесите за пензиското и инвалидското осигурување се определуваат така што со средствата што се остваруваат од придонесите, заедно со другите приходи на Фондот, да се обезбедуваат правата од пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници и другите права што на уживателите на пензии според овој закон им припаѓаат по основ на социјалното осигурување (здравствено осигурување и права во врска со детската заштита), посебните средства за подобрување на материјалната положба на уживателите на пензија (закрепнување, обезбедување на станovi и др.), да се формира наменска резерва и да се намируваат трошоците за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување.

(3) Средствата за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници се утврдуваат се перспективниот финансиски план на Фондот што се донесува за периодот за кој се донесуваат среднорочните општествени планови на стопанскиот развој.

(4) Средствата потребни за одделна година се утврдуваат и се распоредуваат со годишниот финансиски план на Фондот.

(5) За извршувањето на финансискиот план на Фондот се составува завршна сметка со која, за секоја година, конечно се утврдуваат приходите и расходите на Фондот.

Член 137

(1) Придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници се основни и додатни придонеси.

(2) Стапките на придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници ги утврдува Собранието на Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Стапките на придонесите се утврдуваат истовремено со донесувањето на буџетот на федерацијата. Ако до почетокот на календарската година не се утврдени нови стапки на придонесите, и во наредната година се применуваат стапките што важеле во претходната година.

Член 138

Придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници се пресметуваат по утврдените стапки од платата односно од личниот доход и од другите примања што служат за утврдување на пензискиот основ.

Член 139

(1) Основниот придонес за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници се определува како еден придонес.

(2) Средствата потребни за покривање на трошоците од осигурувањето според овој закон, за формирање на наменската резерва и за усогласување на пензиите и на другите примања со економските движења се обезбедуваат со основните придонеси и од буџетот на федерацијата.

(3) Дополнителниот придонес за пензиското и инвалидското осигурување служи за покривање на зголемените обврски на тоа осигурување што настануваат поради сместување на стапкот на осигурување со наголемено траење и поради намалување на старосната граница за воените осигуреници на определени должности односно работни места и за покривање на зголемените обврски што настануваат опради несреќи при работата и професионални болести.

(4) За воените осигуреници што се на работа во организациите придонесите се пресметуваат и се плаќаат на начин и во височина што се определени со прописите што се применуваат за соодветните осигуреници — работници на работа во иста организација.

2. Фонд на заедницата на воените осигуреници

Член 140

Фондот се формира од средствата остварени за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Член 141

Во Фондот се внесуваат средствата остварени:

- 1) со основниот придонес;
- 2) со додатниот придонес;
- 3) од буџетот на федерацијата за обврските што настануваат со остварување на правата на пензија на воените осигуреници — борци од Народноослободителната војна и други категории борци;
- 4) од буџетот на федерацијата за дополнително финансирање на пензиското и инвалидското осигурување според овој закон;
- 5) со други приходи.

Член 142

(1) Од Фондот се намируваат расходите за:

- 1) исплата на пензиите, на паричните надомести за телесно оштетување и на другите обврски од пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници;
- 2) придонесите за здравственото осигурување на уживателите на пензии и уживателите на други права според овој закон, на кои здравственото осигурување според законот им се обезбедува врз товар на Фондот;
- 3) придонесите за додатокот на деца и за непосредната детска заштита за децата на уживателите на старосна или инвалидска пензија односно за децата уживатели на семејна пензија;
- 4) други обврски определени со законот.

(2) Дел од вкупните средства на Фондот се издвојуваат на посебна сметка како наменски средства што можат да се користат за подобрување на материјалната положба на уживателите на пензии (закрепнување, обезбедување на станovi и др.). Тие средства се обезбедуваат во рамките на стапката на придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Член 143

(1) Во рамките на Фондот се формира резерва.

(2) Резервата на Фондот се формира:

- 1) со издвојување определен процент од средствата остварени од придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници;

2) од вишокот на приходите над расходите утврден со завршната сметка на Фондот;

3) со внесување на средствата што како вложени се враќаат во резервата на Фондот и на каматата на вложените средства од резервата на Фондот.

(3) Собранието на Социјалистичка Федеративна Република Југославија го определува процентот на издвојување за резервата на Фондот според став 2 точка 1 на овој член.

(4) Собранието на Заедницата на воените осигуреници го определува вишокот на приходите над расходите што се внесува во резервата на Фондот.

Член 144

(1) Резервата на Фондот служи за: обезбедување дел на средствата потребни за извршување на обврските на Фондот што ќе втасуваат по периодот за кој е утврдена стапката на придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници; обезбедување на придонесите за определен временски период; покривање на вишокот на расходите над приходите на Фондот утврден со завршната сметка односно билансот на Фондот и за обезбедување на средствата потребни за усогласување на пензиите и другите примања според овој закон со економските движења.

(2) Средствата на резервата на Фондот можат да се користат како обртни средства, за извршување на тековните обврски на Фондот.

Член 145

Средствата на резервата на Фондот што ги надминуваат потребите за користење на резервата за обртни средства, Заедницата на воените осигуреници ги вложува на вкатување кај банката што ќе ја одбере. Тие средства можат да се орочуваат најдолго за периодот на среднорочниот план на стопанскиот развој.

3. Финансиско работење на Фондот

Член 146

(1) Финансиското работење на Фондот опфаќа:

- 1) составување на финансискиот план на приходите и расходите;

- 2) остварување на приходите и извршување на расходите;

- 3) водење книговодство и евиденција за финансиското работење и за средствата;

- 4) составување на завршната сметка и билансот.

(2) Финансиското книговодство на Фондот се води по единствениот контен план што се применува за заедниците на пензиското и инвалидското осигурување.

(3) Завршната сметка на Фондот ја составува Стручната служба и им ја доставува на надлежните органи.

Член 147

Придонеси за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници пресметуваат и уплатуваат како обврзници за уплата на придонесите:

- 1) воените единици и воените установи — за воените осигуреници што кај нив се на служба или остваруваат паричен надомест поради престанување на активната воена служба;

- 2) организациите — за воените осигуреници што кај нив се на работа односно во работен однос.

Член 148

Придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници се уплатуваат

кај банката на сметката на Заедницата на воените осигуреници.

Член 149

(1) Наплатата на придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници ја врши банката при исплатата на средствата за плати, за парични надомести поради престанување на активната служба и за лични доходи.

(2) Обврската за уплата на придонесите од став 1 на овој член втасува со денот на подигањето кај банката на средствата за плати, за парични надомести или за лични доходи.

Член 150

(1) Контрола на финансиското работење на Фондот и пресметување и уплатување на придонесите за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници од страна на воените единици и воените установи врши органот надлежен за контрола на материјалното и финансиското работење во Југословенската народна армија.

(2) Контрола на пресметувањето и уплатувањето на придонесите од страна на организациите, за воените осигуреници што кај нив се на работа односно во работен однос, врши Стручната служба.

Глава XVII

ОДНОСИ СО ДРУГИ ЗАЕДНИЦИ

Член 151

Заедницата на воените осигуреници соработува со другите заедници на пензиското и инвалидското осигурување заради поуспешно и поцелосно остварување на правата на осигурениците и решавање на прашања од заеднички интерес и со самоуправните спогодби со тие заедници ги утврдува заедничките задачи и потреби, меѓусебните односи, организационите форми на соработка, височината и начинот на обезбедување на средствата за заедничките потреби односно работи од заеднички интерес.

Член 152

(1) Заедницата на воените осигуреници ќе ѝ го надомести на друга заедница на пензиското и инвалидското осигурување делот на пензијата определена според вкупниот пензиски стаж што му одговара на сразмерот помеѓу стажот на осигурување што осигуреникот го наполнил во осигурувањето кај Заедницата на воените осигуреници по 31 декември 1972 година и вкупно наполнетиот стаж на осигурување.

(2) Друга заедница на пензиското и инвалидското осигурување ќе ѝ го надомести на Заедницата на воените осигуреници делот на пензијата определена според вкупниот пензиски стаж што му одговара на сразмерот помеѓу стажот на осигурување што осигуреникот го наполнил кај таа друга заедница по 31 декември 1972 година и вкупниот стаж на осигурување.

(3) Заедницата на воените осигуреници ќе им ги надомести на другите заедници на пензиското и инвалидското осигурување на работниците расходите што тие заедници ги имале во обезбедувањето на остварување на правата на професионална рехабилитација и вработување на трудовите инвалиди во смисла на член 38 ст. 1 и 2 на овој закон, за правата на воените осигуреници и членовите на нивните семејства за кои решаваат другите заедници (член 109 став 3) и за други права за кои со овој закон е предвидено воените осигуреници и членовите на нивните семејства да ги остваруваат и користат кај друга заедница на пензиското и инвалидското осигурување на работниците.

(4) Обезбедување и пресметување на надоместот според одредбите на овој член се врши на начин пропишан со сојузниот закон со кој се уредуваат основните права од пензиското и инвалидското осигурување односно на начин утврден со самоуправа на спогодба.

ДЕЛ СЕДМИ

НАДОМЕСТ НА ШТЕТА И КАЗНЕНИ ОДРЕДБИ

Глава XVIII

НАДОМЕСТ НА ШТЕТА

Член 153

(1) Воениот осигуреник односно член на семејството на воениот осигуреник на кој врз товар на Фондот му е извршена исплата на која немал право, е должен да ги врати примените износи:

1) ако врз основа на неточни податоци, за кои знаел или морал да знае дека се неточни, или на друг противправен начин остварил од пензиското и инвалидското осигурување некое примање на кое немал право или го остварил во поголем обем отколку што му припаѓа според законот;

2) ако остварил некое примање поради тоа што не ги пријавил настанатите промени што влијаат врз губењето или обемот на некое право, а знаел или морал да знае за тие промени;

3) ако примил паричен износ поголем од оној што му е определен со решението.

(2) Побарувањата според одредбите на став 1 на овој член застаруваат со истекот на роковите определени со прописите за застареност на побарувањата. Овие рокови почнуваат да течат од денот кога во управната постапка станало конечно решението со кое е утврдено дека примањето што е исплатувано не припаѓа или припаѓа во помал обем (став 1 точ. 1 и 2) односно од денот кога е извршена последната исплата (став 1 точка 3).

Член 154

(1) Заедницата на воените осигуреници има право да бара надомест на штетата сторена на Фондот од лицето кое намерно или со крајно неангажираност предизвикало инвалидност, телесно оштетување или смрт на воен осигуреник.

(2) За штетата што во случаите од став 1 на овој член ќе ја предизвика работник на работа или во врска со работата односно воено лице во врска со службата, одговара организацијата односно општествено-политичката заедница, согласно со одредбите на законот со кој се уредуваат работните односи односно на законот со кој се уредува активната воена служба.

(3) Заедницата на воените осигуреници има право да бара и непосредно од работникот односно од воениот лице да ја надомести штетата, ако инвалидност, телесно оштетување или смртта на воениот осигуреник е предизвикана со кривично дело.

(4) Во случаите од овој член се смета дека штетата е сторена без оглед дали инвалидност, телесно оштетување или смртта на воениот осигуреник е предизвикана од страна на организацијата, работникот, воено или кое и да било друго лице и без оглед што тие ризици се опфатени со пензиското и инвалидското осигурување.

Член 155

При утврдувањето на правото на надомест на штетата сторена на Фондот, согласно се применуваат општите правила за надомест на штета односно важечките прописи за одговорноста за недопуштени

дејствија и пропусти на друг и за одговорноста за штета од предмет, и посебните правила и прописи за надомест на штета, доколку не се во спротивност со одредбите на овој закон.

Член 156

(1) Кога ќе се утврди дека за Фондот настапила штета, Стручната служба ќе го повика осигуреникот или организацијата во определен рок да ја надомести штетата.

(2) Ако штетата не биде надоместена во определен рок, барањето за надомест на штетата може да се оствари со тужба кај надлежниот суд.

Член 157

(1) Со барањето за надомест на штета може да се опфати вкупниот износ на штетата или износот на дел од штетата што се однесува на определен изминат временски период.

(2) Кога причинетата штета се состои во обврската на Фондот на трајни парични давања (пензија, паричен надомест за телесно оштетување и др.), може да се бара надомест на штетата во вкупен износ. Овој износ се пресметува според височината на признаеното давање и според просечното траење на користењето на тоа давање без оглед на годините на живот на корисникот. Начинот на утврдување на просечното траење на користењето на тие давања го определува со своја одлука Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

(3) При утврдувањето на височината на надоместот на штетата според овој закон, не се зема предвид износот на уплатениот придонес за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници ниту должината на наполнетиот пензиски стаж на корисникот, односно на лицето по кое членовите на семејството стекнале право на пензија,

Глава XIX

КАЗНЕНИ ОДРЕДБИ

Член 158

(1) Организацијата на здружениот труд, друга организација или друго правно лице ќе се казни за прекршок со парична казна до 10.000 динари:

1) ако за воениот осигуреник не поднесе пријава за осигурување, годишна пријава за остварената плата, за личниот доход, за стажот на осигуреникот и за други податоци, пропишана со посебни прописи, или поднесе пријава со неточни податоци за воениот осигуреник (член 99 и член 100 ст. 1 и 3);

2) ако не поднесе пријава за стапувањето на работа на уживателот на пензија или ако не поднесе пријава за случај на несреќа при работата (член 100 ст. 2 и 3);

3) ако не води или неуредно ги води пропишаните евиденции за воените осигуреници (член 100 став 3);

4) ако одбие да им даде податоци на осигуреникот, на уживателот на пензија или на Стручната служба, или даде неточни податоци и известувања за утврдување на платата односно на личниот доход, пензискиот стаж или на други факти важни за утврдување на пензискиот стаж или на други факти важни за утврдување на правата според овој закон (член 103, во врска со чл. 99 и 101);

5) ако го спречува увидот на самото место или прегледот на евиденциите што се однесуваат на податоците во врска со пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници односно прегледот на датоците книги во врска со контрола на финансиското работење (чл. 104 и 150);

6) ако не го уплати втациониот придонес за пензиското и инвалидското осигурување на воените

осигуреници или не го уплати во полн износ (член 149).

(2) Организацијата на здружениот труд, друга организација или друго правно лице ќе се казни за прекршок со парична казна до 5.000 динари, ако поднесе неуредна пријава од став 1 точка 1 на овој член.

(3) За дејствието од став 1 односно став 2 на овој член, ќе се казни за прекршок и одговорното лице во организацијата на здружениот труд, во друга организација или во друго правно лице со парична казна до 2.000 динари.

ДЕЛ ОСМИ

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Глава XX

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ПЕНЗИИ И ДРУГИТЕ ПРИМАЊА

1. Усогласување на затечените пензии

Член 159

Старосните и инвалидските пензии на воените осигуреници и семејните пензии на членовите на семејствата на воените осигуреници определени или преведени според Основниот закон за пензиското осигурување („Службен лист на СФРЈ“, бр. 51/64, 56/65, 14/66, 1/67, 18/67, 31/67, 54/67, 17/68, 32/68, 55/68, 11/69, 56/69, 47/70, 60/70, 15/71, 16/71 и 60/71) или според Основниот закон за инвалидското осигурување („Службен лист на СФРЈ“, бр. 10/65, 14/66, 1/67, 23/67 и 56/69), се усогласуваат со пензиите според овој закон на сите уживатели на тие пензии кои правото на пензија го имаат на 1 јануари 1973 година.

Член 160

Пензиите на воените осигуреници од член 159 на овој закон (во натамошниот текст: затечените воени пензионери), се усогласуваат по службена должност, ако со овој закон не е определено поинаку, врз основа на пензискиот стаж и другите факти во моментот на престанување на активната воена служба, утврдени со решение за определување односно преведување на пензиите според Основниот закон за пензиското осигурување или според Основниот закон за инвалидското осигурување.

Член 161

(1) Заради усогласување на пензиите, на затечените воени пензионери им се утврдува нов пензиски основ кој го сочинува соодветната плата на чинот (член 17 став 4) која според прописите, важечки на 31 декември 1972 година, му припаѓа на активно воено лице.

(2) Посебните додатоци што се земени предвид за утврдување на пензискиот основ при определувањето односно преведувањето на пензиите на воените осигуреници според Основниот закон за пензиското осигурување, ѝ се додаваат при утврдувањето на новиот пензиски основ на соодветната плата на чинот, пресметани на вредноста што тие додатоци ја имаат според прописите за посебните додатоци на активните воени лица на 31 декември 1972 година со примена на член 17 став 6 од овој закон.

(3) На затечен воен пензионер кој во последните пет години или, ако за него тоа е поповолно, во кои и да било 10 години поминати едноподруго во активна воена служба примил посебни додатоци, ќе му се засметаат, на негово барање, тие додатоци за утврдување на новиот пензиски основ, на начин предвиден во член 17 ст. 5 и 6 на овој закон.

(4) Утврдувањето на новиот пензиски основ се врши со примена на член 64 став 4 на овој закон.

Член 162

(1) Од новоутврдениот пензиски основ според член 161 на овој закон, износот на усогласената инвалидска пензија се одредува според член 37 на овој закон, а износот на усогласената старосна пензија — според член 37 став 3 на овој закон.

(2) При определувањето на износот на усогласената старосна пензија според член 37 став 3 на овој закон, можниот работен век се смета до денот кога на уживателот на пензијата му престанала активната воена служба.

Член 163

(1) На затечен воен пензионер кому пензијата му е определена врз основа на остварениот личен доход со примена на член 53 од Основниот закон за пензиското осигурување, пензијата му се усогласува односно преведува според прописите што важат на подрачјето на заедницата на осигурувањето на работниците на кое тој го остварил последниот личен доход (член 19).

(2) Затечениот воен пензионер може да бара, наместо според став 1 од овој член, новиот износ на усогласената пензија да му се определи спрема соодветната плата на чинот според чл. 161 и 162 на овој закон.

Член 164

(1) На уживател на пензија кој како воен осигуреник остварил старосна пензија, па врз основа на вработување по пензионирањето му е определена нова пензија според член 55 на Основниот закон за пензиското осигурување, порано остварената пензија ќе му се усогласи, на негово барање, според овој закон како пензија на затечен воен пензионер.

(2) На уживател на пензија кој како воен осигуреник стекнал право односно остварил право на инвалидска пензија, па врз основа на вработување по пензионирањето како на трудов инвалид му е определена старосна пензија односно нова инвалидска пензија спрема соодветната категорија на инвалидност, инвалидската пензија на која имал право како воен осигуреник ќе му се усогласи, на негово барање, според овој закон како пензија на затечен воен пензионер.

Член 165

(1) Од времето што затечениот воен пензионер или уживател на пензија од член 164 став 1 на овој закон го поминал во вработување по остварувањето на старосна пензија на воен осигуреник до 1 јануари 1973 година, во вкупниот пензиски стаж за определување на новиот износ на усогласената пензија се сметаат само оние периоди на вработување во кои остварил личен доход, еднаков или поголем од износот на платата од која му е определена пензијата.

(2) Времето што уживателот на пензија од член 164 став 2 на овој закон го поминал во работен однос со најмалку половина од пропишаното полно работно време до 1 јануари 1973 година, ќе се засмета во вкупниот пензиски стаж за определување на новиот износ на усогласената пензија според овој закон како да е поминато со полно работно време.

(3) Кога за определување на пензијата се зема вкупниот пензиски стаж (ст. 1 и 2) новиот износ на усогласената пензија се определува, по исклучок од член 162 на овој закон, исклучиво спрема должината на вкупниот пензиски стаж во процент од член 18 на овој закон. Тој вкупен стаж за определување на пензијата се зема предвид само ако за уживателот на пензијата тоа е поповолно од пензијата определена спрема пензискиот стаж наполнет до

моментот на престанување на активната воена служба (чл. 160 и 162).

Член 166

(1) Уживател на исклучителна пензија кој остварил пензија како воен осигуреник или исполнувал услови за стекнување право на пензија како воен осигуреник според прописите важечки во моментот на престанувањето на активната воена служба, може да бара, наместо исклучителна пензија, да му се усогласи односно определи и усогласи пензија според овој закон како пензија на затечен воен пензионер.

(2) На уживателот на исклучителна пензија од став 1 на овој член може по исклучок да му се признае и определи старосна пензија според овој закон.

Член 167

Семејните пензии при усогласувањето се определуваат од усогласена пензија според чл. 160, 161, 162 и член 163 став 1 на овој закон, зависно од бројот на членовите на семејството (член 60), со тоа што уживателот на семејна пензија да може да поднесе барање за примена на член 163 став 2 и на член 164 на овој закон.

Член 168

Уживателот на исклучителна семејна пензија може да бара да се примени одредбата на член 166 од овој закон, ако умереното лице од кое го изведува правото на семејна пензија исполнувало услови за примена на тој член и ако тој член на семејството исполнувал услови за стекнување право на семејна пензија според тогаш важечките прописи, а услови за користење на тоа право постојат и во моментот на поднесувањето на барањето.

Член 169

(1) На затечен воен пензионер кој пензијата ја стекнал спрема платата на соодветна класа на воен службеник со нижа подготовка, а без примена на член 290 од Законот за Југословенската народна армија („Службен лист на СФРЈ“ бр. 52/64 и 57/65), пензијата ќе му се усогласи спрема соодветната плата на класата на воен службеник во која е унапреден според тој член.

(2) Одредбата на став 1 од овој член се применува и при усогласување на семејна пензија.

2. Усогласување на затечените парични надомести за телесно оштетување и додаток за помош и нега

Член 170

(1) На уживател на паричен надомест за телесно оштетување што како воен осигуреник стекнал инвалиднина според Основниот закон за инвалидското осигурување и ги исполнува условите од член 24 на овој закон, тој надомест му се усогласува така што новиот износ на усогласениот надомест се определува според член 41 на овој закон, и тоа од основот од кој се определува тој надомест во текот на 1973 година.

(2) На уживател на надомест за телесно оштетување кој како воен осигуреник стекнал инвалиднина а не ги исполнува условите од член 24 на овој закон, и натаму му се исплатува само износот што му припаѓал до 1 јануари 1973 година.

Член 171

На затечен воен пензионер — уживател на додаток за помош и нега, тој додаток му се усогласува врз основа на одлука на Собранието на Заедницата

на воените осигуреници, донесена во смисла на член 44 од овој закон.

3. Заеднички одредби

Член 172

(1) Новите износи на пензиите и паричните надомести за телесно оштетување усогласени по службена должност, припаѓаат од 1 јануари 1973 година.

(2) Новите износи на пензиите и паричните надомести за телесно оштетување усогласени по барање, припаѓаат од првиот ден на наредниот месец по поднесувањето на барањето, но најрано од 1 јануари 1973 година.

Член 173

Ако износот на усогласената пензија односно на паричниот надомест за телесно оштетување би бил помал од износот кој на уживателот му припаѓал до 1 јануари 1973 година, и натаму ќе се исплатува тој поголем износ сè додека усогласениот износ на пензијата односно на паричниот надомест за телесно оштетување со зголемување врз основа на усогласување, не го достигне тој поголем износ.

Член 174

(1) Усогласените износи на пензиите и паричните надомести за телесно оштетување натаму се усогласуваат како пензиите и паричните надомести за телесно оштетување определени според овој закон.

(2) На затечен воен пензионер кој, по престанување на активната воена служба во Југословенската народна армија по потреба на службата или поради неспособност за таа служба, остварил пензија пред исполнувањето на општите услови за стекнување право на старосна пензија, усогласениот износ на пензијата натаму му се усогласува, по исклучок од став 1 на овој член, со пензиите остварени според овој закон во годината во која се врши усогласувањето. Таков начин на усогласување на тие пензии се врши додека затечениот воен пензионер не наполни 60 (маж) односно 55 (жена) години живот.

Член 175

За усогласувањето на пензиите и на паричните надоместоци за телесно оштетување се решава по постапката утврдена за решавање за правата според овој закон.

Член 176

(1) Врз вработените затечени уживатели на пензии се применуваат одредбите од член 71 на овој закон.

(2) Врз вработените затечени уживатели на старосни пензии кои старосната пензија ја оствариле пред исполнувањето на општите услови за стекнување право на старосна пензија, за време на вработувањето, по исклучок од став 1 на овој член, се применуваат одредбите на член 71 ст. 2 и 3 на овој закон.

Глава XXI

ДРУГИ ОДРЕДБИ

Член 177

(1) За нерешените барања, жалби и тужби во врска со утврдување на пензиски стаж или со остварување на права од пензиското и инвалидското осигурување по основ на својството на воен осигуреник односно член на неговото семејство, поднесени до 1 јануари 1973 година, решаваат според

прописите важечки до тој ден органите што се надлежни за решавање на таквите барања, жалби и тужби поднесени од страна на осигурениците — работници односно членови на нивните семејства.

(2) За правото на воен осигуреник на кој службата му престанала до 1 јануари 1973 година односно за правото на член на неговото семејство кои барање за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување ќе поднесат по тој ден, се решава според одредбите на Основниот закон за пензиското осигурување односно Основниот закон за инвалидското осигурување.

(3) За решавање за правата од став 2 на овој член се применуваат во поглед на надлежноста и постапката, прописите што важат за осигурениците — работници на подрачјето на заедницата на пензиското и инвалидското осигурување на работниците на кое на подносителот на барањето му престанала активната воена служба.

(4) Правата утврдени според овој член се усогласуваат според одредбите на чл. 159 до 176 на овој закон.

Член 178

(1) На затечен воен пензионер, како и на воен осигуреник (член 14) кај кого за време на активната воена служба настанило телесно оштетување предизвикано од болест или повреда надвор од работата, за кое не можел да оствари право на инвалиднина според Основниот закон за инвалидското осигурување, со оглед на причината на телесното оштетување, ќе му се определи, на негово барање, паричен надомест за телесно оштетување според овој закон ако ги исполнува условите од член 24 на овој закон.

(2) Правото на паричен надомест за телесно оштетување според овој член припаѓа од 1 јануари 1973 година, ако барањето за остварување на тоа право е поднесено до крајот на таа година, а ако барањето е поднесено до 31 декември 1973 година, правото на тој надомест припаѓа од првиот ден на наредниот месец по поднесувањето на барањето и за шест месеци наназад.

Член 179

Одредбите на чл. 43 и 44 од овој закон се применуваат и врз затечените уживатели на пензија, без оглед на тоа дали потребата од постојана помош и нега настапила пред 1 јануари 1973 година или по тој ден.

Член 180

(1) На вдовица на воен осигуреник односно на вдовица на уживател на пензија, што таа пензија ја стекнал како воен осигуреник, која до 1 јануари 1973 година имала право на материјано обезбедување врз основа на член 245 од Основниот закон за пензиското осигурување, се однесуваат одредбите од член 50 став 3 на овој закон.

(2) Вдовица на воен осигуреник, односно на уживател на пензија, кој таа пензија ја стекнал како воен осигуреник, умрен пред 1 јануари 1973 година, стекнува право на семејна пензија под условите пропишани во член 49 став 1 точка 2 од овој закон.

(3) Вдовец на воен осигуреник, односно на уживател на пензија, кој таа пензија ја стекнал како воен осигуреник, умрен пред 1 јануари 1973 година, стекнува право на семејна пензија под условите пропишани во член 52 став 1 точка 3 од овој закон.

(4) На лицата што ги исполниле условите за стекнување право на семејна пензија според ст. 2 и 3 на овој член, семејна пензија им припаѓа од првиот ден на наредниот месец по исполнувањето на тие услови, но најрано од 1 јануари 1973 година, ако барање за остварување на тоа право поднесат до 10 април 1977 година.

Член 181

Одредбите на член 38 од овој закон се применуваат и врз затечените уживатели на инвалидска пензија, како и врз трудовите инвалиди кои, наместо инвалидска пензија на која стекнале право како воени осигуреници според Основниот закон за инвалидското осигурување, оствариле инвалидска пензија и други права според член 138 ст. 1 до 3 на овој закон.

Член 182

(1) Лицето што во моментот на престанување на својството на воен осигуреник не ги исполнило условите за стекнување пензија според овој закон, а не може да стекне право на старосна пензија по основ на осигурување кај друга заедница на пензиско и инвалидско осигурување, стекнува право на пензија кај Заедницата на воените осигуреници, со тоа што во поглед на условите за стекнување и начинот на определување и користење на пензијата се применуваат прописите што важат за осигурениците — работници на подрачјето на надлежната заедница. Тие прописи се применуваат и во поглед на натамошното усогласување на века остварените пензии.

(2) Одредбата на став 1 од овој член согласно се применува и врз семејната пензија.

Член 183

Правата стечени според овој закон припаѓаат најрано од 1 јануари 1973 година.

Член 184

Децата на воените осигуреници и на затечените воени пензионери кои, за време на важењето на Основниот закон за инвалидското осигурување, оствариле право на професионална рехабилитација како деца — инвалиди, го задржуваат тоа право и натаму го користат според одредбите на овој закон (чл. 119 и 120).

486.

Врз основа на член 20 од Законот за измени и дополненија на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 58/76), Законодавно-правната комисија на Сојузниот собор на Собранието на СФРЈ на 37 седница од 21 март 1978 година, го утврди пречистениот текст на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници.

Пречистениот текст на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници ги опфаќа: Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/72), Законот за измени и дополненија на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 67/73), Законот за измени и дополненија на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 58/76) и Исправката на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 9/78), во кои е означен денот на влегувањето во сила на тие закони.

АС бр. 342/9
21 март 1978 година
Белград

Претседател
на Законодавно-правната комисија
на Сојузниот собор на Собранието
на СФРЈ,
проф. д-р Миодраг Зечевиќ, с. р.

ЗАКОН ЗА ЗДРАВСТВЕНОТО ОСИГУРУВАЊЕ НА ВОЕ- НИТЕ ОСИГУРЕНИЦИ

(Пречистен текст)

Глава I

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Воените осигуреници и членовите на нивните семејства задолжително се осигурени на здравствена заштита.

На воените осигуреници и на членовите на нивните семејства им се обезбедуваат и други права од здравственото осигурување, согласно со одредбите на овој закон.

Член 2

Здравственото осигурување се обезбедува според начелата на заемност и солидарност на воените осигуреници во единствената Заедница на социјалното осигурување на воените осигуреници, формирана со Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници (во натамошниот текст: Заедницата на воените осигуреници).

Член 3

Со здравственото осигурување им се обезбедува право на користење на здравствена заштита и право на парични надомести и помошти според овој закон на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства.

Член 4

Правата според овој закон им се обезбедуваат на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства во случај на превентивна здравствена заштита, болест, повреда, бременост и пораѓање, а на воените осигуреници — и за случај на спреченост за работа.

Член 5

Правата од здравственото осигурување стечени според овој закон можат да престанат само во случаите определени со овој закон.

Член 6

Правата што на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства им припаѓаат според овој закон не можат да се пренесуваат врз други лица ниту да се наследуваат, ако со овој закон не е определено поинаку.

Член 7

Средствата за здравственото осигурување на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства се обезбедуваат од придонесот и од други приходи утврдени со овој закон.

Глава II

ОСИГУРЕНИ ЛИЦА

Член 8

Осигурени лица, во смисла на овој закон, се воените осигуреници и според овој закон осигурените членови на нивните семејства.

1. Воен осигуреници

Член 9

Воените осигуреници, во смисла на овој закон, се лица што според законот со кој се уредува воената служба имаат својство на активни воени лица (во натамошниот текст: активни воени лица), лица што според тој закон ќе остварат право на месечен паричен надомест поради престанување на службата по потреба на службата (во натамошниот текст: корисници на паричен надомест) и лица што според законот со кој се уредува пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници ќе остварат право на старосна, инвалидска или семејна пензија (во натамошниот текст: воени пензионери) и тој им се исплатува во полн или намален износ.

2. Членови на семејството на воениот осигуреник

1) Општа одредба

Член 10

Членови на семејството на воениот осигуреник осигурени според овој закон се:

- 1) членовите на потесното семејство, и тоа:
 - а) брачниот другар на воениот осигуреник;
 - б) децата на воениот осигуреник: брачните, вонбрачните, посвоените и пасиноците, ако ги исполнуваат условите определени со овој закон;
- 2) членовите на поширокото семејство — ако ги издржува воениот осигуреник а ги исполнуваат условите определени со овој закон, и тоа:
 - а) родителите, очувот и маштеата, посвоителот, дедото и бабата на воениот осигуреник (во натамошниот текст: родителите на воениот осигуреник);
 - б) децата што воениот осигуреник ги зел на издржување: внучињата, браќата, сестрите и други деца земени на издржување.

Членовите на семејството на воениот осигуреник од став 1 на овој член осигурени се според овој закон ако не се здравствено осигурени по основ на работен однос или на вршење самостојна дејност.

Членовите на семејството на воениот осигуреник од став 1 на овој член, под условите определени со овој закон, се осигурени и по смртта на воениот осигуреник.

2) Одредби за одделни членови на семејството

Брачен другар

Член 11

Според одредбите на овој закон осигурени се:

- 1) брачниот другар на воениот осигуреник;
- 2) брачниот другар на умрен воен осигуреник кој по смртта на воениот осигуреник не стекнал право на семејна пензија затоа што не наполнил определени години живот, ако во моментот на смртта на брачниот другар бил постар од 40 години (жена) односно 55 години (маж). Ако брачниот другар е помлад од 40 односно 55 години, осигурувањето продолжува додека редовно е пријавен кај надлежната самоуправна интересна заедница за вработување на работници, ако на заедницата ѝ се пријави во рок од 90 дена од денот на смртта на воениот осигуреник и ако и натаму уредно се пријавува додека не ќе наполни 45 односно 55 години живот, по којшто се продолжува осигурувањето без обврска за пријавување на надлежната самоуправна интересна заедница за вработување на работници;
- 3) брачниот другар на активно воено лице кое ќе го изгуби животот при вршењето на воена служба или ќе умре од повреда задобиена при вршењето на службата, додека се наоѓа на оспособување

заради стекнување стучна подготовка која што, во смисла на законот со кој се уредува воената служба, му се обезбедува врз товар на средствата на Сојузниот секретаријат за народна одбрана;

4) разведениот брачен другар на воен осигуреник на кој со судска одлука му е определено издржување, ако во моментот на разводот бил постар од 45 години (жена) односно 60 години (маж) или помлад — ако е наполно неспособен за стопанисување;

5) разведениот брачен другар на кој со судска одлука му се доверени децата на чување и воспитување, ако на соодветната интересна заедница за вработување ѝ се пријави во рок од 90 дена од денот на разводот на бракот — сè додека е редовно пријавен кај таа заедница и додека децата примаат издржување. Ако разведениот брачен другар наполни 45 односно 55 години живог пред да престанат децата да примаат издржување, осигурувањето се продолжува и без натамошно пријавување на надлежната самоуправна интересна заедница за вработување на работници.

Деца

Член 12

Децата на воениот осигуреник и децата што воениот осигуреник ги зел на издржување се осигурени до наполнети 15 години живот, а ако се на школување — до крајот на школувањето, но најдоцна до наполнетите 26 години живот.

Ако децата од став 1 на овој член поради болест го прекинале школувањето, осигурени се за сето време на траењето на болеста, а ако го продолжат школувањето, им се продолжува осигурувањето и по истекот на определените старосни граници, но најдолго онолку колку што траело прекинувањето на школувањето поради болеста.

Децата од став 1 на овој член што ќе станат неспособни за самостоен живот и работа пред да наполнат 15 години живот односно додека се на школување, осигурени се и за времето додека таквата неспособност трае.

Осигурени се и децата од став 1 на овој член што ќе станат неспособни за самостоен живот и работа по истекот на периодите од ст. 1 до 3 на овој член, додека таквата неспособност трае, ако воениот осигуреник ги издржува поради тоа што немаат сопствени приходи доволни за издржување.

Децата што воениот осигуреник ги зел на издржување осигурени се, по правило, ако немаат родители. Децата што имаат еден или обата родители, а што воениот осигуреник ги зел на издржување, осигурени се ако родителите на тие деца поради својата здравствена состојба или други околности не се во можност да стопанисуваат односно да се грижат за децата и за нивното издржување, а ни децата ни нивните родители немаат сопствени приходи доволни за издржување на децата.

Родители

Член 13

Родителите на воениот осигуреник што тој ги издржува поради тоа што немаат сопствени приходи доволни за издржување, осигурени се:

1) ако наполниле 65 години живот (маж) односно 55 години (жена);

2) ако се помлади од 65 односно 55 години, но се наполно неспособни за стопанисување.

Родителите што воениот осигуреник ги издржува осигурени се и по смртта на воениот осигуреник ако не можат да остварат право на семејна пензија затоа што со пензијата на членовите на

потесното семејство на воениот осигуреник е испорпен износот на основот за определување на семејната пензија.

3. Заеднички одредби

Член 14

Брачниот другар на воениот осигуреник кој има право на здравствено осигурување според некој друг основ, може да се определи да користи здравствена заштита во воена здравствена установа според овој закон како член на семејството на воениот осигуреник.

Со договор помеѓу Сојузниот секретаријат за народна одбрана и заедницата на здравственото осигурување кај која е осигурен брачниот другар на воениот осигуреник од став 1 на овој член, се уредуваат побарувањата за дадените услуги во врска со остварувањето на здравствената заштита во смисла на тој став.

Член 15

Како целосна неспособност за работа односно за стопанисување, од која зависи правото на здравствено осигурување според овој закон, се смета: кај децата — неспособноста за самостоен живот и работа, а кај другите лица — неспособноста која оневозможува тие со стопанисување да обезбедат сопствени средства за издржување.

Член 16

Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги утврдува условите под кои се смета дека воениот осигуреник ги издржува членовите на семејството и дека членовите на семејството немаат сопствени приходи доволни за издржување.

Глава III

ПРАВА ОД ЗДРАВСТВЕНОТО ОСИГУРУВАЊЕ

1. Здравствена заштита

1) Општи одредби

Член 17

Здравствената заштита што со овој закон се обезбедува опфаќа:

1) лекарски прегледи и други видови медицинска помош заради следење и проверување на здравствената состојба и за утврдување на здравствената способност за работа на определено работно место;

2) преземање стручни медицински мерки за унапредување на здравствената состојба односно за спречување на заболувања (вакцинации и други имунизации, хемиопрофилактика, санирање на бактерионосительство, дезинфекција и други заштитни мерки во станот, кога медицински се индигирани поради појава на заразна болест и др.);

3) лекарски прегледи, лекување на болни и други видови медицинска помош (во здравствените и други специјализирани установи и во станот на болниот и др.);

4) спроведување на мерки заради откривање и спречување на заболување од професионални болести и за спречување на несреќи при работата;

5) здравствена заштита на жените во врска со бременост, пораѓање, мајчинство и контрацепција;

6) здравствена заштита на децата на воените осигуреници до наполнети 15 години живот, вклучувајќи го и лекувањето со примена на природни фактори за лекување;

7) медицинска рехабилитација во стационарна здравствена установа и во друга специјализирана установа за медицинска рехабилитација;

8) превенција, нега и лекување на болестите на забите и устата;

9) давање на лекови, на помошен материјал што служи за употреба на лекот и на санитарен материјал потребен за лекување;

10) забнотехничка помош и забнопротетички средства;

11) давање на протези, на ортопедски и други помагала, на помошни и санитарни справи.

Член 18

Како несреќа при работата и заболување од професионални болести се сметаат повредите и болестите утврдени со сојузните прописи со кои се уредува и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Воените осигуреници — корисници на паричен надомест и воени пензионери што ќе се вработат или вршат самостојна дејност, не се осигурени според овој закон за случај на несреќа при работата и на заболување од професионална болест по основ на новиот работен однос или на вршење самостојна дејност.

Член 19

За користење на здравствената заштита што на осигурените лица им се обезбедува според овој закон Собранието на Заедницата на воените осигуреници може да пропише учество на осигурените лица во трошоците на користењето на здравствената заштита, водејќи сметка воведувањето на тоа учество да биде општествено оправдано земајќи ги предвид и критериумите според кои учеството се воведува за другите осигуреници — работници.

Учеството на осигурените лица од став 1 на овој член не може да се воведува за користење на здравствена заштита во случај на:

1) несреќа при работата или на заболување од професионални болести;

2) заболување од туберкулоза, од венерични и други болести што подлежат на задолжително пријавување;

3) малигни заболувања и на шеќерна болест;

4) бременост, пораѓање, мајчинство и контрацепција;

5) заболување на децата до наполнетите 15 години живот, а на постари — ако се на школување по најдолго до наполнитите 26 години живот;

6) нега и лекување на душевни болни кои поради природата и состојбата на болеста можат да го загрозат својот живот и животот на други лица или да ги оштетат материјалните добра на околината;

7) заболување од прогресивна дистрофија на мускулите.

Член 20

Начинот на пропишување, издавање и наплатавање на лекови и на помошен санитарски материјал го пропишува сојузниот секретар за народна одбрана.

Индикациите за протези, ортопедски и други помагала и санитарни средства, за забнотехничка помош и забнопротетички средства, стандардите за материјалот од кој се изработуваат тие средства, роковите на траењето на тие средства и условите за изработка на нови средства пред истекот на роковите на нивното траење, ги утврдува Собранието на Заедницата на воените осигуреници, во согласност со сојузниот секретар за народна одбрана.

2) *Стекнување и престанување на правото на користење на здравствена заштита*

Член 21

Здравствена заштита им се обезбедува на воените осигуреници од денот на стекнувањето на свој-

ството на активно воено лице до истекот на 30 дена од денот на престанувањето на својството на воен осигуреник според овој закон.

На воен осигуреник — активно воено лице кај кого поради болест или повреда настапила привремена спреченост за работа за време на траењето на осигурувањето лекувањето му се продолжува и по престанувањето на осигурувањето се додека таа спреченост трае, ако не стекнал право на здравствена заштита по друг основ.

Член 22

На членовите на семејството на воен осигуреник им се обезбедува здравствена заштита во обем во кој му се обезбедува и на воениот осигуреник од кого тие го изведуваат своето право на здравствено осигурување и за сето време за кое здравствената заштита му се обезбедува на воениот осигуреник.

На брачниот другар на воениот осигуреник од член 11 точ. 2, 3, 4 и 5 на овој закон кој има право на здравствено осигурување според овој закон, тоа право му престанува со стапување во брак или со стекнување право на здравствено осигурување по друг основ.

3) *Обезбедување здравствена заштита во странство*

Член 23

На воен осигуреник — активно воено лице што се наоѓа на служба во странство му се обезбедува здравствена заштита која според овој закон му се обезбедува на воениот осигуреник во Југославија.

На член на потесното семејство на воениот осигуреник од став 1 на овој член му се обезбедува здравствена заштита додека престојува со воениот осигуреник во странство:

1) ако воениот осигуреник е упатен во странство подолго од 6 месеци — здравствена заштита што му припаѓа според член 22 на овој закон;

2) ако воениот осигуреник е упатен во странство до 6 месеци — здравствена заштита само во случај на неопходна лекарска помош.

Член 24

На воен осигуреник — активно воено лице што се наоѓа во странство заради школување или стручно усовршување за време на неговиот престој во странство до 6 месеци му се обезбедува здравствена заштита само во случај на неопходна лекарска помош, а по тој рок — здравствена заштита која според овој закон му се обезбедува на воениот осигуреник во Југославија.

Член 25

На осигурени лица што се наоѓаат во странство од причини што не се наведени во чл. 23 и 24 на овој закон, здравствена заштита им се обезбедува само за првите три месеци престој во странство, и тоа само во случај на неопходна лекарска помош.

Член 26

Ако за користењето на здравствената заштита на осигурените лица од чл. 23 до 25 на овој закон е неопходно болничко лекување, трошоците на таквото лекување до три месеци паѓаат врз товар на средствата за здравствено осигурување, а над три месеци — само ако пренесувањето на болниот на лекување во Југославија не е можно поради неговата здравствена состојба односно не е целесобразно поради голема оддалеченост.

Член 27

Ако осигуреното лице од чл. 23 до 25 на овој закон користи здравствена заштита во поширок

обем односно над определените рокови, тоа ги поднесува трошоците за здравствените услуги користени на тој начин.

Осигуреното лице од став 1 на овој член има право на надомест во динари до височината која би одговарала на височината на надоместот ако таквата здравствена услуга би била дадена во Југославија.

Член 28

Осигурени лица, во случај на потреба, можат да се упатат на лекување во странство врз товар на средствата за здравствено осигурување ако се заболени од болест која не може да се лекува во Југославија, а во земјата во која се упатуваат постои можност за лекување односно за медицинско испитување и утврдување на таквата болест.

Член 29

Поблиски прописи за начинот на користењето и остварувањето на здравствената заштита во странство врз товар на средствата на здравственото осигурување и постапка за упатување на осигурени лица на лекување во странство донесува сојузниот секретар за народна одбрана.

2. Надомест на плата односно на личниот доход во случај на спреченост за работа

Член 30

На воениот осигуреник — активно воено лице му припаѓа надомест на платата односно на личниот доход (во натамошниот текст: надомест на платата) за време на привремена спреченост за работа, ако е:

- 1) привремено неспособен за работа поради болест или повреда, односно ако заради лекување или медицински испитувања е сместен во стационарна здравствена или друга специјализирана установа;
- 2) спречен да работи поради определено лекување или медицинско испитување кое не може да се врши вон од работното време на осигуреникот;
- 3) упатен на лекување според прописите за воените инвалиди од војните;
- 4) изолиран како бацилоносител или поради појава на зараза во неговата околина;
- 5) определен да негува заболел член на потесното семејство или член на потесното семејство — родилка ако нема друг член на семејството да ја негува родилката, под условите определени со овој закон;
- 6) определен за придружник на болен упатен на лекување или на лекарски преглед во друго место;
- 7) воен осигуреник — жена на отсуство поради бременост и пораѓање.

На воен осигуреник — корисник на паричен надомест и воен пензионер додека е вработен или врши самостојна дејност за време на привремената спреченост за работа, не му припаѓа надомест на личниот доход според овој закон.

Член 31

Надоместот на платата за време на привремената спреченост за работа во случаите од член 30 став 1 точ. 1 до 4, 6 и 7 на овој закон припаѓа од првиот ден на спреченоста за работа па сè додека трае таа спреченост, ако со овој закон не е определено поинаку.

Спреченоста за работа поради привремена неспособност за работа трае додека надлежниот воен лекар, или во воен лекарската комисија не утврди дека е воспоставена работната способност или додека со решение од надлежниот орган не се утврди дека постои неспособност во смисла на прописите со кои се уредува инвалидското осигурување на воените лица.

Надоместот на платата за време на привремената спреченост за работа поради негување член на потесното семејство припаѓа за сето време на траењето на таа спреченост за неа на заболено дете помладо од една година: најдолго до 15 дена — ако заболениот член на потесното семејство е помлад од 15 години; најдолго до 7 дена — ако е постар од 15 години и во случај на негување на член на потесното семејство — родилка.

По исклучок од одредбата на став 3 од овој член, на воениот осигуреник — активно воено лице му припаѓа надомест на платата за време на привремената спреченост за работа поради негување на член на потесното семејство и по истекот на роковите од став 3 на овој член, но најдолго до 30 дена, ако е во прашање неопходна негувања која не може да се обезбеди на друг начин.

Надоместот на платата за време на отсуство поради бременост и пораѓање припаѓа во траењето во кое е определено тоа отсуство со прописите што важат за осигурениците — работници на подрачјето на кое се наоѓа местото на службувањето на активното воено лице.

Член 32

На активното воено лице, кое по истекот на отсуството поради бременост и пораѓање работи со скратено работно време поради хранење на детето, му припаѓа, покрај дел од платата остварена за работа со скратено работно време, и дел од надоместот на платата за времето поминато вон од работа во износот кој му одговара на сразмерот на времето поминато вон од работа спрема полното работно време.

На активното воено лице кај кое во периодот од став 1 на овој член ќе настапи случај на привремена спреченост за работа (член 30), односно кое во тој период користи годишен одмор, му припаѓа надомест на плата кој содржи надомест на дел од платата за работа со скратено работно време и дел од надоместот на платата кој му припаѓа за времето поминато вон од работа.

Член 33

Кога надлежната воен лекарска комисија во текот на лекувањето на воен осигуреник — активно воено лице што прима надомест на плата ќе утврди дека неговата здравствена состојба е подобrena и дека работата би била корисна за побрзо воспоставување на полна работна способност, може да определи воениот осигуреник — активно воено лице за определено време да работи со скратено работно време на соодветно работно место. Ваквата работа со скратено работно време може да трае најдолго една година.

На воениот осигуреник — активно воено лице што за време на привремената спреченост за работа работи со скратено работно време (став 1), покрај делот од платата остварена за работа со скратено работно време, му припаѓа и дел од надоместот на платата кој му одговара на сразмерот на времето поминато вон од работа спрема полното работно време.

Делот од платата и делот од надоместот на платата од став 2 на овој член му припаѓа на воениот осигуреник и за време на годишниот одмор што го користи во периодот на работата со скратено работно време.

Член 34

На воениот осигуреник — активно воено лице не му припаѓа надомест на плата односно му се запира исплатата на надоместот на платата за време на привремената спреченост за работа:

- 1) ако свесно ја причинил неспособноста за работа;

2) ако намерно го спречувал оздравувањето од-
носно оспесобувањето;

3) ако без оправдана причина не се одзове на
определен лекарски односно комисиски преглед;

4) ако без оправдана причина не се подложи на
определено лекување, освен ако за тоа не е потреб-
на согласност предвидена со посебни прописи;

5) ако за време на бзледувањето прима личен
доход или се занимава со определена дејност за-
ради стекнување доход.

На воениот осигуреник — активно воено лице
не му припаѓа надомест на плата од денот кога се
утврдени околностите од став 1 на овој член па се
додека траат тие, односно додека траат последиците
настаната поради тие околности.

Надомест на плата не му припаѓа на воениот
осигуреник — активно воено лице ни за периодот
за кој во текот на траењето на активната воена
служба не му припаѓа плата според прописите за
платите на активните воени лица, односно личен
доход или надомест на личниот доход според про-
писите за работните односи, ако случајот на прив-
ремена спреченост за работа настапи во тој период.

Член 35

Надоместот на платата, во случаите од член 30
став 1 точ. 1 до 4, 6 и 7 на овој закон, припаѓа во
височина на платата и на додатоците што на воени-
от осигуреник — активно воено лице му припаѓаат
според прописите за платите на активните воени
лица.

Надоместот на платата во случајот од член 30
став 1 точка 5 на овој закон му припаѓа во височи-
ната од став 1 на овој член на воен осигуреник —
мајка активно воено лице во случај на спреченост
за работа заради неџа на заболено дете помладо од
една година, а во височина од 90% од платата и од
додатоците — во сите други случаи на спреченост
за работа од член 30 став 1 точка 5 на овој закон.

На воен осигуреник — активно воено лице што
е на работа во државен орган, во организација на
здружен труд или во друга организација, му при-
паѓа надомест на личниот доход во случаите од
член 30 став 1 на овој закон според прописите што
се применуваат врз осигуреници — работници вра-
ботени во државниот орган, во организацијата на
здружен труд или во друга организација кај која
е на работа воениот осигуреник.

Воениот осигуреник — активно воено лице од
став 3 на овој член може да бара за време на тра-
ењето на приремената спреченост за работа на-
место надомест на личниот доход според тој став
да му се определи надомест на плата според ст. 1
и 2 на овој член.

3. Надомест на патните трошоци

Член 36

Надоместот на патните трошоци што на осигу-
рените лица им припаѓа според одредбите од овој
закон опфаќа:

- 1) надомести за трошоците на превозот;
- 2) надомести за трошоците на исхраната и сме-
стувањето за време на патувањето и престојот во
друго место.

Член 37

Надомест на патните трошоци им припаѓа на
сите осигурени лица ако:

- 1) од воен лекар поединец, од военолекарска ко-
мисија, од воена здравствена установа или од друга
здравствена установа повикана или упатена во друго
место во врска со остварување на правата според овој
закон;

- 2) морале да патуваат од местото во кое се на
служба или на работа, односно од местото на пре-
стојот во кое нема лекар до најблискиот лекар или
здравствена установа во друго место заради лекар-
ски преглед или лекување.

Член 38

Надомест на патните трошоци му припаѓа на
воениот осигуреник и за придружник ако, по оценка
на воениот лекар поединец, военолекарската коми-
сија, воената здравствена установа или друга здрав-
ствена установа, на осигуреното лице упатено на
лекување или на лекарски преглед во друго место
му е потребен придружник за време на патувањето
и на престојот во тоа место.

Ако на лекување или лекарски преглед во дру-
го место се упатува дете на воен осигуреник или
дете што воениот осигуреник го зел на издржување,
се смета дека е потребен придружник за време на
патувањето ако е детето помладо од 15 години.

Ако за време на лекувањето на болен во стаци-
онарна здравствена установа е неопходно присуство
на придружник, трошоците на сместувањето и на
исхраната на придружникот во таа установа па-
ѓаат врз товар на средствата за здравствено осигу-
рување.

Член 39

Надоместот на трошоците за превоз паѓа врз
товар на средствата на здравственото осигурување
и кога превозот на осигуреното лице е извршен
заради прием во воена здравствена установа или
во друга здравствена установа, заради икпраќање од
тие установи и преместување од една во друга ус-
танова во местото на престојот на болниот, ако пот-
ребата од превоз е обусловена од здравствената
состојба на болниот а таа потреба ја утврдил лека-
рот, воената здравствена установа или друга здрав-
ствена установа во која е лекуван болниот, или и
без тоа ако превозот бил потребен поради итноста
на случајот односно од други медицински причини.

Надоместот на трошоците за превоз паѓа врз то-
вар на средствата на здравственото осигурување и
кога осигуреното лице на кое здравствената заштита
му се обезбедува во странство во смисла на чл. 23
до 25 од овој закон, се превезува од странство, ако
потребата од превоз заради враќање во Југославија
е утврдена на начинот предвиден со прописите доне-
сен врз основа на член 29 од овој закон.

Височината на надоместот од член 36 на овој за-
кон ја определува Собранието на Заедницата на во-
ените осигуреници.

Член 41

Употребата на превозно средство во случаите од
чл. 37 до 39 на овој закон се определува зависно од
здравствената состојба на болниот и од должината на
патот.

Поблиски прописи за начинот на употребата на
превозните средства во смисла на став 1 од овој член
донесува Собранието на Заедницата на воените осигу-
реници, во согласност со сојузниот секретар за на-
родна одбрана.

4. Помощ за опрема на новородено дете

Член 42

На воените осигуреници им припаѓа помош за о-
према за секое новородено дете, и тоа:

- 1) на воен осигуреник — жена;
- 2) на воен осигуреник — маж во случај на по-
раѓање на неговиот брачен другар;

3) на воен осигуреник во случај на пораѓање на друго женско лице што е осигурено како член на неговото семејство.

Помошта за опрема на новородено дете припаѓа и:

1) за дете родено во рок од 10 месеци од денот на смртта на воениот осигуреник односно по разводот на бракот со воениот осигуреник на кој му припаѓа оваа помош;

2) за вонбрачно дете на воен осигуреник, ако татковството е утврдено врз основа на признание или судска одлука;

3) на воен осигуреник за посвоено дете до 6 месеци живот, ако за тоа дете не е веќе исплатена помошта.

На воен осигуреник — маж, во случај на пораѓање на неговиот брачен другар (член 14), му припаѓа помош за опрема на новородено дете, под услов неговиот брачен другар да не оствари право на таа помош по основ на своето осигурување.

Член 43

Помошта за опрема на новородено дете припаѓа во височина што ќе ја определи Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

5. Примана во случај на смрт на осигурени лица

Член 44

На воениот осигуреник, во случај на смрт на член на семејството осигурен според овој закон, му припаѓа надомест на погребните трошоци, ако го извршил погребот на умреното лице.

На воениот осигуреник, во случај на смрт на брачниот другар (член 14), му припаѓа надомест на погребните трошоци според овој закон, ако правото на надомест на тие трошоци не го оствари по друг основ.

На членовите на семејството на воен осигуреник, во случај на смрт на воениот осигуреник, им припаѓа надомест на погребните трошоци, ако го извршиле погребот на умрениот воен осигуреник, и посмртна помош.

Член 45

Надомест на погребните трошоци му припаѓа на секој што ќе погребне умрен воен осигуреник или член на неговото семејство осигурен според овој закон.

Надоместот на погребните трошоци припаѓа во случај на смрт на воен осигуреник или на член на семејството на воен осигуреник осигурен според овој закон и ако смртта настапила во рок од 30 дена од денот кога на воениот осигуреник му престанало тоа својство.

Член 46

Надоместот на погребните трошоци припаѓа во височина што ќе ја определи Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

Надоместот на погребните трошоци за осигурените лица умрени за време на престој во странство се определува во височина на фактично потребните трошоци за закоп во земјата во која умрело осигуреното лице.

Член 47

Во случај на смрт на воен осигуреник — активно воено лице, на членовите на неговото семејство ако воениот осигуреник ги издржувал до својата смрт, им припаѓа посмртна помош во еднократен износ во височина на надоместот на платата, односно на основот за надомест на личниот доход (член 35, ст. 1 и 3).

Во случај на смрт на воен осигуреник — корисник на паричен надомест или воен пензионер, на членовите на неговото семејство, ако до својата смрт ги издржувал, им припаѓа посмртна помош во еднократен износ во височина на месечниот паричен надомест односно на пензијата што му припаѓала за последниот месец пред смртта.

Ако има повеќе членови на семејството што имаат право на посмртна помош, износот од ст. 1 и 2 на овој член се дели на еднакви делови помеѓу тие членови на семејството.

Глава IV

ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВАТА ОД ЗДРАВСТВЕНОТО ОСИГУРУВАЊЕ

1. Остварување на здравствена заштита

1) Општи одредби

Член 48

При остварувањето на здравствената заштита според овој закон на осигурените лица им се обезбедува користење на сите видови на таа заштита со примена на современи научни медицински методи и средства.

Здравствената заштита според овој закон ја остваруваат осигурените лица во воените здравствени установи и во други здравствени установи.

За остварување на здравствена заштита на осигурените лица им се обезбедува слободен избор на здравствена установа и на здравствен работник кој ќе им дава здравствена заштита.

Член 49

Заради остварување на што поефикасна здравствена заштита, Сојузниот секретаријат за народна одбрана и воените единици односно воените установи што ќе ги овласти тој, соработуваат со надлежните органи и организации во програмирањето, планирањето и унапредувањето на здравствената заштита, а особено во спроведувањето на превентивните мерки и акции, како што е санацијата на животната и работната средина, за кои носители на програмата, на обезбедувањето на средства и на организирањето на активноста се општествено-политичките заедници, заедниците на здравственото осигурување односно нивните асоцијации, организациите на здружен труд и други организации. Оваа соработка се остварува со склучување општествен договор за содржината и формата на соработката и за обезбедувањето на финансиските средства потребни за остварување на програмите за развој на здравствената заштита.

Член 50

Здравствената заштита според овој закон осигурените лица ја остваруваат, по правило, во воените здравствени установи на подрачјето на кое е живеалиштето на осигуреното лице.

Здравствената заштита според овој закон воениот осигуреник може да ја остварува, по правило, и во воените здравствени установи на подрачјето на кое е на служба односно на работа.

Ако воените здравствени установи не можат да дадат одделни форми на здравствена заштита или ако во местото на живеелиштето на осигуреното лице не постои таква установа, осигуреното лице ја остварува здравствената заштита во други здравствени установи.

Член 51

Во итни или други медицински оправдани случаи осигуреното лице може да ги оствари потребните форми на здравствена заштита и вон од условите на

начините утврдени со овој закон и со прописите донесени врз основа на него.

Потребата од користење здравствена заштита на начинот од став 1 на овој член поради медицински оправдан случај секогаш ја цени военолекарската комисија, а поради итен случај — само ако дојде до спор.

Член 52

Со прописи на сојузниот секретар за народна одбрана поблиску се уредува начинот за остварување на здравствената заштита која според овој закон им се обезбедува на осигурените лица врз товар на средствата на здравственото осигурување, начинот на определба за остварување на здравствена заштита кај воена здравствена установа, односно кај цивилна здравствена установа, начинот на избор на здравствена установа, односно на здравствен работник што на осигуреното лице ќе му дава здравствена заштита, начинот за извршување на обврските настанати во врска со користењето на здравствената заштита во смисла на член 50 став 3 од овој закон, како и начинот за наплата на делот од трошоците со кој осигуреното лице учествува во поднесувањето на трошоците за користење на здравствената заштита кога тоа, во смисла на член 19 од овој закон, е предвидено.

Член 53

Ако осигуреното лице ја остварува здравствената заштита на друг начин а не во смисла на чл. 50 и 51 од овој закон, тоа ги поднесува трошоците за користење на здравствената услуга над износот кој му одговара на износот кога таква здравствена услуга е дадена на начинот утврден со овој закон и со прописите донесени врз основа на него.

Член 54

Право на здравствено осигурување според овој закон може да оствари лице на кое му е признаено својство на осигурено лице.

Својството на осигурено лице според овој закон го утврдува надлежниот воен орган со издавање пропишана исправа за здравствено осигурување.

Сојузниот секретар за народна одбрана го пропишува начинот за издавање на исправата од став 2 на овој член и ги определува воените органи за издавање на тие исправи. Образецот на исправата го утврдува Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

2) Учество на лекарите и комисиите во постапката

Член 55

Во давањето на здравствена заштита и во постапката за остварување на правата според овој закон учествуваат воен лекар поединец (трупен лекар, лекар на гарнизонска амбуланта, лекар специјалист на поликлинички кабинет на воена здравствена установа) и военолекарски комисији.

Военолекарските комисији се нижа военолекарска комисија, виша военолекарска комисија и главна военолекарска комисија.

Прописи за формирањето, составот и работата на военолекарските комисији од став 2 на овој член донесува сојузниот секретар за народна одбрана.

Член 56

Воениот лекар поединец, покрај вршењето на работите за заштита и унапредување на здравјето на осигурените лица, ги врши и следните работи:

1) дава оценка за болеста, го определува начинот за лекување и ги спроведува потребните лекувања, пропишува лекови, протетички средства, протези и

други помагала; го следи текот на лекувањето; го упатува болниот на определено лекување и медицинско испитување;

2) ја оценува способноста за работа на воениот осигуреник — активно воено лице во случај на болест или повреда и одобрува боледување до 30 дена;

3) го оценува степенот на бременоста на активното воено лице заради определување отсуство поради бременост и пораѓање и дава мислење за потребата од продолжување на работата со скратено работно време заради хранење на дете;

4) ја утврдува потребата болниот да има придружник за време на патувањето;

5) ја утврдува потребата од отсуствување на воениот осигуреник — активно воено лице од работа заради негување на заболел член на потесниот семејство до 7 односно 15 дена (член 31 став 3);

6) определува изолација на осигурено лице ако постои опасност од зараза;

7) дава мислење за тоа дали неспособноста е всесно причинета, односно дали оздравувањето е намерно спречувано;

8) ја определува употребата на превозни средства потребни за превоз на болен со оглед на неговата здравствена состојба;

9) врши прегледи и други медицински испитувања заради проверување на здравствената состојба и за утврдување на здравствената способност за работа на определено работно место односно должност;

10) ја води пропишаната медицинска документација за лекувањето и за општата здравствена состојба на осигурените лица;

11) ја цени оправданоста на изработката на нови забини и други протези, ортопедски и други помагала и санитарни справи, пред истекот на роковите определени за нивното траење.

За утврдената фактична состојба од став 1 на овој член, односно за оцената и мислењето, воениот лекар ја известува воената единица, воената установа, државниот орган, организацијата на здружен труд или друга организација кај која воениот осигуреник — активно воено лице е на служба, односно на работа.

Со прописот донесен врз основа на член 52 од овој закон се определува кои работи од став 1 на овој член ги врши лекар поединец на здравствена установа која не е воена здравствена установа ако осигуреното лице користи здравствена заштита според овој закон кај таква установа.

Член 57

Воениот лекар поединец што кај воениот осигуреник — активно воено лице утврдил привремена неспособност за работа поради болест или повреда, е должен, во рок од 3 дена по наполниети 30 дена непрекинато боледување, да го упати воениот осигуреник на преглед до надлежната военолекарска комисија, освен ако воениот осигуреник — активно воено лице се наоѓа на болничко лекување.

Оцената на воениот лекар поединец за работната способност на воениот осигуреник — активно воено лице е задолжителна сè додека военолекарската комисија не даде своја оценка.

Член 58

Нижата военолекарска комисија ги врши следните работи:

1) дава оценка за работната способност на воениот осигуреник — активно воено лице на боледување што ќе го упати лекарот поединец и го определува продолжувањето на боледувањето најдолго до 6 месеци;

2) дава оцена за работната способност на воениот осигуреник — активно воено лице кога тоа го бара старешината на воената единица или установа односно државниот орган, организацијата на здружен труд или друга организација кај која воениот осигуреник е на служба, односно на работа (член 64 став 1);

3) дава оцена по приговорот од осигурено лице против оцената на лекарот поединец односно против фактичната состојба што ја утврдил овој;

4) определува работа со скратено работно време на воен осигуреник — активно воено лице во текот на лекувањето;

5) ја цени оправданоста и ја определува потребата од отсуствување од работа заради негување на заболени член на потесното семејство во траење над 7 односно над 15 дена (член 31 став 3 — а за дете помладо од една година и став 4 од тој член);

6) дава оцена според член 51 став 2 од овој закон;

7) дава мислење за барањето на осигуреното лице за надомест на трошоците за лекување и на патните трошоци.

Член 59

Вишната военолекарска комисија ги врши следните работи:

1) дава оцена за работната способност на воениот осигуреник — активно воено лице на боледување што ќе го упати воен лекар поединец по истекот на боледување од 6 месеци и ја определува потребата од натамошно продолжување на боледувањето;

2) го утврдува постоењето на неспособност за работа односно за стопанисување на членовите на семејството на воениот осигуреник во смисла на член 15 од овој закон, кога тоа е услов за стекнување на својство на осигурено лице;

3) дава оцена по приговорот од осигуреното лице против оцената односно против утврдената фактична состојба што ја дала нижата военолекарска комисија во прв степен.

Член 60

Главната военолекарска комисија ги врши следните работи:

1) дава оцена и мислење во врска со барање на осигурено лице за упатување на лекување во странство и во врска со барањето на осигурено лице од чл. 23 и 24 на овој закон за упатување на лекување во Југославија;

2) ја цени можноста односно целесообразноста за испраќање на болен од странство на болничко лекување во Југославија;

3) дава оцена по приговорот од воениот осигуреник против оцената што ја дала вишната военолекарска комисија во прв степен.

Оцената на главната военолекарска комисија е конечна.

3) Приговор во постапката за остварување на здравствената заштита

Член 61

Ако осигуреното лице не е задоволно со оцената што ја дал лекарот поединец, може да изјави приговор до надлежната нижа военолекарска комисија.

Приговорот се поднесува усно или писмено во рок од три дена од денот на соопштувањето на оцената до лекарот против чија оцена е изјавен приговорот или непосредно до нижата военолекарска комисија.

Лекарот на кого усно му е изјавен приговорот, ако не ја преиспитува својата оцена, е должен за тоа да состави забелешка што ја потпишува и осигуреното лице.

Лекарот на кого му е изјавен приговорот е должен веднаш да го достави предметот до надлежната нижа военолекарска комисија.

Член 62

Ако осигуреното лице не е задоволно со оцената што военолекарската комисија од член 58 односно 59 на овој закон ја дала во прв степен, има право во рок од осум дена од денот на доставувањето на оцената до осигуреното лице да изјави приговор до вишната военолекарска комисија односно до главната военолекарска комисија.

Оцената што ја дала военолекарската комисија по повод изјавениот приговор е конечна.

Член 63

Военолекарските комисии се должни веднаш да го земат во постапка приговорот заради давање оцена.

Ако приговорот е изјавен против оцена за работната способност на воен осигуреник, военолекарската комисија е должна да го повика воениот осигуреник веднаш на преглед. Во другите случаи военолекарската комисија веднаш ќе го повика осигуреното лице на преглед ако смета дека е тоа потребно за давање правилна оцена. Ако военолекарската комисија смета дека е потребно да се дополни медицинската обработка, ќе определи без одлагање потребни медицински испитувања.

Оцената за здравствената состојба на осигуреното лице и оцената за работната способност на воениот осигуреник — активно воено лице мораат да бидат целосни, образложени и согласни со документацијата што служела како основ за давање на оцената.

За оцената на военолекарската комисија писмено се известува осигуреното лице, воениот лекар поединец, военолекарската комисија против чија оцена е изјавен приговорот и воената единица или воената установа односно државниот орган, организацијата на здружен труд или друга организација кај која воениот осигуреник — активно воено лице е на служба односно на работа.

4) Барање за ревизија во постапката за остварување на правото на користење здравствена заштита

Член 64

Старешината на воена единица или на воена установа со положба командант на полк или пови-сока, односно државниот орган, организацијата на здружен труд или друга организација кај која воениот осигуреник — активно воено лице се наоѓа на служба односно на работа, како и Заедницата на воениот осигуреник, може да бара воениот осигуреник чија способност за работа ја оценил воен лекар поединец односно нижа или виша военолекарска комисија во прв степен, да се подложи на преглед од страна на надлежната военолекарска комисија заради повторно оценување на неговата работна способност. Повторен преглед не може да се бара ако воениот осигуреник — активно воено лице се наоѓа на болничко лекување.

Военолекарската комисија е должна веднаш по приемот на барањето од став 1 на овој член да го повика воениот осигуреник — активно воено лице на преглед, а воениот осигуреник — активно воено лице е должен да се јави на тој преглед во рокот што ќе го определи комисијата.

2. Остварување на правото на надомести и помошти

Член 65

Надоместите и помоштите утврдени со овој закон осигурените лица ги остваруваат кај воената единица

или воената установа што ќе ја определи сојузниот секретар за народна одбрана.

Воениот осигуреник — активно воено лице што е на работа кај државен орган, организација на здружен труд или друга организација го остварува надоместот на платата во случај на привремена спреченост за работа кај тој орган односно организација, и тоа:

1) за првите 30 дена непрекинато траење на таа спреченост во случаите од член 30 став 1 точ. 1, 2 и 5 на овој закон, освен случајот негување на дете помладо од една година — врз товар на средствата на органот односно организацијата;

2) над 30 дена траење на привремената спреченост за работа во случаите од точка 1 на овој став, како и во сите други случаи на привремена спреченост за работа — врз товар на средствата на фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници.

Воената единица односно воената установа што ќе ја определи сојузниот секретар за народна одбрана му го надоместува на државниот орган, на организацијата на здружен труд или на друга организација исплатениот износ на надоместот на платата од став 2 точка 2 на овој член.

Воениот осигуреник — активно воено лице од став 2 на овој член и членовите на семејството на тој осигуреник ги остваруваат другите надомести и помошти кај надлежната команда на гарнизонот, ако со спогодбата со државниот орган, со организацијата на здружен труд или со друга организација кај која воениот осигуреник е на работа, не е определено тие надомести и помошти да ги исплатува тој орган односно организација, врз товар на средствата на фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници.

Поблиски прописи за начинот за остварување на правата на надомести и помошти во смисла на став 1, став 2 точка 2 и став 4 од овој член донесува сојузниот секретар за народна одбрана.

Член 66

За правото на надомест според овој закон поради привремена спреченост на воениот осигуреник — активно воено лице за работа или поради определена здравствена состојба на осигуреното лице, се решава по претходно прибавена оцена од лекарот поединец, односно од военнолекарската комисија, кога е тоа предвидено со овој закон.

Член 67

Правото на надомести и помошти според овој закон се остварува, по правило, врз основа на поднесени докази, без поднесување посебно барање.

Кога исплатата на надоместот односно на помошта се врши врз основа на поднесени докази без донесување формално решение, осигуреното лице може да бара да му се издаде писмено решение.

Во случајот од став 2 на овој член, надлежната воена единица или воена установа (член 65 ст. 1 и 4) е должна да издаде решение, а државниот орган, организацијата на здружен труд или друга организација, во случајот од член 65 став 2 точка 2 и став 4 на овој закон — кога врз основа на спогодбата ги исплатува надоместите односно помоштите, ќе го достави барањето со потребната документација до надлежната команда на гарнизонот која донесува решение.

Против решението од став 3 на овој член осигуреното лице може да ѝ изјави жалба на Службата за спроведување на здравственото осигурување на воените осигуреници (во натамошниот текст: Стручната служба).

Член 68

Помошта за опрема на новородено дете му припаѓа и му се исплатува на корисникот, по правило, однапред, врз основа на оцена од лекарот дека до пораѓање веројатно ќе дојде во рок од 30 дена од денот на давањето на оцената.

На родител кај кого се наоѓа на издржување вонбрачно дете на осигуреникот, на лице кај кое се наоѓа дете на негување, како и на воен осигуреник што усвоил дете до 6 месеци живот, помошта за опрема на новородено дете им се исплатува по раѓањето на детето.

Член 69

При решавањето за правото на надомести и помошти според овој закон, ќе се применуваат сојузните прописи за општата управна постапка, ако со овој закон не е определено поинаку.

Член 70

Барањето за исплата на надоместот на платата односно на личниот доход втасува со денот кога втасува и исплатата на платата односно на личниот доход.

Барањето за исплата на патните трошоци и на трошоците за превоз втасува според прописите за патните и други трошоци во Југословенската народна армија.

Барањето за исплата на помошта за опрема на новородено дете, ако таа не е исплатена пред раѓањето на детето, втасува со денот на раѓањето на детето.

Барањето за исплата на посмртната помош и на погребните трошоци втасува со денот на смртта на осигуреното лице.

Член 71

Надоместите и помоштите од здравственото осигурување што втасале за исплата, а останале неисплатени поради смртта на уживателот, можат да се наследуваат.

Член 72

Барање за остварување на правото на надомести, помошти и други права според овој закон, може да се поднесе во рок од една година од денот на втасаноста на правото.

Глава V

ФИНАНСИРАЊЕ НА ЗДРАВСТВЕНОТО ОСИГУРУВАЊЕ

Член 73

Остварувањето на здравствената заштита и на другите права од здравственото осигурување според овој закон се финансира од средствата што се обезбедуваат со придонес од воените осигуреници како и од други приходи.

Придонесот за здравствено осигурување се определува така што со средствата кои се остваруваат со придонесот, заедно со другите приходи утврдени со овој закон, да се обезбедуваат правата на осигурените лица на здравствена заштита и на парични примања од здравственото осигурување.

Член 74

Придонесот за здравствено осигурување на воените осигуреници — активни воени лица и корисници на паричен надомест се пресметува по стапка врз основата што служи за пресметување на придонесот за инвалидско и пензиско осигурување на воените осигуреници.

Придонесот за здравствено осигурување на воените пензионери се пресметува по стапката на нето пензиите.

Стапката на придонесот се утврдува за периодот на среднорочниот план на развојот на Југословенската народна армија за кој е утврдена програмата за развојот на здравственото осигурување на воените осигуреници, односно за периодот за кој, согласно со среднорочните општествени планови на стопанскиот развој, се утврдуваат средствата за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Стапката на придонесот за здравствено осигурување на воените осигуреници ја утврдува Собранието на Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Стапката на придонесот мора да биде утврдена пред почетокот на календарската година во која почнува нејзиното применување. Ако до тој рок новата стапка на придонесот не е утврдена, и натаму се применува стапката на придонесот што важела во претходниот период.

Член 75

Придонесот за здравствено осигурување на воените осигуреници — активни воени лица го пресметува и го уплатува воената единица или установа односно државниот орган, организацијата на здружен труд или друга организација кај која активното воено лице е на служба односно на работа.

Придонесот за здравствено осигурување на воените осигуреници — корисници на паричен надомест го пресметува и го уплатува Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Придонесот за здравствено осигурување на воените пензионери го пресметува и го уплатува Заедницата на воените осигуреници од Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Уплатувањето на придонесот за здравствено осигурување се врши преку Службата на општествено книговодство при подигањето на паричните средства за плати, односно за лични доходи, за парични надомести, за пензии и за други лични примања на воените осигуреници.

Член 76

Здравственото осигурување на воените осигуреници — активни воени лица за случај на несреќа при работа или на заболување од професионална болест паѓа врз товар на средствата на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Државните органи, организациите на здружен труд или други организации го пресметуваат и го уплатуваат придонесот за здравствено осигурување на воените осигуреници — активни воени лица што кај нив се на работа, а за случај на несреќа при работата или на заболување од професионална болест, од своите средства во корист на средствата на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, по стапката утврдена за плаќање на тој придонес за осигурениците — работници на подрачјето на кое е седиштето на тој орган или организација.

Член 77

Средствата потребни за здравствено осигурување на воените осигуреници се утврдуваат и се распоредуваат со годишниот финансиски план на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници.

За извршувањето на финансискиот план се составува завршна сметка со која конечно се утврдуваат приходите и расходите на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници за изминатата година.

Член 78

Ако со собраните средства од чл. 74 и 76 на овој закон не можат да се покријат трошоците за остварување на правата од здравственото осигурување утврдени со овој закон, се обезбедуваат дополнителни средства од финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Член 79

Се формира Фонд на здравственото осигурување на воените осигуреници.

Приходи на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници се:

- 1) средствата остварени со придонесот за здравствено осигурување;
- 2) средствата остварени од вишокот на приходите над расходите;
- 3) вложените средства што се враќаат во Фондот и каматите на вложените средства на Фондот;
- 4) приходите по основ на надомест на штета;
- 5) други приходи на Фондот.

Средствата на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници се користат:

- 1) за остварување на правата на осигурените лица од здравственото осигурување;
- 2) за покривање на трошоците на Стручната служба;
- 3) за други расходи на Фондот.

Член 80

Во рамките на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници се формира резерва на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници.

Средствата за резервата на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници се обезбедуваат со издвојување на дел од средствата остварени со придонесот за здравствено осигурување на воените осигуреници и со издвојување на дел од средствата на остварените вишоци на приходите над расходите според завршната сметка.

Резервата на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници не може да биде помала од едномесечниот износ на планираните расходи на здравственото осигурување на воените осигуреници во тековната година.

Резервата од став 3 на овој член се обезбедува во рок од три години.

Резервата на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници се користи за обезбедување на финансиска сигурност и стабилност во работењето и во извршувањето на обврските.

Член 81

Вишокот на расходите над приходите според завршната сметка се покрива по овој ред:

- 1) од резервата на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници;
- 2) од средствата предвидени за тие намени во финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана за соодветната година.

Член 82

Финансиското работење на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници опфаќа:

- 1) составување на финансискиот план на приходите и расходите;
- 2) остварување на приходите и извршување на расходите;
- 3) водење книговодство и евиденција;
- 4) составување на завршната сметка.

Член 83

Контрола на финансиското работење на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници

ци и пресметување и уплатување на придонесот за здравственото осигурување на воените осигуреници од страна на воените единици и воените установи врши органот надлежен за контрола на материјалното и финансиското работење во Југословенската народна армија.

Контрола на пресметувањето и уплатувањето на придонесот од страна на државните органи, организациите на здружен труд или други организации, за воените осигуреници што се кај нив на работа, врши Стручната служба.

Член 84

Ако одделни форми на здравствена заштита се спроведуваат според посебен план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана заради следење и проверување на здравствената состојба и за утврдување на здравствената способност на воените осигуреници, трошоците на тие форми на здравствена заштита паѓаат врз товар на финансискиот план на Сојузниот секретаријат за народна одбрана.

Член 85

Поблиски прописи за начинот на пресметување и уплатување на придонесите и на други приходи за здравствено осигурување од страна на Сојузниот секретаријат за народна одбрана, воените единици и воените установи донесува сојузниот секретар за народна одбрана.

Глава VI

УЧЕСТВО НА ВОЕНИТЕ ОСИГУРЕНИЦИ ВО РАБОТИТЕ НА ЗДРАВСТВЕНОТО ОСИГУРУВАЊЕ

Член 86

Правата од здравственото осигурување на воените осигуреници се остваруваат и средствата за тоа осигурување се обезбедуваат кај Заедницата на воените осигуреници.

Член 87

Собранието на Заедницата на воените осигуреници ги врши особено следните работи од здравственото осигурување:

1) презема мерки за унапредување на здравственото осигурување на воените осигуреници и на осигурените членови на нивните семејства;

2) соработува со надлежните органи и организации во програмирањето, планирањето и унапредувањето на здравствената заштита;

3) дава насоки за користење на средствата на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници за спроведување на здравственото осигурување;

4) предлага стапки на придонесот за здравствено осигурување и за тоа ја поднесува потребната документација;

5) во согласност со сојузниот секретар за народна одбрана, донесува финансиски план и ја усвојува завршната сметка на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници;

6) го претресува годишниот извештај на Стручната служба за спроведувањето на здравственото осигурување на воените осигуреници;

7) соработува со другите заедници односно сојузи на заедници на здравственото осигурување, самоуправни интересни заедници, органи и организации, по прашањата од општ интерес за здравственото осигурување и за осигурениците;

8) ги донесува општите акти за чие донесување е овластено со закон.

Член 88

Работите на Заедницата на воените осигуреници во врска со спроведувањето на здравственото осигурување ги врши Стручната служба.

Средствата за работа на Стручната служба се утврдуваат, согласно со одредбата на член 79 став 3 точка 2 на овој закон, со финансискиот план на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници.

Член 89

Работите на спроведувањето на здравственото осигурување на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства, Стручната служба ги врши врз основа на закон и другите прописи, статутот и општите акти на Собранието на Заедницата на воените осигуреници.

Член 90

Стручната служба ги врши особено следните работи:

1) согласно со овој закон и со одлуките на Собранието на Заедницата на воените осигуреници, ракува со Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници и одговара за наменското користење на средствата на тој фонд заради обезбедување на правата на осигурените лица;

2) врши работи во врска со остварувањето на правата на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства;

3) ги извршува односно обезбедува примена на законите и на другите прописи и одлуки и заклучоци на Собранието на Заедницата на воените осигуреници и на неговите органи;

4) води книговодство и евиденција во врска со работењето на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници;

5) води евиденција и статистика во врска со спроведувањето на здравственото осигурување на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства, што ќе ги пропише сојузниот секретар за народна одбрана;

6) ги врши управните и други работи во врска со спроведувањето на здравственото осигурување на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства што ѝ се ставени во надлежност со законот, статутот и другите општи акти на Заедницата на воените осигуреници и со други прописи.

Глава VII

НАДОМЕСТ НА ШТЕТА

Член 91

Воениот осигуреник односно член на семејството на воениот осигуреник, на кој врз товар на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници му е извршена исплата на која немаал право, е должен да ја надомести штетата:

1) ако врз основа на неточни податоци за кои знаел или морал да знае дека се неточни, или на друг противправен начин остварил некое парично примање од здравственото осигурување;

2) ако остварил некое парично примање поради тоа што не ги пријавил настанатите промени што се од влијание врз загубата или врз обемот на правата, а знаел или морал да знае за тие промени.

Побарувањата според одредбите на став 1 од овој член застаруваат со истекот на роковите определени со прописите за застареност на побарувањата.

Член 92

Заедницата на воените осигуреници има право да бара надомест на штета сторена на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници од лице кое намерно или со невнимание причинило оштетување на здравјето или смрт на воен осигуреник или на член на неговото семејство.

За штетата што, во случаите од став 1 на овој член, ќе ја причини лицето во врска со работата односно во врска со службата, одговара општествено-политичката заедница, организацијата на здружен труд, друга организација или приватен работодавец, согласно со одредбите на законот со кој се уредуваат меѓусебните односи во здружениот труд односно работните односи и со одредбите на законот со кој се уредува активната воена служба.

Заедницата на воените осигуреници има право да бара надомест на штетата и непосредно од лицето ако штетата ја причинило со кривично дело.

Во случаите од овој член се смета дека е сторена штета без оглед на тоа што оштетувањата на здравјето или смртта на воениот осигуреник или на член на неговото семејство како ризици се опфатени со здравственото осигурување.

Член 93

При утврдувањето на правото на надомест на штета сторена на Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници се применуваат општите правила за надоместување на штета и посебните прописи за надоместување на штета, ако не се во спротивност со одредбите на овој закон.

При утврдувањето на височината на надоместот на штетата според овој закон, не се зема предвид износот на уплатениот придонес за здравствено осигурување на воените осигуреници.

Член 94

Ако се утврди дека за Фондот на здравственото осигурување на воените осигуреници настапила штета, Стручната служба ќе го повика писмено воениот осигуреник, органот или организацијата во определен рок да ја надомести штетата.

Ако штетата не биде надоместена во определен рок, барањето за надомест на штетата може да се оствари со тужба кај надлежниот суд.

Глава VIII

КАЗНЕНИ ОДРЕДБИ

Член 95

Организација на здружен труд, друга организација или друго правно лице ќе се казни за прекршок со парична казна до 10.000 динари:

1) ако не даде податоци или ако даде неточни податоци што се од влијание врз правата од здравственото осигурување;

2) ако на надлежните лица им спречува увид или преглед на деловните книги и на евиденциите што се однесуваат на здравственото осигурување на воените осигуреници (член 83);

3) ако не го уплати втасаниот придонес за здравственото осигурување на воените осигуреници (член 75).

За дејствието од став 1 на овој член ќе се казни за прекршок и одговорното лице во организацијата на здружен труд, во друга организација или во друго правно лице со парична казна до 2.000 динари.

487.

Врз основа на член 126 од Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 4/77), Законодавно-правната комисија на Сојузниот собор на Собранието на СФРЈ, на 57 седница од 21 март 1978 година го утврди пречистениот текст на Законот за општата управна постапка.

Пречистениот текст на Законот за општата управна постапка ги опфаќа: Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 52/56), Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 10/65), Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 4/77) и Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 11/78), во кои е означен денот на влегувањето во сила на тие закони.

АС бр. 449/1
21 март 1978 година
Белград

Претседател
на Законодавно-правната
комисија на Сојузниот
собор на Собранието на
СФРЈ,

Проф. д-р Миодраг
Зечевиќ, с. р.

ЗАКОН

ЗА ОПШТАТА УПРАВНА ПОСТАПКА

(Пречистен текст)

ПРВ ДЕЛ

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Глава I

ОСНОВНИ НАЧЕЛА

Важење на законот

Член 1

(1) Според овој закон се должни да постапуваат органите на управата на општествено-политичките заедници и другите државни органи кога во управните работи, применувајќи ги непосредно прописите, решаваат за правата, обврските или правните интереси на поединец, на правно лице или на друга странка.

(2) Според овој закон се должни да постапуваат и организациите на здружен труд, други самоуправни организации и заедници, општествените организации, здруженијата на граѓани и други организации (во натамошниот текст: самоуправни организации и заедници), кога во вршењето на јавни овластувања, што им се доверени со закон и врз закон заснована одлука на општинското собрание решаваат во работите од став 1 на овој член.

Посебна постапка

Член 2

Одделни прашања на постапката за определена управна област можат со посебен закон да се уредат поинаку отколку што се уредени со овој закон, ако е тоа неопходно за постапување во таа управна област.

Супсидијарна примена на законот**Член 3**

Во управните области за кои со закон е прописана посебна постапка, се постапува според одредбите на тој закон. Според одредбите на овој закон се постапува во сите прашања што не се уредени со посебен закон.

Начело на законитост**Член 4**

(1) Органите, самоуправните организации и заедници што постапуваат во управни работи, решаваат врз основа на закон, други прописи на државните органи и врз основа на самоуправните општи акти на самоуправните организации и заедници што ги донесуваат тие врз основа на јавни овластувања.

(2) Во управните работи во кои органот кој со закон или со пропис заснован врз закон е овластен да решава по слободна оценка, решението мора да биде донесено во границите на овластувањата и во согласност со целта за која е дадено овластувањето.

(3) Одредбите на овој закон важат и за случаите во кои органот е овластен во управните работи да решава по слободна оценка.

Заштита на правата на граѓаните и заштита на јавниот интерес**Член 5**

(1) При водењето на постапката и при решавањето органите се должни на странките да им овозможат што полесно да ги заштитат и остварат своите права водејќи при тоа сметка остварувањето на нивните права да не биде на штета на правата на други лица ниту во спротивност со јавните интереси утврдени со закон.

(2) Кога службено лице, со оглед на постојната фактична состојба, ќе узнае или оцени дека определен граѓанин или организација има основ за остварување на некое право, ќе ја предупреди на тоа.

(3) Ако врз основа на закон на странките им се наложуваат некакви обврски, спрема нив ќе се применуваат оние мерки што се предвидени со прописите кои се поповолни за нив, ако со таквите мерки се постигнува целта на законот.

Начело на ефикасност**Член 6**

Кога органите, самоуправните организации и заедници решаваат во управни работи, должни се да обезбедат ефикасно остварување на правата и интересите на работните луѓе и граѓаните, на организациите на здружен труд и на други самоуправни организации и заедници.

Начело на материјалната вистина**Член 7**

Во постапката мора да се утврди вистинската состојба на работите, и за таа цел мораат да се утврдат сите факти што се од важност за донесување на законито и правилно решение.

Начело на сослушување на странките**Член 8**

(1) Пред донесувањето на решение на странката мора да ѝ се даде можност да се изјасни за фактите и околностите што се од важност за донесувањето на решението.

(2) Решение може да се донесе без претходно изјаснување на странката само во случаите кога тоа е со закон допуштено.

Оцена на доказите**Член 9**

Кои факти ќе ги земе како докажани одлучува овластеното службено лице по свое уверение врз основа на совесна и грижлива оцена на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатот од целокупната постапка.

Самостојност во решавањето**Член 10**

(1) Органот ја води управната постапка и донесува решение самостојно во рамките на овластувањата дадени со закон, со други прописи и со самоуправни општи акти.

(2) Овластеното службено лице на органот надлежен за водење на постапката самостојно ги утврдува фактите и околностите и врз основа на утврдените факти и околности ги применува прописите односно самоуправните општи акти врз конкретен случај.

Право на жалба**Член 11**

(1) Против решението донесено во прв степен странката има право на жалба. Само со закон може да се пропише дека во одделни управни работи жалба не е допуштена и тоа ако на друг начин е обезбедена заштита на правата и на законитоста.

(2) Ако не постои орган на управата од втор степен, жалба против првостепено решение може да се изјави само кога тоа е предвидено со закон. Со тој закон ќе се определи и органот кој ќе решава по жалбата.

(3) Под условите од овој закон странката има право на жалба и кога првостепениот орган во определениот рок не донел решение за нејзиното барање.

(4) Против решението донесено во втор степен не е допуштена жалба.

Правосилност на решение**Член 12**

Решение против кое не може да се изјави жалба ниту да се поведе управен спор (правосилно решение), а со кое странката стекнала определени права, односно со кое на странката ѝ се определени некои обврски, може да се поништи, укине или измени само во случаите што се предвидени со закон.

Економичност на постапката**Член 13**

Постапката треба да се води брзо и со што помалку трошоци и губење време за странката и за другите лица што учествуваат во постапката, но така што да се прибави сè што е потребно за правилно утврдување на фактичната состојба и за донесување на законито и правилно решение.

Помош на неуката странка**Член 14**

Органот што ја води постапката ќе се грижи незнаењето и неукоста на странката и на другите

лица што учествуваат во постапката да не бидат на штета на правата што им припаѓаат според законот.

Употреба на јазиците и писмата

Член 15

(1) Управната постапка се води на јазикот на народот и народноста на Југославија, согласно со Уставот на СФРЈ, уставите на републиките и уставите на автономните покраини, со законите, со статутите на општините и со самоуправните општни акти на самоуправните организации и заедници во согласност со статутот.

(2) Граѓаните на Југославија, припадници на народите и народностите на Југославија, во согласност со законот, со статутот на општината и со самоуправниот општ акт во согласност со статутот, имаат право како странки и други учесници во постапката да се служат со својот јазик. Ако постапката не се води на јазикот на странката, органот е должен да ѝ овозможи да го следи текот на постапката на својот јазик. Органот ќе ја поучи странката односно другиот учесник за употребата на јазикот во постапката, а во записникот ќе се забележи дека странката односно другиот учесник е поучен за тоа право и ќе се внесе неговата изјава во врска со дадената поука.

(3) Странките и другите учесници во постапката кои не се државјани на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, а не го знаат јазикот на кој се води постапката имаат право да го следат текот на постапката преку толкувач.

(4) Во управната постапка во рамноправна употреба се писмата на народите и народностите на Југославија.

Употреба на изразот „орган“

Член 16

Под орган што ја води постапката односно што решава во управните работи се подразбираат државните органи и самоуправните организации и заедници, ако со овој закон не е определено поинаку.

Глава II

НАДЛЕЖНОСТ

1. Стварна и месна надлежност

Член 17

(1) Стварната надлежност за решавање во управната постапка се определува според прописите со кои се уредува определена управна област или се определува надлежноста на одделни органи.

(2) Месната надлежност се определува според прописите за политичко-територијалната поделба и според прописите за организацијата на одделни органи.

Член 18

(1) За решавање во управните работи во прв степен стварно се надлежни општинските органи на управата ако решавањето на тие работи не е пренесено врз органите на градската односно регионалната заедница односно ако со закон не е определена надлежност на други органи.

(2) Врз основа на овластувањата дадени со закон може со подзаконски пропис да се определи надлежноста на воените органи за решавање во управната постапка во прв степен.

Член 19

Во управните работи надлежен е соодветниот орган на управата, освен ако со закон е определена надлежност на друг орган.

Член 20

Ако со прописи не е определено кој орган на управата е стварно надлежен за решавање во определена управна работа, а тоа не може да се утврди ниту според природата на работата, таквата работа спаѓа во надлежност на органот на управата кој е надлежен за работите на општата управа.

Член 21

(1) Ниеден орган не може да преземе определена управна работа од надлежност на друг орган и сам да ја реши, освен ако тоа е предвидено со закон и под условите пропишани со тој закон.

(2) Органот надлежен за решавање во определена управна работа може само врз основа на изречно законско овластување да го пренесе врз друг орган решавањето во таа работа.

(3) Стварната и месната надлежност не може да се менуваат со договор на странките, со договор на органите и странките, ниту со договор на органите, освен ако со закон не е определено поинаку.

Член 22

(1) Во рамките на прописите предвидени во член 17 став 2 на овој закон, месната надлежност се определува:

1) во работите кои се однесуваат на недвижност — според местото каде што се наоѓа таа;

2) во работите кои се однесуваат на дејноста на некој државен орган, самоуправна организација или заедница — според местото на нивното седиште. Во работите кои се однесуваат на дејноста на деловните единици на самоуправните организации и заедници, надлежноста се определува според седиштето на деловната единица;

3) во работите кои се однесуваат на водење на дуќан или на професионална дејност на одделни лица која се врши или ќе се врши во определено место — според седиштето на дуќанот односно според местото каде што се врши дејноста;

4) во други работи — според живеалиштето на странката. Кога има повеќе странки, надлежност се определува според странката спрема која барањето е насочено. Ако странката нема живеалиште во Југославија, надлежноста се определува според местото на нејзиното престојувалиште, а ако нема ни престојувалиште, според местото на нејзиното последно живеалиште, односно престојувалиште во Југославија.

5) ако месната надлежност не може да се определи според одредбите од точ. 1 до 4 на овој член, таа се определува според местото каде што настанал поводот за водење на постапката.

(2) Во работите кои се однесуваат на брод или на воздухоплов или во кои поводот за водење на постапката настанал на брод или на воздухоплов, месната надлежност се определува според матичната лука на бродот односно според матичното пристаниште на воздухопловот.

(3) Одредбите на претходните ставови се применуваат ако со посебни прописи не е определено поинаку.

Член 23

(1) Ако според одредбите на претходните членови едновременно биле месно надлежни два или повеќе органи, надлежен е оној орган што прв ја покренува постапката, но месно надлежните органи можат да се спогодаат кој од нив ќе ја води постапката.

(2) Секој месно надлежен орган на своето подрачје ќе ги изврши оние дејствија на постапката кои не трпат одлагање.

Член 24

Органот што ја повел постапката како месно надлежен ја задржува надлежноста и кога во те-

кот на постапката ќе настапат околности според кои би бил месно надлежен друг орган. Органот што ја повел постапката може предметот да му го отстапи на органот кој според новите околности стапал месно надлежен, ако со тоа значително се олеснува постапката, особено за странката.

Член 25

(1) Секој орган по службена должност во текот на целата постапка внимава на својата стварна и месна надлежност.

(2) Ако органот најде дека не е надлежен за работа по определена управна работа, ќе постапи на начинот пропишан во член 66 ст. 3 и 4 на овој закон.

(3) Ако ненадлежниот орган извршил некое дејствие на постапката, надлежниот орган кому што му е отстапена работата ќе цени дали некое од тие дејствија ќе го повтори.

2. Странки со дипломатски имунитет

Член 26

(1) Во поглед на надлежноста на домашните органи во работи во кои странка е странец кој ужива право на имунитет во Југославија, странска држава или меѓународна организација, важат правилата на меѓународното право признаени од страна на Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

(2) Во случај на сомневање за постоењето и обемот на правото на имунитетот, објаснение дава сојузниот орган на управата надлежен за надворешни работи.

(3) Службените дејствија кои се однесуваат на лицата што уживаат право на имунитет се вршат со посредување на сојузниот орган на управата надлежен за надворешни работи.

3. Просторно ограничување на надлежноста

Член 27

(1) Секој орган службената работа ја врши во границите на своето подрачје.

(2) Ако постои опасност од одлагање, а службеното дејствие би требало да се изврши надвор од границите на подрачјето на органот, органот може да го изврши дејствието и надвор од границите на своето подрачје. Тој е должен за тоа веднаш да го известува органот на чие подрачје го презел тоа дејствие.

(3) Службените дејствија во згради или во други објекти во посед на воените органи се вршат по претходно пријавување на заповедникот на зградата односно на објектот и во спогодба со него.

(4) Службените дејствија кои се вршат на екстериторијално подрачје се вршат со посредување на сојузниот орган на управата надлежен за надворешните работи.

4. Судир на надлежностите

Член 28

Судирите на надлежностите помеѓу подрачните органи и организационите единици кои се основани со задача да вршат определени управни работи од надлежност на сојузниот орган на управата, ги решава сојузниот орган на управата од чија надлежност вршат работи подрачните органи односно организационите единици во судир.

Член 29

(1) Судирите на надлежностите помеѓу сојузните органи на управата, помеѓу сојузните органи на управата и сојузните организации како и помеѓу сојузните организации ги решава Сојузниот извршен совет.

(2) Судирите на надлежностите помеѓу органиите од територии на разни републики односно од територии на автономна покраина и друга република ги решава Сојузниот суд.

(3) Судирите на надлежностите помеѓу самоуправните организации и заедници од територии на разни републики односно од територии на автономна покраина и друга република кои вршат јавни овластувања, како и судирите на надлежностите помеѓу тие организации и заедници и сојузните органи, ги решава Сојузниот суд.

Член 30

Судирите на надлежностите помеѓу извршните совети на собранијата на републиките односно извршниот совет на собранието на автономната покраина и извршниот совет на собранието на друга република ги решава Сојузниот суд.

Член 31

Судирите на надлежностите помеѓу сојузните органи кои не се предвидени во чл. 28 и 29 на овој закон и за кои не е определена надлежност на друг орган или на суд ги решава Сојузниот суд.

Член 32

Кога ги решава судирите на надлежностите Сојузниот суд одлучува во совет составен од тројца судии.

Член 33

(1) Кога два органа ќе се изјаснат како надлежни или како ненадлежни за решавање во иста управна работа предлог за решавање на судирот на надлежноста поднесува органот кој последен одлучува за својата надлежност, а може да го поднесе и странката.

(2) Органот што го решава судирот на надлежност едновременно ќе го поништи решението кое во управната работа го донел ненадлежниот орган односно ќе го поништи заклучокот со кој надлежниот орган се изјаснил како ненадлежен и списите на предметот ќе ги достави до надлежниот орган.

(3) Против решението со кое се одлучува на судирот на надлежностите странката не може да изјави посебна жалба ниту да води посебен управен спор.

(4) Одредбата на член 23 став 2 од овој закон согласно се применува и во случај на судир на надлежноста.

Член 34

(1) Ако органот во судир смета дека со решението со кое се одлучува за судирот на надлежностите му е поверено некакво право, може да изјави жалба. Ако за судирот решил судот, жалба не е допуштена.

(2) Ако органот надлежен за решавање по жалбата од претходниот став утврди дека решението за судирот не е засновано врз прописите, ќе ги расправи односите кои поради тоа настанале помеѓу органот кој се жалел и органот кој со решението за судирот на надлежноста е огласен за надлежен, водејќи сметка за правата кои според соодветните прописи му припаѓаат на органот што се жалел. Решението донесено по жалбата се смета како првостепено решение за односите кои се решаваат со него.

(3) Жалбата според став 1 од овој член и решението што е донесено по неа немаат влијание врз управната постапка во конкретниот предмет.

5. Службено лице овластено за водење на постапката и за решавање

Член 35

(1) Во управна работа за чие решавање е надлежен државен орган, решението во управната

постапка го донесува старешината на органот, ако со прописите за организацијата на тој орган или со други посебни прописи не е определено поинаку.

(2) Старешината може да овласти друго службено лице на истиот орган за решавање во управните работи од определен вид работи.

(3) Овластувањето за решавање опфаќа и водење на постапката што му претходи на решавањето.

Член 36

(1) Во колегијалните органи решението во управни работи го донесува колегијалниот орган, ако со закон односно со одлука на општинското собрание не е определено претседателот на колегијалниот орган да донесува решение во управната постапка.

(2) Колегијалниот орган може врз основа на закон, пропис заснован врз закон или одлука на општинското собрание да овласти службено лице на тој орган да решава во управни работи.

Член 37

(1) Ако за решавање во управна работа е надлежно собранието на општествено-политичката заедница, негов собор или негов колегијален извршен орган, постапката ја води органот на управата на таа општествено-политичка заедница во чиј делокруг спаѓа односната работа, ако со прописите не е определено постапката да ја води друг орган. Одредбата на член 39 став 2 од овој закон се однесува и на тој орган.

(2) Во случајот од претходниот став органот односно службеното лице што ја водело постапката му поднесува на органот надлежен за решавање писмен реферат и предлог на решение, ако со посебни прописи не е определено таков реферат да поднесува комисија или друг орган на управата.

(3) Одредбите на претходните ставови важат и за решавање во втор степен.

Член 38

Во управните работи во кои решава самоуправна организација или заедница решението го донесува индивидуалниот работоводен орган, односно претседателот на колегијалниот работоводен орган односно лицето кое врши соодветна функција ако со закон или со друг пропис заснован врз закон односно со самоуправниот општ акт на таа организација односно заедница не е определен друг орган или лице кое ќе решава во такви работи во организацијата или заедницата.

Член 39

(1) Старешината на органот може да овласти друго стручно службено лице на тој орган да презема дејствија во постапката пред донесувањето на решението.

(2) Ако во даденото овластување нема ограничувања, определеното службено лице е овластено да ги врши сите дејствија во постапката, освен донесување на решенија и на такви заклучоци со кои се оневозможува натамошно водење на постапката.

6. Правна помош

Член 40

(1) За извршување на одделни дејствија во постапката што треба да се преземат надвор од подрачјето на надлежниот орган, овој орган ќе го замоли органот на управата на чие подрачје треба да се вршат дејствието.

(2) Органот надлежен за решавање во управната работа може, заради полесно и побрзо извр-

шување на дејствието или заради одбегнување на непотребни трошоци, вршењето на одделно дејствие во постапката да му го довери на соодветен друг орган овластен за преземање на такво дејствие.

Член 41

(1) Државните органи како и самоуправните организации и заедници кои имаат јавно овластување за решавање во управните работи, должни се едни на други да укажуваат правна помош во управната постапка. Оваа помош се бара со посебна молба.

(2) Замолените органи како и организација од став 1 на овој член се должни да постапат по молбата во границите на своето подрачје и делокругот, без одлагање, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на приемот на молбата.

(3) Правна помош за извршување на одделни дејствија во постапката може да се бара од судовите само во рамките на посебни прописи. По исклучок, државен орган како и организација која има јавно овластување за решавање во управни работи може да бара од судовите да им ги достават списите што се потребни за водење на управната постапка. Судовите се должни да постапуваат по таквото барање ако со тоа не се попречува самата судска постапка. Судот може да го определи рокот во кој списите мораат да му се вратат.

(4) За правна помош во однос со странски органи важат одредбите на меѓународните договори, а ако вакви нема се применува начелото на заемност. Во случај на сомневање за постоењето на заемност, објаснение дава сојузниот орган на управата надлежен за надворешните работи. Во таков случај надлежниот орган ќе се обрати за објаснение, преку соодветниот републички односно покраински или сојузен орган на управата надлежен за правосудните работи.

(5) Домашните органи им укажуваат правна помош на странски органи на начинот предвиден во домашниот закон. Органот ќе ја одбие правната помош ако се бара дејствие што му е противно на јавниот поредок. Дејствието што е предмет на молбата од странскиот орган може да се изврши и на начин што го бара странскиот орган, ако таквата постапка не му е спротивна на јавниот поредок.

(6) Ако со меѓународни договори не е предвидена можност за непосредно општење со странски органи, органите општат со странските органи преку сојузниот орган на управата надлежен за надворешните работи.

7. Изземање

Член 42

Службеното лице што е овластено да решава или да извршува одделни дејствија во постапката, ќе се из земе од работа во предметот:

1) ако во предметот во кој се води постапката е странка, соовластеник односно сообврзник, сведок, вештак, полномошник или законски застапник на странката;

2) ако со странката, со застапникот или со полномошникот на странката е роднина по крв во права линија, а во странична линија до четвртиот степен заклучно, брачен другар или роднина по жена, до вториот степен заклучно, па и тогаш кога бракот престанал;

3) ако со странката, со застапникот или со полномошникот на странката е во однос на старател, посвоител, посвоеник или хранител;

4) ако во првостепената постапка учествувал во водењето на постапката или во донесувањето на решението.

Член 43

Службено лице кое би требало да решава во определена управна работа или да изврши некое

дејствие во постапката, штом ќе узнае дека постои некоја од причините за изземање од член 42 на овој закон, должно е да ја прекине секоја натамошна работа врз предметот и за тоа да го извести органот надлежен за решавање за изземањето. Ако службеното лице смета дека постојат други околности кои го оправдуваат неговото изземање, за тоа ќе го извести истиот орган, не прекинувајќи ја работата.

Член 44

(1) Странката може да бара изземање на службеното лице од причините наведени во член 42 на овој закон, како и кога постојат други околности кои ја доведуваат во сомневање неговата непристрасност. Во своето барање странката мора да ги наведе околностите поради кои смета дека постои некоја од причините за изземање.

(2) Службеното лице за кое странката бара изземање од некоја од причините наведени во член 42 на овој закон не може сè до донесувањето на заклучокот за ова барање да врши никакви дејствија во постапката, освен оние што не трпат одлагање.

Член 45

(1) За изземање на службено лице на сојузен орган одлучува функционерот кој раководи со тој орган.

(2) За изземање на функционер кој раководи со сојузен орган на управата одлучува Сојузниот извршен совет.

(3) За изземање на службено лице односно на функционер кој раководи со републички, покраински орган, односно со општински орган или орган на градска или на регионална заедница одлучува органот определен со пропис на соодветната општествено-политичка заедница.

(4) За изземање се одлучува со заклучок.

Член 46

(1) Во заклучокот за изземање ќе се определи службено лице кое ќе решава, односно ќе врши одделни дејствија во постапката во врска со предметот во кој е определено изземањето.

(2) Против заклучокот со кој се определува изземањето не е допуштена жалба.

Член 47

(1) Одредбите на овој закон за изземањето согласно се применуваат и врз членовите на сојузните колегијални органи.

(2) Заклучокот за изземање на член на сојузен колегијален орган го донесува тој орган.

Член 48

(1) Одредбите на овој закон за изземање согласно се применуваат и врз записничарот.

(2) Заклучокот за изземање на записничарот го донесува службеното лице што ја води постапката.

Глава III

СТРАНКАТА И НЕЈЗИНОТО ЗАСТАПУВАЊЕ

1. Странка

Член 49

Странка е лицето по чие барање е поведена постапката или против кое се води постапката, или кое заради заштитата на своите права или правни интереси има право да учествува во постапката.

Член 50

(1) Странка во управната постапка може да биде секое физичко и правно лице.

(2) Државни органи, деловна единица на самоуправната организација и заедница, населба, група лица и др. кои немаат својство на правно лице, можат да бидат странки ако можат да бидат носители на правата и обврските за кои се решава во управната постапка.

(3) Странка може да биде и синдикална организација, ако управната постапка се однесува на некакво право или правен интерес на работниците во организациите на здружен труд и на работните луѓе во други самоуправни организации и заедници.

Член 51

(1) Самоуправна организација и заедница, општествена организација и здружение на граѓани што сопред самоуправниот општ акт имаат задача да штитат определени права и интереси на своите членови, можат по согласност на својот член, од негово име да поднесат барање што се однесува на такви права и интереси, како и да стапат во веќе поведената постапка со сите права на странка.

(2) Ако со самоуправниот општ акт на самоуправната организација и заедница е предвидено, самоуправната организација односно заедница може да го застапува работникот на негово барање.

Член 52

(1) Ако јавниот обвинител, јавниот правобранител, други државни органи и општествениот правобранител на самоуправањето со закон се овластени во управната постапка да ги застапуваат општествените интереси имаат во границите на овластувањата, права и должности на странка.

(2) Органите од став 1 на овој член во управната постапка не можат да имаат пошироки овластувања отколку што ги имаат странките, освен ако такви овластувања им се дадени со закон.

2. Процесна способност и законски застапник

Член 53

(1) Странка која е напълно деловно способна може сама да ги врши дејствијата во постапката (процесна способност).

(2) За процесно неспособно лице дејствијата во постапката ги врши неговиот законски застапник. Законскиот застапник се определува врз основа на закон или со акт на надлежниот државен орган донесен врз основа на закон.

(3) Правно лице ги врши дејствијата на постапката преку својот претставник односно законски застапник. Претставникот односно законскиот застапник на правното лице се определува со самоуправниот општ акт ако не е определен со закон или со акт на надлежниот државен орган донесен врз основа на закон.

(4) Државниот орган ги врши дејствијата во постапката преку претставникот определен со закон, деловна единица на самоуправна организација или заедница — преку лицето кое раководи со работата на деловната единица, а населби, односно групи лица кои немаат својство на правно лице — преку лице што ќе го определат, ако со посебни прописи не е определено поинаку.

(5) Кога органот што ја води постапката ќе установи дека законскиот застапник на лице под старателство не покажува потребно внимание во застапувањето, за тоа ќе го извести органот за старателство.

Член 54

(1) Во текот на целата постапка органот по службена должност ќе внимава дали лицето што се појавува како странка може да биде странка во постапката и дали странката ја застапува нејзиниот законски застапник.

(2) Ако во текот на постапката настапи смрт на странката, постапката може да се запре или продолжи, зависно од природата на управната работа која е предмет на постапката. Ако според природата на работата постапката не може да се продолжи, органот ќе ја запре постапката со заклучок против кој е допуштена посебна жалба.

3. Привремен застапник

Член 55

(1) Ако процесно неспособна странка нема законски застапник, или некое дејствие треба да се преземе против лице чие престојувалиште не е познато, а кое нема полномошник, органот што ја води постапката на таквата странка ќе ѝ постави привремен застапник ако тоа го бара итноста на предметот, а постапката мора да се спроведе. Овој орган веднаш за тоа ќе го извести органот за старателство, а ако привремен застапник му е поставен на лице чие престојувалиште не е познато, својот заклучок ќе го објави на вообичаениот начин.

(2) Ако самоуправна организација или заедница нема законски застапник, претставник ниту полномошник, органот што ја води постапката, под условите од став 1 на овој член, ќе ѝ постави на таквата странка привремен застапник, по правило, од редот на службените лица на самоуправната организација односно заедница, и за тоа без одлагање ќе ја извести организацијата односно заедницата.

(3) На начинот предвиден во ст. 1 и 2 на овој член ќе се постави привремен застапник и кога треба да се изврши дејствие кое не може да се одложи, а странката односно нејзиниот полномошник или застапник не е можно навремено да се повика. За тоа странката, полномошникот или застапникот ќе се известат веднаш.

(4) Поставеното лице е должно да го прими застапувањето, а застапувањето може да се одбие само од причините кои се предвидени со посебни прописи. Привремениот застапник учествува само во постапката за која изречно е поставен, и тоа додека не ќе се појави законскиот застапник или претставникот односно самата странка или нејзиниот полномошник.

4. Заеднички претставник

Член 56

(1) Две или повеќе странки можат, ако со посебен пропис не е определено поинаку, во ист предмет да истапуваат заеднички. Во таков случај тие се должни да назначат кој од нив ќе истапува како нивни заеднички претставник, или да постават заеднички полномошник.

(2) Органот што ја води постапката може, ако тоа не го забранува посебен правен пропис, на странките кои учествуваат во постапката со идентични барања со заклучок да им определи во определен рок да назначат кој помеѓу нив ќе ги претставува, или да постават заеднички полномошник. Ако странките не постапат по таквиот заклучок, тоа може да го определи самиот орган што ја води постапката, во кој случај заедничкиот претставник односно полномошник го задржува тоа својство сè додека странките не ќе постават друг. Против таквиот заклучок странките имаат право на посебна жалба, но жалбата не го одлага извршувањето.

(3) И во случај на определување на заеднички претставник односно полномошник, секоја странка задржува право да истапува како странка во постапката, да дава изјави, и самостојно да изјавува жалби и да користи други правни средства.

5. Полномошник

Член 57

(1) Странката односно нејзиниот законски застапник може да определи полномошник што ќе ја застапува во постапката, освен во дејствијата во кои е потребно самата странка да дава изјави.

(2) Дејствијата во постапката што ги презема полномошникот во границите на полномошното имаат исто правно дејство како да ги презема самата странка.

(3) И покрај полномошникот, самата странка може да дава изјави, а овие од неа можат да се бараат и непосредно.

(4) Странката што е присутна кога нејзиниот полномошник дава усна изјава, може непосредно по дадената изјава да ја измени или отповика изјавата на својот полномошник. Ако во писмените и усните изјави кои се однесуваат на фактите постои несогласност помеѓу изјавите на странката и на нејзиниот полномошник, органот што ја води постапката ќе ги цени обете изјави во смисла на член 9 од овој закон.

Член 58

(1) Полномошник може да биде секое лице кое е полно деловно способно, освен лица кои се занимаваат со надриписарство.

(2) Ако како полномошник се појави лице кое се занимава со надриписарство, органот на таквото лице ќе му го одземе натамошното застапување и за тоа веднаш ќе ја извести странката.

(3) Против заклучокот за одземање на застапувањето може да се изјави посебна жалба која не го одлага извршувањето на заклучокот.

Член 59

(1) Полномошното може да се даде писмено и усно на записник. За усното полномошно ќе се стави забелешка во списот на предметот.

(2) Странка што не е писмена или не е во состојба да се потпише наместо потпис на писменото полномошно ќе го стави отпечатокот на показалецот. Ако полномошно му се издава на лице кое не е адвокат, потребно е и присуство на двајца сведоци кои ќе се потпишат на полномошното.

(3) По исклучок, службеното лице што ја води постапката или врши одделни дејствија во постапката може да допушти од името на странката, како нејзини полномошници, да извршат определено дејствие без полномошно членовите на нејзиното семејство или домаќинство, лица во работен однос со неа или функционери, ако се работи за познати лица и ако нема сомневање за постоењето и обемот на полномошното. Ако такво лице поставува барање за поведување на постапка или во текот на постапката дава изјава спротивна на поранешната изјава на странката, од него ќе се побара во определен рок дополнително да поднесе полномошно.

Член 60

(1) Ако полномошното и дадено во форма на приватна исправа, па се посомнева во неговата вистинитост, може да се нареди да се поднесе заверено полномошно.

(2) Правилноста за полномошното се испитува по службена должност, а недостатоците на писменото полномошно се отстрануваат согласно со одредбата на член 68 од овој закон, при што службеното лице што ја води постапката може да му допушти на полномошникот со неувредно полномошно да ги изврши итните дејствија во постапката.

Член 61

(1) За содржината и обемот на полномошното се меродавни одредбите на полномошното. Полномош-

но може да се даде за целата постапка или само за одделни дејствија, а може и временски да се ограничи.

(2) полномошното не престанува со смртта на странката, со загубување на нејзината процесна способност или со промена на нејзиниот законски застапник, но правниот следбеник на странката односно нејзиниот нов законски застапник може да го отповика поранешното полномошно.

(3) Врз прашањата во врска со полномошното кои не се уредени со одредбите на овој закон согласно ќе се применуваат одредбите на Законот за процесната постапка.

Член 62

Одредбите на овој закон кои се однесуваат на странките, важат согласно и за нивните законски застапници, полномошници, привремени застапници и заеднички претставници.

Член 63

(1) На странката ќе ѝ се дозволи во работите за кои се бара стручно познавање на прашањата во врска со предметот на постапката да доведе стручно лице кое ќе ѝ дава известување и совети (стручен помагач). Ова лице не ја застапува странката.

(2) Странката не може да доведе како стручен помагач лице кое не е деловно способно или кое се занимава со надриписарство.

Глава IV

ОПШТЕЊЕ НА ОРГАНИТЕ И СТРАНКИТЕ

1. Поднесоци

Член 64

(1) Под поднесоци се подразбираат барања, барајќи кои се користат за автоматска обработка на податоци, предлози, пријави, молби, жалби, приговори и други соопштенија со кои поединци или правни лица односно организации се обраќаат до органите.

(2) Поднесоците по правило се предаваат непосредно или се испраќаат по пошта писмено, или усно се соопштуваат на записник, а можат, ако не е пропишано поинаку, да се изјавуваат и телеграфски. Кратки и итни соопштенија можат да се даваат и телефонски ако според природата на работата е тоа можно.

Член 65

Поднесокот му се предава на органот надлежен за прием на поднесокот, а може да се предаде секој работен ден во текот на работното време. За усните поднесоци што не се сврзани со рок или инаку не се неодложни, може да се определи да се предаваат само во определени часови во текот на работното време. Времето за предавање на вакви поднесоци го објавува секој орган во своите простории на видно место.

Член 66

(1) Органот што е надлежен за прием на поднесокот односно на усното соопштение е должен да го прими поднесокот што му се предава односно да го земе на записник усното соопштение.

(2) Службеното лице што ќе го прими поднесокот е должно и на усно барање од подносителот да му го потврди приемот на поднесокот. За оваа потврда не се плаќа такса.

(3) Ако органот не е надлежен за прием на писмениот поднесок односно на соопштението на записник, службеното лице на овој орган ќе го предупреди на тоа подносителот и ќе го упати до орга-

нот надлежен за прием. Ако подносителот и покрај тоа бара неговиот поднесок да се прими, службеното лице е должно да го прими таквиот поднесок односно усно соопштение. Ако органот најде дека не е надлежен за работа по таквиот поднесок, ќе донесе заклучок со кој ќе го отфрли поднесокот поради ненадлежност.

(4) Кога органот ќе добие по пошта поднесок за чиј прием не е надлежен, а е несомнено кој орган е надлежен за прием, без одлагање поднесокот ќе му го испрати на надлежниот орган односно на судот и за тоа ќе ја извести странката. Ако органот што го добил поднесокот не може да утврди кој орган е надлежен за работа по поднесокот, без одлагање ќе донесе заклучок со кој ќе го отфрли поднесокот поради ненадлежност и заклучокот веднаш ќе го достави до странката.

(5) Против заклучокот донесен според ст. 3 и 4 на овој член е допуштена посебна жалба.

(6) Ако органот добие по пошта тужба за поведување на управен спор, без одлагање тужбата ќе ја достави до надлежниот суд, за што ќе го извести подносителот на тужбата.

Член 67

(1) Поднесокот мора да биде разбирлив и да содржи сè што е потребно за да може да се постапува по него. Тој особено треба да содржи: означување на органот до кој се упатува, предмет на кој се однесува, барање односно предлог, кој е застапник или полномошник ако го има, како и име и презиме и престојувалиште (адреса) на подносителот, односно на застапникот или на полномошникот.

(2) Подносителот е должен своерачно да го потпише поднесокот. По исклучок, поднесокот може да го потпише наместо подносителот неговиот брачен другар, некој од неговите родители, синот или ќерката, или адвокатот кој по овластување на странката го составил поднесокот. Лицето што го потпишало подносителот е должно на поднесокот да го потпише своето име и да ја стави својата адреса.

(3) Ако подносителот е неписмен или не е во состојба да се потпише, ќе го потпише друго писмено лице, кое ќе го потпише и своето име и адреса.

Член 68

(1) Ако поднесокот содржи некој формален недостаток што го спречува постапувањето по поднесокот, или поднесокот е неразбирлив или нецелосен, не може само поради тоа да биде отфрлен. Органот што примил таков поднесок ќе направи сè што треба недостатоците да се отстранат и на подносителот ќе му определи рок во кој е должен да го стори тоа. Ова може да му се соопшти на подносителот по телефон, а и усно ако подносителот се затече кај органот кој ова го соопштува. За стореното соопштение органот ќе стави забелешка на списокот.

(2) Ако подносителот ги отстрани недостатоците во определениот рок, ќе се смета дека поднесокот бил од почетокот уреден. Ако подносителот не ги отстрани недостатоците во определениот рок, па поради тоа не може да се постапува по поднесокот, ќе се смета дека поднесокот не е ни поднесен. За тоа органот ќе донесе заклучок против кој може да се изјави посебна жалба. На оваа последна подносителот особено ќе се предупреди во поканата за испраќа на поднесокот.

(3) Кога поднесокот е испратен телеграфски или е примено телефонско соопштение, па се посомнева дека поднесокот го поднело лицето чие име е означено на телеграфскиот поднесок, односно дека потекнува од лице кое при телефонското соопштение го кажало своето име, надлежниот орган ќе поведе постапка за утврдување на овие факти, и

ако недостатоците не се отстранат, ќе постапи на начинот пропишан во став 2 на овој член.

Член 69

Ако поднесокот содржи повеќе барања кои мораат да се решаваат одвоено, органот што ќе го прими поднесокот ќе ги земе во решавање барањата за чие решавање е надлежен, а со другите барања ќе постапи во смисла на член 66 став 4 на овој закон.

2. Повикување

Член 70

(1) Органот што ја води постапката е овластен да го повикува лицето чие присуство во постапката е потребно, а кое престојува на неговото подрачје. По правило, повикување не може да се врши заради доставување на преписи од решенија и заклучоци, или заради соопштенија што можат да се извршат по пошта и на друг начин што е попогоден за лицето на кое соопштението треба да му се направи.

(2) По исклучокот, на усна расправа може да биде повикано лице што престојува надвор од подрачјето на органот што ја води постапката, ако со тоа постапката се забрзува или се олеснува, а доаѓањето не предизвикува поголеми трошоци или поголема денгуба за повиканиот.

(3) Повикувањето се врши со писмена покана, ако со посебни прописи не е предвиден друг начин на повикување.

Член 71

(1) Во писмената покана ќе се означи називот на органот кој повикува, името и презимето и адресата на лицето што се повикува, местото, денот, а кога е тоа можно и часот на доаѓањето на повиканиот, предметот поради кој се повикува и во кое својство (како странка, сведок, вештак итн.), а потоа и кои помошни и доказни средства повиканиот треба да ги земе со себеси. Во поканата мора да се наведе дали повиканото лице е должно да дојде лично или може да испрати полномошник што ќе го застапува, а потоа ќе се предупреди дека во случај на спреченост да се одзове на поканата е должно да го извести органот што ја издал поканата. Повиканиот исто така ќе се предупреди на последиците ако не се одзове на поканата, или не извести дека е спречен да дојде.

(2) Во поканата за усна расправа странката може да се повика да поднесе писмени и други докази, а може да се предупреди и дека може да доведе сведоци на кои има намера да се повика.

(3) Кога тоа го допушта природата на работата, може да му се остави на волја на повиканото лице наместо лично доаѓање да предаде до определен ден потребна писмена изјава.

Член 72

(1) При повикувањето органот ќе води сметка лицето чие присуство е потребно да се повика да дојде во време кое најмалку ќе го попречува повиканиот во вршењето на неговата редовна работа.

(2) Никој не може да биде повикан да дојде во текот на нокта освен ако се работи за итни и неодложни мерки.

Член 73

(1) Повиканото лице е должно да се одзове на поканата.

(2) Ако повиканото лице поради болест или некоја друга оправдана причина е спречено да дојде, должно е веднаш по приемот на поканата за тоа да го извести органот што ја издал поканата, а ако

причината за спреченост настанала подоцна, тогаш веднаш по узнавањето на таа причина.

(3) Ако лицето на кое поканата лично му е доставена (член 87) не се одзове на поканата, а изостанокот не го оправда, може да биде приведено, а покрај тоа и казнето со парична казна до 500 динари. Овие мерки ќе се применат само ако во поканата било означено дека тие ќе се применат. Ако поради неоправданиот изостанок на повиканото лице настанале трошоци во постапката, може да се определи тие трошоци да ги поднесува лицето што изостанало. Заклучокот за приведување, за изрекување на казна или за плаќање на трошоците, донесува службеното лице што ја води постапката во согласност со службеното лице овластено за решавање на работата, а кај замоленит орган, во согласност со старешината на тој орган, односно со службеното лице овластено за решавање во слични работи. Против овој заклучок е допуштена посебна жалба.

(4) Ако на поканата не се одзвало воено лице или службеник на милицијата, органот ќе се обрати до командата на тоа лице со барање тоа да се доведе, а може и да го казни според став 3 на овој член, односно да определи да ги поднесува трошоците.

3. Записник

Член 74

(1) За усна расправа или за друго поважно дејствие во постапката, како и за поважни усни изјави на странките или на трети лица во постапката, се составува записник.

(2) За помалку важни дејствија и изјави на странките и на трети лица што немаат суштествено влијание врз решението на работата, за управувањето со текот на постапката, за соопштенијата, за службените забележувања, усните упатства и наоди, како и за околностите што се однесуваат само на внатрешната работа на органот кај кого се води постапката, по правило, нема да се составува записник туку на самиот спис ќе се стави забелешка што ја потврдува службеното лице што ја ставило, со означување на датумот. Не мора да се составува записник ни за оние усни барања на странката за кои се одлучува по скратена постапка, а кои се задоволуваат, туку таквите барања можат само да се евидентираат на пропишан начин (член 297 став 3).

Член 75

(1) Во записникот се внесува: називот на органот што го врши дејствието, местото каде што се врши дејствието, денот и часот кога се врши и предметот во кој тоа се врши и имињата на службените лица, на присутните странки и на нивните застапници или полномошници.

(2) Записникот треба да ги содржи точно и кратко текот и содржината во постапката на извршеното дејствие и на дадените изјави. При тоа записникот треба да се ограничи на она што се однесува на самата работа што е предмет на постапката. Во записникот се наведуваат сите исправи што на усната расправа се употребени за која и да било цел. По потреба, овие исправи се прилагаат кон записникот.

(3) Изјавите на странките, на сведоците, на вештаците и на другите лица што учествуваат во постапката, а кои се од значење за донесувањето на решението, се запишуваат во записникот што поточно, а по потреба и со нивни зборови. Во записникот се запишуваат и сите заклучоци што ќе се донесат во текот на дејствието.

(4) Ако некое сослушување се врши преку толкувач, ќе се означи на кој јазик зборувал сослущаниот и кој бил толкувач.

(5) Записникот се води во текот на вршењето на службеното дејствие. Ако дејствието не може да се заврши истиот ден, ќе се внесе секој ден посебно

во истиот записник она што е сработено тој ден и ова прописно ќе се потпише.

(6) Ако дејствието за кое се води записник не можело да се изврши без прекин, во записникот ќе се означат дека имало прекин.

(7) Ако во текот на дејствието се изработени или прибавени планови, скици, цртежи, фотографии и слично на тоа, ќе се заверат и ќе се приклучат кон записникот.

(8) Со прописи може да се определи дека записникот во определени работи може да се води во вид на книга или на други средства за евиденција.

Член 76

(1) Записникот мора да биде воден уредно и во него ништо не смее да се брише. Местата што се пречртани до заклучувањето на записникот мораат да останат читливи, и нив ги заверува со својот потпис службеното лице што раководи со дејствието на постапката.

(2) Во веќе потпишаниот записник не смее ништо да се додава ниту да се менува. Дополнение во веќе заклучен записник се внесува во додаток кон записникот.

Член 77

(1) Пред заклучувањето записникот ќе им се прочита на сослушаните лица и на другите лица што учествуваат во дејствието на постапката. Овие лица имаат право и сами да го прегледуваат записникот и да ставаат свои забелешки. На крајот на записникот ќе се наведе дека записникот е прочитан и дека не се ставени никакви забелешки, или ако се ставени, накратко ќе се запише содржината на забелешките. Потоа записникот ќе го потпише лицето што учествувало во дејствието, а на крајот ќе го завери службеното лице што раководело со дејствието, како и записничарот ако таков имало.

(2) Ако записникот содржи сослушување на повеќе лица, секое од нив ќе се потпише под оној дел од записникот каде што е запишана неговата изјава.

(3) Ако се вршени соочувања, делот од записникот за тоа ќе го потпишат лицата што се соочени.

(4) Ако записникот се состои од повеќе листови, тие ќе се означат со редни броеви, секој лист на крајот ќе го завери со својот потпис службеното лице кое раководи со дејствието на постапката и лицето чија изјава е запишана на листот.

(5) Дополненијата на веќе заклучениот записник повторно ќе се потпишат и заверат.

(6) Ако лицето што треба да го потпише записникот не е писмено или не може да пишува, ќе го потпише едно писмено лице кое ќе го стави и својот потпис. Ова не може да биде службеното лице што раководи со дејствието на постапката, ниту записничарот.

(7) Ако некое лице не сака да го потпише записникот или си отиде пред заклучувањето на записникот, тоа ќе се запише во записникот и ќе се наведе причината поради која потписот не е даден.

Член 78

(1) Записникот составен согласно со одредбите на член 77 од овој закон е јавна исправа. Записникот е доказ за текот и содржината на дејствието на постапката и на дадените изјави, освен оние делови од записникот на кои сослушаното лице ставило забелешка дека не е правилно составени.

(2) Дозволено е да се докажува неточност на записникот.

Член 79

(1) Кога во управната постапка решава колегијален орган, за советувањето и гласањето се составува посебен записник. Кога во постапката по жалба едногласно е одлучено, не мора да се составува

записник за советувањето и гласањето, туку за тоа може да се стави само забелешка на записот.

(2) Во записникот за советувањето и гласањето се запишува, покрај податоците за личниот состав на колегијалниот орган, означување на предметот што е во прашање и кратка содржина на она што е решено, како и одвоените мислења ако ги имало. Овој записник го потпишува лицето што претседава и записничарот.

(3) Кога во управната постапка решава собрание на општествено-политичка заедница или негов колегијален извршен орган нема да се води посебен записник за советувањето и гласањето, туку заклучокот донесен во управната работа ќе се внесе во записникот како и другите заклучоци на тие органи.

4. Разгледување на списите и известување за текот на постапката

Член 80

(1) Странките имаат право да ги разгледуваат списите на предметот и на свој трошок да ги препишат потребните списи. Разгледувањето и препишувањето на списите се врши под надзор на определено службено лице.

(2) Право да ги разгледува списите и на свој трошок да препише одделни списи има и секое друго лице што ќе го стори веројатен својот правен интерес за тоа, како и општествените организации и стручните здруженија, ако за тоа постои оправдан интерес.

(3) Барањето за разгледување и препишување на списите може да се стави и усно. Органот може да бара од лицето од претходниот став писмено или усно на записник да го образложи постоењето на својот правен интерес.

(4) Не можат да се разгледуваат ниту да се препишуваат: записникот за советувањето и гласањето, службените реферати и нацртите на решенијата, како ни другите списи што се водат како доверливи, ако со тоа би можела да се осуети целта на постапката, или ако тоа му се противи на јавниот интерес или на оправдан интерес на една странка или на трети лица.

(5) Странката и секое друго лице што ќе го стори веројатен својот правен интерес во предметот, како и заинтересираните државни органи, имаат право да се известуваат за текот на постапката.

(6) Против одбивање на барањата од претходните ставови допуштена е посебна жалба и кога заклучокот не е издаден писмено. Жалба може да се изјави веднаш.

Глава V

ДОСТАВУВАЊЕ

1. Начин на доставување

Член 81

(1) Доставувањето на писменото (поканата, решението, заклучоците и на другите службени списи) се врши, по правило, така што писменото му се предава на лицето на кое му е наменето.

(2) Доставувањето се врши по пошта или го врши органот преку свое службено лице. Лицето на кое писмено треба да му се достави може да биде повикано заради прием само по исклучок, кога тоа го бара природата или значењето на писменото што треба да се врати.

(3) Начинот на доставување го определува органот чие писмено се доставува.

Член 82

(1) Доставувањето се врши само во работен ден, и тоа дење.

(2) Органот чие писмено треба да се достави може од особено важни причини да определи доставувањето да се изврши и во недела или на ден на државен празник, а и ноќе ако е неодложно потребно.

(3) Доставувањето по пошта може да се врши и во недела и на ден на државен празник.

Член 83

(1) Доставувањето се врши, по правило, во стан, во деловна просторија или во работилница каде што е вработено лицето на кое треба да му се изврши доставувањето, а на адвокат во неговата адвокатска канцеларија.

(2) Доставувањето може да се изврши и надвор од просториите наведени во став 1 на овој член, ако лицето на кое му се врши доставувањето се согласи да го прими писменото што се доставува, а ако такви простории нема, на такво лице може да му се изврши доставување секаде каде што ќе се затече тоа.

2. Посредно доставување

Член 84

(1) Кога лицето на кое треба да му се изврши доставување не ќе се затече во својот стан, доставувањето се врши со предавање на писменото на некој од возрасните членови на неговото домаќинство, а ако не ќе се затечат ни тие тогаш на настојникот на куќата или на соседот, ако тие се согласат со тоа.

(2) Ако доставувањето се врши на работното место на лицето на кое писменото треба да му се достави, а тоа лице не ќе се затече тука, доставувањето може му се изврши на лицето кое е вработено на истото работно место, ако тоа се согласи да го прими писменото. Доставувањето на адвокат може да се изврши и со предавањето на писменото на лице вработено во адвокатската канцеларија.

(3) Доставувањето според ст. 1 и 2 на овој член не може да му се изврши на лице што во истата постапка учествува со спротивен интерес.

Член 85

(1) Ако се утврди дека лицето на кое треба да му се изврши доставувањето е отсутно и дека лицата што се наведени во член 84 на овој закон не можат писменото да му го предадат на време, писменото ќе му се врати на органот што го издал, со назначување каде се наоѓа отсутниот.

(2) Ако престојувалиштето на лицето на кое треба да му се изврши доставувањето и покрај истражувањето останало непознато, органот што го издал писменото ќе му постави на тоа лице привремен застапник во смисла на член 55 од овој закон и нему ќе му го предаде писменото.

Член 86

(1) Ако доставувањето не може да се изврши ни на начинот пропишан во член 84 на овој закон, а не е утврдено дека лицето на кое треба да му се изврши доставувањето е отсутно, доставувачот ќе му го предаде писменото на надлежниот орган на општината на чие подрачје се наоѓа престојувалиштето на лицето на кое му се врши доставувањето, или на поштата во местото на неговото престојувалиште, ако доставувањето се врши по пошта. На вратата од станот, од деловната просторија или од работилницата на лицето на кое треба да му се изврши доставувањето, доставувачот ќе закачи писмено соопштение каде се наоѓа писменото. На соопштението и на самото писмено што требало да се достави доставувачот ќе ја означи причината за ваквото доставување, како и денот кога соопштението го закачил на вратата, и ќе стави свој потпис.

(2) Доставувањето се смета за извршено кога соопштението е закачено на врата. Подоцнежното оштетување или уништување на ова соопштение нема влијание врз исправноста на доставувањето.

(3) За доставувањето извршено на начин пропишан во став 1 на овој член ќе се извести органот што го наредил доставувањето.

3. Задолжително лично доставување

Член 87

(1) Доставувањето мора да му се изврши лично на лицето на кое му е наменето писменото кога такво доставување е определено со овој закон или со друг пропис, кога од денот на доставувањето почнува да тече рок кој не може да се продолжува, или кога тоа особено ќе го определи органот што го наредил доставувањето. Се смета дека е извршено лично доставување на адвокат и со предавање на писменото на лице вработено во адвокатската канцеларија.

(2) Кога лицето на кое доставувањето треба лично да му се изврши не ќе се затече во станот, деловната просторија, работилницата или во адвокатската канцеларија не ќе се затече ни лице што е вработено во неа, доставувачот ќе се извести кога и на кое место може да го најде, и кај некое од лицата наведени во член 84 на овој закон ќе му остави писмено известување во определен ден и час да биде во својот стан односно на работното место заради примање на писменото. Ако и по тоа доставувачот не го затече лицето на кое треба да му се изврши доставувањето, доставувачот ќе постави на начинот пропишан во член 86 на овој закон и тогаш се смета дека е извршено доставувањето.

(3) Со доставувањето на писменото до законскиот застапник, до полномошникот или до полномошникот за примање на писмена (член 89), се смета дека доставувањето ѝ е извршено на самата странка.

4. Посебни случаи на доставување

а) Доставување до законскиот застапник и до полномошникот

Член 88

(1) Доставувањето до законскиот застапник или до полномошникот, ако странката ги има, се врши на начинот пропишан во чл. 81 до 87 на овој закон.

(2) Ако повеќе странки имаат заеднички законски застапник или полномошник во ист предмет, доставување за сите нив се врши до тој законски застапник односно полномошник. Ако странката има повеќе полномошници, доволно е доставување да се изврши само до еден од нив.

б) Доставување до полномошникот за примање на писмена

Член 89

(1) Странката може да овласти определено лице до кое ќе се вршат сите доставувања за неа. Кога странката ќе го извести за тоа овластување органот што ја води постапката, сите доставувања органот ќе ги врши до овој полномошник (полномошник за примање на писмена).

(2) Полномошникот за примање на писмената е должен секој акт да го испрати до странката без одлагање.

(3) Ако непосредното доставување до странката, до полномошникот или до законскиот застапник значително би ја одолжувало постапката, службеното лице што ја води постапката може да ѝ наложи на странката по определен предмет, а во определен рок да постави во седиштето на органот

полномошник за примање на писмена. Ако странката не постапи по овој налог, органот може да постапи согласно со член 55 на овој закон.

(4) Кога странката или нејзиниот законски застапник се наоѓаат во странство а немаат полномошник во Југославија, при доставувањето на првото писмено ќе се повикаат во определен рок да постават полномошник или полномошник за примање на писмена, и ќе се предупредат дека, ако во оставениот рок не постават полномошник, по службена должност ќе им се постави полномошник за примање на писмена, односно привремен застапник.

(5) Со доставувањето на писменото до полномошникот за примање на писмена се смета дека доставувањето ѝ е извршено на странката на која писменото требало да ѝ биде доставено.

Член 90

(1) Кога повеќе странки што во постапката заеднички учествуваат со идентични барања немаат заеднички полномошник, должни се при првото дејствие во постапката да му пријават на органот заеднички полномошник за примање на писмена, по можност таков што живее во седиштето на органот. Додека не ќе пријават заеднички полномошник за примање на писмена, ќе се смета за таков полномошник онаа странка помеѓу нив која на првиот заеднички поднесок прва е потпишана или означена. Ако на таков начин не може да се определи полномошник, службеното лице што ја води постапката може за полномошник да ја определи која и да е од тие странки. Ако бројот на странките е голем или се од разни места, странките можат да пријават, а и самото службено лице може да определи повеќе такви полномошници и да означат која од странките секој од нив ќе ја застапува.

(2) Заедничкиот полномошник за примање на писмена е должен без одлагање да ги извести сите странки за писменото што го примил за нив и да им овозможи да го прегледаат, препишат и заверат писменото што, по правило, тој треба да го чува.

(3) Во писменото што се доставува до полномошникот за примање на писмена ќе се означат сите лица за кои се врши доставување.

в) Доставување до државните органи, самоуправните организации и заедници

Член 91

(1) Доставувањето до државните органи, самоуправните организации и заедници се врши со предавање на писменото на службеното лице односно на лице определено за примање на писмена, ако за одделни случаи не е пропишано поинаку.

(2) Ако во постапката учествуваат деловна единица, населба, група лица и др. (член 50 став 2) доставување се врши со предавање на писменото на лицето што го определиле тие (член 53 став 4).

(3) Ако доставувачот во определеното работно време не најде лице определено за примање на писмена, предавање на писменото може да изврши на кое и да е лице вработено во тој орган односно организација, што ќе се затече во нивните простории.

г) Доставување до други лица

Член 92

(1) До лицата и установите во странство, како и до лицата во земјата што уживаат дипломатски имунитет, доставувањето се врши преку сојузниот орган на управата надлежен за надворешни работи ако со меѓународни договори не е определено поинаку.

(2) До државјаните на Социјалистичка Федеративна Република Југославија во странство доставување на изводи од матичните книги, уверенија, потврди и на други писмена издадени на барање од странката може да се врши непосредно. Доставувањето на други писмена се врши преку дипломатските и конзуларните претставништва на Социјалистичка Федеративна Република Југославија во странство.

(3) До воените лица, до службениците на милицијата и до лицата вработени во сувоземниот, речниот, поморскиот и воздушниот сообраќај доставување може да се врши и преку нивната команда односно органот или организацијата во кои се вработени.

Член 93

До лицата што се лишени од слобода доставувањето се врши преку управата на установата во која се наоѓаат.

д) Доставување со јавно соопштение

Член 94

Ако се во прашање поголем број лица што на органот не му се познати или што не можат да се определат, доставувањето ќе се изврши преку јавно соопштение на огласната табла на органот што го издал писменото. Се смета дека доставувањето е извршено по истекот на 15 дена од денот на истакнувањето на соопштението на огласната табла, ако органот што го издал писменото не определи подолг рок. Покрај објавувањето на огласната табла, органот може соопштението да го објави и во весници, односно во други средства за јавно информирање или на некој друг вообичаен начин.

е) Одбивање на прием

Член 95

(1) Ако лицето до кое е упатено писменото односно возрасен член на неговото домаќинство без законска причина одбие да го прими писменото или ако тоа го стори лице вработено во државен орган, во самоуправна организација или заедница или во адвокатска канцеларија, односно ако тоа го стори лице што за приемот на писмена го определиле населбата, група лица и др. (член 50 став 2), доставувачот ќе го остави писменото во станот или во просторијата во која односното лице домува односно каде што е вработено, или писменото ќе го закачи на вратата од станот или просторијата.

(2) Кога доставувањето е извршено на начин предвиден во став 1 на овој член, доставувачот на доставницата ќе го забележи денот, часот и причината за одбивањето на приемот, како и местото каде што го оставил писменото и со тоа се смета дека доставувањето е извршено.

е) Промена на станот

Член 96

(1) Кога странката или нејзиниот законски застапник во текот на постапката ќе го промени своето живеалиште или станот, тие се должни за тоа веднаш да го известат органот што ја води постапката.

(2) Ако тие не го сторат тоа, а доставувачот и покрај истражувањето не може да узнае каде се отселиле, органот ќе определи сите понатамошни доставувања во постапката за таа странка да се вршат со закачување на писменото на огласната табла на органот што ја води постапката.

(3) Доставувањето се смета како извршено по истекот на осум дена од денот на закачувањето на писменото на огласната табла на органот што ја води постапката.

(4) Кога полномошникот односно полномошникот за примање на писмена во текот на постапката ќе го промени своето живеалиште или станот, а за тоа не ќе го извести органот што ја води постапката, доставувањето ќе се изврши како да не е ни поставен полномошник.

5. Доставница

Член 97

(1) Потврдата за извршеното доставување (доставницата) ја потпишуваат примачот и доставувачот. Примачот на доставницата со букви сам ќе го означи денот на приемот.

(2) Ако примачот е неписмен или не може да се потпише, доставувачот на доставницата ќе го означи неговото име и денот на предавањето и ќе стави забелешка зошто примачот не го ставил својот потпис.

(3) Ако примачот одбие да ја потпише доставницата, доставувачот тоа ќе го забележи на доставницата и со букви ќе го испише денот на предавањето и со тоа се смета дека доставувањето е извршено.

(4) Ако доставувањето му е извршено на некое од лицата наведени во член 84 на овој закон, доставувачот ќе го означи на доставницата лицето на кое му е предадено писменото и односот на тоа лице спрема лицето на кое требало да му се изврши доставувањето.

(5) Ако доставувањето е извршено според член 86 на овој закон, на доставницата треба да се означи денот на извршеното соопштение, како и денот на предавањето на писменото на општинскиот орган односно на поштата.

6. Грешки во доставувањето

Член 98

(1) Ако при доставувањето биде сторена грешка, ќе се смета дека доставувањето е извршено оној ден за кој ќе се утврди дека лицето на кое писменото му е наменето фактично го добило тоа писмено.

(2) Ако доставницата исчезнала, доставувањето може да се докажува и со други средства.

Глава VI

РОКОВИ

Член 99

(1) За преземање на одделни дејствија во постапката можат да бидат определени рокови.

(2) Ако роковите не се определени со закон или со друг пропис нив ги определува со оглед на околностите на случајот, службеното лице што ја води постапката.

(3) Рокот што го определило службеното лице што ја води постапката, како и рокот определен со прописите за кој е предвидена можност за продолжување, може да се продолжи по молба од заинтересираното лице поднесена пред истекот на рокот, ако постојат оправдани причини за продолжување.

Член 100

(1) Роковите се сметаат на денови, месеци и години.

(2) Кога рокот е определен по денови, денот во кој е извршено доставувањето или соопштението, односно во кој паѓа настанот од кој треба да се смета траењето на рокот, не се засметува во рокот, туку за почеток на рокот се зема првиот нареден ден. Рокот што е определен по месеци,

односно по години се завршува со истекот на оној ден, месец односно година, кој по својот број му одговара на денот кога е извршено доставувањето или соопштението односно на денот во кој паѓа настанот од кој се смета траењето на рокот. Ако тој ден го нема во последниот месец, рокот се завршува последниот ден на тој месец.

(3) Завршувањето на рокот може да се означи и со извесен календарски ден.

Член 101

(1) Почетокот и текот на роковите не го спречуваат неделните денови и деновите на државни празници.

(2) Ако последниот ден на рокот паѓа во недела или на ден на државен празник, или во некој друг ден кога органот кај кого треба да се преземе дејствие на постапката, не работи, рокот истекува со истекот на првиот нареден работен ден.

Член 102

(1) Поднесокот е поднесен во рокот ако пред да истече рокот стигнал до органот на кој требало да му биде предаден.

(2) Кога поднесокот е уплатен препорачано по пошта или по телеграфски пат, денот на предавањето на поштата се смета како ден на предавањето на органот до кого е упатен.

(3) За лица кои се наоѓаат во вооружените сили на СФРЈ денот на предавањето на поднесокот на воената единица односно на воената установа или на штабот се смета како ден на предавањето на органот до кого е упатен.

(4) За лица лишени од слобода, денот на предавањето на поднесокот до управата на установата во која се наоѓаат, се смета како ден на предавањето на органот до кого е упатен.

(5) Ако надлежниот орган го определил денот кога ќе се расправа за поднесокот што е должна да го поднесе странката, па ја повикал странката да го достави поднесокот до определениот ден, органот е должен да го земе во разгледување поднесокот што е примен пред почетокот на расправањето.

Глава VII

ВРАЌАЊЕ ВО ПОРАНЕШНА СОСТОЈБА

Член 103

(1) На странката која од оправдани причини пропуштила да изврши во рокот некое дејствие во постапката, и поради тоа пропуштање е исклучена од вршењето на ова дејствие, ќе ѝ се дозволи по нејзин предлог, враќање во поранешна состојба.

(2) На предлог од странката која пропуштила во рокот да го предаде поднесокот, ќе ѝ се дозволи враќање во поранешна состојба и кога таа од незнаење или очигледен пропуст поднесокот навремено го исплатила по пошта или непосредно му го предала на ненадлежен орган.

(3) Враќање во поранешна состојба ќе се дозволи во случај кога странката со очигледен пропуст го пречекорила рокот, но поднесокот е сепак примен од надлежниот орган најдоцна за три дена по истекот на рокот, ако странката поради задоцнувањето би загубила некое право.

Член 104

(1) Странката е должна во предлогот за враќање во поранешна состојба да ги изнесе околностите поради кои била спречена во рокот да го изврши пропуштеното дејствие и тие околности да ги стори барем веројатни (член 162).

(2) Предлогот за враќање во поранешна состојба не може да се заснова врз околност што органот веќе порано ја оценил како недоволна за продолжување на рокот или за одлагање на расправата.

(3) Ако враќање во поранешна состојба се бара поради тоа што е пропуштено да се поднесе некаков поднесок, кон предлогот треба да се приложи и тој поднесок.

Член 105

(1) Предлогот за враќање во поранешна состојба се поднесува во рок од осум дена сметајќи од денот кога престанала причината што го предизвикала пропуштањето, а ако странката дури подоцна узнала за пропуштањето, тогаш од денот кога тоа го узнала.

(2) По истекот на три месеци од денот на пропуштањето не може да се бара враќање во поранешна состојба.

(3) Ако се пропусти рокот за барање на враќање, не може да се бара враќање поради пропуштањето на овој рок.

Член 106

(1) Предлогот за враќање во поранешна состојба се поднесува до органот при кој требало да се изврши пропуштеното дејствие.

(2) За предлогот одлучува со заклучок органот при кој требало да се изврши пропуштеното дејствие.

(3) Ненавремено поднесениот предлог ќе се отфрли без натамошна постапка.

(4) Ако фактите врз кои се заснова предлогот се општо познати, надлежниот орган може да одлучи за предлогот без изјаснување на противната странка.

Член 107

(1) Против заклучокот со кој се дозволува враќање во поранешна состојба не е допуштена жалба, освен ако враќањето е дозволено по предлог што е поднесен ненавремено или е недопуштен (член 105 став 3).

(2) Против заклучокот со кој е одбиен предлогот за враќање во поранешна состојба е допуштена посебна жалба само ако заклучокот го донел првостепен орган.

(3) Жалба не е допуштена против заклучокот за предлогот за враќање во поранешна состојба што го донел органот надлежен за решавање во втор степен за главната работа.

Член 108

(1) Предлогот за враќање во поранешна состојба не го запира текот на постапката, но органот надлежен за одлучување за предлог може привремено да ја прекине постапката додека заклучокот за предлогот не ќе стане конечен.

(2) Кога враќање во поранешна состојба е дозволено, постапката се враќа во онаа состојба во која се наоѓала пред пропуштањето, а се поништуваат сите решенија и заклучоци што ги донел органот во врска со пропуштањето.

Глава VIII

ОДРЖУВАЊЕ НА РЕДОТ

Член 109

(1) Службеното лице што раководи со дејствието на постапката должно е да се грижи за одржување на редот при работата.

(2) За таа цел службеното лице е овластено да ги опоменува лицата кои ја смекаваат работата и да определува што е потребно за да се одржи редот.

(3) Лицата кои присуствуваат на некое дејствие на постапката не смеат да носат оружје или опасно оружје.

Член 110

(1) Лицето што и покрај опомената ја смекава работата или ќе направи непристојност при вршењето на дејствието на постапката може да биде отстрането. Лицето што учествува во дејствието на постапката може да биде отстрането дури откако претходно било опоменато дека ќе биде отстрането и откако му биле предочени правните последици од таквата мерка. Отстранувањето поради нарушување на редот или поради непристојност го изрекува службеното лице што раководи со дејствието на постапката.

(2) Ако врз основа на одредбата од став 1 на овој член биде отстранета странка што нема полномошник, или ако биде отстранет полномошникот, чиј работодавец не е присутен, службеното лице што раководи со дејствието на постапката ќе го повика лицето што се отстранува да постави свој полномошник. Ако повиканото лице не го стори тоа, службеното лице може да го одложи дејствието на трошок на лицето што одбило да постави свој полномошник, а може и самото да му постави полномошник, ако е тоа потребно. Ваквиот полномошник може да застапува само во она дејствие на постапката од кое странката е отстранета.

Член 111

(1) Тој што во дејствието на постапката потешко ќе го наруши редот или ќе стори поголема непристојност, може, покрај отстранувањето, да се казни со парична казна до 500 динари.

(2) Оваа казна не ја исклучува кривичната или дисциплинска одговорност.

(3) Со казна од став 1 на овој член може да биде казнето и лице што со својот поднесок грубо ќе ги повреди обичаите на однесувањето спрема органот или службеното лице што ја води постапката.

Член 112

(1) Паричната казна поради дејствијата предвидени во член 111 став 1 на овој закон ја изрекува службеното лице што раководи со дејствието на постапката, а поради дејствијата предвидени во член 111 став 3 — органот што ја води постапката.

(2) Против заклучокот за казната може да се изјави посебна жалба. Жалбата против заклучокот за казната поради нарушување на редот не го одлага извршувањето на казната.

Глава IX

ТРОШОЦИ НА ПОСТАПКАТА

1. Трошоци на органот и на странките

Член 113

(1) Посебните издатоци во готови пари на органот што ја води постапката, како што се: патните трошоци на службените лица, издатоците за сведоци, вештаци, толкувачи, за увид, огласи и сл., а кои настанале со спроведувањето на постапката по некоја управна работа, паѓаат, по правило, на товар на оној што ја предизвикал целата постапка.

(2) Кога лицето што учествува во постапката по своја вина или збеснатост ќе предизвика трошоци за одделни дејствија во постапката, должно е да ги поднесува тие трошоци.

(3) Кога постапката што е поведена по службена должност е завршена поволно за странката, трошоците на постапката ги поднесува државниот орган што ја повел постапката.

Член 114

(1) Секоја странка ги поднесува, по правило, сама своите трошоци предизвикани со постапката, како што се трошоците за доаѓање, денгуба, изда-тоците за такси, за правно застапување и стручно помагање.

(2) Кога во постапката учествуваат две или повеќе странки со спротивни интереси, странката што ја предизвикала постапката, а на чија штета е завршена постапката, должна е на спротивната странка да ѝ ги надомести оправданите трошоци што за оваа настанале со учествувањето во постапката. Ако во таков случај некоја од странките делумно успеала со своето барање, таа е должна на противната странка да ѝ ги надомести трошоците сразмерно на делот од своето барање со кој не успеала. Странката што од збеснатост ѝ предизвикала на спротивната странка трошоци во постапката, должна е на оваа да ѝ ги надомести тие трошоци.

(3) Трошоците за правно застапување се надоместуваат само во случаите кога таквото застапување било нужно и оправдано.

(4) Барањето за надомест на трошоците според одредбите од ст. 2 и 3 на овој член мора да биде ставено на време, така што органот што ја води постапката да може за него да одлучи во решението. Во спротивно, странката го губи правото на надомест на трошоците. Службеното лице што ја води постапката е должно за ова да ја предупреди странката.

(5) Секоја странка ги поднесува своите трошоци на постапката што е завршена со порамнување, ако во порамнувањето не е определено поинаку.

(6) Трошоците на странката и на друго лице во постапката, предизвикани со постапката поведена по службена должност или во општ интерес, што странката односно друго лице во постапката не ги предизвикало со своето однесување, ги поднесува органот што ја повел постапката.

Член 115

Трошоците на постапката во врска со извршувањето ги поднесува извршеникот. Ако овие трошоци не можат да се наплатат од него ги поднесува странката по чиј предлог е спроведено извршувањето.

Член 116

Ако постапката се поведува по барање од странката, а со сигурност не може да се предвиди дека ќе предизвика посебни издатоци во готови пари (во врска со увидот, вештачењето, доаѓањето на сведоци и сл.), органот што ја води постапката со заклучок може да определи странката однапред да положи потребен износ за покривање на тие трошоци. Ако странката не го положи тој износ во определениот рок, органот може да се откаже од изведувањето на тие докази или да ја запре постапката, освен ако продолжувањето на постапката го бара јавниот интерес.

Член 117

(1) Во решението со кое се завршува постапката, органот што го донесува решението определува кој ги поднесува трошоците на постапката, нивниот износ и на кого и во кој рок треба да му се исплатат.

(2) Во решението мора посебно да се наведе дали оној што ги поднесува трошоците ќе треба да ѝ ги надомести трошоците на другата странка (член 114 ст. 2 и 3).

(3) Ако трошоците на постапката ги поднесуваат повеќе лица, трошоците помеѓу нив ќе се разделат на еднакви делови, односно во соодветен сразмер.

(4) Ако органот во решението не одлучи за трошоците, ќе наведе дека за трошоците ќе донесе посебен заклучок.

Член 118

(1) Сведоците, вештаците, толкувачите и службените лица имаат право на надомест на трошоците за патување на издатоците предизвикани со престојот во местото, а ако за тоа време не им припаѓа заработка имаат право уште и на надомест на загубената заработка. Покрај надоместот, вештаците и толкувачите имаат право и на посебна награда.

(2) Барањето за надомест односно за награда, сведоците, вештаците и толкувачите се должни да го постават при сослущувањето, толкувањето односно давањето на мислењето на вештакот. Во спротивно го губат тоа право. Службеното лице што ја води постапката е должно за ова да ги предупреди сведокот, вештакот или толкувачот.

(3) Износот на надоместите го утврдува со посебен заклучок органот што ја води постапката, определувајќи кој е должен да ги плати и во кој рок. Против овој заклучок е допуштена посебна жалба. Овој заклучок претставува основ за извршување.

Член 119

(1) Надоместите на трошоците, издатоците и на загубената заработка на сведоците, вештаците и толкувачите односно посебните награди на вештаците и толкувачите, начинот на наплата и исплата на тие надомести и награди, како и ослободувањето од плаќање на трошоците, ќе се регулира со прописите на републиката односно на автономната покраина.

(2) Во поглед на надоместот на службените лица важат прописите што се однесуваат на тие лица.

2. Ослободување од плаќање на трошоците

Член 120

(1) Органот што ја води постапката може да ја ослободи странката од поднесување на трошоците во целост или делумно, ако најде дека таа не може да ги поднесе трошоците без штета за нужното издржување свое и на своето семејство. Органот донесува заклучок за тоа по предлог од странката, врз основа на уверението за нејзината имотна состојба издадено од надлежниот општински орган на управата.

(2) Ослободувањето од поднесување на трошоците се однесува на ослободувањето од такси, од издатоците на органот што ја води постапката, како што се патните трошоци на службените лица, издатоците за сведоци, вештаци, толкувачи, увид, огласи и сл., како и на ослободувањето од полагање на обезбедување за трошоците.

(3) Странски државјани ќе се ослободат од поднесување на трошоците само под услов на заемност. Во случај на сомневање за постоењето на заемност, објаснение дава сојузниот орган на управата надлежен за надворешните работи. За барањето на објаснение важи одредбата на член 41 став 4 од овој закон.

Член 121

Органот што ја води постапката може во текот на постапката да го укине заклучокот за ослободување од поднесување на трошоците ако утврди дека повеќе не постојат причините поради кои странката била ослободена од поднесување на трошоците.

Член 122

Против заклучокот со кој се одбива барањето на странката за ослободување од поднесување на трошоците, како и против заклучокот од член 121 на овој закон, странката може да изјави посебна жалба,

ВТОР ДЕЛ

ПРВОСТЕПЕНА ПОСТАПКА

Глава X

ПОВЕДУВАЊЕ НА ПОСТАПКАТА И БАРАЊА НА СТРАНКИТЕ

1. Поведување на постапката

Член 123

Управната постапка ја поведува надлежниот орган по службена должност или по повод барање од странката.

Член 124

(1) Надлежниот орган ќе поведе постапка по службена должност кога тоа го определува закон или потпис заснован врз закон и кога ќе утврди или узнеа дека, со оглед на постојната фактична состојба, треба заради заштита на јавниот интерес да се поведе управна постапка.

(2) При поведувањето на управната постапка по службена должност надлежниот орган ги зема предвид и евентуалните претставки од граѓаните и од организациите и предупредувањето на органот.

Член 125

(1) Управната постапка е поведена штом надлежниот орган извршил кое и да е дејствие со цел за водење на постапката.

(2) Ако надлежниот орган по повод ставеното барање на странката најде дека според важечките прописи нема услови за поведување на постапка, ќе донесе заклучок за тоа, против кој е допуштена посебна жалба.

Член 126

Во работите во кои според законот или според природата на работата за поведување и водење на управната постапка е потребно барање од странката, надлежниот орган може да ја поведе и да ја води постапката само ако постои такво барање.

2. Снојување на работи во една постапка

Член 127

(1) Ако пратата или обврските на странките се засноваат врз иста или слична фактична состојба и врз ист правен основ, и ако органот што ја води постапката во поглед на сите предмети е стварно надлежен, може да се поведе и да се води една постапка и тогаш кога се работи за права и обврски на повеќе странки.

(2) Под исти услови една или повеќе странки можат во една постапка да остваруваат и повеќе различни барања.

(3) За водењето на една постапка во вакви случаи надлежниот орган ќе донесе посебен заклучок против кој може да се изјави жалба, освен ако заклучокот го донел второстепениот орган.

Член 128

Надлежниот орган може преку јавно соопштение да поведе управна постапка спрема поголем број лица што на органот не му се познати или не можат да се определат, а кои во постапката можат да имаат положба на странки, ако се работи за суштествено исто барање спрема сите нив.

Член 129

(1) Кога во смисла на член 127 од овој закон се води една постапка, или кога постапката е поведена преку јавно соопштение во смисла на член 128, секоја странка истапува во постапката самостојно.

(2) Во заклучоците со кои во таквата постапка се преземаат извесни мерки спрема странките, мора да се определи која од тие мерки се однесува на која странка, освен ако се во прашање странки што во постапката заеднички учествуваат со идентични барања, или ако со закон не е пропишано поинаку.

3. Измена на барањето

Член 130

(1) Откако постапката е поведена, странката може до донесувањето на решението во прв степен да го прошири ставеното барање, или наместо поранешното барање да стави друго, без оглед дали проширеното или изменетото барање се заснова врз истиот правен основ, под услов таквото барање да се заснова врз суштествено иста фактична состојба.

(2) Ако органот што ја води постапката не дозволи проширување или измена на барањето ќе донесе за тоа заклучок. Против таквиот заклучок е допуштена посебна жалба.

4. Откажување од барањето

Член 131

(1) Странката може да се откаже од своето барање во текот на целата постапка.

(2) Кога постапката е поведена по повод барање од странката, а странката ќе се откаже од своето барање, органот што ја води постапката ќе донесе заклучок со кој се запира постапката. За тоа ќе биде известена спротивната странка, ако постои.

(3) Ако натамошното водење на постапката е потребно во јавен интерес, или ако тоа го бара спротивната странка, надлежниот орган ќе го продолжи водењето на постапката.

(4) Кога постапката е поведена по службена должност, органот може да ја запре постапката. Ако постапката во истата работа можела да биде поведена и по барање од странката, постапката, ќе се продолжи ако странката го бара тоа.

(5) Против заклучокот со кој се запира постапката е допуштена посебна жалба.

Член 132

(1) Странката се откажува од своето барање со изјава што му ја дава на органот што ја води постапката. Додека органот што ја води постапката не ќе донесе заклучок за запирање на постапката и не го достави до странката може да го отповика своето откажување од барањето.

(2) Одделно дејствие или пропуштање на странката може да се смета како нејзино откажување од барањето само кога тоа е определено со закон.

(3) Ако странката се откажала од своето барање по донесувањето на првостепеното решение, а пред истекот на рокот за жалба со заклучокот за запирање на постапката се поништува првостепеното решение доколку со него барањето на странката било позитивно или делумно позитивно решено. Ако странката се откажала од своето барање по изјавената жалба, а пред да ѝ биде доставено решението донесено по повод жалбата, со заклучокот за запирање на постапката се поништува првостепеното решение со кое барањето на странката било усвоено било во целост било делумно ако странката во целост се откажала од своето барање.

Член 133

Странката што се откажала од барањето должна е да ги поднесува сите трошоци што настанале до запирањето на постапката освен ако со посебни прописи не е определено поинаку.

5. Порамнување**Член 134**

(1) Ако во постапката учествуваат две или повеќе странки со спротивни барања, службеното лице што ја води постапката ќе настојува во текот на целата постапка странките да се порамнат, целосно или барем во одделни спорни точки.

(2) Порамнувањето мора да биде секогаш јасно и определено, и не смее да биде на штета на јавниот интерес, на јавниот морал или на правниот интерес на трети лица. Службеното лице што ја води постапката мора на тоа да внимава по службена должност. Ако се утврди дека порамнувањето би било на штета на јавниот интерес, на јавниот морал или на правниот интерес на трети лица, органот што ја води постапката нема да прифати да се склучи порамнување, и за тоа ќе донесе посебен заклучок.

(3) Порамнувањето се запишува во записник. Порамнувањето е склучено кога странките по прочитаниот записник за порамнувањето ќе го потпишат записникот. Заверениот препис на записникот ќе им се предаде на странките ако го бараат.

(4) Порамнувањето има сила на извршно решение донесено во управната постапка.

(5) Органот пред кој е склучено порамнувањето ќе донесе заклучок со кој по потреба постапката ќе ја запре во целост или делумно.

(6) Ако заклучокот за запирање, односно за продолжување на постапката не е во согласност со склученото порамнување против заклучокот, е допуштена посебна жалба.

Глава XI**ПОСТАПКА ДО ДОНЕСУВАЊЕ НА РЕШЕНИЕТО****A. Општи начела****1. Заеднички одредби****Член 135**

(1) Пред донесувањето на решение ќе се утврдат сите факти и околности што се од значење за решението и на странките ќе им се овозможи да ги остварат и заштитат своите права и правни интереси.

(2) Ова може да се изврши во скратена постапка или во посебна испитна постапка.

Член 136

(1) Службеното лице што ја води постапката може во текот на целата постапка да ја надополнува фактичната состојба и да изведува докази и за оние факти кои порано во постапката не биле изнесени или уште не се утврдени.

(2) Службеното лице што ја води постапката ќе нареди по службена должност изведување на секој доказ ако најде дека е тоа потребно заради разјаснување на работата.

(3) Службеното лице што ја води постапката по службена должност ќе прибави податоци за фактите за кои службена евиденција води органот надлежен за решавање. На истиот начин ќе постапи службеното лице во поглед на фактите за кои службена евиденција води друг државен орган, односно самоуправна организација и заедница.

Член 137

(1) Фактичната состојба врз која го заснова своето барање странката е должна да ја изнесе точно, вистинито и определено.

(2) Ако не се во прашање факти што се општо познати, странката е должна за своите наводи да

понути докази и по можност да ги поднесе. Ако самата странка не постапи така, службеното лице што ја води постапката ќе ја повика да го стори тоа. Од странката нема да се бара да прибави и да поднесе докази што побрзо и полесно може да ги прибави органот што ја води постапката, ниту да поднесува такви уверенија што органите не се должни да ги издаваат според член 172 на овој закон.

(3) Ако странката во дополнително определениот рок не поднела докази, органот не може поради тоа да го отфрли барањето како да не е поднесено (член 68 став 2), туку е должен да ја продолжи постапката и, во согласност со правилата на постапката и според материјалниот пропис, да ја реши управната работа.

Член 138

(1) Странката ја дава својата изјава, по правило, усно, а може да ја даде и писмено.

(2) Кога е во прашање сложена работа или кога се потребни поопширни стручни објасненија, службеното лице што ја води постапката може да и наложи на странката да поднесе писмена изјава, опфределувајќи ја достаточен рок за тоа. Во таков случај и странката има право да бара да ѝ се допушти давање на писмена изјава.

(3) Ако на странката ѝ е наложено или допуштено да поднесе писмена изјава, не може поради тоа да ѝ се одземе правото својата изјава да ја даде и усно.

Член 139

Ако во текот на постапката се појави лице што до тогаш не учествувало во постапката како странка, и бара да учествува во постапката како странка, службеното лице што ја води постапката ќе го испита неговото право да биде странка и за тоа ќе донесе заклучок. Против заклучок со кој не се признава тоа својство е допуштена посебна жалба.

Член 140

Службеното лице што ја води постапката е должно по потреба да ја предупреди странката на нејзините права во постапката и да ѝ укажува на правните последици од нејзините дејствија или пропуштања во постапката.

2. Скратена постапка**Член 141**

(1) Органот може по скратена постапка да ја реши работата непосредно:

1) ако странката во своето барање навела факти или поднела докази врз основа на кои може да се утврди состојбата на работата, или ако таа состојба може да се утврди врз основа на општо познати факти или факти што му се познати на органот;

2) ако состојбата на работата може да се утврди врз основа на службени податоци со кои органот располага, а не е потребно посебно сослушување на странката заради заштита на нејзините права односно правни интереси;

3) во случај кога со пропис е предвидено дека работата може да се реши врз основа на факти или околности кои не се целосно докажани или со доказите само посредно се утврдуваат, и фактите или околностите се сторени веројатни, а од сите околности произлегува дека барањето на странката треба да се задоволи;

4) кога е во прашање преземање на итни мерки во јавен интерес што не можат да се одлагаат, а фактите врз кои решението треба да биде засновано се утврдени или барем се сторени веројатни.

(2) Решенијата од точ. 1 и 2 став 1 на овој член можат да се изработуваат со електронски сметачи.

2. Посебна испитна постапка

Член 142

(1) Посебна испитна постапка се спроведува кога тоа потребно заради утврдување на фактите и околностите што се од значење за разјаснување на работата или заради давање на странките можност да ги остварат и заштитат своите права и правни интереси.

(2) Текот на испитната постапка го определува, поред околностите на одделен случај, службеното лице што ја води постапката, придружувајќи се кон предбите на овој закон и прописите што се однесуваат на работата што е во прашање.

(3) Во овие граници службеното лице што ја води постапката особено определува кои дејствија постапката треба да се извршат и издава наредби за нивно извршување, го определува редот по кој одделни дејствија ќе се вршат и роковите во кои ќе се извршат ако тие не се пропишани со закон, определува усни расправи и сослушувања, како се што е потребно за нивно одржување, одлучува на докази треба да се изведат и со кои доказни средства, и одлучува за сите предлози и изјави.

(4) Службеното лице што ја води постапката вклучува дали расправането и докажувањето ќе се врши одвоено за одделни спорни прашања или заедно за целиот предмет.

Член 143

(1) Странката има право да учествува во испитната постапка и, заради остварување на целта на постапката, да дава потребни податоци и да ги брани своите права и со закон заштитените интереси.

(2) Странката може да изнесува факти што можат да бидат од влијание за решавањето на работата и да ја побива точноста на наводите што не е слагаат со нејзините наводи. Таа има право се до донесувањето на решението да ги дополнува и бјаснува своите тврдeња, а ако тоа го прави по одржаната усна расправа, должна е да оправда поради што тоа не го сторила на расправата.

(3) Службеното лице што ја води постапката е обврзано да ѝ даде можност на странката: да се изјасни за сите околности и факти што се изнесени во испитната постапка, за предлозите и понудените докази, да учествува во изведувањето на доказите да им поставува прашања на другите странки, на сведоците и на вештаците преку службеното лице што ја води постапката, а со негова дозвола и посредно, како и да се запознае со резултатот од изведувањето на доказите и за тоа да се изјасни. Надлежниот орган нема да донесе решение пред да ѝ даде можност на странката да се изјасни за фактите и околностите врз кои треба да се заснова решението, а за кои на странката не ѝ била дадена можност да се изјасни.

4. Претходно прашање

Член 144

(1) Ако органот што ја води постапката наиде на прашање без чие решение не може да се реши самата работа, а тоа прашање претставува самостојна правна целтина за чие решение е надлежен суд или некој друг орган (претходно прашање), тој може под условите од овој закон сам да го расправи тоа прашање, или да ја прекине постапката додека надлежниот орган не ќе го реши тоа прашање. За прекинувањето на постапката се донесува заклучок, при што кој е допуштена посебна жалба, освен ако заклучокот го донел второстепен орган.

(2) Ако органот го расправил претходното прашање, решението на таквото прашање има правно дејство само во работата во која е решено тоа прашање.

(3) Во прашањето на постоење на кривично дело и кривична одговорност на сторителот, органот што ја води постапката е врзан со правосилната пресуда на кривичниот суд со која обвинениот се огласува за виновен.

Член 145

(1) Органот што ја води постапката мора да ја прекине постапката кога претходното прашање се однесува на постоење на кривично дело, на постоење на брак, на утврдување на татковство или кога тоа е определено со закон.

(2) Кога претходното прашање се однесува на кривично дело, а нема можност за кривично гонење, органот што ја води постапката ќе го расправи и тоа прашање.

Член 146

Во случај кога поради претходно прашање не мора да се прекине постапката според член 145 на овој закон, органот што ја води постапката може сам да го земе во претрес претходното прашање и да го расправи како составен дел на работата, и врз таа основа да ја реши самата работа.

Член 147

(1) Ако органот што ја води управната постапка не го земе претходното прашање во претрес во смисла на член 146 од овој закон, а постапката за решение на претходното прашање што може да се води само по службена должност уште не е поведена кај надлежниот орган, тој ќе бара надлежниот орган да поведе постапка по тоа прашање.

(2) Во работата во која постапката за решение на претходното прашање се поведува по повод барање од странката, органот што ја води управната постапка може со заклучок да ѝ наложи на една од странките да бара од надлежниот орган со цел за решение на претходното прашање поведување на постапка, определувајќи ѝ рок во кој е должна да го стори тоа, и за поднесното барање да му поднесе доказ. При тоа органот што ја води управната постапка ќе ја предупреди странката на последиците од пропуштањето. Рокот за барање да се поведе постапка за решение на претходното прашање почнува да тече од денот на конечност на заклучокот.

(3) Ако странката не поднесе во определениот рок доказ дека од надлежниот орган барала поведување на постапка по претходното прашање, ќе се смета дека странката што го поставила барањето се откажала од него, а органот што ја води управната постапка ќе ја запре постапката. Ако тоа не го сторил спротивната странка, органот ќе ја продолжи постапката и сам ќе го расправи претходното прашање.

(4) Против заклучокот донесен според став 3 на овој член е допуштена посебна жалба.

Член 148

Постапката прекината поради решавање на претходното прашање кај надлежниот орган ќе се продолжи откако решението донесено по тоа прашање ќе стане конечно.

5. Усна расправа

Член 149

Службеното лице што ја води постапката определува го своја иницијатива или по предлог од странката, усна расправа во секој случај кога е тоа корисно за разјаснување на работата, а мора да ја определи:

1) во работите во кои учествуваат две или повеќе странки со противни интереси, или

2) кога треба да се изврши увид или сослушување на сведоци или на вештаци.

Член 150

(1) Усната расправа е јавна.

(2) Службеното лице што ја води постапката може да ја исклучи јавноста за целата усна расправа или само за еден нејзин дел:

1) ако тоа го бараат причините на моралот или на јавната безбедност;

2) ако постои сериозна и непосредна опасност од смеќавање на усната расправа;

3) ако треба да се расправа за односите во некое семејство;

4) ако треба да се расправа за околности кои претставуваат службена, деловна, професионална, научна или уметничка тајна.

(3) Предлог за исклучување на јавноста може да стави и заинтересираното лице.

(4) За исклучувањето на јавноста се донесува заклучок кој мора да биде образложен и јавно објавен.

(5) При соопштувањето на решението јавноста не може да се исклучи.

Член 151

(1) Исклучувањето на јавноста не се однесува на странките, нивните полномошници и стручните помагачи.

(2) Службеното лице што ја води постапката може да допушти на усната расправа од која е исклучена јавноста да присуствуваат одделни службени лица, научни и јавни работници, ако е тоа од интерес за нивната служба односно научна работа. Службеното лице што ја води постапката ќе ги предупреди овие лица дека се должни да го чуваат како тајна она што ќе го узнаат на расправата.

Член 152

(1) Органот што ја води постапката е должен да преземе сè што е потребно усната расправа да се изврши без одолжување и по можност без прекинување и одлагање.

(2) На лицата што се повикуваат на усна расправа мора да им се остави достаточна време да се подготват за расправата и на неа да дојдат на време и без вознедни трошоци. На повиканите лица ќе им се остави, по правило, осум дена од доставувањето на поканата до денот на расправата.

Член 153

Кога за расправање на усната расправа е потребно повижување на планови, списи или други предмети, овие предмети треба да им се стават на увид на повиканите лица истовремено со определувањето на расправата, а во поканата за расправата да се назначи времето и местото кога и каде тие можат да се разгледаат.

Член 154

(1) Органот што ја води постапката е должен и јавно да го објави определувањето на усната расправа: кога постои опасност дека поединечни покани не ќе можат да се достават на време, кога постои веројатност дека има заинтересирани лица што уште не се појавиле како странки, или кога тоа го налагаат други слични причини.

(2) Јавната објава на усната расправа треба да ги содржи сите податоци кои мораат да бидат наведени во поединечната покана, како и покана да дојде на расправата секој што смета дека работата се однесува на негов правен или личен интерес. Оваа објава се соопштува на начинот пропишан во член 94 на овој закон.

Член 155

Усната расправа ќе се држи, по правило, во седиштето на органот што ја води постапката. Ако е потребен увид во местото надвор од седиштето на тој орган, усната расправа може да се одржи на местото на увидот. Органот што ја води постапката може за усна расправа да определи и друго место кога е тоа потребно поради значително намалување на трошоците и поради потемелно, побрзо или поедноставно расправање на работата.

Член 156

(1) Службеното лице што ја води постапката е должно на почетокот на усната расправа да утврди кои од повиканите лица се присутни, а во поглед на отсутните да провери дали поканите им се доставени правилно.

(2) Ако некоја од странките што уште не е сопствена не дошла на расправата, а не е утврдено дека поканата правилно ѝ е доставена, службеното лице што ја води постапката ќе ја одложи расправата, освен во случај кога усната расправа е објавена на време со јавна објава.

(3) Ако на усната расправа не дојде странката по чие барање е поведена постапката, иако е повикана уредно, а од целокупната состојба на работата може да се претпостави дека странката го повлекла предлогот, органот што ја води постапката ќе ја запре постапката. Против заклучокот за тоа е допуштена посебна жалба. Ако не може да се претпостави дека странката го повлекла предлогот, или ако постапката во јавен интерес би морала да се продолжи по службена должност, службеното лице, според околностите на случајот, ќе ја спроведе расправата без тоа лице, или ќе ја одложи.

(4) Ако странката против која е поведена постапка неоправдано изостане иако е повикана уредно, службеното лице што ја води постапката може да ја спроведе расправата и без неа, а може на нејзини трошок и да ја одложи усната расправа, ако е тоа потребно заради правилно решение на работата.

Член 157

(1) Ако присутната странка и покрај предупредувањето за последиците, во текот на самата расправа не стави забелешка на работата што се врши на расправата, се смета дека нема забелешки. Ако таа странка подоцна стави забелешка на работата извршена на расправата, органот што решава за работата ќе ја цени и таа забелешка, ако таа може да има влијание врз решавањето на работата, и ако не е дадена по расправата со цел за одолжување на постапката.

(2) Ако странката што е повикана со јавно соопштение на поканата не дошла на расправа, а забелешка на работата извршена на расправата стави по расправата, овие забелешки ќе се земат предвид под условот од став 1 на овој член.

Член 158

(1) На усната расправа треба да се претресе и утврди она што е предмет на испитната постапка.

(2) Ако предметот не може да се претресе на една расправа, службеното лице што ја води постапката ќе ја прекине расправата и што побрзо ќе закаже нејзино продолжување. За ова продолжување службеното лице ќе ги преземе сите мерки што се пропишани за определување на усна расправа, а на присутните лица може усно да им ги соопшти тие мерки, како и времето и местото на продолжувањето на расправата. При продолжувањето на усната расправа службеното лице што ја води постапката во главни црти ќе го изнесе текот на дотогашната расправа.

(3) За изведување на писмени докази што дополнително ќе се поднесат не мора повторно да се определува усна расправа, но на странката ќе ѝ се даде можност да се изјасни за изведените докази.

Б. Докажување**1. Општи одредби****Член 159**

(1) Фактите врз основа на кои се донесува решение се утврдуваат со докази.

(2) Како доказно средство ќе се употреби сè што егодно за утврдување на состојбата на работата и што му одговара на одделен случај, како што се исправи, сведоци, изјава на странката, вештаци, увид.

Член 160

(1) Дали некој факт треба да се докажува или не, одлучува службеното лице што ја води постапката, според тоа дали тој факт може да има влијание врз решавањето на работата. Доказите по правило се изведуваат откако ќе се утврди што е спорно или што треба да се докажува во фактичен поглед.

(2) Не треба да се докажуваат факти што се општо познати.

(3) Исто така, не треба да се докажуваат факти чие постоење законот го претпоставува, но е допуштено да се докажува непостоењето на тие факти, ако со закон не е определено поинаку.

Член 161

Ако докажувањето пред органот што ја води постапката е неизводливо, сврзано со несоразмерни трошоци или со големо губење на време, докажувањето или одделни докази можат да се изведуваат пред замолен орган.

Член 162

Кога со пропис е предвидено дека работата може да се реши врз основа на факти или околности што не се напълно докажани или со докази само посредно се утврдуваат (факти и околности што се направени веројатни), изведувањето на доказите за таа цел не е врзано за одредбите на овој закон за изведувањето на доказите.

Член 163

(1) Ако на органот што решава за работата не му е познато правото кое важи во странска држава, може да се извести за тоа кај сојузниот орган на управата надлежен за работите на правосудството.

(2) Органот што решава за работата може од странката да побара да поднесе јавна исправа издадена од надлежниот странски орган со која се потврдува кое право важи во странската држава. Допуштено е докажување на странско право противно на ваква јавна исправа, ако со меѓународен договор не е определено поинаку.

2. Исправи**Член 164**

(1) Исправата што во пропишаната форма ја издал државен орган во границите на својата надлежност, а која може да биде приспособена за електронска обработка на податоци, како и исправа што во таква форма издала самоуправни организација или заедница во работи што ги врши врз основа на јавни овластувања (јавна исправа), го докажува она што во неа се потврдува или определува.

(2) Допуштено е да се докажува дека во таква исправа фактите се неистинити потврдени, или дека самата исправа е неисправно составена.

Член 165

Ако на исправата е нешто прецртано, истрожено или инаку избришано, вметнато, или ако на исправата постојат некакви други надворешни недостатоци, службеното лице што ја води постапката ќе оцени според своите околности дали со тоа и во која мера е намалена доказната вредност на исправата, или исправата напълно ја загубила доказната вредност за решавање на работата во која се води постапката.

Член 166

(1) Исправите што служат како доказ ги поднесуваат странките или ги прибавува органот што ја води постапката. Странката ја поднесува исправата во оригинал или во заверен препис, а може да ја поднесе и во прост препис. Кога странката ќе поднесе исправа во заверен препис службеното лице што ја води постапката може да бара странката да ја покаже оригиналната исправа, а кога ќе поднесе исправа во прост препис, службеното лице ќе утврди дали простиот препис му е верен на оригиналот.

(2) Ако некои факти или околности од страна на органот што за тоа бил надлежен се веќе утврдени или се посведочени во јавната исправа (како лична карта, извод од матичната книга), органот што ја води постапката ќе ги земе овие факти и околности за доказани. Кога е во прашање стекнување или губење на права, а постои веројатност дека тие факти и околности дополнително се измениле, или врз основа на посебни прописи треба посебно да се докажат, службеното лице ќе бара странката да поднесе посебни докази за тие факти и околности, или органот сам ќе ги прибави.

Член 167

(1) Службеното лице што ја води постапката може да ја повика странката што се повикува на некаква исправа да ја поднесе, ако со неа располага, или ако може да ја прибави.

(2) Ако исправата се наоѓа кај противната странка, а таа не сака доброволно да ја поднесе или покаже, службеното лице што ја води постапката ќе ја повика таа странка да ја поднесе или покаже исправата на расправата за да можат другите странки да се изјаснат за неа.

(3) Ако странката што е повикана да ја поднесе односно покаже исправата не постапи по поканата, органот што ја води постапката ќе цени, со оглед на сите околности на случајот, од какво влијание е тоа за решавањето на работата.

Член 168

Ако исправата што треба да се употреби како доказ во постапката се наоѓа кај државен орган, самоуправни организација или заедница, што има јавно овластување за решавање во управни работи, а странката што се повикала на таа исправа не успева да ја прибави, органот што ја води постапката не ја прибави оваа исправа по службена должност.

Член 169

(1) Ако исправата се наоѓа кај трето лице, а тоа не сака доброволно да ја покаже, органот што ја води постапката ќе го повика со заклучок тоа лице да ја покаже исправата на расправата, за да можат да се изјаснат странките за неа.

(2) Трето лице може да одбие да ја покаже исправата од истите причини како и да сведочи.

(3) Против трето лице што без оправдана причина ќе одбие да ја покаже исправата ќе се постапи како против оној што ќе одбие да сведочи.

(4) Против заклучокот со кој му се наредува да ја покаже исправата, како и против заклучокот за

казна поради непокажување на исправата, трето лице има право на жалба, која го одлага извршувањето на заклучокот.

(5) Странката што се повикува на исправата што се наоѓа кај трето лице должна е да ги надомести трошоците што тоа лице ги имало во врска со покажувањето на исправата.

Член 170

(1) Во согласност со Уставот на СФРЈ, со уставите на републиките, со уставите на автономните покраини, со законите, со статутите на општините, градежките или регионалните заедници и со самоуправните општи акти странката има право да поднесува исправи на јазикот на народот односно народноста на која ѝ припаѓа (член 15).

(2) Исправите што се издадени на странски јазик се поднесуваат во заверен превод, ако е тоа потребно.

(3) Исправите издадени од страна на странски органи, кои во местото каде што се издадени важат како јавни исправи, имаат, под условите на заемност, иста доказна сила како и домашните јавни исправи, ако се пропишно заверени.

Уверение

Член 171

(1) Државните органи издаваат уверенија за фактите за кои водат службена евиденција.

(2) Под условите од став 1 на овој член самоуправните организации и заедници издаваат уверенија за фактите во врска со работите што ги вршат врз основа на јавно овластување.

(3) Уверенијата за фактите за кои се води службена евиденција мораат да се издаваат согласно со податоците на службената евиденција. Таквите уверенија имаат значење на јавна исправа.

(4) Под службена евиденција се подразбира евиденцијата што е установена со пропис односно со самоуправен општ акт на организацијата или на заедницата на која ѝ е доверено јавно овластување.

(5) Уверение за фактите за кои се води службена евиденција ѝ се издава на странката на усно барање, по правило, истиот ден кога странката побарала издавање на уверение, а најдоцна во рок од 15 дена, ако со пропис со кој е установена службената евиденција не е определено поинаку.

(6) Ако органите од ст. 1 и 2 на овој член го одбијат барањето за издавање на уверението, должни се за тоа да донесат посебно решение. Ако во рок од 15 дена од денот на поднесувањето на барањето не издадат уверение ниту донесат и достават до странката решение за одбивање на барањето, се смета дека барањето е одбиено.

(7) Ако странката, врз основа на доказите со кои располага, смета дека уверението не ѝ е издадено согласно со податоците од службената евиденција, може да бара измена на уверението. Органот е должен да донесе посебно решение ако го одбие барањето на странката да ѝ издаде ново уверение. И во тој случај важи рокот од 15 дена од денот на поднесувањето на барањето за издавање ново уверение, а ако тоа не биде сторено во тој рок, се смета дека барањето е одбиено.

Член 172

(1) Државните органи, односно самоуправните организации и заедници издаваат уверенија и за фактите за кои не водат службена евиденција ако е тоа определено со закон. Во тој случај фактите се утврдуваат во постапката пропишана со одредбите на оваа глава.

(2) Уверението издадено на начинот предвиден во став 1 на овој член не го врзува органот на кој му е поднесено како доказ, и кој треба да решава за работата. Овој орган може односно да ги утврдува фактите наведени во уверението.

(3) Уверението ѝ се издава на странката односно решението за одбивање на барањето се донесува и се доставува до странката во рок од 30 дена од денот на поднесувањето на барањето, а ако не се постави така, се смета дека барањето на странката е одбиено.

3. Сведоци

Член 173

(1) Сведок може да биде секое лице што било способно да го забележи фактот за кој ќе сведочи и што е во состојба тоа свое забележување да го соопшти.

(2) Лицето што учествува во постапката во својство на службено лице не може да биде сведок.

Член 174

Секое лице што се повикува како сведок е должно да се одрже на поканата, а и да сведочи ако со овој закон не е определено поинаку.

Член 175

Не може да се испита како спелок лице што со својот исказ би ја повредило должноста за чување на службена, државна или воена тајна, додека надлежниот орган не ќе го ослободи од таа должност.

Член 176

(1) Сведокот може да одбие да сведочи:

1) на одделни прашања на кои одговорот би го изложил на тежок срам, значителна имотна штета или кривично гонење него, негова роднина по крв во прва линија, а во странска линија до третиот степен заклучно, неговиот брачен другар или роднина по жена, до вториот степен заклучно и тогаш кога бракот престанал, како и неговиот старател или старател, посвоител или посвоеник;

2) на одделни прашања на кои не би можел да одговори а да не ја повреди обврската односно прилогот да чува деловна, професионална, уметничка или научна тајна;

3) за она што странката му го доверила на сведокот како на свој полномошник;

4) за она за кое странката или друго лице му се поповредило на сведокот како на верски исповедник.

(2) Сведокот може да се ослободи од должноста за сведочење и за одделни други факти кога ќе изнесе важни причини за тоа. Ако е потребно, тој треба тие причини да ги направи веројатни.

(3) Сведокот не може поради опасност од неправилна штета да одбие да сведочи за правни работи или кои бил присутен како сведок, писар или посредник, за дејствија што ги презел во врска со спорниот однос како правен претходник или застапник на една од странките, како и за секое она дејствие за кое врз основа на посебни прописи е должен да поднесе пријава или да даде изјава.

Член 177

(1) Сведоците се сослушуваат поединечно, без присуство на оние сведоци што подоцна ќе се сослушуваат.

(2) Сослушаниот сведок не смее да си отиде без дозвола од службеното лице што ја води постапката.

(3) Службеното лице што ја води постапката може веќе сослушаниот сведок да го сослуша повтор-

но, а сведоците чии искази не се согласуваат може да ги соочи.

(4) Лицето кое поради болест или телесна неспособност не може да дојде по поканата, ќе се испита во својот стан.

Член 178

(1) Сведок претходно ќе се предупреди дека е должен да зборува вистина, дека не смее ништо да премолчи и дека може на својот исказ да биде заколнат, па ќе му се предочат и последиците од давање на лажен исказ.

(2) Од сведокот потоа ќе се земат општите лични податоци по овој ред: име и презиме, занимање, престојувалиште, место на раѓањето, години на возраста и брачна состојба. Ако е потребно, сведокот ќе биде испитан и за околностите што се однесуваат до неговата веродостојност, како сведок во предметот кој е во прашање, а особено за неговите односи спрема странките.

(3) Службеното лице што ја води постапката ќе го поучи сведокот на кои прашања може да одбие да сведочи.

(4) По тоа на сведокот ќе му се поставуваат прашања за самиот предмет и ќе се повика да изнесе што му е познато за тоа.

(5) Не е допуштено да се поставуваат такви прашања кои укажуваат на тоа како би требало да се одговори.

(6) Сведокот секогаш ќе се праша од каде му е познато она што го сведочи.

Член 179

(1) Ако сведокот не го знае јазикот на кој се води постапката, ќе се испита преку толкувач.

(2) Ако сведокот е глув, прашањата ќе му се поставуваат писмено, а ако е нем ќе се повика да одговара писмено. Ако испитувањето не може да се изврши на овој начин, ќе се повика како толкувач лице што може со сведок да се разбере.

Член 180

(1) Откако ќе го сослуша сведокот, службеното лице што ја води постапката може да одлучи сведокот да положи заклетва на својот исказ. Нема да се заколнува сведокот што е малолетен или кој не може достаточни да го сфати значењето на заклетвата.

(2) Заклетвата се полага усно со изговарање на овие зборови: „Се заколнувам дека за сè за што сум овде прашан зборувам вистина и дека ништо што знам за оваа работа не сум премолчил“.

(3) Немите сведоци што знаат да читаат и да пишуваат се заколнуваат на тој начин што го потпишуваат текстот на заклетвата, а глумите сведоци ќе го прочитаат текстот на заклетвата. Ако немите или глумите сведоци не знаат да читаат ниту да пишуваат, ќе се заколнат преку толкувач.

Член 181

(1) Ако сведокот што е уредно повикан не дојде, а изостанокот не го оправда, или без одобрение или оправдана причина се оддалечи од местото каде што треба да биде сослушан, органот што ја води постапката може да нареди присилно да се доведе и да ги поднесе трошоците за доведувањето, а може да го казни парично до 500 динари.

(2) Ако сведокот дојде, па без оправдана причина одбие да сведочи ниту е предупреден за последиците од одбивањето, може да се казни парично до 500 динари, а ако и по тоа одбие да сведочи, може петкратно да се казни до 500 динари. Заклучокот за изрекување парична казна го донесува службеното лице што ја води постапката во согласност со службеното лице овластено за решавање на работата, а

кај замолен орган — во согласност со старешината на тој орган односно со службеното лице овластено за решавање во слични работи.

(3) Ако сведокот дополнително го оправда својот изостанок, службеното лице што ја води постапката ќе го поништи заклучокот за казната или за трошоците. Ако сведокот дополнително се согласи да сведочи, службеното лице може да го поништи заклучокот за казната.

(4) Службеното лице што ја води постапката може да одлучи сведокот да ги надомести трошоците што ги предизвикал со својот изостанок или одбивање да сведочи.

(5) Против заклучокот за трошоците или паричната казна донесен врз основа на овој член, допуштена е посебна жалба.

4. Изјава на странката

Член 182

(1) Ако за утврдување на определен факт не постои непосреден доказ или таков факт не може да се утврди врз основа на други доказни средства, за утврдување на тој факт може како доказно средство да се земе и усно дадена изјава на странката. Изјавата на странката може да се земе како доказно средство и во работи со мало значење, ако определен факт би требало да се утврдува со сослушување на сведок кој живее во место оддалечено од седиштето на органот, или инаку, поради прибавување на други докази, би било отежнато остварувањето на правото на странката.

(2) Со закон може да се пропише дека и во случај, освен оние од став 1 на овој член, определени факти можат да се докажуваат со изјава на странката.

(3) Веродостојноста на изјавата на странката се цени според начелото пропишано во член 9 на овој закон.

(4) Пред земањето на изјавата на странката, службеното лице што ја води постапката е должно да ја предупреди странката за кривичната и материјалната одговорност за давање на лажна изјава.

5. Вештаци

Член 183

Кога за утврдување или оцена на некој факт важен за решавање на работата е потребно стручно знаење со кое не располага службеното лице што ја води постапката, ќе се изведе доказ со вештачење.

Член 184

(1) Ако докажувањето со вештачење би било неспразмерно скапо според значењето или вредноста на предметот, работата ќе се реши врз основа на други доказни средства.

(2) Во случајот од став 1 на овој член вештачењето ќе се изврши ако странката го бара тоа и се согласи да ги поднесува трошоците.

Член 185

(1) Со цел за изведување на доказ со вештачење, службеното лице што ја води постапката определува, по службена должност или на предлог од странката, еден вештак, а кога ќе оцени дека вештачењето е сложено може да определи двајца или повеќе вештаци.

(2) За вештаци ќе се определат лица што се стручни, и тоа првенствено оние што имаат посебно овластување за давање мислења по прашањата на соодветната струка.

(3) Странката, по правило, претходно ќе се сослуша за личноста на вештакот.

(4) За вештак не може да се определи лице што не може да биде сведок.

Член 186

(1) Секој што има потребна стручна подготовка мора да ја прими должноста на вештак, освен ако службеното лице што ја води постапката го ослободи од тоа од оправдани причини, како што се престојаност со вештачења, други работи и слично.

(2) Ослободување од должноста за вештачење може да бара и раководителот на органот или на организацијата каде што е вработен вештакот.

Член 187

(1) Вештакот може да одбие да вештачи од истите причини од кои сведокот да сведочи.

(2) Лицето вработено во државен орган ќе биде ослободено од должноста за вештачење кога врз основа на посебни прописи е ослободено од таа должност.

Член 188

(1) Во поглед на изземањето на вештаките согласно ќе се применуваат одредбите за изземање на службените лица.

(2) Странката може да бара изземање на вештакот и ако ги направи веројатни околностите што го доведуваат во прашање неговото стручно знаење.

(3) За изземањето на вештакот одлучува со заклучок службеното лице што ја води постапката.

Член 189

(1) Пред почетокот на вештачењето вештакот треба да се предупреди дека е должен предметот на вештачењето грижливо да го разгледа и во својот наод точно да наведе што ќе забележи и најде, како и своето образложено мислење да го изнесе непристрасно и во согласност со правилата на науката и вештината.

(2) Службеното лице што ја води постапката потоа му ги покажува на вештакот предметите што овој треба да ги разгледа.

(3) Кога вештакот ќе го изложи својот наод и мислење, службеното лице што ја води постапката, како и странките можат да му поставуваат прашања и да бараат објаснение во поглед на дадениот наод и мислење.

(4) Во поглед на сослушувањата на вештакот согласно ќе се применуваат одредбите на член 178 од овој закон.

(5) Вештакот не полага заклетва.

Член 190

(1) На вештакот може да му се наложи да изврши вештачење и надвор од усната расправа. Во тој случај може да се бара вештакот на усната расправа да го образложи својот писмен наод и мислење.

(2) Ако се поставени повеќе вештачи, тие можат својот наод и мислење да го дадат заеднички. Ако не се согласуваат, секој од нив одвоено ќе го изложи својот наод и мислење.

Член 191

(1) Ако наодот и мислењето на вештакот не се јасни или нелогични, или ако наодите и мислењата на вештакот суштествено се разликуваат, или ако мислењето не е достаточено образложено, или се постави основано сомневање во точноста на даденото мислење, а тие недостатоци не можат да се отстранат ниту со повторно сослушување на вештачите, ќе се обврши вештачењето со истите или со други вештачи, а може да се побара и мислење од некоја научна или стручна установа.

(2) Мислење од некоја научна или стручна установа може да се бара и тогаш кога поради сложеноста на случајот или поради потребата од вршење

анализа може оправдано да се претпостави дека н тој начин ќе се дојде до поточно мислење.

Член 192

(1) Ако вештакот што е уредно повикан не дојде, а изостанокот не го оправда, или дојде но одби да вештачи, или кога во оставениот рок не го поднесе својот писмен наод и мислење, може да се казни парично до 500 динари. Ако поради неоправдано изостанок на вештакот, поради неговото одбивање да вештачи или поради пропуштањето да го поднесе писмениот наод и мислење настанале трошоци во постапката, може да се определи тие трошоци да ги поднесе вештакот.

(2) Заклучок за парична казна или за плаќање на трошоците донесува службеното лице што ја води постапката во согласност со службеното лице овластено за решавање на работата, а кај замоленит орган — во согласност со старешината на тој орган, односно со службеното лице овластено за решавање во слични работи.

(3) Ако вештакот дополнително го оправда својот изостанок, или дополнително го оправда тоа што својот писмен наод и мислење не го поднел на време, службеното лице што ја води постапката ќе го поништи заклучокот за паричната казна или за трошоците, а ако вештакот дополнително се согласи да вештачи, службеното лице може да го поништи заклучокот за паричната казна.

(4) Против заклучокот за трошоците или за паричната казна донесен врз основа на ст. 1 и 2 на овој член е допуштена посебна жалба.

6. Толкувачи

Член 193

Врз толкувачите согласно ќе се применуваат одредбите на овој закон што се однесуваат на вештачите.

7. Увид

Член 194

Увид се врши кога за утврдување на некој факт или за разјаснување на суштествени околности е потребно непосредно забележување на службеното лице што ја води постапката.

Член 195

(1) Странките имаат право да присуствуваат на увидот. Кои лица покрај странките ќе присуствуваат на увидот определува службеното лице што ја води постапката.

(2) Увид може да се изврши и со учество на вештачи.

Член 196

Увидот на предметот што без тешкотија може да се донесе на местото каде што постапката се води ќе се изврши на тоа место, а инаку на местото каде што предметот се наоѓа.

Член 197

(1) Собственикот или држателот на предметите, на просторите или на земјиштата што треба да се разгледаат, или во кои односно на кои се наоѓаат предметите на увидот, или преку кои е потребно да се помине, е должен да допушти да се изврши увидот.

(2) Ако собственикот или држателот не допушти да се изврши увидот, согласно ќе се применат одредбите на овој закон за одбивањето на сведочење.

(3) Sprema собственикот или држателот кој без оправдана причина не ќе допушти да се изврши увид, можат да се применат истите мерки што се применуваат спрема сведок што ќе одбие да сведочи (член 181 ст. 2, 3 и 4).

(4) Штетата што е нанесена при вршењето на адот спаѓа во трошоците на постапката (член 113 став 1) и ќе му се надомести на сопственикот или на ржателот. За тоа донесува заклучок органот што ја оди постапката. Против тој заклучок е допуштена особна жалба.

Член 198

Службеното лице што раководи со увидот ќе нимава увидот да не биде злоупотребен и да не иде повредена ничија деловна, професионална, на-чна или уметничка тајна.

8. Обезбедување на докази

Член 199

(1) Ако постои оправдан страв дека некој до-аз не ќе може подготва да се изведе или дека не-овото изведување ќе биде отежнато, може заради безбедување на доказот, во секоја состојба на по-тапката, па и пред да се поведе постапката, тој до-аз да се изведе.

(2) Обезбедувањето на доказот се врши по служ-бена должност или по предлог од странката односно од лицето што има правен интерес.

Член 200

(1) За обезбедување на доказот во текот на по-тапката е надлежен органот што ја води постапката.

(2) За обезбедување на доказот пред поведува-њето на постапката е надлежен органот на чие под-рачје се наоѓаат предметите што треба да се раз-ледаат, односно на чие подрачје престојуваат лицата што треба да се сослушаат.

Член 201

(1) За обезбедувањето на доказот се донесува по-збен заклучок.

(2) Против заклучокот со кој се одбива предлогот за обезбедување на доказот е допуштена посебна жалба, која не го прекинува текот на постапката.

Глава XII

РЕШЕНИЕ

1. Орган што донесува решение

Член 202

(1) Врз основа на фактите утврдени во постап-ката, органот надлежен за решавање донесува ре-шение за работата што е предмет на постапката.

(2) Кога за работата решава колегијален орган, тој може да решава кога се присутни повеќе од по-ловината негови членови, а решението го донесува со мнозинство гласови од присутните членови, ако со закон или со други прописи не е определено осо-бево мнозинство. За решавање на извршните сове-ти важат посебни прописи.

Член 203

Кога со закон или со други прописи засновани врз закон е определено за една работа да решаваат два или повеќе органи, секој од нив е должен да реши за таа работа. Овие органи ќе се спогодат кој од нив ќе издаде решение, а во решението мора да биде наведен актот на другиот орган.

Член 204

(1) Кога во закон или во пропис заснован врз закон е определено решение да донесува еден орган со претходна согласност од друг орган, решението се донесува откако другиот орган дал согласност. Ор-

ганот што донесува решение е должен во своето ре-шение да го наведе актот со кој другиот орган дал или одбил согласност, односно да наведе дека во пропишаниот рок другиот орган ниту дал ниту од-бил согласност.

(2) Кога во закон или во пропис заснован врз закон е определено решение да донесува еден орган во согласност со друг орган, органот што донесува решението го составува и со списите на предметот му го праќа на согласност на другиот орган, кој може да даде согласност со потврда на самото решение или со посебен акт. Во таков случај решението е донесено кога другиот орган дал согласност, а се смета како акт на органот што го донел.

(3) Одредбата на претходниот став важи и за случај кога во закон е пропишано решение да доне-сува еден орган со потврда или одобрение од друг орган.

(4) Кога со закон или со друг пропис е опреде-лено дека надлежниот орган е должен пред доне-сувањето на решение да прибави мислење од друг орган, решение може да се донесе само по прибаве-ното мислење.

(5) Органот чија согласност или мислење е по-требно за донесување на решение е должен согла-сноста односно мислењето да го даде во рок од еден месец од денот кога му е побарано, ако со посебни прописи не е определен друг рок. Ако овој орган во тој рок не го извести органот што го донесува ре-шението дека дава или одбива согласност се смета дека дал согласност, а ако не даде никакво мислење, надлежниот орган може да донесе решение и без прибавено мислење, ако со посебни прописи не е оп-ределено поинаку.

Член 205

Ако службеното лице што ја водело постапката не е овластено да донесе решение, должно е нацрт на решението да му поднесе на органот што донесува решение. Ова службено лице го потпишува нацртот на решението.

1. Форма и составни делови на решението

Член 206

(1) Секое решение мора како такво да се озна-чи. По исклучок, со посебни прописи може да се предвиди дека на решението може да му се даде и друг назив.

(2) Решението се донесува писмено. По исклу-чок, во случаи предвидени со овој закон или со про-писи донесени врз основа на закон, решението може да се донесе и усно.

(3) Писменото решение содржи: увод, диспозитив (изрека), образложение, упатство за правно средство, назив на органот со бројот и датумот на решението, потпис на службеното лице и печат на органот. Во случаите предвидени со закон, или со пропис донесен врз основа на закон, решението не мора да ги со-држи одделни од овие делови. Ако решението се об-работува механиграфски, наместо потпис и печат може да содржи факсимил.

(4) И кога решението ќе се објави усно, мора да се издаде написмено, освен ако со закон или со про-писи донесен врз основа на закон е определено пои-наку.

(5) Решението мора да ѝ се достави на странката во оригинал или во заверен препис.

Член 207

(1) Уводот на решението содржи: назив на ор-ганот што го донесува решението, пропис за надле-жност на тој орган, име на странката и на нејзин-ниот законски застапник или полномошник ако го има и кратко означување на предметот на постап-ката.

(2) Ако решението е донесено од страна на два или повеќе органи, или со согласност, потврда или по прибавено мислење од друг орган, тоа треба да се наведе во уводот, а ако работата ја решил колегијален орган, во уводот се означува денот на седницата на која е решена работата.

Член 208

(1) Со диспозитивот се решава за предметот на постапката во целост и за сите барања на странките за кои во текот на постапката не е решено посебно.

(2) Диспозитивот мора да биде краток и определен, а кога е потребно може да се подели и на повеќе точки.

(3) Со диспозитивот може да се реши и за трошоците на постапката, ако ги имало, определувајќи го нивниот износ, кој е должен да ги плати, на кого и во кој рок. Ако во диспозитивот не се решава за трошоците ќе се наведе дека за нив ќе се донесе посебен заклучок.

(4) Ако со решението се налага извршување на некојво дејствие, во диспозитивот ќе се определи и рокот во кој треба да се изврши тоа дејствие.

(5) Кога е пропишано дека жалбата не го одлага извршувањето на решението, тоа мора да биде наведено во диспозитивот.

Член 209

(1) Во едноставни работи во кои учествува само една странка, како и во едноставни работи во кои во постапката учествуваат две или повеќе странки но ниско не приговара на поставеното барање, а барањето се уважува, образложението на решението може да содржи само кратко излагање на барањето на странката и повикување на правните прописи врз основа на кои е решена работата. Во вакви работи решението може да се издаде и на пропишан образец.

(2) Во други работи образложението на решението содржи: кратко излагање на барањето на странките, утврдената фактична состојба, по потреба и причините кои биле решаваачки при оцената на доказите, причините поради кои не е уважено некое од барањата на странките, правните прописи, и причините кои со оглед на утврдената фактична состојба упатуваат на онакво решение како е дадено во диспозитивот. Ако жалбата не го одлага извршувањето на решението, образложението содржи и повикување на прописот кој го предвидува тоа. Во образложението на решението мораат да бидат образложени и оние заклучоци против кои не е допуштена посебна жалба.

(3) Кога надлежниот орган со закон или со друг пропис заснован врз закон е овластен да ја реши работата по слободна оценка, должен е во образложението, покрај податоците од став 2 на овој член, да го наведе тој пропис и да ги изложи причините од кои се раководел при донесувањето на решението. Овие причини не мораат да се наведат кога тоа во јавен интерес со закон или со уредба изречно е предвидено.

(4) Ако со закон или со уредба посебно е предвидено дека во решението донесено по слободна оценка не мораат да се наведат причините од кои органот се раководел при донесувањето на решението, во образложението на решението се наведуваат податоците од став 2 на овој член, прописот со кој е овластен органот да ја реши работата по слободна оценка и прописот со кој е овластен дека не мора да ги наведе причините од кои се раководел при донесувањето на решението.

Член 210

(1) Со упатството за правно средство странката се известува дали против решението може да изјави жалба или да поведе управен спор или друга постапка пред суд.

(2) Кога против решението може да се изјави жалба, во упатството се наведува на кого му се јавува, а на кого, во кој рок и со колкава такса се предава, како и дека може да се изјави и на писник.

(3) Кога против решението може да се поведе правен спор, во упатството се наведува на кој суд поднесува тужбата и во кој рок, а кога може да поведе друга постапка пред суд, се наведува су, на кој може да му се обрати и во кој рок.

(4) Кога во решението е дадено погрешно упатство, странката може да постапи според важечки прописи или според упатството. Странката што постапи според погрешно упатство, не може пора тоа да има штетни последици.

(5) Кога во решението не е издадено никакво упатство или упатството е нецелосно, странката мо да постапи според важечките прописи, а може рок од осум дена да бара од органот што го донел решението да го дополни решението. Во таков случај рокот за жалба односно за судска тужба тече од денот на доставувањето на дополнителното решение.

(6) Кога против решението е можно да се изјави жалба, а странката погрешно е упатена дека против тоа решение нема место за жалба, или дека против него може да се поведе управен спор, рокот за жалба тече од денот на доставувањето на решението, судот со кое тужбата е отфрлена како недопуштена, ако странката веќе пред тоа не поднела жалба на надлежниот орган.

(7) Кога против решението не е можно да се изјави жалба, а странката е погрешно упатена дека против тоа решение може да се жали, та изјавила жалба и поради тоа го пропуштила рокот за поведување на управен спор, овој рок ѝ тече од денот на доставувањето на решението со кое жалбата ѝ е отфрлена, ако странката веќе пред тоа не побела управен спор.

(8) Упатството за правно средство, како посебен правен составен дел на решението (член 206 став 1) се става по образложението.

Член 211

(1) Решението го потпишува службеното лице што го донесува.

(2) Решението што го донел колегијален орган го потпишува претседавачот, ако со овој закон или со посебен пропис не е определено поинаку.

(3) Кога колегијалниот орган донел целосно решение на странките им се издава заверен препис од решението, а кога работата ја решил со заклучок решението се изработува во согласност со тој заклучок, и заверен препис од таквото решение им се издава на странките.

Член 212

(1) Кога е во прашање работа што се однесува до поголем број определени лица, може за сите тие лица да се донесе едно решение, но тие мораат да бидат именувани во диспозитивот, а во образложението на решението мораат да бидат изложени причините што се однесуваат на секое од нив. Ваквото решение мора да му се достави на секое од тие лица освен во случајот предвиден во член 90 на овој закон.

(2) Ако е во прашање работа што се однесува до поголем број лица што на органот не му се познати може за сите нив да се донесе едно решение, но тоа мора да содржи такви податоци што од нив да може лесно да се утврди на кои лица се однесува решението (на пример, жители или сопственици на имот во определена улица и сл.).

Член 213

(1) Во работи од помало значење во кои се задоволува барањето на странката, а не се засега во јав-

ниот интерес ниту во интерес на друго лице, решението може да се состои само од диспозитив во вид на забелешка на списокот, ако причините за таквото решение се очигледни и ако не е пропишано поинаку.

(2) Таквото решение, по правило, ѝ се соопштува на странката усно, а напишено мора да ѝ се издаде ако тоа го бара таа.

(3) Таквото решение, по правило, не содржи објаснување, освен ако тоа по природата на работата е потребно. Ваквото решение може да се издаде на пропишаниот образец.

Член 214

(1) Кога е во прашање преземање на исклучително итни мерки со цел за обезбедување на јавниот мир и безбедност или заради отстранување на непосредна опасност за животот и здравјето на луѓето или за имотот, надлежниот орган, односно овластеното службено лице на надлежниот орган (член 35) може да донесе решение и усно.

(2) Органот кој според став 1 на овој член донел усно решение може да го нареди неговото извршување без одлагање.

(3) По барање на странката, органот што донел усно решение е должен да ѝ го издаде на странката во писмена форма најдоцна во рок од осум дена од денот на поднесувањето на барањето. Тоа барање може да се поднесе во рок од два месеца од денот на донесувањето на усното решение.

3. Делумно, дополнително и привремено решение

Член 215

(1) Кога за една работа се решава во повеќе точки а само некои од нив се дозреани за решавање, и кога не се покаже како целесобразно за тие точки да се реши со посебно решение, надлежниот орган може да донесе решение само за тие точки (делумно решение).

(2) Делумното решение во поглед на правните средства и извршувањето се смета како самостојно решение.

Член 216

(1) Ако надлежниот орган со решението не одлучил за сите прашања кои биле предмет на постапката, тој може, по предлог од странката или по службена должност, да донесе посебно решение за прашањата кои со веќе донесеното решение не се опфатени (дополнително решение). Ако предлогот на странката за донесување на дополнително решение биде одбиен, против заклучокот за тоа е допуштена посебна жалба.

(2) Ако предметот е веќе достаточено расправен, дополнително решение може да се донесе без повторно спроведување на испитна постапка.

(3) Дополнително решение во поглед на правните средства и извршувањето се смета како самостојно решение.

Член 217

(1) Ако според околностите на случајот е неопходно пред завршувањето на постапката да се донесе решение со кое привремено се уредуваат спорни прашања или односи, такво решение се донесува врз основа на податоците што постојат во моментот на неговото донесување. Во таквото решение мора да биде изречно назначено дека е привремено.

(2) Донесувањето на привремено решение по предлог од странката надлежниот орган може да го обуслови со давање на обезбедување за штетата што би можела поради извршувањето на тоа решение да настане за противната странка во случај основното барање на предлагачот да не биде уважено.

(3) Со решението за главната работа што се донесува по окончувањето на постапката се укинува привременото решение донесено во текот на постапката.

(4) Привременото решение во поглед на правните средства и извршувањето се смета како самостојно решение.

4. Рок за издавање на решение

Член 218

(1) Кога постапката се поведува по повод барање на странката, а пред донесувањето на решение не е потребно да се спроведува посебна испитна постапка ниту постојат други причини поради кои не може да се донесе решение без одлагање (решавање на претходно прашање и др.), надлежниот орган е должен да донесе решение и да ѝ го достави на странката што побрзо, а најдоцна во рок од еден месец сметајќи од денот на предавањето на уредно барање, ако со посебен пропис не е определен пократок рок. Во другите случаи кога постапка се поведува по повод барање на странката, надлежниот орган е должен да донесе решение и да го достави до странката најдоцна во рок од два месеца ако со посебен пропис не е определен пократок рок.

(2) Ако надлежниот орган против чие решение е допуштена жалба не го донесе решението и не го достави до странката во пропишаниот рок, странката има право на жалба, како да е одбиено нејзиното барање.

5. Исправање на грешки во решението

Член 219

(1) Органот што го донел решението односно службеното лице што го потпишало или издало решението, може во секое време да ги исправи грешките во иницијалите или броевите, пишувањето или сметањето, како и други очигледни неточности во решението или неговите заверени преписи. Исправката на грешка произведува правно дејство од денот од кој произведува правно дејство решението што се исправа.

(2) За исправката се донесува посебен заклучок. Белешката за исправката се запишува во оригиналот на решението, а ако е тоа можно и во сите заверени преписи што им се доставени на странките. Белешката ја потпишува службеното лице што го потпишало заклучокот за исправката.

(3) Против заклучокот со кој веќе донесеното решение се исправа, или со кој се одбива предлогот за исправање, е допуштена посебна жалба.

Глава XIII

ЗАКЛУЧОК

Член 220

(1) Со заклучок се одлучува за прашањата што се однесуваат на постапката.

(2) Со заклучок се одлучува и за оние прашања што тие како споредни ќе се појават во врска со спроведувањето на постапката а кои не се решаваат со решение.

Член 221

(1) Заклучокот го донесува службеното лице што го врши она дејствие на постапката при кое се појавило прашањето што е предмет на заклучокот, ако со овој закон или со други прописи не е определено поинаку.

(2) Ако со заклучокот се налага извршување на некое дејствие, ќе се определи и рокот во кој тоа дејствие ќе се изврши.

(3) Заклучокот им се соопштува на заинтересираните лица усно, а напишено се издава на барање од лицето што може против заклучокот да изјави посебна жалба, или кога може веднаш да се бара извршување на заклучокот.

Член 222

(1) Против заклучокот може да се изјави посебна жалба само кога е тоа изречно предвидено со закон. Таквиот заклучок мора да биде образложен и да содржи и упатство за жалба.

(2) Жалбата се изјавува во ист рок, на ист начин и на ист орган како и жалбата против решението.

(3) Заклучоците против кои не е допуштена посебна жалба заинтересираните лица можат да ги побиваат со жалба против решението, освен ако жалбата против заклучокот со овој закон е исклучена.

(4) Жалбата не го одлага извршувањето на заклучокот освен ако со закон или со самиот заклучок е определено поинаку.

ТРЕТ ДЕЛ

ПРАВНИ СРЕДСТВА

Глава XIV

ЖАЛБА

1. Право на жалба

Член 223

(1) Против решението донесено во прв степен странката има право на жалба.

(2) Јавниот обвинител, јавниот правобранител и други државни органи, кога со закон се овластени, можат да изјават жалба против решение со кое е повреден закон во корист на поединци или на правно лице, а на штета на општествената заедница. Општествениот правобранител на самоуправувањето може да изјави жалба, ако е во прашање заштитата на самоуправните права или на општествената сопственост.

Член 224

(1) Против првостепено решение на сојузниот или на републичкиот, односно на покраинскиот секретаријат и на друг самостоен сојузен или републички односно покраински орган на управата може да се изјави жалба само кога е тоа со закон или со уредба предвидено, како и во случај кога е во прашање работа во која е исклучен управен спор.

(2) Против решение на Сојузниот или на републички извршен совет или на извршен совет на автономна покраина, како и против решение на нивните одбори и комисии, не може да се изјави жалба.

2. Надлежност на органите за решавање по жалба

Член 225

Ако за решавање во прв степен е определен општински орган (член 18), со закон ќе се определи органот што ќе решава во втор степен.

Член 226

Против решението на собранието на општествено-политичката заедница или на некој негов собор, донесено во прв степен, не може да се изјави жалба.

Член 227

По жалба против првостепените решенија на подрачните органи и на организационите единици што се основани со задача да вршат определени управни работи од надлежноста на сојузен орган на управата решава тој сојузен орган.

Член 228

(1) По жалбата против решението донесено врз основа на член 203 или 204 на овој закон решава органот што е надлежен за решавање по жалбата против решение на органот што го издал (член 203) односно донел (член 204) побиваното решение, ако со посебен пропис не е определено по жалбата да решава друг орган. Второстепениот орган може само да го поништи побиваното решение, а не може да го измени.

(2) Ако органот што според став 1 на овој член требал да решава по жалбата дал согласност, одобрение или потврда на првостепеното решение, по жалбата решава органот определен со закон, а ако таков орган не е определен, против вакво решение може непосредно да се поведе управен спор.

Член 229

(1) По жалбата против првостепеното решение на самоуправни организација или заедница решава органот на самоуправувањето определен со самоуправниот акт на таа организација односно заедница, ако со закон не е прописано по жалбата да решава друг орган.

(2) Ако нема орган кој според став 1 на овој член би можел да решава по жалбата, првостепеното решение е конечно.

3. Рок за жалба

Член 230

(1) Жалбата се поднесува во рок од 15 дена, ако со закон не е определено поинаку.

(2) Рокот за жалба за секое лице и за секој орган на кој им се доставува решението се смета од денот на доставувањето на решението.

Член 231

(1) Во текот на рокот за жалба решението не може да се изврши. Кога жалбата е приемено изјавено, решението не може да се изврши сè додека решението што е донесено по жалбата не ѝ се достави на странката.

(2) По исклучок, решението може да се изврши во жалбениот рок како и откако жалбата е изјавена, ако тоа е предвидено со закон, ако се работи за извршување на итни мерки (член 141 точка 4), или ако поради одлагање на извршувањето на некоја странка би ѝ била нанесена штета што не би можела да се поправи. Во последниот случај може да се бара соодветно обезбедување од странката во чиј интерес се спроведува извршувањето и со ова обезбедување да се овозможи извршувањето.

4. Содржина на жалбата

Член 232

(1) Во жалбата мора да се наведе решението што се побива, означувајќи го називот на органот што го донел, како и бројот и датумот на решението. Доволно е жалителот да изложи во жалбата во кој период е издаден решението, но жалбата не мора да ја објаснува посебно.

(2) Во жалбата можат да се изнесуваат нови факти и нови докази, но жалителот е должен да објаснува поради што не ги изнел во првостепената постапка.

(3) Ако во жалбата се изнесени нови факти и нови докази, а во постапката учествуваат две или повеќе странки со спротивни интереси, кон жалбата се прилагаат уште и ополку преписи колку што има такви странки. Во таков случај органот доставува до секоја таква странка препис од жалбата и ѝ остава рок да се изјасни за новите факти и докази. Овој рок не може да биде пократок од осум, ниту подолг од петнаесет дена.

5. Предавање на жалбата

Член 233

(1) Жалбата непосредно му се предава или му се праќа по пошта на органот што го донел првостепеното решение.

(2) Ако жалбата му е предадена или испратена непосредно на второстепениот орган, тој веднаш му ја испраќа на органот од прв степен.

(3) Жалбата предадена или испратена непосредно на второстепениот орган во поглед на рокот, се смета како да му е предадена на првостепениот орган.

6. Работа на првостепениот орган по жалбата

Член 234

(1) Органот од прв степен испитува дали жалбата е допуштена, навремена и изјавена од овластено лице.

(2) Недопуштената, ненавремената или од неовластено лице изјавената жалба органот од прв степен ќе ја отфрли со свое решение.

(3) Навременоста на жалбата што му е предадена или испратена непосредно на второстепениот орган, органот од прв степен ја цени според денот кога му е предадена односно испратена на второстепениот орган.

(4) Против решението со кое е отфрлена жалбата врз основа на став 2 од овој член, странката има право на жалба. Ако органот што решава по жалбата најде дека жалбата е оправдана ќе реши наедно и по жалбата што била отфрлена.

Член 235

(1) Ако органот што го донел решението најде дека жалбата е оправдана, а не е потребно да се спроведува нова испитна постапка, може работата да ја реши поинаку и со ново решение да го замени решението што се побива со жалбата.

(2) Против новото решение странката има право на жалба.

Член 236

(1) Ако органот што го донел решението најде по повод жалбата дека спроведената постапка била нецелосна, а дека тоа можело да биде од влијание врз решавањето за работата, тој може постапката да ја надополни согласно со одредбите на овој закон.

(2) Органот што го донел решението ќе ја надополни постапката и тогаш кога жалителот ќе изнесе во жалбата такви факти и докази што би можеле да бидат од влијание за поинакво решение на работата, ако на жалителот морала да му биде дадена можност да учествува во постапката што му претходела на донесувањето на решението, а таа можност не му била дадена, а тој пропуштил да ја користи, но во жалбата го оправдал тоа пропуштање.

(3) Според резултатот на дополнетата постапка, органот што го донел решението може во границите на барањето на странката да ја реши работата поинаку, и со ново решение да го замени решението што се побива со жалбата.

(4) Против новото решение странката има право на жалба.

Член 237

Кога решението е донесено без претходно спроведена посебна испитна постапка што била задолжителна, или кога е донесено според член 141 точ. 1, 2 или 3 на овој закон, но на странката не ѝ била дадена можност да се изјасни за фактите и околностите што се од важност за донесување на решението, а странката во жалбата бара испитната постапка да се спроведе, односно да ѝ се даде можност да се изјасни за таквите факти и околности, првостепениот орган е должен да ја спроведе таа постапка. По спроведувањето на постапката првостепениот орган може да го уважи барањето од жалбата и да донесе ново решение.

Член 238

(1) Кога органот што го донел решението ќе најде дека поднесената жалба е допуштена, навремена и изјавена од овластено лице, а со ново решение не го заменил решението што се побива со жалбата, должен е, без одлагање, а најдоцна во рок од петнаесет дена од денот на приемот на жалбата, да му ја испрати жалбата на органот надлежен за решавање по жалбата.

(2) Кон жалбата е должен да ги приложи сите списи што се однесуваат на предметот.

7. Решавање на второстепениот орган по жалбата

Член 239

(1) Ако жалбата е недопуштена, ненавремена или изјавена од неовластено лице, а првостепениот орган пропуштил да ја отфрли поради тоа, ќе ја отфрли органот што е надлежен за решавање по жалбата.

(2) Ако жалбата не ја отфрли, второстепениот орган го зема предметот во решавање.

(3) Второстепениот орган може да ја одбие жалбата, да го поништи решението во целост или делумно, или да го измени.

Член 240

(1) Второстепениот орган ќе ја одбие жалбата кога ќе утврди дека постапката што му претходела на решението е спроведена правилно и дека решението е правилно и врз закон засновано, а жалбата неоснована.

(2) Второстепениот орган ќе ја одбие жалбата и кога ќе најде дека во првостепената постапка имало недостатоци, но дека тие се такви што не можеле да имаат влијание врз решавањето на работата.

(3) Кога второстепениот орган ќе најде дека првостепеното решение е засновано врз закон, но поради други причини, а не поради оние кои се наведени во решението, тој во своето решение ќе ги изложи тие причини, а жалбата ќе ја одбие.

Член 241

(1) Ако второстепениот орган утврди дека во првостепената постапка е сторена неправилност која решението го прави ништовно (член 266), ќе го огласи таквото решение за ништовно, како и оној дел од постапката што е извршен по таа неправилност.

(2) Ако второстепениот орган утврди дека првостепеното решение го донел ненадлежен орган, ќе го поништи тоа решение по службена должност и предметот ќе му го достави на надлежниот орган на решавање.

Член 242

(1) Кога второстепениот орган ќе утврди дека во првостепената постапка фактите се нецелосно или погрешно утврдени, дека во постапката не се водело сметка за правилата на постапката што би биле од

влијание врз решението на работата, или дека диспозитивот на побиваното решение е нејасен или е во противречност со образложението, тој ќе ја надолжни постапката и ќе ги отстрани изложените недостатоци било сам, било преку првостепениот орган или некој замолен орган. Ако второстепениот орган најде дека врз основа на фактите утврдени во надолжната постапка работата мора да се реши поинаку отколку што е решена со првостепено решение, тој со свое решение ќе го поништи првостепеното решение и сам ќе ја реши работата.

(2) Ако второстепениот орган најде дека недостатоците на првостепената постапка побрзо и поекономично ќе ги отстрани првостепениот орган, тој со свое решение ќе го поништи првостепеното решение и предметот ќе му го врати на првостепениот орган на повторна постапка. Во тој случај второстепениот орган е должен со своето решение да му укаже на првостепениот орган во кој поглед треба да се надолжни постапката, а првостепениот орган е должен во сè да постапи по второстепеното решение и без одлагање, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на приемот на предметот, да донесе ново решение. Против новото решение странката има право на жалба.

Член 243

(1) Ако второстепениот орган утврди дека во првостепеното решение погрешно се оценети доказите, дека од утврдените факти е изведен погрешен заклучок во поглед на фактичната состојба, дека погрешно е применет правниот пропис врз основа на кој се решава работата, или ако најде дека врз основа на слободна оценка требало да се донесе поинакво решение, тој со свое решение ќе го поништи првостепеното решение и сам ќе ја реши работата.

(2) Ако второстепениот орган утврди дека решението е правилно во поглед на утврдените факти и во поглед на примената на законот, но дека целта поради која е донесено решението може да се постигне и со други средства поповолни за странката, ќе го измени првостепеното решение во таа смисла.

Член 244

(1) Со цел за правилно решавање на работата второстепениот орган може по повод жалбата да го измени првостепеното решение во корист на жалителот и мимо барањето поставено во жалбата, а во рамките на барањето поставено во првостепената постапка, ако со тоа не се навредува правото на друго лице.

(2) Со истата цел второстепениот орган може по повод жалбата да го измени првостепеното решение на штета на жалителот, но само од некоја од причините предвидени во чл. 262, 265 и 266 на овој закон.

Член 245

(1) Одредбите на овој закон што се однесуваат на решението согласно се применуваат и врз решенијата што се донесуваат по жалбата.

(2) Во образложението на второстепеното решение мораат да се оценат и сите наводи од жалбата. Ако веќе првостепениот орган во образложението на своето решение правилно ги оценил наводите што се изнесуваат во жалбата второстепениот орган може да се повика на причините на првостепеното решение.

8. Жалба кога првостепено решение не е донесено

Член 246

(1) Ако жалба изјавила странка по чие барање првостепениот орган не донел решение (член 218 став 2), второстепениот орган ќе бара првостепениот орган да му ги соопшти причините поради кои не е донесено решение во рокот. Ако најде дека не е до-

несено решение во рокот поради оправдани причини, или поради вина на странката, на првостепениот орган ќе му определи рок за донесување на решение, кој не може да биде подолг од еден месец. Ако причините поради кои не е донесено решение во рокот не се оправдани, второстепениот орган ќе бара првостепениот орган да му ги испрати списите на предметот.

(2) Ако второстепениот орган може да ја реши работата според списите на предметот, ќе донесе свое решение, а ако не може, сам ќе ја спроведе постапката и со свое решение ќе ја реши работата. По исклучок, ако второстепениот орган најде дека постапката побрзо и поекономично ќе ја спроведе првостепениот орган, ќе му наложи да го стори тоа и собраните податоци да му ги достави во определен рок, и потоа сам ќе ја реши работата. Ваквото решение е конечно.

9. Рок за донесување решение по жалба

Член 247

(1) Решение по жалбата мора да се донесе и да ѝ се достави на странката штом е тоа можно, а најдоцна во рок од два месеца сметајќи од денот на предавањето на жалбата, ако со посебен пропис не е определен пократок рок.

(2) Ако странката се откаже од жалбата, постапката по жалбата се запира со заклучок.

10. Доставување на второстепеното решение

Член 248

Органот што ја решил работата во втор степен го испраќа своето решение, по правило, со списите на предметот до првостепениот орган, кој е должен решението да го достави до странките во рок од осум дена од денот на приемот на списите.

Глава XV

ОБНОВА НА ПОСТАПКАТА

1. Победување обнова на постапката

Член 249

Постапката окончана со решение против кое нема редовно правно средство во управната постапка (конечно во управната постапка) ќе се обнови:

1) ако се узнае за нови факти, или се најде или се стекне можност да се употребат нови докази, кои, сами или во врска со веќе изведените и употребените докази, би можеле да доведат до поинакво решение ако тие факти односно докази биле изнесени или употребени во поранешната постапка;

2) ако решението е донесено врз основа на лажна исправа или лажен исказ на сведок или вещтак, или ако дошло како последица од некакво дело казниво според кривичниот закон;

3) ако решението се заснова врз пресуда донесена во кривичната постапка или во постапка по стопански престап, а таа пресуда е правосилно укината;

4) ако решение поволно за странката е донесено врз основа на невистинити наводи на странката со кои органот што ја водел постапката бил доведен во заблуда;

5) ако решението на органот што ја водел постапката се заснова врз некое претходно прашање, а надлежниот орган тоа прашање подоцна го решил поинаку во суштествените точки;

6) ако во донесувањето на решението учествувало службено лице што според законот морало да биде изземено;

7) ако решението го донело службено лице на надлежниот орган што не било овластено за негово донесување,

8) ако колегијалниот орган што го донел решението не ренивал во составот предвиден со важечките прописи или ако за решението не гласало прогласаното мнозинство;

9) ако на лицето што требало да учествува во својство на странка не му била дадена можност да учествува во постапката;

10) ако странката не ја застапувал законски застапник, а според законот требало да ја застапува;

11) ако на лицето што учествувало во постапката не му била дадена можност под условите од член 15 за овој закон да се служи со својот јазик.

Член 250

(1) Обнова на управната постапка може да бара странката, а органот што го донел решението со кое постапката е окончана може да поведе обнова на постапката по службена должност.

(2) Поради околностите наведени во член 249 точ. 1, 6, 7, 8 и 11 на овој закон странката може да бара обнова на постапката само ако без своја вина не била во состојба во поранешната постапка да ги изнесе околностите поради кои бара обнова.

(3) Од причините наведени во член 249 точ. 6 до 11 на овој закон странката не може да бара обнова на постапката, ако таа причина без успех била изнесена во поранешната постапка.

(4) Јавниот обвинител може да бара обнова на постапката под истите услови како и странката.

Член 251

Ако решението по кое се бара обнова на управната постапка било предмет на управен спор, обнова може да се дозволи само поради оние факти кои органот ги утврдил во поранешната управна постапка, а не и поради оние што ги утврдил судот во својата постапка.

Член 252

(1) Странката може да бара обнова на постапката во рок од еден месец, и тоа:

1) во случајот од член 249 точка 1 — од денот кога странката можела да изнесе нови факти односно да употреби нови докази;

2) во случајот од член 249 точ. 2 и 3 — од денот кога странката узнала за правосилната пресуда во кривичната постапка, или во постапката по стопански престап, а ако постапката не може да се спроведе, од денот кога узнала за запирањето на таа постапка или за околностите поради кои постапката не може да се поведе,

3) во случајот од член 249 точка 5 — од денот кога странката можела да употреби нов акт (пресуда, решение);

4) во случајот од член 249 точ. 4, 6, 7 и 8 — од денот кога странката узнала за причината за обнова;

5) во случајот од член 249 точ. 9, 10 и 11 — од денот кога решението ѝ е доставено на странката.

(2) Ако рокот определен во став 1 на овој член би почнал да тече пред да стане решението конечно во управната постапка, тој рок ќе се смета од денот кога решението станало конечно, односно од доставувањето на конечното решение од надлежниот орган.

(3) По истекот на рокот од пет години од доставувањето на решението на странката обнова не може да се бара ниту може да се поведе по службена должност.

(4) По исклучок, и по рокот од пет години обнова може да се бара односно да се поведе само од причините наведени во член 249 точ. 2, 3 и 5 од овој закон.

Член 253

Странката е должна во предлогот за обнова на постапката да ги направи веројатни околностите врз кои го заснова предлогот, како и околноста дека предлогот е ставен во законскиот рок.

2. Решавање за обнова на постапката

Член 254

(1) Предлогот за обнова на постапката странката му го предава или испраќа на органот што за предметот решавал во прв степен или на органот што го донел решението со кое е окончана постапката.

(2) За предлогот за обнова решава оној орган што го донел решението со кое е окончана постапката.

(3) Кога обнова се бара по решение што е донесено во втор степен, првостепениот орган што ќе го прими предлогот за обнова ќе ги приклучи списите на предметот кон предлогот и ќе му ги испрати на органот што решавал во втор степен.

Член 255

(1) Кога органот што е надлежен за решавање по предлогот за обнова ќе прими предлог, должен е да испита дали предлогот е навремен и изјавен од страна на овластено лице, и дали околноста на која се заснова предлогот е сторена веројатна.

(2) Ако условите од претходниот став не се исполнети, надлежниот орган со свој заклучок ќе го отфрли предлогот.

(3) Ако условите од став 1 на овој член се исполнети, надлежниот орган ќе испита дали околностите односно доказите што се изнесуваат како причина за обнова се такви што да можат да доведат до поинакво решение, па ако утврди дека не се, ќе го отфрли предлогот со свое решение.

Член 256

(1) Ако надлежниот орган не го отфрли ниту одбие предлогот за обнова врз основа на член 255 од овој закон, ќе донесе заклучок да се дозволи обнова на постапката и ќе определи во кој обем ќе се обнови постапката. Во обновата на постапката по службена должност, надлежниот орган ќе донесе заклучок со кој се дозволува обнова, ако претходно утврди дека за обновата се исполнети законските услови. Поранешните дејствија во постапката врз кои не влијаат причините на обновата нема да се повторуваат.

(2) Кога тоа според околностите на случајот е можно, а е во интерес на забрзувањето на постапката, надлежниот орган може, штом ќе го утврди постоењето на услови за обнова, да премине на оние дејствија од постапката што треба да се обноват, не дозволувајќи посебен заклучок со кој се дозволува обновата.

(3) Кога по предлогот за обнова одлучува второстепениот орган, тој сам ќе ги изврши потребните дејствија во обновената постапка, а по исклучок, ако најде дека тие дејствија побрзо и поскопозично ќе ги изврши првостепениот орган, ќе му наложи да го стори тоа и материјалот за тоа да му го достави во определен рок.

Член 257

Врз основа на податоците прибавени во поранешната и во обновената постапка, надлежниот орган донесува решение за работата што била предмет на постапката, и со него може поранешното решение што било предмет на обновата да го остави во сила

или да го замени со ново. Во овој друг случај, а со оглед на сите околности на одделен случај, органот може поранешното решение да го поништи или да го укине.

Член 258

Против заклучокот донесен по предлогот за обнова на постапката, како и против решението донесено во обновената постапка, може да се изјави жалба само кога тој заклучок односно решение го донел првостепенниот орган. Ако заклучокот или решението го донел второстепенниот орган, може непосредно да се поведе управен спор.

Член 259

(1) Предлогот за обнова на постапката, по правило, не го одлага извршувањето на решението по кое се бара обнова, но органот што е надлежен за одлучување за предлог, ако смета дека предлогот за обнова ќе биде уважен, може да реши да се одложи извршувањето додека не ќе се одлучи за прашањето за обнова на постапката.

(2) Заклучокот со кој се дозволува обнова на постапката го одлага извршувањето на решението против кое е дозволена обновата.

Глава XVI

ОСОБЕНИ СЛУЧАИ НА ПОНИШТУВАЊЕ, УКИНУВАЊЕ И МЕНУВАЊЕ НА РЕШЕНИЕ

1. Менување и поништување на решение во врска со управен спор

Член 260

Органот против чие решение навремено е поведен управен спор може до окончувањето на спорот, ако ги уважува сите барања на тужбата, да го поништи или измени своето решение од оние причини од кои судот би можел да го поништи таквото решение, ако со тоа не се навредува правото на странката во управната постапка или на третото лице.

2. Барање за заштита на законитоста

Член 261

(1) Против правосилно решение донесено во работа во која не може да се води управен спор, а судска заштита не е обезбедена ни вој од управниот спор, јавниот обвинител има право да подигне барање за заштита на законитоста, ако смета дека со решението е повреден законот.

(2) Барањето за заштита на законитоста според одредбата на став 1 од овој член може да се подигне во рок од еден месец од денот кога решението му е доставено на јавниот обвинител, а ако не му е доставено — во рок од шест месеци од денот на доставувањето на странката.

(3) Барањето за заштита на законитоста го подига сојузниот јавен обвинител кога за барањето решава сојузен орган, а републичкиот односно покраинскиот јавен обвинител — кога за барањето решава републички односно покраински орган.

(4) За барањето за заштита на законитоста против решение што во управната постапка го донел сојузен орган на управата или организација над која надзорот го врши сојузен орган, решава сојузниот орган на управата кој е надлежен за решавање по жалба против побиваното решение, а ако таков орган на управата нема — Сојузниот извршен совет. Во другите случаи по барањето за заштита на законитоста решава републичкиот, односно покраинскиот орган на управата надлежен за работата за која се работи во решението, а ако таков орган на управата нема — извршниот совет на собранието на републиката, односно извршниот совет на собранието на автономната покраина.

(5) По повод барањето за заштита на законитост надлежниот орган може да го укине побиваното решение или да го одбие барањето. Против решението донесено по барањето за заштита на законитоста не е допуштена жалба.

3. Поништување и укинување по правото на надзор

Член 262

(1) Решението што е конечно во управната постапка надлежниот орган ќе го поништи по правото на надзор:

1) ако решението го донел стварно ненадлежен орган, а не се работи за случајот предвиден во член 266 точ. 1 на овој закон;

2) ако во истата работа порано е донесено правосилно решение со кое таа управна работа е решена поинаку;

3) ако решението го донел еден орган без согласност, потврда, одобрение или мислење на друг орган, а ова е потребно според законот или друг пропис заснован врз закон;

4) ако решението го донел месно ненадлежен орган.

(2) Решението што е конечно во управната постапка може да се укине по правото на надзор ако со него очигледно е повреден материјалниот закон. Во работите во кои учествуваат две или повеќе странки со спротивни интереси решението може да се укине само по согласност на заинтересираните странки.

(3) Ако за донесувањето на решение е надлежен орган на управата, а решението го донело собрание на општествено-политичката заедница или негов делегијален извршен орган, таквото решение не може да се поништи врз основа на одредбата од точка 1 на став 1 на овој член поради тоа што не го донел надлежен орган.

Член 263

(1) Решението може да го поништи или да го укине по правото на надзор второстепенниот орган. Ако нема второстепен орган, решението може да го поништи или да го укине органот што е овластен со закон да врши надзор над работата на органот што го донел решението.

(2) Надлежниот орган донесува решение за поништување на решението по службена должност, по барање од странката, од јавниот обвинител или од општествениот правобранител на самоуправувањето, а решение за укинување по службена должност или по барање од јавниот обвинител или од општествениот правобранител на самоуправувањето.

(3) Решение за поништување врз основа на точ. 1, 2 и 3 од став 1 на член 262 од овој закон може да се донесе во рок од пет години, а врз основа на точка 4 од став 1 на тој член — во рок од една година од денот кога решението станало конечно во управната постапка. Решение за укинување врз основа на став 2 од член 262 од овој закон може да се донесе во рок од една година од денот кога решението станало конечно во управната постапка.

(4) Против решението донесено врз основа на член 262 на овој закон не е допуштена жалба, туку против него може непосредно да се поведе управен спор.

4. Укинување и менување на правосилно решение со согласност или по барање на странката

Член 264

(1) Ако со правосилно решение странката стекнала некое право, а органот што го донел тоа решение смета дека во тоа решение неправилно е применет материјалниот закон, може да го укине или да

го измени решението заради негово усогласување со законот само ако странката која врз основа на тоа решение стекнала право се согласи со тоа и ако со тоа не се навредува правото на трето лице. Согласноста на странката е задолжителна и за измена на штета на странката на правосилното решение со кое на странката ѝ е определена обврска.

(2) Под условите од став 1 на овој член, а по барање на странката, може да се укине или измени и правосилно решение кое е неоволно за странката. Ако органот најде дека нема потреба да се укине или измени решението, е должен за тоа да ја извести странката.

(3) Јавната на решението врз основа на овој член дејствува само во иднина.

(4) Решението врз основа на ст. 1 и 2 на овој член го донесува првостепениот орган што го донел решението, а второстепениот орган само кога со свое решение одлучил за работата. Ако тој орган е укинат или престанал да биде надлежен во работата за каква се работи решението го донесува органот што е надлежен за таа работа во време на донесувањето на решението.

(5) Жалба против новото решение донесено врз основа на овој член е допуштена само ако тоа решение го донел првостепениот орган. Ако решението го донел второстепениот орган, односно ако решението на првостепениот орган е конечно, против тоа решение може да се поведе управен спор.

5. Вовредно укинување

Член 265

(1) Извршното решение може да се укине само ако е тоа потребно со цел за отстранување на тешка и непосредна опасност за животот и здравјето на луѓето, за јавната безбедност, за јавниот мир и поредок или за јавниот морал, или со цел за отстранување на растројувања во стопанството, ако тоа не би можело да се отстрани успешно со други средства со кои помалку би се засегнувало во стечените права. Решението може да се укине и само делумно, во обемот колку што е неопходно да се отстрани опасност или да се заштитат наведените општи општествени интереси.

(2) Ако решението го донел првостепениот орган, тоа решение може, во смисла на став 1 од овој член, да го укине второстепениот орган, а ако нема второстепен орган — органот што со закон е овластен да врши надзор над работата на органот што го донел решението.

(3) Против решението со кое се укинува поравнението решение е допуштена жалба само кога тоа решение го донел првостепениот орган. Во противно, против таков решение може непосредно да се поведе управен спор.

(4) Странката која поради укинувањето на решението трпи штета има право на надомест само на фактичната штета. За решавање по барањето за надомест на штетата е надлежен во прв степен судот кој според Законот за управните спорови би бил надлежен за решавање на управниот спор против решение донесено врз основа на овој член. За височината на надоместот овој суд решава по свое уверение земајќи ги предвид сите околности на случајот.

6. Огласување на решение за ништовно

Член 266

За ништовно се огласува решението:

1) што во управната постапка е донесено во работа од судска надлежност или во работа за која воопшто не може да се решава во управна постапка;

2) што со своето извршување би можело да предизвика некое дело казниво според кривичниот закон;

3) чие извршување воопшто не е можно;

4) што го донел органот без претходно барање на странката (член 126), а со кое решение странката дополнително изречно или премолчно се согласила;

5) што содржи неправилност која според некоја изречна законска одредба е предвидена како причина за ништовност.

Член 267

(1) Решението може во секое време да се огласи за ништовно по службена должност или по предлог од странката или од јавниот обвинител.

(2) Решението може да се огласи за ништовно во целост или делумно.

(3) Решението го огласува за ништовно органот што го донел или второстепениот орган, а ако нема второстепен орган — органот што со закон е овластен да врши надзор над работата на органот што го донел решението.

(4) Против решението со кое некое решение се огласува за ништовно или се одбива предлогот на странката или на јавниот обвинител за огласување на решението за ништовно е допуштена жалба. Ако нема орган што решава по жалбата, против таквото решение може непосредно да се поведе управен спор.

7. Правни последици од поништувањето и укинувањето

Член 268

(1) Со поништувањето на решението и со огласувањето за ништовно се поништуваат и правните последици што ги произвело таквото решение.

(2) Со укинувањето на решението не се поништуваат правните последици што решението веќе ги произвело, но се оневозможува натамошното произведување на правни последици од укинатото решение.

(3) Органот кој ќе узнае за решение со кое е повреден законот, а повредата може да биде причина за обнова на постапката, односно за поништување, укинување или менување на решението, должен е без одлагање за тоа да го извести органот надлежен за поведување постапка и за донесување на решение.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

ИЗВРШУВАЊЕ

Глава XVII

1. Општи одредби

Член 269

(1) Решението донесено во управната постапка се извршува откако ќе стане извршно.

(2) Првостепеното решение станува извршно:

1) со истекот на рокот за жалба, ако жалба не е изјавена;

2) со доставувањето на странката, ако жалба не е допуштена;

3) со доставувањето на странката, ако жалбата не го одлага извршувањето;

4) со доставувањето на странката на решението со кое жалбата се отфрла или се одбива.

(3) Второстепеното решение со кое е изменето првостепеното решение станува извршно кога ќе ѝ се достави на странката.

(4) Ако во решението е определено дека дејствието што е предмет на извршувањето може да се изврши во оставениот рок, решението станува извршно со истекот на тој рок. Ако со решението не е определен рок за извршување на дејствието, решението станува извршно во рок од петнаесет дена од денот

на донесувањето на решението. Со решението оставениот рок за извршување на решението односно прописаниот рок од петнаесет дена за извршување почнува да тече од денот кога решението, во смисла на ст. 2 и 3 на овој член, ќе стане извршно.

(5) Извршувањето може да се спроведе и врз основа на порамнување, но само против лице што учествувало во порамнувањето.

(6) Ако решението се однесува на две или повеќе страни што во постапката учествуваат со идентични барања, жалбата на макар и од една таква странка ја спречува извршноста на решението.

Член 270

(1) Заклучокот донесен во управната постапка се извршува откако ќе стане извршен.

(2) Заклучокот против кој не може да се изјави посебна жалба, како и оној против кој може да се изјави посебна жалба што не го одлага извршувањето на заклучокот, станува извршен со соопштувањето односно со доставувањето на странката.

(3) Кога со закон или со самиот заклучок е определено дека жалбата го одлага извршувањето на заклучокот, заклучокот станува извршен со истекот на рокот за жалба ако жалба не е изјавена, а ако е изјавена — со доставувањето на решението до странката со кое жалбата се отфрла или се одбива.

(4) Во другите случаи заклучокот станува извршен под условите пропишани за извршност на решението во член 269 ст. 3, 4 и 6 на овој закон.

(5) Одредбите на овој закон за извршувањето на решението важат и за извршување на заклучокот.

Член 271

Извршувањето на решение донесено во управната постапка се спроведува заради остварување на парични побарувања или непарични обврски.

Член 272

(1) Кога постои можност извршувањето да се спроведе на повеќе начини и со примена на разни средства, извршувањето ќе се спроведе на оној начин и со примена на она средство кое доведува до целта, а што е за извршеникот најблагото.

(2) Во недела, во денови на државни празници, како и ноќе, дејствијата на извршување можат да се спроведуваат само ако постои опасност од одлагање и ако органот што го спроведува извршувањето издал писмен налог за тоа.

Член 273

(1) Извршувањето се спроведува против лице што е должно да ја исполни обврската (извршеник).

(2) Извршувањето се спроведува по службена должност или по предлог од странката.

(3) По службена должност извршувањето се спроведува кога тоа го налага јавниот интерес. Извршувањето што е во интерес на странката се спроведува по предлог од странката (барател на извршувањето).

Член 274

(1) Извршувањето на решението се спроведува по административен пат (административно извршување), а во случаите предвидени со овој закон — по судски пат (судско извршување).

(2) Административното извршување го спроведуваат органите на управата според одредбите на овој односно на посебен закон, а судското извршување — надлежниот суд според прописите што важат за судското извршување.

Член 275

(1) Извршувањето заради исполнување на непарични обврски на извршеникот се спроведува по административен пат.

(2) Извршувањето заради исполнување на парични обврски се спроведува по судски пат. По исклучок, извршувањето заради исполнување на парични обврски од приманата врз основа на работен однос може да се спроведе по административен пат по согласност на извршеникот.

Член 276

(1) Административното извршување го спроведува органот што решавал за работата во прв степен, ако со посебен пропис не е определен за тоа друг орган.

(2) Ако е пропишано дека административното извршување не може да го спроведува органот кој решавал за работата во прв степен, а со посебни прописи не е определен орган што е овластен за тоа, извршувањето го спроведува општинскиот орган на управата надлежен за работите на општината вправа на чие подрачје се наоѓа живеалиштето односно престојувалиштето на извршеникот, ако се републички односно со покраински закон не е определена надлежноста на друг орган.

(3) Административното извршување на решенијата на оние самоуправни организации и заедници што не се со закон овластени самите да ги извршуваат своите решенија го дозволува и го спроведува органот на управата надлежен за работите на општината управа на општината на чија територија се наоѓа живеалиштето односно престојувалиштето на извршеникот, ако со републички односно со покраински закон не е определена надлежноста на друг орган.

(4) Органите за внатрешни работи се должни да му дадат на органот надлежен за спроведување на извршувањето, на негово барање, помош во спроведувањето на извршувањето.

Член 277

(1) Органот надлежен за спроведување на административното извршување донесува по службена должност или по барање од барателот на извршувањето заклучок за дозвола на извршувањето. Со заклучокот се утврдува дека решението што треба да се изврши станало извршно и се определува начинот на извршување. Против овој заклучок е допуштена жалба до надлежниот второстепен орган.

(2) Заклучокот за дозвола на извршувањето на решението што е донесено во управна работа по службена должност, органот надлежен за спроведување на административното извршување е должен да го донесе без одлагање кога таквото решение станало извршно, а најдоцна во рок од триесет дена сметајќи од денот кога решението станало извршно, ако со посебни прописи не е определено поинаку.

(3) Кога административното извршување не го спроведува органот што решавал во прв степен, барателот на извршувањето поднесува предлог за извршување до органот, самоуправната организација и заедница што го донела решението што треба да се изврши. Ако решението станало извршно, овој орган, самоуправна организација и заедница става на решението потврда дека станало извршно (потврда на извршнosta) и го доставува заради извршување до органот надлежен за извршување. Тие истовремено ќе предложат и начин на извршување.

(4) Кога по службена должност ќе се спроведе извршување на решение на орган, самоуправна организација и заедница што не се овластени за спроведување на извршувањето, тие заради извршување се обраќаат до органот надлежен за извршување на начинот пропишан во став 3 на овој член.

Член 278

(1) Административното извршување што го спроведува органот што решавал за работата во прв

степен, се спроведува врз основа на решението што станало извршно и на заклучокот за дозвола на извршувањето.

(2) Административното извршување што го спроведува некој друг орган се спроведува врз основа на решението на кое е ставена потврда на извршноста и на заклучокот за дозвола на извршувањето.

Член 279

(1) Во постапката на административното извршување може да се изјави жалба која се однесува само на извршувањето, а со неа не може да се побива правилноста на решението кое се извршува.

(2) Жалбата му се изјавува на надлежниот второстепен орган. Жалбата не го одлага започнатото извршување. Во поглед на рокот за жалба и на органот надлежен за решавање по жалбата се применуваат одредбите од чл. 225 до 231 на овој закон.

Член 280

(1) Административното извршување ќе се запре по службена должност и спроведените дејствија ќе се поништат ако се утврди дека обврската е извршена, дека извршувањето не било воопшто допуштено, дека било спроведено спрема лице што не е во обврската, или ако барањето на извршувањето се откаже од своето барање, односно ако извршниот наредбеник е поништен или укинат.

(2) Административното извршување ќе се одложи ако се утврди дека во поглед на извршувањето на обврската е дозволен почек, или наместо привременото решение што се извршува е донесено решение за главната работа кое се разликува од привременото решение. Откажувањето на извршувањето го одобрува органот што го донел заклучокот за дозвола на извршувањето.

Член 281

(1) Паричните казни изречени според овој закон ги извршуваат органите надлежни за извршување на паричните казни изречени за прекршоци.

(2) Паричната казна се наплатува во корист на општествено-политичката заедница чиј орган ја изрекн казната.

Член 282

(1) Кога треба да се спроведе судско извршување на решение донесено и во управната постапка, органот чије решение треба да се изврши става на решението потврда на извршноста (член 277 став 3) и му го доставува заради извршување на судот надлежен за извршување.

(2) Решението донесено во управната постапка што содржи потврда на извршноста е основ за судското извршување. Тоа извршување се спроведува според прописите што важат за судското извршување.

2. Извршување на непарични обврски

Член 283

Извршувањето заради остварување на непарични обврски на извршеникот се спроведува преку други лица или по пат на принуда.

а) Извршување преку други лица

Член 284

(1) Ако извршеникотата обврска се состои во извршување на дејствие што може да го изврши и друго лице, а извршеникот не го исполни воопшто или не го изврши во целост, ова дејствие ќе се изврши преку друго лице, на трошок на извршеникот. Извршеникот мора претходно да биде спомнат на тоа.

(2) Во таков случај органот што го спроведува извршувањето може со заклучок да му наложи на извршеникот однапред да го положи износот што е потребен за намиривање на трошоците на извршувањето, а пресметката да се изврши дополнително. Заклучокот за полагање на овој износ е извршен.

б) Извршување по пат на принуда

Член 285

(1) Ако извршеникот е должен нешто да допушти или да трпи, на постапува противно на таа обврска, или ако предмет на извршување е извршениковото дејствие што не може наместо него да го изврши друго лице, органот што го спроведува извршувањето ќе го принуди извршеникот на исполнување на обврската со парични казни.

(2) Органот што го спроведува извршувањето најпрвин ќе му се закани на извршеникот со примена на принудно средство ако својата обврска не ја изврши во оставениот рок. Ако извршеникот во тој рок преземе некое дејствие противно на својата обврска, или ако оставениот рок безуспешно истече, принудното средство на заканата ќе се изврши веднаш, а наедно ќе се определи нов рок за извршување на дејствието и ќе се изврши закана со нова, построга принудна мерка.

(3) Принудната парична казна што врз основа на став 2 од овој член се изрекува првпат не може да биде поголема од 500 динари. Секоја подоцнежна принудна парична казна може да биде повторно изречена во ист износ.

(4) Наплатената парична казна не се враќа.

Член 286

Ако извршувањето на непарична обврска не може воопшто или не може навремено да се спроведе со примена на средствата предвидени во чл. 284 и 285 на овој закон, извршувањето, според природата на обврската, може да се спроведе и со непосредна принуда, доколку со прописи не е определено поинаку.

Член 287

(1) Кога врз основа на решение е спроведено извршување, а решението подоцна е поништено или изменето, извршеникот има право да бара да му се врати она што му е одземено, односно да се врати во состојбата која произлегува од новото решение.

(2) За барањето на извршеникот решава органот што го донел заклучокот за дозвола на извршувањето.

Глава XVIII

ИЗВРШУВАЊЕ ЗАРАДИ ОБЕЗБЕДУВАЊЕ И ПРИВРЕМЕН ЗАКЛУЧОК

1. Извршување заради обезбедување

Член 288

(1) Заради обезбедување на извршувањето може со заклучок да се дозволи извршување на решението и пред да стане извршно ако без тоа би можело да биде осуетено или значително отежнато извршувањето по извршноста на решението.

(2) Ако се работи за обврски што се извршуваат принудно само по предлог од страната предлагачот мора опасноста од осуетување или отежнување на исполнувањето да ја стори веројатна, а органот може извршувањето од став 1 на овој член да го обуслови со давање на обезбедување согласно со член 217 став 2 на овој закон.

(3) Против заклучокот донесен по предлог од страната за извршување заради обезбедување, како и против заклучокот донесен по службена должност, е допуштена посебна жалба. Жалбата против зак-

лучокот со кој е определено извршување заради обезбедување не го одлага спроведувањето на извршувањето.

Член 289

(1) Извршување заради обезбедување може да се спроведува по административен или судски пат.

(2) Кога извршувањето заради обезбедување се спроведува по судски пат, судот постапува според przepisите што важат за судското извршување.

Член 290

Извршување на привременото решение (член 217) може да се спроведува само во оној обем и во оние случаи доколку е допуштено извршување заради обезбедување (чл. 283 и 289).

2. Привремен заклучок за обезбедување

Член 291

(1) Ако постои или е сторена барем веројатна обврската на странката, а постои опасност дека обврзаната странка со располагање со имотот, со договор со трети лица или на друг начин ќе го осуети или значително ќе го отежни извршувањето на односната обврска, органот надлежен за донесување на решение за обврската на странката може пред донесувањето на решението за таа обврска да донесе привремен заклучок со цел за обезбедување на извршување на обврската. При донесувањето на привремен заклучок надлежниот орган е должен да води сметка за одредбата на член 272 од овој закон и да го образложи заклучокот.

(2) Донесувањето привремен заклучок може да се обуслови со давање на обезбедувањето предвидено во член 217 став 2 од овој закон.

(3) Во поглед на привремениот заклучок донесен врз основа на став 1 на овој член ќе се применуваат одредбите на член 288 став 3 и на член 289 од овој закон.

Член 292

(1) Ако со правосилно решение е утврдено дека правно не постои обврска на странката за чие обезбедување бил донесен привремениот заклучок, или на друг начин е утврдено дека барањето за донесување на привремен заклучок било неоправдано, предлагачот во чија корист е донесен привремениот заклучок ќе ѝ ја надомести на противната странка штетата што ѝ е предизвикана со донесениот заклучок.

(2) За надоместот на штетата од став 1 на овој член решава органот што го донел привремениот заклучок.

(3) Ако во случајот од став 1 на овој член е очигледно дека привремениот заклучок бил издејствуван од збеснатост, предлагачот ќе се казни со парична казна до 500 динари. Против заклучокот за казната е допуштена посебна жалба што го одлага извршувањето на заклучокот.

ПЕТТИ ДЕЛ

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ И ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Глава XIX

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ

Член 293

(1) Самоуправните организации и заедници што вршат јавни овластувања не можат во управната постапка што тие ја водат сами да изрекуваат казни и да ги применуваат принудните мерки предвидени во член 73 ст. 3 и 4, чл. 111, 169 став 3, член

181 ст. 1 и 2, член 192 став 1 и член 197 ст. 2 и 4 на овој закон.

(2) Ако во текот на постапката што ја води самоуправна организација односно заедница се утврди дека постапката не може да се спроведе воопшто или не може правилно да се спроведе без примена на некоја од принудните мерки или казните предвидени со одредбите на овој закон, самоуправната организација односно заедница ќе му се обрати на општинскиот орган на управата надлежен за грижење, за спроведувањето на овој закон заради примена на ваквата принудна мерка односно заради изрекување на казна, ако со републички односно со покраински закон не е определен друг орган. На барање од самоуправната организација односно заедница тој орган е овластен да примени некоја од предвидените мерки и да изрече казна, ако е тоа потребно заради спроведување на постапката.

(3) Ако општинскиот орган на управата на кој му се обратила самоуправната организација односно заедница, во смисла на став 2 од овој член, не донесе во рок од осум дена заклучок за примена на принудна мерка односно за изрекување на казна, дотолку е веднаш да ја извести самоуправната организација односно заедница поради што смета дека не треба да се примени принудната мерка односно да се изрече казна. Во ваков случај, како и во случај кога органот не ќе ја извести самоуправната организација односно заедница во пропишаниот рок, самоуправната организација односно заедница може да вложи приговор до органот на управата во републиката, односно во автономната покраина надлежен за грижење за спроведувањето на овој закон.

Член 294

(1) Во државните органи, како и во самоуправните организации и заедници што вршат јавни овластувања, ако со закон не е определено поинаку, овластување за преземање на дејствија во управната постапка (член 39) може да му се даде на работник кој има пропишана стручна подготовка.

(2) Државните органи и самоуправните организации и заедници што врз основа на јавно овластување решаваат во управни работи се должни на погоден начин да објават кои службени лица се овластени за решавање во управните работи (член 35), а кои за преземање на дејствија во постапката пред донесувањето на решение (член 39).

(3) Со републички односно со покраински закон ќе се пропише која стручна подготовка е потребна за вршење на работите од став 1 на овој член, како и начинот на проверување на работната подготовка за преземање на дејствија во постапката.

Член 295

(1) Функционерот што раководи со орган на управата односно индивидуалниот работоводен орган на самоуправна организација односно заедница надлежен за водење на постапката е должен да се грижи во органот односно во самоуправната организација односно заедница правилно да се применува овој закон, а особено управните работи да се решаваат во пропишаните рокови, како и да се грижи за стручното усовршување на работниците што работат врз решавање на управните работи.

(2) Функционерот што раководи со органот на управата односно индивидуалниот работоводен орган на самоуправната организација односно заедница е должен најмалку еднаш годишно да го известува собранieto на општествено-политичката заедница за работата врз решавањето во управната постапка.

(3) Службеното лице односно работникот на органот што ја води управната постапка е одговорен ако по негова вина дојде до неизвршување на определени процесни дејствија.

(4) Органот на управата надлежен за грижење на спроведување на овој закон иако право да бара воведување на дисциплинска постапка против сталежината на органот односно на одговорното лице во организацијата што ќе го пропушти вршењето на должноста од став 1 на овој член, како и против оној кој, противно на член 294 од овој закон, ќе определи нестручно лице за преземање на дејствијата во постапката или за решавање.

Член 296

(1) Органите на управата надлежни за грижење за спроведување на овој закон се должни да преземаат мерки службените лица што работат врз решавање на управни работи да бидат што подобро запознати со овој закон.

(2) За спроведувањето на овој закон во сојузните органи на управата и сојузните организации, како и во самоуправните организации и заедници на кои со сојузен закон им е доверено јавно овластување да решаваат во управните работи, се грижи сојузниот орган на управата надлежен за работите на организацијата на управата.

(3) За спроведувањето на овој закон во републичките, покраинските и општинските органи, односно во органите на градските и регионалните заедници, како и во самоуправните организации и заедници на кои им е доверено јавно овластување да решаваат во управните работи, се грижат органите на управата определени со републички односно со покраински закон, или со одлука на општинското собрание.

(4) Органите на управата определени со закон односно со одлука на општинското собрание да се грижат за спроведувањето на овој закон се должни да остваруваат увид во решавањето во управните работи, особено во поглед на решавање на управните работи во пропишаните рокови кај органите, самоуправните организации и заедници и да даваат објасненија и укажуваат стручна помош во работите кои се однесуваат на применувањето на одредбите од овој закон. Органите, самоуправните организации и заедници се должни да му овозможат остварување увид на органот на управата надлежен за спроведувањето на овој закон, а особено да му даваат односно да му доставуваат определени податоци односно известувања.

(5) На барање од органите како и од самоуправните организации и заедници што имаат јавно овластување за решавање по управните работи, сојузниот орган на управата, надлежен за работите на организацијата на управата е должен да дава објасненија за примената на одредбите на овој закон.

Член 297

(1) Органите на управата надлежни за грижење за спроведувањето на овој закон се должни, преку определени стручни лица, да се запознаат со работата на државните органи и на самоуправните организации и заедници во врска со решавањето на управните работи.

(2) Заради обезбедување на спроведувањето на овој закон, сојузниот орган на управата надлежен да се грижи за спроведувањето на овој закон организира и врши статистички истражувања од интерес за целата земја во областа на евиденцијата за податоците потребни за следење на извршувањето на овој закон и за следење на одржувањето

на роковите пропишани за решавање во првостепената и второстепената постапка.

(3) Заради давање помош на органите што работат врз решавање на управните работи, републичкиот односно покраинскиот орган на управата што е надлежен да се грижи за спроведувањето на овој закон ќе ги пропише обрасците за поканите, доставниците, наредбите за доведување, записниците, записниците во вид на книги, решенијата од член 209 став 1 и член 213 став 3 на овој закон, за уверенијата од член 120 став 1 на овој закон, а по потреба и за другите акти во управната постапка.

Глава XX

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 298

(1) Со денот на влегувањето во сила на Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 10/65) престануваат да важат одредбите за посебните постапки од прописите што важеле до тогаш, освен законите што им се противни на одредбите од тој закон.

(2) Со денот определен со републички односно покраински закон, а најдоцна на 1 јули 1978 година, престануваат да важат одредбите на чл. 27, 28 и 29 од Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 52/66) и одредбите на член 10 став 2, чл. 14, 15, 19, 27, 82 и член 299 ст. 2 и 3 од Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 10/65).

Член 299

Додека со статут односно со друг самоуправен општ акт во согласност со статутот, самоуправните организации и заедници, не ќе ја уредат постапката за донесување и извршување на поединечните самоуправни акти во остварувањето на правата, обврските и одговорностите на работниците во поглед на постапката за донесувањето и извршувањето на такви поединечни акти, а најдоцна до истекот на рокот утврден во член 660 став 1 на Законот за здружениот труд согласно се применуваат одредбите на овој закон.

Член 300

Одредбите на Законот за измени и дополненија на Законот за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“, бр. 4/77), ќе се применуваат и врз предметите по кои постапката е во тек.

ОДЛИКУВАЊА

УКАЗ

ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

врз основа на член 337 точка 4 од Уставот на Социјалистичка Федеративна Република Југославија и член 4 од Законот за одликувањата на Социјалистичката Федеративна Република Југославија одлучува да се одликуваат:

Од СР Хрватска

— за особени заслуги и постигнати успеси во работата од значење за социјалистичката изградба на земјата

СО ОРДЕН ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕНИ ЗРАЦИ

Цвитковић Маријана Маријан, Хајдуковић Јована Никола, Јурковић Фране Златко, Костов-Вуколић Дамјана Вукосава, Кошир Антуна Максимилијан, Михајевић Ивана Иван, Музуровић Мустафе Омер, Оштрић Ђуре Винко, Павић Шиме Бранко, Рупчић Николе Јурај, Сумић Драгутина Вицко, Шаш Људевита Мијо, Тепшић Илије Раде, Турк Филипа Мирко;

— за особени заслуги во создавањето и ширењето на братството и единството меѓу нашите народи и народности

СО ОРДЕН БРАТСТВО И ЕДИНСТВО СО СРЕБРЕН ВЕНЕЦ

Чуљат Ивана Марко, Дамјанић-Радановић Драгана Марија, Достичић Трифуна Милош, Хулина Јосипа Никола, Јанузовић Илије Љубан, Жежић Ивана Даворин, Комадина Стијепана Драго, Лушичић Јудвига Мате, Матијевић Мирка Антон, Млабеновић Стане Перо, Руднички Стјепана Славко, Субашић Шиме Петар, Тепшић Марка Душан, Терлевић-Жигић Дане Стана, Тољан Николе Андрија, Томић Грге Јосип, Васиљевић Аџима Радован, Ведринић-Ѓилрпј Анте Долорес, Вукелић Мане Петар, Зорић Стјепана Антон;

— за покажана лична храброст во борбата против непријателот за ослободување на земјата

СО ОРДЕН ЗА ХРАБРОСТ

Бошковић Андрије Војин, Лукић Луке Мијо, Новак Павла Божидар, Штамбук Мате Анте;

— за особени заслуги и постигнати успеси во работата од значење за напредокот на земјата

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО ЗЛАТЕН ВЕНЕЦ

Абрамовић Јосипа Јозо, Амулић Вицка Славко, Бркин Фране Анте, Бубало Марка Раде, Будисављевић Мане инт Петар, Цвијић Михајла Милоје, Ченановић Мехмеда Хусеин, Дропулић Јакова Анте, Ђерић Јове Милан, Филиповић Стипе Јосип, Илић Стевана Никола, Јадрејчић Јосипа др Данило, Јовановић Јосипа Јурај, Јуришевић Матије Винко, Катић Јакова Анте, Лијовић Марка Никола, Маретић Андрије Анте, Марковић Светозара Бошко, Милић Мате Анте, Мирковић Стијепана Иван, Модроња Петра Иван, Морковић Ивана Верто, Павичић Фране Јурај, Павловић Саве Момчило, Пелин Вендела Стјепан, Пеовић Стевана Неђељко, Петриновић Срећка Антон, Плеша Илије Бранко, Штековић Ђуре Гојко;

— за особени заслуги во развивањето и реализирањето на концепцијата на општонародната одбрана и за успеси во полигањето на воено-стручното знаење и борбената готовност на нашите граѓани

СО ОРДЕН ЗА ВОЕНИ ЗАСЛУГИ СО ЗЛАТЕ МЕЧЕВИ

Ивезић Марка Никола, Кук Антона Ладисла

— за заслуги на полето на јавната дејност која се придонесува кон општиот напредок на земјата

СО ОРДЕН НА РЕПУБЛИКАТА СО БРОНЗЕН ВЕНЕЦ

Божич Сергија Богдан, Цар Ивана Иван, Грби Ђуре Мате, Хан Адолфа Мијо, Хераковић Милош Томо, Хвала Стефана Албин, Јагић Адама Бранко, Једрилинић Ивана Никола, Кланац Симе Иво, Јаб Ђуре Стево, Маљковић Николе Јанко, Миколавић Јосипа Жељко, Мулић-Вунета Фране Милка, Митић-Јанковић Милана Роса, Новаковић-Сунџако Митић Јања Охњец Антуна Антон, Оршанић Томе Миле, Остојић Стојана Милан, Перкунић Ивана Иван, Рдошевић Јакова Звонко, Смоквина-Брандт Јосип Медита, Солдо Воже Анђела, Старчевић Стјепан Иван, Шнајдар Михе Иван, Влак Фране Иван;

— за заслуги и постигнати успеси во работата од значење за социјалистичката изградба на земјата

СО ОРДЕН ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕН СВЕЗДА

Алујевић-Крстуловић Мате Тонка, Antonia77 Вјенцеслава Драго, Баричевић Јакова Мате, Башић Петра Светозар, Влажевић Андре Иван, Восак Јосипа Иван, Врубњак Ивана Мато;

Будровић Николе Динко, Бунчић Павла Јован, Буторац Фране Мате, Церовец Аугуста Иван, Цвијевић Симе Лука, Чурешић Петра Гога, Ђус Мат Стјепан, Дауторић Антуна Јосип, Дир Едварда Драгутина, Добречевић Миле Душан, Драгелевић Глиг Никола, Ђукић Петра Илија, Ѓриг Петра Влеко слав, Франић Јозе Никола, Фркетин Ивана Станко, Гавранчић Отона Ђурђица, Иванковић Стјепана Матија, Јанеш-Јустин Андрије Вера, Јарић Јове Симе, Јерговић Ивана Мато, Јока Боже Милан, Јока Петра Милан, Јока Миле Стојан, Јурдана Винка Маријан, Кадич-Павлић Ивана Даница, Кипи-Волонџић Мартина Албина, Кљајић Милоша Павле, Кнежић Божицара Владимир, Копорчић Ивана Јосипа, Кордић Милана Саван, Кривошија Стевана Данило, Крстуловић Анте Лука, Крулић Петра Петар, Кудлек Мије Иван, Кустурин Марина Маријан, Кузмић Ивана Иван, Лазић-Поповић Љубана Даница, Лазић Михајла Љубан, Лазић Павла Петар, Лазић-Типица Јована Ваја, Летица Мате Невенко;

Лотина Ивана Недељко, Маглов Петра Глино, Малбаша Петра Стеван, Марцињко Спасоја Видан, Марић Милоша Славко, Матијасевић Николе Жељко, Мажуранић Јудвика Јосип, Медаковић Ђуре Никола, Миличевић Николе Стојана, Милиновић Стапка Јован, Миљевић Јове Милош, Мрдуљаш-Шатара Ивана Ема, Мрдуљаш Марина Фабиан, Мрђан-Дедић Петра Фумица, Музуровић-Рапанић Илије Анка, Нишевић Дмитра Мирко, Нуић-Пуначић Марина Јака, Орловац Недељко Ђуре, Паприца-Царић Теодора Драгица, Павелић Марка Јосип, Павелић Валентина Милан, Петриновић-Цар Аугустина Аница, Пишчевић Стеве Никола, Поповић-Паприца Душана Милка, Ресановић Стевана Јово, Ресановић Јована Нада, Рудеж Драгутина Антонија, Савић Тривка Вељко, Сили Ивана Марко, Симић Петра Милан, Сипина-Нуић Јосипа Марија, Станић Мате Предраг, Стојаковић Јована Никола, Стојаковић Ђуре Станко, Сутара Стојана Милан, Свагуша Јосипа Марко, Светина Ивана Анте, Шербула Милована Симо, Шпрљан Раде Витомир, Штрбац Раде Миле;

Шунко Алојза Стјепан, Тарлао Марио Гино, Тепшић Станка Милан, Тојагић Стеве Мара, Томашић Анте Хинко, Вратарић Јанка Катарина, Вујић Глиге Миле, Зоранић Анте Роко, Зрнић-Шобалџ Ивана Мандица;

— за заслуги и постигнати успеси во работата од значење за напредокот на земјата

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО СРЕБРЕН ВЕНЕЦ

Алемпијевић Обрена Жарко, Антић Петра Петар, Артић Ивана Томислав, Ваковић Анте Иван, Bailey Рудолфа инж Борис, Варбарић-Харамина Мирка Штефица, Барловић Антуна Љерка, Барошевић Васе Петар, Батинић Марјана Иво, Беседић Фране Ђуро, Биелош Станка Милош, Блајић Ивана Лука Бобић Сулејмана Хусеин, Борак Ранка Милан, Боројевић Драгана Душан, Божанић Анте Анте, Божич Вилима Фране, Божич Стјепана Иван, Бурић Јакова Душко, Бутковић Луке Маријан, Бузов Павло Јосип, Циндрић Павла Јосип, Црнковић Мирка Блаженко, Чавић Душана Душан, Дабац Николе Мато;

Деветак Милоша Јанко, Длеск Стјепана Стјепан, Добрић Бартола Антон, Додош-Ђорковић Мојсије Василија, Драгичевић Петра Душан, Драголин Јосипа Гашперина, Ђукић Душана Милица, Фетаковић Харифа Мурат, Филиповић Јосипа Јосип, Фогец Ивана Милан, Гагић Милана Душан, Георгијевић Павла Слободан, Герјевић Јосипа Фране, Глибота Милана Иван, Голубић Мије Фране, Граонич Симе Душан, Грбеша Мате Иван, Грбић Смиљане Дмитар, Гргурев Анте Винко, Гривец-Петрањек Хинка Славица, Гржац Андре Фране, Јуришић Луке Здравко, Хабуш Стјепана Стјепан, Хаслах Антуна Фране, Херман Виктор Бруно, Хиблер Фране Фране, Хорват Стјепана Винко, Хост Ивана Андрија, Хрговић Јосипа Лука, Изанић Станка Ана, Ивош Ловре Марио, Јерковић Јакова Ивица, Јованов Живка Милован, Јовановић Милорада Будимир, Јукић Јуре Владо, Кекељ Јураја Доротија, Кларић-Вукелић Петра Марија, Комадина Паве Мартин, Комина Анте Божо, Корица Милана инж. Ненад;

Коприч Јанеза Штефан, Косовић Ивана Никола, Крајина Галијела Маријан, Крапац Фране Драгутин, Крнић Мије Иван, Крстуловић-Јукић Јуре Зора, Латковић Михајла Ђуро, Лазић Анте Иван, Лончарић Павла Антун, Маглица Ивана Недиљко, Мамич Ивана Мирко, Марелић Рудолфа Теофил, Маргета Јакова Вика, Маричић Алексисе Јосип, Маринац Миле Мартин, Марковић Павла Антун, Матагић Ивана Никола, Миличић Фране Андрија, Микић-Равлић Јозе Нада, Миличевић Илије Божо, Милобратовић Јована Мирко, Миочич Петра Јосип, Мујић Миле Иван, Муслим Јакова Стипе, Најев Мате Анте, Новак Винка Алојз, Новаковић Јефте Љубан, Огњеновић Милана Драган, Опалић Петра Милан, Орешковић Мате Иван, Папић-Веселица Ивана Маца, Павличич Стјепана Петар, Пећарић Мартина Младен, Пејак Ивана Антон, Перош-Јагетич Ивана Вера, Петричевић Антона Динко, Петричић Миле Милан, Петриновић Павла Роко, Пишкулић Мирка Иван, Плазибат Јосипа Иван;

Полимац Илије Раде, Пулиг Фране Звонимир, Рабађија Ивана Анте, Ракас Стеве Никола Ракчевић Ђуре Павле, Реља Шиме Стипе, Ресановић Стојше Никола, Рудеж Јанка Стојан, Север Мартина Мијо, Симић Славољуба Јово, Сирковић Мире Дамир, Сиротић Антона Марио, Службек Мије Иван, Смојвер Анте Јуре, Смољо Фране Фране, Станчић Анте Томислав, Стрикоман-Бенгез Томе Луција, Суботић Симе Миланко, Шимићев Јосе Ленко, Шкрињар Јанка Иван, Шпанчић Миле Михаел, Штрбац Миле Глиго, Темшић Стјепана Мирко, Тољан Николе Јосип, Томашић Стјепана Иво, Томић-Курник Јакова

Олга, Торбица-Пецин Миливоја Зора, Тудор Јаков, Вељамин, Тумпа Михајла Анђела, Уводић Арнира Анте, Валентић-Србљанин Стеве Десанка, Валичић Марка Петар, Васиљевић Матије Адам, Васиљевић Стојана Љубан, Васиљевић Стојше Стојан, Велан Алојза Ренато, Верстовшек Антуна Славко, Вицковић Ђурђа Душан, Видаковић Николе Марко, Властелић Славка Мате;

Водописец Ивана Иван, Вороновски Виктор Петар, Врдољак Јозе Иван, Вркљан Стјепана Перо, Вучетић Стјепана Анте, Вучичевић Јована Драган, Вучко Николе Мирко, Зелен Мије Милан, Зибар Фабијана Вилим, Зима-Жиц Ивана Драгица, Зубак Мате Иван, Жанић Антона Иван, Жвановић Јосипа Владимир;

— за заслуги во развивањето и реализирањето на концепцијата на општонародната одбрана и за успеси во подигањето на воено-стручно знаење и борбената готовност на нашите граѓани

СО ОРДЕН ЗА ВОЕНИ ЗАСЛУГИ СО СРЕБРЕНИ МЕЧЕВИ

Балија Петра Мијо, Фундук Миће Стево, Харалин Драгутина Аугуст, Јурковић Миле Здравко, Келемен Марка Јурај, Кнежевић Марка Љубан, Маришић Вицко Проспер, Мијоч Јосипа Драгутин, Орељ Данила Јовица, Пилиповић Томе Стево, Ранђеловић Стјепана Илија, Тошевски Ристе Цветан, Змазек Јосипа Звонко;

— за покажана храброст во борбата против непријателот за ослободување на земјата

СО МЕДАЛ ЗА ХРАБРОСТ

Андријић Мате Мате, Баричевић Томе Фабијан, Баришић Бартула Стјепан, Бузолић Анте Мате, Харалиш Ивана Иван, Ковачевић Томе Анте, Крпан Николе Ана, Тудор Дује Никола, Вранковић Ивана Јовито, Вучетић Марка Никола;

— за залагање во социјалистичката изградба на земјата

СО МЕДАЛ ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД

Андријић-Вучетић Николе Винка, Балић Павла Бранко, Баришић Анте Јурај, Батарело Николе Јуре, Бичанић Ивана Иван, Будровић Прошпера Иво, Бузолић Ивана Иво, Бузолић Јакова Вицко, Царић Прошпера Јаков, Царић Јурај Круно, Чикара-Малбаша Светозара Јелена, Ваковић Мартина Драгутин, Фле-Данијеловић Николе Анте, Галић-Ћосић Марка Павица, Галић Петра Стипе, Гиле Пашке Прошпер, Ходак Јуре Леополд, Ивковић Анте Петар, Јеличић Мате Анте, Јовановић Саве Божидар, Колич-Бег Јосипа Емилија, Контек Јакова Ладислав, Котига Ивана Јосип, Ковачевић Николе Јурај, Ковачевић Николе Тома, Ковачић Шимуна Лука, Ковачић-Садич Јуре Славка, Курсар Едуарда Анте, Кузманић Андрије Никола, Муждека Дамјана Милан, Новак-Влахов Душана Марија, Падуан Динка Јаков, Пенковић-Сремац Николе Јелка, Пунда Јуре Мате, Рогоулић-Пољак Мартина Неда, Савић-Хорвачић Јураја Вишња, Симић-Милинковић Милорада Драгица, Сиротковић Павла Никола, Телесманић-Бушић Ладислава Зденка, Томић-Драгичевић Миле Јелка, Томић-Венковић Марка Милица, Тудор Луке Антун, Тудор Луке Милош, Везнавер Марка Петар, Вучетић-Лукић Шимуна Анка, Вучетић Марка Иво, Вучетић Ивана Марко, Заниновић Вјескослава Јурај, Звер-Pfaff Јосипа Ружица;

— за залагање и постигнати успеси во работата

СО МЕДАЛ НА ТРУДОТ

Абрамовиќ Јакова Душан, Ађић Шиме Миле, Ахел-Брајковиќ Фране Ђурђа Арбанасиќ Стјепана Мате, Аземи Адема Наман, Бабић Николе Ведран, Бајс Јакоба Марија, Барић Матије Фаника, Берић Васа Михајло, Безуљак Милана Иван, Благојевиќ Стојана Здравко, Богдан Анте Марко, Брацановиќ Јосипа Нико;

Брацановиќ Петра Никола, Бравић Стјепана Иван, Брчић Илије Ђиро, Брстило Роке Жељко, Бунтић Јосипа Андрија, Буњевац Стјепана Никола, Бузолић-Маричић Анте Марија, Бузов Јакова Мирко, Царић Јурја Стјепан, Циндрић Марка Мате, Цолић Ивана Филе, Црнов Пере Марко, Цуцулић-Цибић Јосипа Марица, Цвитковић Јуре Петар, Чаргоња-Ћутић Марка Ана, Чавић Кузмана Петар, Чавлина-Ивановиќ Стјепана Фанита, Чејка Антуна Емилија, Чорић Петра Душан, Чортан Спасе Љубица, Ћорић Николе Филип, Ћупо-Мачкић Зефира Зилха, Ћурин-Брацановиќ Анте Винко, Делић-Павић Шиме Ивко, Дерања Ивана Мартин, Дерања Ивана Никола, Дмитрашиновиќ Раде Бранка, Доманчић Кузме Петар, Доманчић Томе Тома, Дракулић Николе Стево, Дујмовић Николе Никола, Ђавор Блаже Мато, Ђирлић Луке Анђелко, Ђукез Јанка Мијо, Ђуретек Матије Маријан, Ђурић Недељка Крстан, Ерцеговац Илије Марко, Ерцеговац Драгана Стеван, Ерцеговац Ђуре Стојша;

Фауст-Ведено Албина Зденка, Форетић Фране Фране, Франчећ Стјепана Иван, Галић Мате Славко, Галијац Николе Душан, Гашировиќ Фране Фране, Газибара-Шимунац Вида Марија, Главаш-Коларовиќ Јове Младен, Глумац Вује Неђа, Гобац Милана Иван, Граберец Стјепана Стјепан, Грба-Вукелић Ивана Штефица, Груица Фране Ђуро, Хоић Фране Мато, Ивановић Илије Мика Ивановић Младена Жарко, Јерковић Петра Драган, Јовановић Грге Грга, Јукић Ивана Павла, Јурчић Анте Драгутин, Јурић Марина Драго, Јурман Николе Станко, Калембер Милана Бошко, Карковић Николе Динко, Касаловић Милана Станко, Келшин Томе Томо, Киш Ивана Јосип, Клепец Ивана Иван, Клобучар-Петковић Његована Радмила, Кнежевић Ивана Мато, Коцјанчић Ивана Аквилино, Кониг Јулио Стјепан, Корач Ђуре Илија, Корен Антуна Владимир, Костадиновић Михајло, Крстан Анте, Ковачевић Стјепана Анте, Ковачевић Анте Шимун, Ковачић Ивана Станка, Ковачић Петра Винко, Крстуловић Бруна Жељко;

Крушић Ђуре Владимир, Кушнић Мије Мијо, Куштрџе Бурић Анте Тонка, Кузманић Вицка Анте, Кузманић Прошпера Олга, Лалић Николе Милорад, Лазич Светислава Мирко, Легин Ивана Стјепан, Лимић Славка Ивица, Листећ Марина Анте, Љубић Ивана Матија, Маленица Петра Јаков, Манестар Томе Томо, Марчић Шимуна Катица, Маринковић Митра Војислав, Матић Анте Славко, Матијасић Фране Драгутин, Меничанин Петра Милан, Метикош Илије Војислав, Мичовић-Равнић Анђела Јоланда, Мијазга Јоване Иван, Микешинић-Грба Ђуре Десанка, Милас Томе Радослав, Мишевић Томе Анте, Митић Николе Драган, Младић Славка Јурај, Мунитић Анте Борис, Мужа Јанка Јосип, Муждало Вује Јован, Мужина Мате Ненад, Наход Ђуре Стјепан, Новак Анте, Новак Фране Јосип, Новак Кузме Јурај, Новак Јосипа Тодор, Одак Анте Јуре, Омрчен Ивана Лука, Ор-

лић Шерифа Бећо, Овука Ђуре Јандрија, Палуб Мирка Матилда, Паниан-Пинтар Стјепана Марија;

Папеш Ивана Јосип, Павела Мате Јаков, Павичић Филипа Адам, Пејновић Милана Милан, Петровић Миле Анка, Пирењак Болте Стјепан, Пишкор Вида Мирко, Почекал Фране Владо, Подунавца Раде Стеван, Радовчић Очашић Анте Звезда-на, Радловић-Паниан Драгутин Даница, Рађеновић Раде Гојко, Реберник Јоже Јоже, Россо Павла Јосип, Россо Јосипа Павла, Руголе Антуна Јасминка, Ружњак Фране Вјекослав, Скокигорић-Ткалчећ Стјепана Марица, Скок Јосипа Никола, Стражанић Драгутин Милан, Студен Дани Милан, Шарич Николе Стипе, Шегота Петра Бранко, Шиловић Шиме Томислав, Шимунић Јосипа Славко, Шкевин Николе Анте, Шкрлец-Гавриловић Милована Мирјана, Штамбук Јосипа Милутин, Штетич Дани Слободанка, Шваст Мартина Борис, Тичећ Ивана Иван, Тудор Мате Дује, Туралић-Дворжак Антуна Лудмила, Узелац Стјепана Драго, Вајић-Кокеза Маријана Ива, Варга Изидора Мирко, Варошчић Јосипа Владимир, Вилковић Миљенка Ненад, Врсаловић Давора Зорислав, Вуцковић-Прешиер Фране Вожица;

Вучетић-Пластић Петра Јованка, Вучетић Стјепана Стјепан, Вугрин Павла Перо, Вучић Шимун-овић Ивана Драгана, Вукичевић Михајло Милан, Зарић Неде Средаје, Зубатовић Стјепана Никола, Звер Ивана Марко, Жакула Вује Љубица, Жегарац-Ситар Фране Неда, Живковић Душана Душан, Жујанић-Новак Анте Динка, Жујанец Мирка Иван;

— за заслуги и постигнати успеси во работата на општинародрната одбрана

СО МЕДАЛ ЗА ВОЈНИ ЗАСЛУГИ

Алагић Милана Војислав, Брачевац Антуна Стјепан, Франзоти Рајка Јосип, Јаковац Милана Златко, Јуричко Стјепана Драгутин, Кнежевић Милана Јосип, Крајчиновић Ђуре Јован, Кујавец Фране Славко, Кукић Марка Славко, Меркаш Ивана Славко, Милиновић Саве Лазо, Пекез Јована Здравко, Пирић Маријана Мато, Радловић Стево Милош, Север Влажа Игнац, Смолић Миле Томислав, Томић Петра Љубо.

Бр. 132

4 ноември 1977 година

Белград

Претседател
на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

СОДРЖИНА:

	Страна
484. Закон за службата во вооружените сили (Пречистен текст) — — — — —	1357
485. Закон за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници (Пречистен текст) — — — — —	1412
486. Закон за здравствено-осигурување на воените осигуреници (Пречистен текст) — — — — —	1434
487. Закон за опшната управна постанка (Пречистен текст) — — — — —	1446
Одликувања — — — — —	1481

Издавач: Новинско-издавачка установа Службен лист на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, Белград, Јована Ристика бр. 1. Пош. фак 226. — Директор и главен и одговорен уредник Душан Машовиќ, Улица Јована Ристика бр. 1 — Печати Београдски издавачко-графички завод Белград, Булевар војводе Мишиќа бр. 17.